

kronor enligt prisläget den 1 januari 1946, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1946 i runt tal 325 000 kronor.

Under återopandande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av skjutbanor m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 325 000 kronor.

[14.] **Vissa markförvärv.**

Utvidgning av Jönköpings-Kalmar regementes övningsfält. Sedan 1942 års riksdag (skrivelse nr 356) i anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1942:285 å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, anvisat ett reservanslag av 5 850 000 kronor till vissa markförvärv, av vilket belopp 290 000 kronor avsågs för utvidgning av Jönköpings-Kalmar regementes övningsfält, förvärvade kronan genom frivilliga, av Kungl. Maj:t godkända avtal eller med anlåtande av expropriationsförfarande vissa i Eksjö och Norra Solberga socknar belägna markområden, vilka tillades övningsfältet.

I sina medelsökanden för innevarande budgetår hemställde arméns fortifikationsförvaltning, att ett belopp av 51 000 kronor måtte anvisas för ytterligare utvidgning av ifrågavarande övningsfält, samt anförde härvid följande.

Chefen för Jönköpings-Kalmar regemente hade föreslagit, att ett väster och sydväst om övningsfältet beläget område skulle förvärfvas. Därigenom skulle skjutning möjliggöras i västlig riktning från trakten vid och nordost om den å fältet belägna s. k. Klintgölen. Denna terräng kunde på grund av de krav den år 1943 fastställda säkerhetsinstruktionen för armén uppställde i fråga om kulfång icke utnyttjas annat än i mycket begränsad omfattning för skjutning med 6,5 millimeters gevär, granatkastare, pistol och kulsprute-pistol. Regementschefen ansågs det vara ett oundgängligt krav, att skarp-skjutningsmöjligheterna på föreslaget sätt utökades för att möjliggöra ett rationellt bedrivande av utbildningen vid regementet.

Militärbefälhavaren för första militärområdet och chefen för armén hade tillstyrkt regementschefens förslag.

Vid en av jägmästaren i Eksjö revir E. Dahl och nämndemannen C. Andersson, Stensberg, Eksjö, på fortifikationsförvaltningens föranstaltande verkställd värdering av det till förvärv föreslagna området, vilket i areal innehöller sammanlagt cirka 71,5 hektar och omfattade hela fastigheterna Hulu 1² och 1³ samt del av fastigheterna Kulla 1² och 1³, hade Hulu 1² åsatts ett värde av 29 235 kronor, Hulu 1³ ett värde av 21 580 kronor och området av Kulla 1² och 1³ ett värde av 7 620 kronor, vilket sistnämnda värde dock endast vore ungefärligt, enär gränserna för området icke voro fullt bestämda.

Fortifikationsförvaltningens domänofficer hade på platsen företagit viss utredning och därvid funnit att de skärpta säkerhetsbestämmelserna vid skjutning nödvändiggjorde utvidgning av övningsfältet. Genom den föreslagna utvidgningen skulle ett lämpligt fältskjutningsområde erhållas, där möjlighet funnes att ordna skjutning med flera grupper samtidigt och även med pansarvärnsvapen. Då det enligt gällande bestämmelser icke låte sig göra att avstycka så stor del av fastigheterna Hulu 1² och 1³, som ur skjutteknisk synpunkt erfordrades, måste dessa fastigheter i sin helhet förvärfvas. Från fastigheterna Kulla 1² och 1³ kunde däremot erforderligt område utan olägen-

het avstyckas. Fortifikationsförvaltningens skjutbaneofficer, som likaledes företagit utredning i ärendet, hade tillstyrkt förvärv av det föreslagna området ur såväl utbildnings- som säkerhetssynpunkt.

Vid av förvaltningen i ärendet förda förhandlingar hade samtliga berörda markägare förklarat sig icke ha något att erinra emot försäljning. Från ägarna till Hulu 1² och 1³ hade erhållits försäljningsanbud, bindande till den 1 augusti 1946 och lydande å 24 000 respektive 16 000 kronor, d. v. s. vardera anbudet omkring 5 000 kronor lägre än respektive värderingssummor. Förvaltningen hade funnit anbuden vara för kronan godtagbara. Från ägaren till Kulla 1² och 1³ kunde däremot icke erhållas något för kronan godtagbart anbud, varför förvaltningen ansåge sig böra räkna med att området måste förvärfvas med anlåtande av expropriationsförfarande. För ett sådant förvärv beräknades kostnaderna uppgå till ett belopp motsvarande det området åsatta värdet, 7 620 kronor, jämte 30 % eller avrundat 2 300 kronor i säkerhetsmarginal och 1 000 kronor för täckande av kostnaderna för förfarandet, eller sålunda cirka 11 000 kronor. För genomförande av den föreslagna utvidgningen av övningsfältet beräknades sålunda ett belopp av (24 000 + 16 000 + 11 000 =) 51 000 kronor bliva erforderligt.

För egen del ansåg fortifikationsförvaltningen att den föreslagna utvidgningen borde komma till stånd med hänsyn till att den för fältskjutningar avsedda östra delen av regementets övningsfält icke syntes kunna effektivt utnyttjas på grund av de ur säkerhetssynpunkt skärpta krav, som i samband med vapenteknikens utveckling under de senaste åren måst uppställas till förebyggande av olyckshändelser och skador å annans egendom genom fältmässig skjutning.

Genom beslut den 4 januari 1946 fann Kungl. Maj:t fortifikationsförvaltningens framställning icke föranleda någon Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning*, på anmodan av chefen för armén, ånyo upptagit ifrågasättande medelsbehov. Ämbetsverket hade upptagit nya förhandlingar med ägarna av den till förvärv ifrågasatta marken. Därvid hade ägarna till Hulu 1² och 1³ förklarat att de av dem lämnade anbuden vore bindande till den 1 augusti 1947. Från ägaren till Kulla 1² och 1³ hade fortfarande icke kunnat erhållas något för kronan godtagbart anbud. Då något förhållande, som kunde föranleda ändring av de tidigare gjorda beräkningarna av kostnaderna för förvärv av de föreslagna utvidgningsområdena icke inträffat, beräknade fortifikationsförvaltningen fortfarande kostnaderna för genomförande av utvidgningen av övningsfältet till ett sammanlagt belopp av 51 000 kronor. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att 51 000 kronor måtte ställas till förfogande för förvärv av ifrågasättande områden.

Såsom av de anförda framgår utnyttjas södra delen av Jönköpings-Kalmar regementets övningsfält för fältskjutning. På grund av numera gällande säkerhetsbestämmelser kan emellertid detta fältskjutningsområde icke effektivt utnyttjas. Med anledning härav har fortifikationsförvaltningen föreslagit en utvidgning av övningsfältet genom förvärv av ytterligare omkring 70 hektar mark. Då det med hänsyn till betydelsen av fullgod utbildning i fält-

mässig skjutning synes önskvärt, att regementet erhåller tillgång till fältskjutningsterräng av betryggande omfattning, vill jag ej längre motsätta mig, att övningsfältet utvidgas på sätt fortifikationsförvaltningen föreslagit. De av ägarna till Hulu 1² och 1³ lämnade anbudena synas kunna godtagas. Mot fortifikationsförvaltningens anslagsberäkningar har jag intet att erinra. I anslutning till det anförda tillstyrker jag, att för utvidgning av Jönköpings-Kalmar regementets övningsfält beräknas 51 000 kronor.

Utvidgning av Hallands regementets kasernområde. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943:250 anvisade riksdagen (skrivelse nr 452) å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond, för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 1 160 000 kronor till skjutfält för Bergslagens artilleriregemente m. m. I anslaget ingick en anslagspost av 225 000 kronor till utvidgning av Hallands regementets kasernområde och en anslagspost av 27 000 kronor för oförutsedda utgifter.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält, att kostnaderna för det slutliga genomförandet av ifrågavarande markförvärv för utvidgning av Hallands regementets kasernområde, vilket delvis måste ske genom expropriation, kunde beräknas uppgå till omkring 429 000 kronor. Då för bestridande av dessa kostnader kunde tagas i anspråk förenämnda anslagsposter av 225 000 kronor respektive 27 000 kronor, återstode att anvisa ett belopp av (429 000 — 225 000 — 27 000 =) 177 000 kronor. Sistnämnda belopp hade fortifikationsförvaltningen efter bemyndigande av Kungl. Maj:t förskjutit av omhänderhavande medel. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att nämnda belopp måtte anvisas.

Kostnaderna för utvidgning av Hallands regementets kasernområde överstiga sålunda det tidigare för ändamålet beräknade beloppet med 177 000 kronor. Merkostnaden är huvudsakligen föranledd av att det område, som måst förvärfvas genom expropriation, vid expropriationsförfarandet uppskattats till avsevärt högre värde än vad området vid den ursprungliga värderingen åsatts. Då jag icke funnit anledning till erinran mot föreliggande beräkning av det slutliga medelsbehovet, förordar jag, att för ändamålet anvisas 177 000 kronor.

Före-
draganden.

Utvidgning av Bohusläns regementets fältskjutningsområde. Sedan 1942 års riksdag (skrivelse nr 356) å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 anvisat förutnämnda reservationsanslag av 5 850 000 kronor till vissa markförvärv, av vilket ett belopp av 220 000 kronor avsågs för förvärv av fältskjutningsterräng för Bohusläns regemente, förvärvade kronan genom frivilliga, av Kungl. Maj:t godkända avtal, ävensom genom expropriationsförfarande, vissa för anordnande av fältskjutningsterräng avsedda, i det s. k. Bulidsområdet ingående fastigheter.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält behov av förvärv av en inom regementets fältskjutningsområde belägen fastighet och därvid anfört följande.

I skrivelse till fortifikationsförvaltningen hade chefen för Bohusläns regemente föreslagit förvärv av fastigheten Dalen 1¹⁰ i Båve socken. Fastigheten vore belägen mitt i nordligaste hälften av Bulidområdet. Fastigheten, som omfattade en areal av omkring 2,5 hektar, hade tidigare utgjort del av en av huvudgårdarna inom området men avstyckats från densamma och på grund av vissa omständigheter icke kommit att medtagas vid 1942 års markförvärv. Det vore en bestämd olägenhet vid regementets övningar, att regementet icke disponerade fastigheten. Terrängen omkring densamma vore starkt kuperad och på grund därav erfordrades, för att fältskjutningsområdets nordligaste del skulle kunna utnyttjas, fri disposition av det öppna stråket över och vid fastigheten. Jämväl såsom plats för fältmässiga förläggningar vore fastigheten erforderlig för regementet. Vidare hade ganska stora kostnader uppstått för kronan genom reparation av de mark- och stängselskador samt underhåll av utfartsväg, som påfordrats av fastighetens ägare.

Militärbefälhavaren för tredje militärområdet och chefen för armén ha tillstyrkt förvärv av fastigheten.

Fortifikationsförvaltningen har beträffande fastighetens värde anfört följande.

Fastigheten Dalen 1¹⁰ omfattade en areal av 2,52 hektar, varav 1,57 hektar åker, samt vore bebyggd med mangårdsbyggnad, ladugård och källare med bryggghus. Vid värdering hade fastigheten åsatts ett värde av 9 800 kronor. Efter förda förhandlingar hade fastighetens ägare i ett för honom till den 1 september 1947 bindande anbud förklarat sig villig att sälja fastigheten för en köpeskilling av 10 000 kronor. I jämförelse med värderingssumman finge den fordrade köpeskillingen anses vara skälig och för kronan godtagbar. Då befintligheten av en i enskild ägo varande fastighet inom regementets fältskjutningsområde utgjorde ett avsevärt hinder för områdets rationella utnyttjande för övningar samt de å fastigheten befintliga byggnaderna kunde utnyttjas för fältmässiga förläggningar, hade fortifikationsförvaltningen funnit sig böra framlägga förslag om förvärv av fastigheten. Utöver den fordrade köpeskillingen å 10 000 kronor syntes några medel för täckande av omkostnaderna i ärendet icke behöva beräknas.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för utvidgning av ifrågakvarande fältskjutningsområde måtte anvisas ett belopp av 10 000 kronor.

*Före-
draganden.*

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har den fastighet, varom nu är fråga, icke kommit att medtagas vid tidigare förvärv av mark för fältskjutningsterräng för regementet. Då befintligheten av en fastighet i enskild ägo inom fältskjutningsområdet otvivelaktigt är till olägenhet för områdets rationella utnyttjande för övningar, anser jag mig böra tillstyrka, att fastigheten förvärvas. Härigenom besparas kronan även de kostnader för mark- och stängselskador m. m., vilka hittills måst gäldas. Den för förvärvet beräknade kostnaden har icke givit mig anledning till erinran. I enlighet härmed beräknar jag för utvidgning av Bohusläns regementes fältskjutningsområde 10 000 kronor.

Förvärv av fältskjutningsterräng för Göta pansarlivgarde. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943: 318 beslöt riksdagen (skrivelse nr 406), att Göta pansarlivgarde skulle förläggas till Enköping. Av statsrådsproto-

kollet i ärendet framgår, att Enköpings stad erbjudit sig att, därest regementet förlades till staden, ställa ett övningsfält med en areal av högst 1 200 hektar till förfogande.

Genom beslut den 30 juli 1943 godkände Kungl. Maj:t ett mellan dåvarande arméförvaltningens fortifikationsstyrelse och drätselkammaren i Enköping den 2 juli 1943 träffat avtal om reglering av vissa med Göta pansarlivgardes förläggning till Enköping sammanhängande frågor. Enligt avtalet hade staden förbundit sig att till kronan kostnadsfritt överlåta ett staden tillhörigt område om cirka 57 hektar ävensom att förvärva och likaledes kostnadsfritt överlåta ett område om cirka 1 097 hektar. I anslutning härtill hade staden åtagit sig att, om kronan så skulle påfordra, i stället för vissa närmare angivna delar av nyssnämnda område, överlåta annan mark av ungefärligen motsvarande värde eller ersätta kronan kostnaderna för markens förvärvande genom expropriationsförfarande, därvid såsom jämförelsegrund för nu nämnt markbyte området skulle anses ha ett värde av 1 200 kronor per hektar.

Genom särskilda beslut den 12 maj, den 27 oktober och den 24 november 1944 har Kungl. Maj:t sedermera *dels* godkänt ett av arméns fortifikationsförvaltning framlagt förslag till anordnande av fältskjutningsterräng för regementet i Veckholms socken samt i anslutning härtill medgivit, bland annat, att vissa närmare angivna mark- och vattenområden finge räknas såsom sådan utbytesmark som Enköpings stad enligt avtalet den 2 juli 1943 hade att förvärva åt kronan, *dels ock* befriat staden från skyldighet att förvärva och till kronan överlåta vissa fastighetsdelar, som innefattades i förenämnda avtal, varvid staden såsom kompensation härför förbundit sig att tillhandahålla annan mark av ungefärligen motsvarande värde. Enligt dessa åtaganden skulle staden med ett belopp av sammanlagt 440 480 kronor bestrida kostnaderna för förvärv av fältskjutningsterräng i Veckholms socken. Av detta belopp återstode, sedan köpeskillingar och andra ersättningar för förvärv av all den för fältskjutningsterräng avsedda marken utom fastigheten Ekholmen 1³⁰ guldits, en summa av 60 414 kronor. Sedan Kungl. Maj:t här- efter genom beslut den 12 januari 1945 förordnat, att fastigheten Ekholmen 1³⁰ skulle avstås till kronan i den ordning lagen den 12 maj 1917 om expropriation stadgade och talan härom i vederbörlig ordning anhängiggjorts, förpliktades kronan genom utslag den 27 september 1945 att i löseskilling för fastigheten ävensom i ersättning för skada och intrång utgiva tillhopa 70 500 kronor, varjämte kronan ålades att gälda kostnaderna å målet. Slutligen be- myndigade Kungl. Maj:t genom beslut den 12 oktober 1945 fortifikationsförvaltningen att, i den mån de medel, som staden förbundit sig att tillhandahålla, icke försloge till bestridande av expropriationsersättningar m. m. i anledning av berörda expropriation, av omhänderhavande medel förskjuta ifråga- varande kostnader.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anført, att kostnaderna i expropriationsmålet uppgått till sammanlagt 73 684 kronor 64 öre, varav 60 414 kronor guldits av de medel som Enköpings

stad tillhandahållit. Av omhänderhavande medel hade ämbetsverket sålunda för ifrågavarande ändamål förskjutit (73 684 — 60 414 =) i runt tal 13 300 kronor. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att nämnda belopp måtte anvisas.

*Före-
draganden.*

Enköpings stad har i olika sammanhang förbundit sig att intill ett belopp av sammanlagt 440 480 kronor bestrida kostnaderna för förvärv av mark för fältskjutningsterräng för Göta pansarlivgarde. Sedan samtliga köpeskillingar och andra ersättningar för ifrågavarande markförvärv numera guldits, har det emellertid visat sig, att kostnaderna med 13 300 kronor överstiga den summa, som Enköpings stad tillhandahållit för ändamålet. För täckande av den sålunda uppkomna bristen får jag förorda, att ett belopp av 13 300 kronor anvisas.

Förvärv av övningsfält för Skånska pansarregementet. Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943:302 anvisade riksdagen (skrivelse nr 412) å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond för budgetåret 1943/44 ett investeringsanslag av 2 800 000 kronor till mark för Skånska pansarregementet m. m. I anslaget ingick en anslagspost av 1 250 000 kronor för förvärv av mark för övningsfält för Skånska pansarregementet samt en anslagspost av 140 000 kronor för oförutsedda utgifter.

Sedermåra anvisade 1944 års riksdag (skrivelse nr 322) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:175 för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 225 000 kronor till mark för Skånska pansarregementet m. m.

I sina anslagsäskanden för nästa budgetår samt i särskild skrivelse den 13 december 1946 har *arméns fortifikationsförvaltning* anmält, att kostnaderna för det slutliga genomförandet av ifrågavarande markförvärv, vilket delvis måst ske genom expropriation, kunde beräknas uppgå till omkring 1 703 500 kronor. Då för bestridande av dessa kostnader kunde tagas i anspråk förenämnda anslagsposter av 1 250 000, 140 000 och 225 000 kronor, återstode att anvisa ett belopp av (1 703 500 — 1 250 000 — 140 000 — 225 000 =) 88 500 kronor. Av sistnämnda belopp hade fortifikationsförvaltningen efter bemyndigande av Kungl. Maj:t förskjutit ett belopp av 70 000 kronor. Återstående belopp, 18 500 kronor, vilket belopp kronan jämväl vore förpliktad att utgiva, hade likaledes förskjutits av ämbetsverket. Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte anvisas 88 500 kronor.

*Före-
draganden.*

På grund av att vissa av de för ifrågavarande markförvärv avsedda områdena vid expropriationsförfarandet uppskattats till högre belopp än de vid den ursprungliga värderingen åsatta, har det anvisade beloppet visat sig otillräckligt. Jag får därför förorda, att för ändamålet anvisas ytterligare 88 500 kronor.

Utvidgning av Gotlands artillerikårs övningsområde. I anledning av Kungl. Maj:ts proposition 1942:322 anvisade riksdagen (skrivelse nr 409) å kapitalbudgeten under försvarsväsendets fastighetsfond, arméförvaltningens delfond,

å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 1 300 000 kronor till vissa med den fortsatta utbyggnaden av landets försvarskrafter sammanhängande markförvärv. I anslaget ingick en anslagspost av 300 000 kronor för Gotlands artillerikårs övningsområde, en anslagspost av 100 000 kronor för vissa andra markförvärv samt en anslagspost av 78 700 kronor för oförutsedda utgifter.

I sina medelsökanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anfört följande.

Av den mark, som avsetts skola införlivas med artillerikårens övningsområde, hade endast en mindre del kunnat förvärvas genom frivilliga överenskommelser. Köpeskillingarna för den sålunda förvärvade marken hade uppgått till sammanlagt 62 800 kronor. Huvuddelen av det för övningsfältets utvidgning erforderliga området hade kronan nödgats förvärva expropriationsvägen. De vid expropriationen fastställda löseskillingarna hade uppgått till sammanlagt 299 449 kronor, vartill kommit ränta å löseskillingen för visst jämlikt Kungl. Maj:ts medgivande i förväg ianspråktaget område med 9 975 kronor. Kostnaderna för expropriationsförfarandet samt hitintills guldna kostnader för utredning, avstyckning, lagfart m. m. hade uppgått till sammanlagt 17 386 kronor 67 öre. Den del av markförvärvet, vilken hitintills genomförts, hade sålunda dragit en kostnad av tillhoppa ($62\,800 + 299\,449 + 9\,975 + 17\,386:67 =$) 389 610 kronor 67 öre. För gäldande av angivna belopp hade enligt särskilda av Kungl. Maj:ts lämnade medgivanden tagits i anspråk dels förenämnda anslagspost å 300 000 kronor, dels 28 970 kronor 99 öre av anslagsposten å 100 000 kronor dels ock 60 639 kronor 68 öre av anslagsposten å 78 700 kronor.

Förutom de markområden, vilka sålunda inköpts eller exproprierats, hade utvidgningen av artillerikårens övningsområde avsetts skola omfatta jämväl de till ecklesiastika lönebostället kyrkoherdens i Visby löningsjordar hörande stadsägorna nr 794, 795 och 796 i Visby stad ävensom vissa smärre områden, vägmark m. m. Beträffande sistberörda vägmark m. m. hade tvekan uppkommit, huruvida icke denna mark — åtminstone delvis — redan tillhörde kronan. Frågan härom vore i samband med en gränsbestämning föremål för prövning av ägodelningsrätten i Visby, varför markförvärvsärendet i denna del icke för närvarande vore aktuellt.

Vad anginge stadsägorna 794, 795 och 796 hade dåvarande arméförvaltningens fortifikationsstyrelse i föreskriven ordning den 20 februari 1943 gjort framställning om tillstånd att för kronans räkning förvärva desamma. Sedan framställningen av stiftsnämnden i Visby överlämnats till boställsnämnden i Visby stifts första boställsdistrikt för verkställande av värdering, hade ärendet en tid vilat i avbidan på att ovan omnämnda expropriationsförfarande rörande närbelägen mark skulle slutföras, så att de vid expropriationen tillämpade markpriserna skulle kunna tjäna som ledning vid fastställande av värdet å de i lönebostället ingående stadsägorna. Sedan expropriationen slutförts, hade boställsnämnden den 7 maj 1946 företagit den anbefallda värderingen och därvid åsatt berörda stadsägor, vilkas areal uppginge till 16,9750 hektar, ett saluvärde av 50 öre per kvadratmeter jämte 350 kronor för växande skog eller tillhoppa 85 225 kronor. Då vid expropriationen huvuddelen av den närmast stadsägorna 794, 795 och 796 belägna av expropriationsförfarandet berörda marken åsatts ett genomsnittligt värde av cirka 50 öre per kvadratmeter, hade fortifikationsförvaltningen icke ansett sig böra framställa någon erinran mot boställsnämndens värdering.

I samband med genomförande av förvärvet av stadsägorna 794, 795 och 796 beräknades vissa kostnader uppkomma. Vidare återstode att gälda vissa lagfarts- m. fl. kostnader beträffande den exproprierade egendomen. För bestridande av berörda kostnader erfordrades ett belopp av 500 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet kunde sålunda beräknas till $(85\,225 + 500 =)$ i runt tal 86 000 kronor.

Den för utvidgning av artillerikårens övningsområde avsedda anslagsposten å 300 000 kronor vore numera helt förbrukad. Detsamma vore förhållandet med anslagsposten å 78 700 kronor till oförutsedda utgifter. Av övriga i anslaget å 1 300 000 kronor ingående delposter syntes, såvitt nu kunde bedömas, för ifrågavarande ändamål icke kunna tagas i anspråk något mera betydande belopp utöver vad som redan härför förbrukats av anslagsposten å 100 000 kronor till vissa andra markförvärv.

På grund av de till förvärv föreslagna stadsägornas belägenhet vore det icke möjligt att från förvärvet utesluta någon större del av berörda stadsägor utan att därigenom de redan förvärvade områdenas användbarhet för avsett ändamål skulle komma att i högsta grad försämrats. För övrigt bleve kårens kasern- och övningsområde, som utnyttjades jämväl för Stockholms luftvärnsregementes batteri å Gotland, även efter utvidgningens planerliga genomförande av så ringa omfattning (omkring 90 hektar), att någon minskning av detsamma icke borde ifrågakomma.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att för utvidgning av Gotlands artillerikårs övningsområde måtte anvisas ett belopp av 86 000 kronor.

*Före-
draganden.*

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår ha de av 1942 års riksdag för utvidgning av Gotlands artillerikårs övningsområde anvisade medlen tagits i anspråk för hittills genomförda markförvärv, vilka till största delen måst ske genom expropriationsförfarande. Emellertid återstår att förvärva viss ecklesiastisk mark med en areal av omkring 17 hektar för en beräknad kostnad av 86 000 kronor. Då ett uteslutande av någon större del av detta markområde skulle avsevärt försvåra användandet av redan förvärvade områden och övningsfältet även efter den planerade utvidgning är i minsta laget, anser jag mig böra tillstyrka, att nu ifrågavarande markområde förvärvas. Jag har icke funnit anledning till erinran mot det av ämbetsverket beräknade beloppet och förordar därför, att för ändamålet anvisas 86 000 kronor.

Inlösen av vissa byggnader inom Bergslagens artilleriregementes övningsfält. Genom beslut den 14 juli 1944 förordnade Kungl. Maj:t, att skifte VI av den under domänstyrelsens förvaltning stående kronoparken Vassgårda i Kristinehamns revir skulle upplätas till lantförsvaret såsom övningsområde för Bergslagens artilleriregemente, samt föreskrev, att för upplåtelsen skulle av arméns fortifikationsförvaltning och domänstyrelsen i samråd uppgöras villkor i huvudsaklig överensstämmelse med vissa av domänstyrelsen föreslagna i syfte att skapa betryggande garantier för skiftets militära utnyttjande.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* anfört följande.

Med anledning av det i förenämnda beslut den 14 juli 1944 lämnade uppdraget avslöts mellan domänstyrelsen och fortifikationsförvaltningen ett den

9 och 30 januari 1945 dagtecknat avtal i ämnet. Enligt avtalet finge den inom skiftet befintliga lägenheten Värnanäs efter utgången av gällande arrendeavtal icke vidare utarraderas utan medgivande av chefen för Bergslagens artilleriregemente, varjämte i avtalet stadgades skyldighet för lantförsvaret att ersätta all skada som kunde åsamkas innehavare av nyttjanderätt till skiftet i följd av rättighetens förtida upphörande.

Den i avtalet omförmälda lägenheten Värnanäs omfattade en areal av cirka 0,34 hektar och vore belägen å skiftets sydvästra del invid Vänern. Å området vore uppfört ett vinterbonat bostadshus om ett rum och kök, en bodbyggnad med ett rum, en sjöbod samt uthus. Byggnaderna tillhörde lägenhetens arrendator. Enligt arrendeavtalet, vilket vore gällande för tiden den 1 januari 1937—den 31 december 1946, ålåg det arrendatorn att borttaga honom tillhöriga anläggningar inom området.

Chefen för Bergslagens artilleriregemente hade anmält bland annat, att lägenheten Värnanäs vore belägen inom den mest användbara delen av övningsområdet och på det enda område, som nådde ned till Vänern. Det till lägenheten hörande området vore särskilt lämpat såsom observations- och batteriplats vid skjutningar över Vänern. Med hänsyn härtill hade regementschefen låtit meddela arrendatorn, att arrendeavtalet icke komme att förlängas. Arrendatorn, som icke haft anledning förmoda annat än att avtalet i enlighet med tidigare praxis skulle förlängas, hade senare hos regementschefen gjort framställning om att de honom tillhöriga byggnaderna å lägenheten skulle inlösas av kronan. Vid värdering hade byggnaderna åsatts ett värde av 2 200 kronor. Nyttjanderättshavaren hade på sin tid förvärvat desamma för en köpeskillning av 2 750 kronor. Då byggnaderna kunde vara av värde vid övningar särskilt vintertid för förläggning av smärre avdelningar utom kasern och då jämväl billighetsskäl syntes tala för inlösen, hemställde regementschefen, att åtgärder måtte vidtagas för byggnadernas förvärvande.

Militärbefälhavaren för femte militärområdet och chefen för armén ha tillstyrkt regementschefens framställning.

För egen del har fortifikationsförvaltningen anført, att någon juridisk skyldighet för kronan att inlösa ifrågavarande byggnader visserligen icke syntes föreligga men att billighetsskäl talade för att sådan inlösen ägde rum. Då vidare byggnaderna kunde användas för fältmässiga förläggningar, hade förvaltningen ansett sig kunna tillstyrka ett förvärv av desamma. I anledning härav hade fortifikationsförvaltningen efter med ägaren av byggnaderna förda förhandlingar — under förbehåll av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 september 1947 — avslutat ett preliminärt avtal om försäljning av byggnaderna till kronan för en köpeskillning av 2 200 kronor. Den överenskomna köpeskillningen motsvarade värderingssumman och finge anses vara för kronan godtagbar.

I likhet med fortifikationsförvaltningen finner jag billighetsskäl tala för inlösen av byggnaderna å nu ifrågavarande lägenhet. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att för ändamålet anvisas 2 200 kronor.

*Före-
draganden.*

Sammanfattning. I enlighet med vad i det föregående anförts rörande markförvärv beräknar jag följande medelsbehov föreligga.

Utvidgning av Jönköping-Kalmar regementes övningsfält ...	kronor	51 000
Utvidgning av Hallands regementes kasernområde	»	177 000
Utvidgning av Bohusläns regementes fältskjutningsområde...	»	10 000
Förvärv av fältskjutningsterräng för Göta pansarlivgarde.....	»	13 300
Förvärv av övningsfält för Skånska pansarregementet	»	88 500
Utvidgning av Gotlands artillerikårs övningsområde	»	86 000
Inlösen av vissa byggnader inom Bergslagens artilleriregementes övningsfält	»	2 200
		Summa kronor 428 000

För mötande av oförutsedda utgifter torde det anslag, som bör anvisas för förutnämnda ändamål, böra bestämmas till 450 000 kronor. Beloppet bör lämpligen anvisas såsom icke specificerat investeringsanslag, beträffande vars disposition Kungl. Maj:t bör äga meddela föreskrifter.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 450 000 kronor.

[15.] **Flyttning av väg m. m. inom Utö skjutfält.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1943:318 anvisade riksdagen (skrivelse nr 406) medel för förvärv av mark för skjutfält för Göta pansarlivgarde och Södermanlands pansarregemente å Utö i Stockholms skärgård.

Sedermera har 1944 års riksdag (skrivelse nr 322) efter förslag av Kungl. Maj:t i propositionen 1944:175 anvisat medel för ordnande av förläggningen å pansarskjutfältet på Utö.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *arméns fortifikationsförvaltning* äskat medel för flyttning av väg m. m. inom Utö skjutfält samt i avslutning härtill anført följande.

I skrivelse till fortifikationsförvaltningen den 25 maj 1946 hade chefen för armén anmodat ämbetsverket, bland annat, att vidtaga åtgärder för omläggning av allmänna landsvägen Utö—Älö och flyttning av en marinen tillhörig telefonledning. Under de två år, som skjutfältet varit i bruk, hade erfarenhet nämligen vunnits därom, att ifrågavarande omlägnings- och flyttningsarbeten av övningstekniska skäl vore nödvändiga.

Vägomläggningen avsåge sträckan från förläggningen till allmänna vägens infart på skjutfältets nordöstra del. Den föreslagna nya vägsträckningen vore å en till ärendet hörande karta utmärkt med streckad röd linje. Förläggningen vore belägen vid torpet Skogsbyn, varifrån redan en väg funnes i sydvästlig riktning fram till allmänna landsvägen. Flyttningen av vägen vore nödvändig av flera orsaker. För att fältets möjligheter till skjutning helt skulle bliva utnyttjade, måste området vid och norr om Skogsbyn kunna användas såsom utgångsläge för övningar. Genom den stridsvagnstrafik, som under pågående övningar framfördes tvärs över vägen, bleve diken och vägkanter totalt sönderkörda. Vägbanan, som på många ställen saknade underlag av sten, tälde icke den tunga trafiken utan bleve särskilt under tjällossnings-

tiden och på hösten oframkomlig. Reparation av dessa skador å vägen krävde stora kostnader. Då dessa icke kunde gäldas ur ordinarie övningsanslag, skulle varje år ett särskilt anslag för vägunderhåll på skjutfältet behöva begäras. Detta kunde undvikas, därest vägen i föreslagen omfattning flyttades. Genom en sådan flyttning skulle även den civila trafiken bliva helt oberoende av skjutningarna på fältet och kunna framföras på en väg, som icke vore skadad. Säkerhetstjänsten skulle underlättas därigenom att två poster, som nu krävdes för avspärning av vägen, skulle bliva onödiga. Rörliga målanordningar vore avsedda att anläggas på fältet. Spelet till dessa måste av säkerhetsskäl ligga norr om vägen, medan målen medelst wirar över landsvägen skulle röra sig söder om vägen. Varje gång skjutning på grund av civil trafik måste avbrytas för att släppa fram fordon, måste wirarna slappas, vilket medförde att målspelet icke kunde utnyttjas till full effekt. Därjämte borde en marinen tillhörig ledning flyttas på sätt, som kunde överenskommas mellan fortifikationsförvaltningen och marinförvaltningen.

Fortifikationsförvaltningen hade i ärendet låtit verkställa närmare utredning och därvid i likhet med chefen för armén funnit en flyttning av vägen i föreslagen omfattning vara oundgängligen erforderlig. Kostnaderna för vägens omläggning i enlighet med upprättade entreprenadhandlingar hade av förvaltningen beräknats till 140 000 kronor. Det syntes även erforderligt, att de marinen tillhöriga telefonledningarna över skjutfältet flyttades. Sistnämnda ledningar, vilka vore framdragna å stolplinjer, hade av marinen omkring år 1940 anlagts mellan vissa befästningsanläggningar å ön. Vid upprepade tillfällen hade de delar av ledningarna, som sträckte sig över skjutfältet, nästan fullständigt ramponerats genom de av pansartrupperna bedrivna övningarna å fältet. De årliga kostnaderna för reparation av ledningarna hade beräknats till cirka 2 000 kronor. Flyttning av ledningarna borde sålunda komma till stånd för undvikande i framtiden av dryga reparationskostnader. Även ur pansartruppernas synpunkt skulle en flyttning vara fördelaktig, enär fältet därigenom bättre skulle kunna utnyttjas för skjutningar och övningar. Under utredningens lopp hade fortifikationsförvaltningen konstaterat, att det ur ekonomisk synpunkt skulle vara fördelaktigt, om i samband med flyttningen av marinens ledningar förbindelser kunde anordnas till tre på skjutfältet belägna säkerhetsposter. Vid ett samgående i marinen ledningar skulle förbindelseledningarna till säkerhetsposterna endast draga en kostnad av 4 000 kronor medan däremot kostnaderna skulle stiga till 12 000 kronor, därest dessa förbindelseledningar ordnades separat. Kostnaderna för flyttning av marinen ledningar hade beräknats till 28 000 kronor. Marinförvaltningen hade förklarat att det ur marinen synpunkt vore synnerligen angeläget, att dess ledningar å Utö hölles intakta. Fortifikationsförvaltningen beräknade kostnaderna för flyttning av marinen ledningar jämte anknytningen till säkerhetsposterna till 32 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna enligt prisläget den 1 januari 1946 skulle sålunda uppgå till (140 000 + 32 000 =) 172 000 kronor.

Fortifikationsförvaltningen har hemställt, att 172 000 kronor måtte anvisas för flyttning av ifrågavarande väg och ledningar inom Utö skjutfält.

Otvivelaktigt framkallar vägens nuvarande sträckning genom övningsområdet betydande olägenheter såväl för den allmänna trafiken som för de militära övningarna. Det har nämligen visat sig nödvändigt att under övningarna framföra stridsvagnarna över vägen, som därigenom blir totalt sönderkörd

och långa tider under vår och höst oframkomlig. Enligt lämnad uppgift var det vid planeringen av skjutfältet icke möjligt att förtutse denna utveckling. Med hänsyn till den civila trafikens krav och för att underlätta skjutfältets användande för avsett ändamål, anser jag mig böra förorda, att vägen flyttas på föreslaget sätt. Jämväl förslaget om flyttning av marinens ledningar samt anslutning till dessa av vissa förbindelseledningar till säkerhetsposter på skjutfältet vill jag tillstyrka. De av fortifikationsförvaltningen framlagda kostnadsberäkningarna ha icke givit mig anledning till erinran. Jag beräknar sålunda för ifrågavarande ändamål ett belopp av (140 000 + 32 000 =) 172 000 kronor enligt prisläget den 1 januari 1946, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1946 i runt tal 175 000 kronor.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flyttning av väg m. m. inom Utö skjutfält* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 175 000 kronor.

Marinens delfond.

[16.] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bilaga 3, s. 85) anvisade riksdagen (skrivelse nr 114) för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 75 000 kronor till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* äskat medel för bland annat följande mindre byggnadsföretag, nämligen nybyggnad av två s. k. riktardomer, förstärkning av fartygsslip samt uppförande av ny vaktbyggnad å Galärvarvet, inredning av bostäder å Vaxön, ombyggnad av det s. k. Cisternskjulet m. fl. byggnadsarbeten i Karlskrona samt iordningställande av vissa förläggingslokaler m. m.

Beträffande de olika byggnadsföretagen har marinförvaltningen anfört i huvudsak följande.

Riktardomer. Under det å driftbudgeten uppförda anslaget till anskaffning av artillerimateriel m. m. hade en redogörelse lämnats beträffande riktardomer, i samband varmed medel beräknats för anskaffning av erforderlig apparatur. Permanenta byggnader för ifrågavarande ändamål borde under nästa budgetår uppföras vid värnplikts- och underofficerssskolorna vid Berga samt vid sjömansskolan i Karlskrona. Kostnaderna för ifrågavarande byggnader beräknades till (50 000 + 48 000 =) 98 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Förstärkning av fartygsslip å Galärvarvet. Inom varvet finnes blott en slip för torrsättning av fartyg på upp till 120 ton. Under senare år hade vissa mindre reparationsarbeten å ifrågavarande slip utförts med underhållsmedel. Genom successiv försämring av slipens tillstånd vore det dock nödvändigt att företaga ytterligare reparationsarbeten. För varvsdriftens rationella bedrivande vore det därjämte ett starkt önskemål att kunna öka den tillättna belastningen på slipen från 120 tons till 200 tons fartyg. Kostnaderna

för utförande av de föreslagna förstärkningsarbetena beräknades till 40 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Ny vaktbyggnad å Galärvarvet. Vaktbyggnaden vid norra porten å Galärvarvet befunne sig i ett synnerligen bristfälligt skick. Ur bevaknings-synpunkt vore byggnaden vidare olämpligt belägen. Marinens polisförening hade i skrivelse till marinförvaltningen anhållit, att, enär den nuvarande vaktbyggnaden vore hälsovådlig och dessutom olämplig för sitt ändamål, en ny byggnad måtte uppföras eller den gamla moderniseras så att den bleve för tjänsten lämplig. Kostnaderna för uppförande av en ny vaktbyggnad hade, inklusive vissa utvändiga arbeten, beräknats till 25 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Inredning av vissa bostäder på Kronudden å Vaxön. I samband med den förstärkta försvarsberedskapens upphörande hade vissa utrymmen i fortifikationsbyggnaden och i den s. k. Garvaregården på Kronudden å Vaxön frigjorts. Då det rädde brist på bostäder i Vaxholm borde dessa utrymmen utnyttjas för bostadsändamål. I fortifikationsbyggnaden kunde inrymmas en lägenhet om tre rum och kök samt i Garvaregården en dubblett och ett enkelrum. I samband härmed borde centralvärme indragas i Garvaregårdens övre våning. Kostnaderna för erforderliga arbeten hade beräknats till 24 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945. Det årliga hyresbeloppet för lägenheterna komme genom utförandet av ifrågakvarande arbeten att ökas med 1 475 kronor.

Ombyggnad av Cisternskjulet i Karlskrona. Den för Karlskrona-avdelningens personal avsedda samlings- och fritidslokalen, det s. k. Cisternskjulet, som tillika utnyttjades såsom marketenterilokal, befunne sig i sådant skick, att den icke kunde anses motsvara moderna krav på för dylika ändamål avsedda lokaler. Sålunda skedde uppvärmningen av byggnaden medelst två äldre järnkaminer, placerade en i vardera ändan av det 47 m långa huset. För att erhålla värme till byggnadens mitt hade plåttrummor framdragits under taket med värmefång ovan kaminerna. Anordningarna måste anses vara synnerligen eldfarliga och primitiva. Därtill komme att inredningen vore av enklaste slag.

Enär Karlskronaavdelningens fartyg till största delen utgjordes av mindre och lätta enheter, vilka icke hade egentliga fritidsutrymmen ombord, vore behovet av en trivsam och ändamålsenlig fritidslokal i omedelbar närhet av fartygens ordinarie förtöjningsplatser särskilt stor. I främsta rummet vore de värnpliktiga och det yngre stammanskapet, som icke hade familj eller anhöriga i staden, beroende härav. Fritidslokal erfordrades även för de delar av kustflottan, som under vintern beräknades vara förlagda till Karlskrona.

Marinförvaltningen hade uppgjort program för en ombyggnad och reno-
vering av Cisternskjulet, enligt vilket större delen av byggnaden skulle utnyttjas såsom mässlokal med bland annat kaffeservering, intill vilken lokal även skulle anordnas toaletter, bibliotek samt läsrum för manskap och under-officerare. Kostnaderna för erforderliga arbeten hade beräknats till 69 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Anordnande av arrestlokaler inom avdelning Sparre i Karlskrona. Inom kasern Sparres källarvåning vore för närvarande anordnade för avdelningen erforderliga arrestlokaler. Dessa vore emellertid synnerligen ohygieniska och omoderna samt icke försedda med fönster. Sedan omorga-nisation av avdelningens kompaniexpeditioner numera genomförts förefunnnes möjlighet att intill nuvarande vaktlokaler anordna tillfredsställande arrest-

lokaler. Kostnaderna härför beräknades till 13 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Centralisering av uppvärmningen inom flottans sjömansskola i Karlskrona. För uppvärmning av flottans sjömansskolas norra och södra kaserner, chefens för Karlskrona örlogsstation kansli samt gymnastikbyggnaden funnes för närvarande två ångcentraler och en värmecentral. Därjämte uppvärmdes flottans sjömansskolas riktövningshall, skollokaler, kockskola och fritidslokaler från en inom Karlskrona örlogsvarv vid mobiliseringskajen belägen ångcentral. Denna senare ångcentralers kapacitet vore så stor, att en anslutning av de två kasernerna, chefens för Karlskrona örlogsstation kansli och gymnastikbyggnaden utan risk för överbelastning kunde verkställas.

Inom de nuvarande värmecentralerna vid flottans sjömansskola funnes anställda en maskinist och fem eldare, vilka uppbure en sammanlagd avlöning av 30 650 kronor för år. Härtill komme personalkostnader för underhåll, besiktningar m. m. 1 000 kronor för år. Den totala personalkostnaden vid inom flottans sjömansskola belägna tre värmeanläggningar utgjorde sålunda 31 650 kronor för år. I den vid Karlskrona örlogsvarvs mobiliseringskaj befintliga ångcentralen funnes anställda en maskinist, fyra eldare och en reparatör med en sammanlagd avlöning av 25 850 kronor för år. För ifrågavarande värmecentraler utbetalades således tillsammans 57 500 kronor för år i löner.

Vid slopande av de tre centralerna inom flottans sjömansskola och hopkoppling med Karlskrona örlogsvarvs ångcentral beräknades den vid sistnämnda central nu anställda personalen bliva tillräcklig. Dock borde för toppbelastning m. m. beräknas ett lönetillägg på cirka 11 000 kronor för år. Vid en sammanslagning skulle sålunda personalkostnaderna kunna nedbringas från 57 500 kronor till cirka 37 000 kronor. En besparing om cirka 20 000 kronor för år komme sålunda att uppstå.

Kostnaderna för sammanslagningen beräknades endast uppgå till 40 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Lokaler för ubåtsförbandet vid Göteborgs örlogsstation. Det till Västkusten förlagda ubåtsförbandet disponerade för uppboråsändamål en byggnad med elva rum inom Göteborgs örlogsstation. Nödvändiga omklädnadsrum för manskap och officerare liksom lokaler för expeditionsgöromål saknades helt. Intill den av ubåtsförbandet disponerade byggnaden funnes emellertid en förrådsbarack, som kunde frigöras. Marinförvaltningen hade uppgjort förslag till ombyggnad av ifrågavarande barack, vilken, tillsammans med förenämnda byggnad, skulle kunna täcka ubåtsförbandets behov av uppborås- och expeditionslokaler samt omklädnadsrum. Kostnaderna för utförande av erforderliga arbeten hade beräknats till 13 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Omklädnads-, tvätt- och matrum för arbetare inom Göteborgs kustartilleriförsvar. På arbetsplatsen och i förråden inom området närmast Oscar II:s fort tjänstgjorde ett femtiotal kollektivavtalsanställda arbetare. För denna personal sänkades såväl tvätt- och omklädnadsrum som matplats. Närmaste personallokaler vore belägna på ett avstånd av cirka en kilometer. Marinförvaltningen hade uppgjort ett förslag till iordningställande av en befintlig barack för ifrågavarande ändamål. Kostnaderna för omändring av denna byggnad, inklusive framdragnings- och avloppsledningar, hade beräknats till 18 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Marinförvaltningen har sålunda för nu ifrågavarande byggnadsföretag för nästa budgetår äskat ett belopp av tillhoppa (98 000 + 40 000 + 25 000 + 24 000 + 69 000 + 13 000 + 40 000 + 13 000 + 18 000 =) 340 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945.

Såsom jag vid anmälan av arméns motsvarande anslag anfört, är anslaget till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten avsett att möjliggöra utförande av mindre nybyggnads- och förändringsarbeten. Under anslaget böra emellertid även beräknas medel för förstärkning av de särskilda under vederbörande delfond anvisade byggnadsanslagen, i den mån så skulle visa sig oundgängligen nödvändigt på grund av oförutsedda prisstegringar eller av andra orsaker.

Före-
draganden.

För nästa budgetår har marinförvaltningen äskat medel för ett antal byggnadsföretag, som närmast torde vara att hänföra till kategorien mindre nybyggnads- och förändringsarbeten. En närmare redogörelse för vissa av dessa byggnadsföretag har i det föregående lämnats. De sammanlagda kostnaderna för dessa arbeten har av marinförvaltningen beräknats till 340 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945. Arbetena synas mig vara av den natur, att kostnaderna böra bestridas från förevarande anslag till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten i den mån anslaget därtill lämnar tillgång.

Då medel under anslaget sålunda böra beräknas för såväl nu förutsedda som vissa eventuellt framdeles uppkommande behov, är det givetvis svårt att beräkna anslagets storlek. Jag anser mig dock kunna förorda, att anslaget för nästa budgetår bestämmas till 400 000 kronor. I likhet med vad som är fallet innevarande budgetår förutsätter jag, att anslaget må tagas i anspråk endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall och allenast för ändamål, som icke böra tillgodoses med anlitanande av den å staten för försvarets fastighetsfond uppförda anslagsposten till reparations- och underhållskostnader eller genom särskild medelsanvisning under kapitalbudgeten.

Aberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 400 000 kronor.

[17.] **Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad jag under punkten 2 anfört får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

[18.] **Rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, s. 56) anvisade riksdagen inom ramen för de för marinen för femårsperioden 1942/47 beräknade byggnadskostnaderna medel — 348 000 kronor enligt prisläget den

1 juli 1941 — för utförande av en första etapp för rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen.

Av förenämnda proposition framgår, att de sammanlagda kostnaderna för den föreslagna rationaliseringen beräknats till 558 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, varav för första etappen 348 000 kronor och för andra etappen 210 000 kronor. Vid den fortsatta planeringen borde undersökas, om icke vissa besparingar skulle kunna vinnas genom utnyttjande för uppvärmningsändamål av den billiga elektriska kraft, som örlogsvarvet i Stockholm erhöle från Stockholms stad.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt att medel måtte anvisas för den andra etappen av ifrågavarande rationaliseringsarbete, samt i anslutning härtill anför, att ämbetsverket verkställt undersökning rörande möjligheterna att utnyttja elektrisk kraft för uppvärmningsändamål. Undersökningarna hade givit vid handen att, enär amorteringstiden för härför erforderliga anläggningar vore för lång, elektrisk uppvärmning icke komme att bli fördelaktig ur ekonomisk synpunkt. Med hänsyn härtill borde den andra etappen av ifrågavarande rationaliseringsarbete utföras i enlighet med tidigare framlagt förslag. Kostnaderna härför beräknades enligt prisläget den 1 juli 1945 uppgå till 241 000 kronor. Då emellertid genom värmerationaliseringens utförande en besparing av 20 000 kronor beräknades uppstå å de medel, som 1946 års riksdag anvisat för ombyggnad av de s. k. fundamentshusen å Skeppsholmen, kunde, under förutsättning att denna besparing finge användas för andra etappens arbeten, det för denna etapp beräknade beloppet minskas med 20 000 kronor till 221 000 kronor.

Marinförvaltningen har hemställt, att 221 000 kronor måtte anvisas för genomförande av rationaliseringen av värmeförsörjningen å Skeppsholmen.

Förevarande projekt innebär, såsom jag vid anmälan av ärendet i 1946 års statsverksproposition anför, att nuvarande tre högtryckscentraler och nitton varmvattenscentraler m. m. ersättas med en ny värmecentral. Genom omläggningen beräknas en årlig besparing av omkring 90 000 kronor uppstå, varigenom kostnaderna för anläggningen skulle kunna amorteras på drygt sju år. För innevarande budgetår ha medel av riksdagen anvisats för den första byggnadsetappen. Då jag anser det angeläget, att detta arbete kommer till utförande så snart som tillgången på materialier det medger, torde för nästa budgetår böra beräknas medel för den andra etappen. Intet synes vara att erinra mot att den besparing å 20 000 kronor, som genom värmerationaliseringen kommer att uppstå å de för ombyggnad av fundamentshusen anvisade medlen, användes till bestridande av en del av kostnaderna för nämnda etapp, vilka kostnader av marinförvaltningen uppskattats till 241 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945, motsvarande i runt tal 245 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1946. Jag beräknar därför för ändamålet ett belopp av (245 000 — 20 000 =) 225 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1946.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rationalisering av värmeförsörjningen å Skeppsholmen* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 225 000 kronor.

[19.] **Anordnande av vissa förråd.**

Iordningställande av vissa skyddsrum för förrådsändamål. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 405 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för iordningställande av vissa befintliga skyddsrum för förrådsändamål.

Fullträffsäkert förråd för ammunition i Bofors. I sina medelsäskanden för budgetåren 1945/46 och 1946/47 äskade *marinförvaltningen* medel för anordnande av fullträffsäkert förråd för ammunition i Bofors. Framställningarna i denna del föranledde ingen Kungl. Maj:ts åtgärd.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* ånyo upptagit detta medelsbehov samt hemställt, att 120 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte ställas till förfogande för anordnande av ifrågavarande förråd. Ämbetsverket har därvid anført följande.

Marinförvaltningen hade sedan år 1904 förhyrt vissa förrådslokaler i Bofors för förvaring av sprängämnen och ammunition. Hyreskostnaderna för förrådet vore 12 600 kronor per år. Värdet av den materiel, som förvarades i förrådet, uppginge till avsevärda belopp. Ur beredskapssynpunkt borde förrådsutrymme för här avsedd materiel anordnas i berg. Sedan 1946 års riksdag för arméns räkning anvisat medel för anordnande av ett fullträffsäkert ammunitionsförråd i Bofors, hade arméns fortifikationsförvaltning utarbetat ett förslag till ett dylikt förråd. Härvid hade inom detta förråd ett utrymme av 300 m² reservrats för marinens del. Kostnaderna för detta utrymme hade beräknats till 120 000 kronor. Medel för detta ändamål hade icke inräknats inom ramen för arméns anslag.

I en särskild, den 22 oktober 1946 dagtecknad promemoria har chefen för *marinförvaltningens* fortifikationsavdelning anmält, att arméns fortifikationsförvaltning i särskild skrivelse meddelat, att, sedan kostnaderna för ifrågavarande förråd i Bofors numera omräknats, marinens kostnadsandel enligt prisläget den 1 juli 1945 utgjorde 140 000 kronor.

Fullträffsäkert förråd för stridskoner m. m. vid centralt torpedförråd. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt att 185 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för anordnande av fullträffsäkert förråd för stridskoner m. m. vid centralt torpedförråd samt därvid anført följande.

I ifrågavarande förråd finnes för närvarande utrymme enbart för torpeder. De för torpederna avsedda stridskonerna förvarades annorstädes, vilket kunde medföra avsevärda olägenheter ur flera synpunkter. Stridskonerna borde därför lämpligen förvaras i fullträffsäkert utrymme intill det befintliga torped-

förrådet. I samband härmed borde de båda infartsorterna till förrådet förses med detonationssäkra portar.

Kostnaderna för ifrågavarande anordningar hade beräknats till 150 000 kronor för förråd för stridskoner, 24 000 kronor för detonationssäkra portar och 11 000 kronor för administrationskostnader eller tillhopa (150 000 + 24 000 + 11 000 =) 185 000 kronor.

Detonationsskydd vid vissa fullträffsäkra förråd. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 305 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för anordnande av förbättrade detonationsskydd vid vissa fullträffsäkra förråd.

Iordningställande av vissa förrådsutrymmen vid Stockholms örlogsvarv m. m. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 84 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för iordningställande av vissa förrådsutrymmen inom Stockholms örlogsvarv m. m. *Marinförvaltningen* har härvid anfört, bland annat, att i och med den förstärkta försvarsberedskapens upphörande behovet av nya förråd och utökning av vissa äldre förråd aktualiserats. Ökade utrymmen erfordrades även i flera fall för att förrådsarbetet skulle kunna bedrivas rationellt. De arbeten, som närmast borde komma till utförande, vore anordnande av förråd för gastuber å Kastellholmen, flyttning av vissa oljecisterner från Skeppsholmen till Kastellholmen, anordnande av förråd för minsvepares uppbörder m. m. samt ny- och tillbyggnad av vissa mindre förråd för förvaring av ammunition m. m. å Fjäderholmarna. Kostnaderna för samtliga dessa arbeten ha av *marinförvaltningen* beräknats till 84 000 kronor.

Iordningställande av sjukvårdsförråd i Karlskrona. Sedan 1946 års riksdag (skrivelse nr 110) godkänt det i propositionen 1946:11 framlagda förslaget till förrådsorganisation för försvarets läkemedel, meddelade Kungl. Maj:t genom beslut den 14 juni 1946 bestämmelser rörande ifrågavarande förrådsorganisation, innebärande bland annat att en läkemedelscentral skulle anordnas i Karlskrona, vilken tillika skulle utgöra filialapotek till militärapoteket.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 85 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för iordningställande av sjukvårdsförråd inom bastionen Aurora i Karlskrona, samt därvid anfört följande.

Riksdagens beslut innebure dels att avsevärda mängder läkemedel för ett flertal truppförband skulle uppläggas vid ifrågavarande läkemedelscentral, dels att denna även skulle fungera såsom filialapotek till militärapoteket. Detta sistnämnda förhållande medförde att jämväl beredning av läkemedel skulle ske vid centralen ifråga.

Under försvarsberedskapen hade inom den s. k. bastionen Aurora vid f. d. marinens sjukhus i Karlskrona inrättats ett apotek, där verksamhet alltjämt bedreves. Apoteket upptog inom bastionsbyggnaden endast en mindre del.

Möjlighet till utvidgning förefunnnes. Någon annan lämplig förläggning av läkemedelscentralen i Karlskrona funnes icke.

Förutom de lokaler, i vilka apoteket (läkemedelsförrådet) vid Sydkustens marindistrikt för närvarande vore inrymt, erfordrades ytterligare tre rum om vardera cirka 40 m², vilka vore belägna i bastionsbyggnadens nedre botten närmast norr om det nuvarande apoteket. Dessa lokaler kunde, utan att intrång gjordes på andra dispositionskrav, avses för ändamålet.

Vid såväl förvaring som beredning av läkemedel vore det nödvändigt dels att lokalerna vore ur hygienisk synpunkt tillfredsställande samt möjliggjorde en fullgod vård och omsättning av de dyrbara och delvis svårersättliga läkemedelslagren, dels ock att personalen kunde arbeta under drägliga förhållanden.

För åstadkommande av fullgoda lokaler inom Aurora erfordrades, att de befintliga utrymmena försåges med värmeledning och ventilation, varjämte vissa byggnadsdelar måste förses med bättre isolering. Värmeledningen borde tillkopplas den inom f. d. läkarbostället befintliga kulverten från Karlskrona örlogssvarvs panncentral, vilken vore så dimensionerad att nu ifrågavarande önskemål kunde tillgodoses.

Ovriga lokaler inom Aurora skulle utnyttjas såsom sjukvårdsförråd samt till expedition för förrådsförvaltare. I detta sammanhang borde jämväl dessa lokaler förses med värmeledning.

Försvarets sjukvårdsförvaltning hade förklarat, att inredning inom läkemedelsförrådet utöver vad som redan nu funnes, komme att bekostas av till sjukvårdsförvaltningens förfogande stående medel.

Kostnaderna för iordningställande av bastionsbyggnaden Aurora för nu ifrågavarande ändamål ha av marinförvaltningen beräknats till 85 000 kronor.

Iordningställande av beklädnadsförråd m. m. å Stumholmen i Karlskrona. I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 154 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för iordningställande av beklädnadsförråd och intendenturinventarieförråd å Stumholmen. I anslutning härtill har marinförvaltningen anfört, bland annat, att å Stumholmen i Karlskrona för närvarande funnes lokaler för flottans beväringssbeklädnads- och stambeklädnadsförråd. Beväringssbeklädnadsförrådet vore inrymt i en fristående byggnad, i vars östra del funnes lokaler jämväl för den till marinens centrala beklädnadsverkstad hörande skradderiverkstaden. Stambeklädnadsförrådet vore inrymt i beklädnadsverkstadens byggnad. Dessa båda förråd borde sammanslås till ett gemensamt beklädnadsförråd, vilket skulle kunna inrymmas i nuvarande beväringssbeklädnadsförrådets byggnad. I denna byggnad borde med anledning härav vissa ombyggnads- och inredningsarbeten vidtagas. I samband härmed borde den lokal i byggnaden, som nu disponerades av beklädnadsverkstadens skradderi, upplåtas för förrådsändamål. Beklädnadsverkstaden kunde i utbyte erhålla de lokaler, som för närvarande disponerades av stambeklädnadsförrådet och som efter sammanslagningen av beklädnadsförråden icke längre erfordrades för förrådsändamål. — Vidare borde det s. k. Nya magasinet å Stumholmen ombyggas för inrymmande av det vid marindistriktet nyorganiserade intendenturinventarieförrådet. I detta förråd inginge bland annat vissa persedlar, som tidigare förvarats i stambeklädnads-

förrådet. Med hänsyn härtill borde jämväl detta förråd iordningställas i samband med sammanslagningen av beklädnadsförråden. Genom de föreslagna åtgärdernas vidtagande skulle en avsevärd rationalisering av förrådshållningen vid marindistriktet uppnås. Kostnaderna för vidtagande av erforderliga ombyggnads- och inredningsarbeten ha av marinförvaltningen beräknats till 154 000 kronor, varav 95 500 kronor för arbeten inom nuvarande beväringss- beklädnadsförrådet och 58 500 kronor för arbeten inom det s. k. Nya magasinet.

Anordnande av vissa fullträffsäkra förråd vid Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv. I sina medelsäskande för nästa budgetår har *marinförvaltningen* hemställt, att 64 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 måtte anvisas för utförande av följande arbeten vid Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv, nämligen inklädnad av vissa utrymmen i minförråd, fullträffsäkert utrymme för tändrör och tändmedel samt fullträffsäkert dimsyrförråd. I anslutning härtill har marinförvaltningen anfört följande.

De förrådstunnlar vid Göteborgs örlogsvarv, som för närvarande disponeras för förvaring av minor, vore inklädda och försedda med avfuktningssanläggningar. Den kommunikationsort, som förbunde de olika tunnlarne och samtidigt tjänade som ingång till anläggningen, vore emellertid icke försedd med några dylika anordningar, varför fuktighetshalten i minförrådstunnlarna som regel vore högre än vad som borde tillåtas med hänsyn till materielens bestånd. Denna kommunikationsort borde därför inkläddas och inkopplas på befintligt avfuktningssystem. Kostnaderna härför hade beräknats till 28 000 kronor.

Tändmedel för artilleriammunition förvarades för närvarande i en för ändamålet inredd kommunikationsort mellan ammunitionsförrådet och ett smörjoljeupplag i berg vid Göteborgs örlogsvarv. Från den under utförande varande fullträffsäkra signal- och optiska verkstaden därstädes skulle en reservutgång anordnas, som måste framdragas till denna kommunikationsort. Härvid bleve det nödvändigt att anskaffa annat utrymme för tändmedlen. Vid en av sprängämnesinspektionen i januari 1946 företagen inspektion vid Göteborgs örlogsvarv hade även påpekats, att nuvarande placering av tändmedlen vore brandfarlig och därför olämplig. Kostnaderna för anordnande av nytt, lämpligare beläget tändmedelsförråd hade beräknats till 20 000 kronor.

Kostnaderna för anordnandet av ett fullträffsäkert dimsyrförråd hade beräknats till 16 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för här ifrågavarande arbeten uppgå sålunda till (28 000 + 20 000 + 16 000 =) 64 000 kronor.

Sammanfattning. För nästa budgetår har marinförvaltningen sålunda äskat bland annat följande anslag för förrådsändamål.

Iordningställande av vissa skyddsrum för förrådsändamål ...	kronor	405 000
Fullträffsäkert förråd för ammunition i Bofors	»	140 000
Fullträffsäkert förråd för stridskoner m. m. vid centralt torpedförråd	»	185 000
Detonationsskydd vid vissa fullträffsäkra förråd	»	305 000
Iordningställande av vissa förrådsutrymmen vid Stockholms örlogsvarv m. m.	»	84 000

Iordningställande av sjukvårdsförråd m. m. i Karlskrona ...	kronor	85 000
Iordningställande av beklädnadsförråd m. m. å Stumholmen	»	154 000
Anordnande av vissa fullträffsäkra förråd vid Göteborgs örlogsstation och örlogsvarv	»	64 000
	Summa kronor	1 422 000

Vissa av dessa ärenden äro av den natur, att en fullständigare redogörelse i det föregående icke ansetts böra lämnas. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår har marinförvaltningen för nästa budgetår äskat tillhopa 1 422 000 kronor för anordnande av förråd vid marinen. Härav avses i runt tal 1 100 000 kronor för anordnande av fullträffsäkra förråd, inredande av befintliga skyddsrum för förrådsändamål samt anordnande av effektiva detonationsskydd vid vissa fullträffsäkra förråd. Återstoden avses för iordningställande av vissa friliggande förråd i Stockholm och Karlskrona.

Före-
draganden.

Vid anmälan av förrådsfrågan för armén i propositionen 1946: 121 anförde jag, bland annat, att betydande fördelar ur såväl militär som ekonomisk synpunkt stode att vinna genom att inrymma förråd för ammunition och annan svårersättlig materiel i fullträffsäkra bergutrymmen. Då samma synpunkter göra sig gällande beträffande marinen, anser jag mig böra tillstyrka, att medel anvisas för de av marinförvaltningen föreslagna arbetena för utförande av bergförråd m. m., vilka arbeten till stor del äro att betrakta såsom i och för sig nödvändiga kompletteringar av redan befintliga anläggningar. Jämväl de föreslagna arbetena för iordningställande av vissa lokaler i bastionen Aurora i Karlskrona såsom sjukvårdsförråd m. m. samt för sammanslagning av beväringssjukvårds- och stambeklädnadsförråden m. m. å Stumholmen i samma stad anser jag mig kunna tillstyrka. Beträffande förrådsanläggningarna vid Stockholms örlogsvarv och örlogsstation bör däremot en viss reduktion kunna vidtagas. Jag beräknar för ändamålet 65 000 kronor, alltså 19 000 kronor mindre än marinförvaltningen äskat, och förutsätter, att marinförvaltningen inom ramen för sålunda anvisade medel kan utföra de mest angelägena av ifrågavarande förrådsanläggningar. Då övriga kostnadsberäkningar icke givit mig anledning till erinran, beräknar jag de sammanlagda kostnaderna för förråden, vilka torde böra bestridas från ett särskilt för ändamålet uppfört investeringsanslag, till (1 422 000—19 000 =) 1 403 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945, motsvarande enligt prisläget den 1 juli 1946 i runt tal 1 430 000 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av vissa förråd* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 430 000 kronor.

[20.] **Uppförande av gymnastikbyggnader m. m.** I sina medelskanden för nästa budgetår har *marinförvaltningen* framlagt förslag till uppförande av gymnastikbyggnad vid värnplikts- och underofficersskolorna vid Berga ävensom till anordnande därstädes av en idrottsplats. I anslutning härtill har *marinförvaltningen* framhållit, bland annat, att på grund av Bergaförläggningens avskilda läge det vore synnerligen angeläget, att dessa arbeten utfördes. Anläggningarna komme att utnyttjas av personal och elever vid skolorna, sammanlagt omkring 800 man, samt även av personal ur kustflottan vid dess förläggning till Hårsfjärden. Kostnaderna för gymnastikbyggnaden kunde beräknas till 390 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1945 samt för idrottsplatsen till 144 000 kronor enligt samma prisläge eller tillhoppa (390 000 + 144 000 =) 534 000 kronor. Vidare har ämbetsverket äskat 425 000 kronor för uppförande av en gymnastik- och exercisbyggnad med bastubad vid Göteborgs örlogsstation.

Marinförvaltningen har hemställt, att för ifrågavarande ändamål måtte anvisas ett belopp av tillhoppa 959 000 kronor.

*Före-
draganden.*

Såsom jag vid anmälan av arméns motsvarande anslag anført, synas medel för gymnastikbyggnader böra beräknas för nästa budgetår för att möjliggöra ett igångsättande av byggnadsarbetena vid läglig tidpunkt. För uppförande av den av de förutnämnda byggnaderna vid marinen, som befinner sig mest angelägen, samt för erforderliga planerings- och terrasseringsarbeten för blivande idrottsplats i Berga, vilka arbeten synas böra komma till stånd även om idrottsplats icke nu anordnas, torde för nästa budgetår böra beräknas ett belopp av 500 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1946.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av gymnastikbyggnader m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[21.] **Ventilationsanläggning i marinens ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i proposition 1938: 315, 1939 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2), 1942 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 2) och proposition 1943: 58 anvisade riksdagen (skrivelserna 1938: 412, 1939: 46, 1942: 355 och 1943: 130) tillhoppa (1 000 000 + 1 800 000 + 900 000 + 630 000 =) 4 330 000 kronor till nybyggnad för marinens myndigheter. Ämbetsbyggnaden, belägen å Ladugårdsgårde, är numera färdigställd.

I en skrift av den 25 april 1946 har marinledningens personalförening framfört klagomål beträffande ventilationsanordningarna i byggnaden. Personalen hade i många fall lidit av allmänt illamående, huvudvärk och trötthet. Enligt en av försvarets sjukvårdsförvaltning företagen undersökning finge dessa sjukdomssymptom anses ha sin orsak i att ventilationsanordningarna vore bristfälliga. Personalföreningen ansåge, att byggnaderna borde förses med ett ventilationssystem med inblåsning av förvärmad friskluft. Härigenom komme byggnaden att ställas under ett svagt övertryck, varigenom drag av

kall luft genom otätheter i fönsterbågar och ytterdörrar skulle kunna undvikas.

Byggnadsstyrelsen har i avgivet utlåtande anfört i huvudsak följande.

Vid valet av ventilationssystem för marinledningens ämbetsbyggnad hade byggnadsstyrelsen övervägt följande två alternativ.

Alternativ 1. Utsugning av förbrukad varmluft genom särskilda i väggar eller som trummor utförda kanaler, uppdragna över byggnadens yttertak samt försedda med särskilda fläktanordningar. Friskluft beräknades inkomma huvudsakligen genom otätheter vid fönster m. m.

Alternativ 2. Inblåsning medelst fläktar av förvärmad friskluft i de olika rummen. Förbrukad varmluft skulle avledas genom i rumsdörrarna anordnade öppningar till korridorer och därifrån till centrala trappuppgångar samt till ventilationsskorstenar på vinden.

Vid tidigare uppförda ämbetsbyggnader hade byggnadsstyrelsen tillämpat alternativ 1. Några klagomål mot de enligt detta alternativ utförda ventilationsanordningarna hade icke framförts. Ventilationsanordningarna i marinens ämbetsbyggnad hade utförts enligt samma alternativ. Dock hade öppningar i korridorörrar anordnats enligt alternativ 2 samt lokaler reserverats för placering i källaren av ett varmluftsaggregat.

Tjänsterummen i marinens ämbetsbyggnad hade gjorts avsevärt mindre än som varit fallet vid tidigare uppförda ämbetsbyggnader. Härigenom hade luftkuben genomgående blivit mindre, vilket givetvis oförmånligt inverkat på ventilationen. En viss förbättring av ventilationen kunde emellertid förväntas, därest en ombyggnad av det nuvarande systemet vidtoges. Enär de för uppförande av ämbetsbyggnaden anvisade medlen helt tagits i anspråk, måste emellertid i så fall särskilda medel anvisas. Kostnaderna för omläggning av ventilationssystemet beräknades, inklusive vissa erforderliga ombyggnadsarbeten, till 65 000 kronor. De årliga driftkostnaderna beräknades komma att stiga med cirka 5 000 kronor. Även inom övriga delar av byggnadskomplexet vore ventilation och rumsstorlek av samma beskaffenhet som i marinledningens ämbetsbyggnad. Innan motsvarande åtgärder vidtoges inom övriga byggnader borde dock resultatet av den nu förordade omläggningen avvaktas.

Då jag anser det önskvärt, att ifrågavarande arbeten komma till utförande, och då de för uppförande av marinens ämbetsbyggnad anvisade anslagen helt förbrukats, finner jag mig böra förorda, att för ifrågavarande ändamål för nästa budgetår anvisas ett belopp av 65 000 kronor.

*Före-
draganden*

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ventilationsanläggning i marinens ämbetsbyggnad å Ladugårdsgårde* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 65 000 kronor.

[22.] **Vissa markförvärv.** I skrivelse den 13 september 1945 har *marinförvaltningen* erinrat, att Kungl. Maj:t genom beslut den 26 november 1943 från förskottsanslag anvisat medel för uppförande av viss befästningsanläggning. I det anvisade beloppet hade, anför ämbetsverket, icke inräknats kostnaderna

för erforderligt markförvärv. Marinförvaltningen har nu framlagt förslag till förvärv av visst markområde för ändamålet samt i ärendet anfört bland annat följande.

Det område, som borde förvärfvas av kronan, hade en areal av cirka 110 hektar. Den överenskomna köpeskillingen för området utgjorde 11 000 kronor. För tiden från och med år 1943 hade markägaren därjämte begärt ett årligt arrende av 300 kronor. De sammanlagda kostnaderna för markförvärvet, inklusive lagfarts- och avstyckningskostnader, hade beräknats till 14 000 kronor.

Marinförvaltningen har hemställt, att för angivet ändamål ett belopp av 14 000 kronor måtte ställas till ämbetsverkets förfogande.

Ärendet är av den natur, att en fullständig redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

*Före-
draganden.*

Den befästningsanläggning, som finnes uppförd å det till inköp föreslagna markområdet, är avsedd att för framtiden bibehållas. Enligt vad jag under hand inhämtat kommer vederbörande markägare att vid en fortsatt utarrendering av ifrågavarande markområde begära ett årligt arrende av 500 kronor. Med hänsyn härtill anser jag det vara för kronan fördelaktigt att med äganderätt förvärva området. Då den begärda köpeskillingen icke givit mig anledning till erinran, beräknar jag för markförvärvet, inberäknat lagfarts- m. fl. kostnader, ett belopp av i runt tal 15 000 kronor.

Under åberopande av vad sålunda anförts får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 kronor.

Flygvapnets delfond.

[23.] **Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bilaga 3, s. 105) anvisade riksdagen (skrivelse nr 114) för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 50 000 kronor till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *flygförvaltningen* äskat medel för bland annat följande mindre byggnadsföretag, nämligen utökning av vissa signalverkstäder, förråd för snöröjningsmateriel vid vissa flygflottiljer, smörjhall vid Östgöta flygflottilj, inskjutningsbana vid Jämtlands flygflottilj, tillbyggnad av garage vid Norrbottens flygbaskår samt fatförråd vid Neder-Kalix övningsplats.

Beträffande de olika byggnadsföretagen har flygförvaltningen anfört i huvudsak följande.

Utökning av signalverkstäder. Sedan de nu tillämpade normerna för signalverkstädernas utrymmen fastställts, hade radiomaterielen undergått en snabbare utveckling än som då kunnat förutses. Sålunda hade ekoradiostationer samt radiostationer för ultrakorta vågor med ett stort antal frekvenser och av komplicerad konstruktion tillkommit, varjämte antalet typer av radioanläggningar i flygplan ökat från tidigare tre till för närvarande sju. Även markradiomaterielen hade genom krav på ett mycket stort antal frekvenser blivit väsentligt mera komplicerad. Härtill komme, att antalet elektriska konstruktionselement i flygplan alltmer ökade och ersatte den äldre hydrauliken. Även elektriska bombfällnings- och vapeninstallationer tenderade att bli alltmer invecklade. Reaktionsdrivna flygplan med krav på starka startbatterier ökade omfattningen av ackumulatorvården. Den alltmer komplicerade materielen av skilda slag tarvade nya och ofta omfattande provningsanläggningar utan att därför äldre dylika för långvägs- och kortvägsmaterielen kunde undvaras. Slutligen måste den moderna materielen överses oftare än motsvarande äldre materiel.

Under nästa budgetår borde medel anvisas för utökning av signalverkstäderna vid Västmanlands, Södermanlands, Kalmar, Bråvalla, Hallands, Upplands och Blekinge flygflottiljer. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades, inklusive administrationskostnader, till (11 500 + 18 000 + 18 000 + 17 000 + 17 000 + 18 000 + 17 000 =) 116 500 kronor.

Förråd för snöröjningsmateriel. Anskaffning av snöröjningsmateriel hade föreslagits redan av 1941 års försvarsutredning, ehuru utredningen på grundval av de erfarenheter, som då förelegat, ej kunnat förutse den utveckling, som nu skett. Detta gällde såväl snöröjningsmaterielens omfattning som de tekniska fordringarna på densamma och härav betingade ekonomiska konsekvenser. Flertalet av de flygplantyper, som vid denna tid varit i tjänst eller avsetts att under de närmast följande åren anskaffas, hade utan större olägenhet kunnat utrustas med skidor, vilket möjliggjort start och landning på oröjda flygfält. De moderna krigsflygplanen hade emellertid en sådan flyghastighet, att de av flygtekniska skäl ej lämpligen kunde förses med skidställ, något som i sin tur medfört ökade krav på snöröjning av flygfälten. Av de erfarenheter, som vunnits under de senaste vintrarna, hade det klart framgått, att flygvapnets snöröjningstjänst ej vore till fyllest. En avsevärd ökning av snöröjningstjänsten och materielbeståndet vore nödvändig, om flygvapnets övningar vintertid skulle kunna genomföras utan att flygsäkerheten äventyrades. Förslag härom hade ämbetsverket för avsikt att i annat sammanhang framlägga.

Såväl i fred som krig måste snöröjningstjänsten arbeta med hög beredskap, vilket ställde stora fordringar på materielens underhåll och vård. Det bleve därigenom nödvändigt att sörja för att de för omedelbar utryckning avsedda snöröjningsenheterna kunde förvaras i varmförråd. I det fria eller i kallförråd förvarad motordriven snöröjningsmateriel (plogbilar, snöslungor) samt batterislädar kunde ej hållas i tillräcklig beredskap och hade även i vissa fall lidit allvarlig skada. Då det vore angeläget att befintlig snöröjningsmateriel ej i förtid förbrukades samt att flygvapnets operationsfrihet under vintertid ej inskränktes genom snöhinder, borde redan under nästa budgetår förråd för snöröjningsmateriel uppföras vid Skaraborgs, Göta, Södermanlands, Kalmar och Hälsinge flygflottiljer, Norrbottens flygbaskår, centrala flygverkstaden i Arboga samt vid sju krigsflygfält.

Enligt det av flygförvaltningen framlagda förslaget skulle vid de olika etablissemangen anordnas såväl varm- som kallförråd. Kostnaderna beräkna-

des, inklusive administrationskostnader, uppgå till (21 200 + 21 200 + 7 400 + 7 400 + 17 000 + 53 000 + 13 700 + 127 100 =) 268 000 kronor.

Smörjhall m. m. vid Östgöta flygflottilj. I anslutning till befintligt garage borde vid flottiljen uppföras en ny smörjhall, tvättbox m. m. Motorfordonens skötsel vid flottiljen hade provisoriskt måst ordnas i en garagebyggnad, där smörjgrop och billyft saknades, varjämte ventilationsanordningarna icke stode i överensstämmelse med yrkesinspektionens föreskrifter. Kostnaderna för ifrågavarande arbeten beräknades, inklusive administrationskostnader, till 63 500 kronor.

Inskjutningsbana för flygplan vid Jämtlands flygflottilj. Vid flottiljen saknades inskjutningsbana. I och med att flygplanens bestyckning bleve grövre, bleve nuvarande provisoriska anordningar för inskjutning av flygplanens fasta vapen otillräckliga. Kostnaden beräknades, inklusive administrationskostnader, till 39 000 kronor.

Tillbyggnad av garage vid Norrbottens flygbaskår. Det vid flygbaskåren befintliga garaget, som saknade utrymme för biltvätt, borde tillbyggas med en tvättbox. Med hänsyn till den låga temperaturen i denna del av landet vore behovet av tvättutrymme i garaget trängande. Kostnaderna för erforderliga byggnadsarbeten beräknades, inklusive administrationskostnader, till 21 000 kronor.

Flygförvaltningen har sålunda för nu ifrågavarande byggnadsföretag för nästa budgetår äskat ett belopp av tillhoppa (116 500 + 268 000 + 63 500 + 39 000 + 21 000 =) i runt tal 510 000 kronor.

*Före-
draganden.*

Såsom jag vid anmälan av arméns och marinens motsvarande anslag anført, är anslaget till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten avsett att möjliggöra utförande av mindre nybyggnads- och förändringsarbeten. Under anslaget böra emellertid även beräknas medel för förstärkande av de särskilda under vederbörande delfond anvisade byggnadsanslagen, i den mån så skulle visa sig oundgängligen nödvändigt på grund av oförutsedda prisstegringar eller av andra orsaker.

I likhet med marinförvaltningen har flygförvaltningen i sina medelsäskanden för nästa budgetår äskat medel för ett antal byggnadsföretag, som närmast torde vara att hänföra till kategorien mindre nybyggnads- och förändringsarbeten. En närmare redogörelse för vissa av dessa byggnadsföretag har i det föregående lämnats. De sammanlagda kostnaderna för dessa byggnadsföretag ha av flygförvaltningen beräknats till i runt tal 510 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1946. Arbetena synas mig vara av den natur att kostnaderna härför böra bestridas från förevarande anslag till smärre nybyggnads- och förändringsarbeten, i den mån anslaget därtill lämnar tillgång. Enligt vad jag under hand inhämtat från statens sakrevision torde de för förråd för snöröjningsmateriel beräknade kostnaderna kunna i viss mån nedbringas.

Med hänsyn till att under anslaget medel sålunda böra beräknas för såväl nu förutsedda som framdeles uppkommande behov, är det givetvis svårt att uppskatta anslagets storlek. Jag anser mig dock kunna förorda, att anslaget för nästa budgetår bestämes till 500 000 kronor. I likhet med vad som är

fallet innevarande budgetår förutsätter jag, att anslaget må tagas i anspråk endast efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall och allenast för ändamål, som icke böra tillgodoses med anlåtande av den å staten för försvarets fastighetsfond uppförda anslagsposten till reparations- och underhållskostnader eller genom särskild medelsanvisning under kapitalbudgeten.

Åberopande det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre nybyggnads- och förändringsarbeten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[24.] **Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.** Under hänvisning till vad jag under punkten 2 anført får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Prisstegringar å byggnadsarbeten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 5 100 000 kronor.

[25.] **Vissa flygfältsarbeten m. m.**

1941 års försvarsutredning anförde beträffande flygvapnets flygfält bland annat följande.

Vid den tidpunkt då de flesta av de nuvarande flygfälten vid flottiljernas förlägningsplatser anlades, kunde man icke räkna med den snabba utveckling på flygteknikens område, som de senaste åren uppvisat. Det pågående kriget hade kraftigt drivit fram denna utveckling. Genom dels de avsevärt ökade start- och landningshastigheterna hos flygplanen, dels ökningen av flygplanens lastförmåga uppstode krav på utökade utrymmen på flygfälten för start och landning. För att under alla förhållanden trygga flygförbandens operationsfrihet måste man därför räkna med att flygfälten borde äga en storlek av i regel $1\,500 \times 1\,500$ m. Sannolikheten talade även för att den framtida utvecklingen av flygmaterielen kunde komma att medföra krav på ännu större start- och landningssträckor. Detta gällde framför allt vid start och landning i vindstilla och under mörker. Utredningen hade därför ansett det vara framsynt att vid planerandet av nya flygfält räkna med att fälten i en riktning skulle kunna utvidgas till 2 000 m. I den mån redan befintliga och till sin storlek otillräckliga flygfält för rimliga kostnader kunde utvidgas hade utredningen räknat därmed. Under längre regnperioder samt särskilt under tjällossningen kunde det inträffa, att flygfälten bleve så lösa, att start och landning omöjliggjordes eller försvårades. För att under sådana förhållanden trygga operationsfriheten bleve det nödvändigt att i viss omfattning förse flygfälten med permanentbanor. Vid de platser, där behov av permanentbanor oundgängligen föreläge och sådana icke redan funnes, hade utredningen räknat med anläggning av sådana banor.

Sedan flygförvaltningen i skrivelse den 15 februari 1946 framlagt ett program för flygfältsarbeten m. m. vid Svea flygflottilj och Skånska flygflottiljen samt vid Södermanlands, Bråvalla och Upplands flygflottiljer, för vilka arbeten de sammanlagda kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1941 beräknades till 9 732 000 kronor, medgav riksdagen (skrivelse 1946: 206), efter för-

slag av Kungl. Maj:t i propositionen 1946: 121 (s. 71), att för påbörjande av ifrågavarande flygfältsarbeten finge inom den för flygvapnet för femårsperioden 1942/47 beräknade kostnadsramen för byggnadsarbeten tagas i anspråk ett belopp av 8 000 000 kronor. Vid anmälan av förenämnda proposition anförde jag i huvudsak följande.

Den snabba utvecklingen på det flygtekniska området hade i hög grad ökat de krav som måste ställas på flygfälten. Flygplanens hastighet och lastförmåga hade ökat, vilket medförde behov av längre start- och landningsbanor. För de reaktionsdrivna flygplanen borde vidare av tekniska skäl avses permanentbelagda rullbanor. Inom flygvapnet funnes redan flygplan med så stora start- och landningshastigheter, att de fordrade flygfält med inemot 2 000 meters-stråk. År 1946 beräknades de första reaktionsdrivna flygplanen kunna levereras till flygvapnet. Av flygförvaltningens framställning framginge vidare, att dylika inom landet tillverkade flygplan beräknades kunna levereras våren 1948. För att dessa redan befintliga och inom de närmaste åren tillkommande flygplan skulle kunna användas i erforderlig utsträckning vore det sålunda nödvändigt att utöka och med permanentbelagda rullbanor förse vissa flygfält. — Flottiljflygfälten borde därför i görligaste mån utvidgas så att ett stråk av 2 000 meters längd och ett av 1 500 meters längd erhöles. Vidare borde ett antal permanentbelagda rullbanor iordningställas.

I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *flygförvaltningen* framlagt ett program för fortsatt utbyggnad under budgetåren 1947/50 av vissa flygfält för en beräknad kostnad av 72 400 000 kronor, varav ett belopp av i runt tal 23 400 000 kronor hänför sig till budgetåret 1947/48. I anslutning härtill har flygförvaltningen framhållit att flygmaterielen under senare år utvecklats snabbare än som rimligen kunnat förväntas. De flygfält, som anlagts och utbyggts i enlighet med 1942 års försvarsbeslut, befunne sig numera i ett sådant skick, att de vid användande av moderna krigsflygplan icke kunde anses tillgodose berättigade flygsäkerhetskrav.

Beträffande det av 1946 års riksdag till flygfältsarbeten vid vissa flygflottiljer anvisade beloppet, 8 000 000 kronor, har flygförvaltningen anfört följande.

Ämbetsverket hade beräknat kostnaderna för erforderliga flygfältsarbeten vid Svea flygflottilj och Skånska flygflottiljen samt vid Södermanlands, Bråvalla och Upplands flygflottiljer till $(3\,645\,000 + 1\,332\,000 + 1\,285\,000 + 2\,445\,000 + 1\,025\,000 =)$ 9 732 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941. Kostnaderna för de föreslagna arbetena vid Skånska flygflottiljen samt vid Södermanlands och Upplands flygflottiljer, $(1\,332\,000 + 1\,285\,000 + 1\,025\,000 =)$ 3 642 000 kronor, avsåges att helt bestridas från förenämnda anslag av 8 000 000 kronor. Kostnaderna för arbetena vid Svea flygflottilj och Bråvalla flygflottilj, $(3\,645\,000 + 2\,445\,000 =)$ 6 090 000 kronor, avsåges att intill ett belopp av $(2\,658\,000 + 1\,700\,000 =)$ 4 358 000 kronor gäldas från samma anslag. För bestridande av återstående kostnader för sistnämnda flygflottiljer $(987\,000 + 745\,000 =)$ 1 732 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1941, motsvarande $(1\,115\,000 + 842\,000 =)$ 1 957 000 kronor enligt prisläget den 1 juli 1946, borde särskilda medel anvisas under budgetåret 1947/48.

Flygförvaltningen har vidare anfört följande.

Jämväl övriga flottiljflygfält borde emellertid utvidgas och förses med ett antal permanenta rullbanor. För sådana flygfält som komme att trafikeras av reaktionsdrivna flygplan, erfordrades dessutom vissa särskilda anordningar. Vid Brävalla flygflottilj, som redan tilldelats reaktionsdrivna flygplan, hade följande erfarenheter gjorts rörande sådana flygplans inverkan på fältytan. Avgaserna blåstes med stor kraft bakåt—nedåt och träffade, när planet befunde sig på marken, markytan omkring 10 m bakom planet. Gasströmmens temperatur vore cirka 600° C vid utblåsningsmynningen och vore då den nådde marken, alltjämt så hög, att gräsväxten bortbrändes om planet stode stilla eller rörde sig med låg hastighet. Sedan gräsväxten fördärvats, uppkomme vid regnig väderlek hjulspår i fältytan. Följden bleve att stråket snabbt försämrades tills det slutligen ej längre kunde begagnas utan fara för haverier vid start och landning. Även asfaltbeläggning uppmjukades och fördärvades på de platser, där flygplanet stode stilla och motorn kontrollkördes före start. Liknande skador uppkomme under den första delen av startsträckan till dess flygplanet uppnått en sådan hastighet, att den temporära upphettningen icke längre skadade underlaget.

Med anledning härav erfordrades följande anordningar å flottiljflygfält av genomsnittstyp. Minst en rullbana i den förhärskande vindriktningen borde ha en längd av 1 800 m och en bredd av 40 m. Banans mittparti, 1 600 m, borde vara försett med asfalt- eller betongbeläggning. En sträcka av 100 m i vardera banändan borde vara belagd med betong. Som en utvidgning av banändarna erfordrades vidare en cirka 30 m bred och 100 m lång uppställningsplatta, där en divisions flygplan kunde stå uppställda i väntan på start utan att hindra andra flygplans start eller landning på rullbanan. Betongytan i rullbanans ändar borde således vara cirka 70 × 100 m. Om övriga flygstråk av ekonomiska skäl icke kunde förses med rullbanor, borde dessa dock förses med startplattor av betong, cirka 40 × 100 m, motsvarande betongplattorna i rullbanornas ändar. Från hangarerna till rullbanans eller banornas uppställningsplattor samt även, där markens egenskaper icke vore särskilt gynnsamma, till de friliggande startplattorna erfordrades förbindelsebanor för att möjliggöra framkörning av flygplanen för egen maskin.

Med utgångspunkt från dessa tekniska data, som grundade sig på erfarenheter från den typ av reaktionsdrivna flygplan, som nu stode flygvapnet till buds, hade ämbetsverket uppgjort en plan för utbyggnad och modernisering av flottiljflygfält, övningsplatsernas flygfält samt av vissa krigsflygfält. Med hänsyn till att omkring år 1950 reaktionsdrivna flygplan i stor utsträckning beräknades ha ersatt de propellerdrivna planen, måste flygfälten dessförinnan sättas i sådant skick, att reaktionsdrivna flygplan utan olägenheter kunde utnyttja dem. Föreslagna flygfältsarbeten måste därför slutföras före utgången av treårsperioden 1947/50. Enär flygvapnet under tiden måste vara operationsdugligt, kunde arbetena icke heller förskjutas mot periodens slut, då därigenom alltför många flygfält under viss tid icke skulle kunna användas.

Rullbanorna hade i allmänhet beräknats för ett hjultryck av 6 ton. För att vissa fält skulle kunna användas för tyngre flygplan borde dock en rullbana vid vardera Västmanlands och Skaraborgs flygflottiljer dimensioneras för ett hjultryck av 15 ton. Rullbanornas bredd vore, då annat icke angäves, 40 m.

Kostnadsberäkningarna för de olika flygfältsarbetena hade endast i ett fåtal fall kunnat grunda sig på noggranna undersökningar av erforderlig bergsprängning, markens bärighet, tjälningsegenskaper etc. samt på förekomsten

i trakten av lämpligt material för byggandet av banor. I övriga fall hade flygförvaltningen måst utgå från bedömda à-priser för respektive arbeten. Slutligen hade i kostnadsbeloppen för flygfältsarbeten medtagits kostnader för utökning eller komplettering av flygfältsbelysning och stängsel, skogsrojning i inflygningssektorerna, omläggning av vägar och elektriska kraft- och telefonledningar m. m.

Flygförvaltningen hade låtit undersöka de svenska entreprenadfirmornas möjligheter att med avseende på tillgången på maskinella hjälpmedel kunna genomföra det föreslagna programmet till utbyggnad och förbättring av flygfält under åren 1947/50. Vid bedömande av denna fråga hade hänsyn tagits till att nödvändiga arbeten av likartat slag ävensom arbeten för andra statliga myndigheters samt för kommunala och enskilda beställares räkning samtidigt skulle komma till utförande. Undersökningen, som företagits av Svenska Byggnadsentreprenörföreningen, hade givit vid handen, att tillgången på arbetsmaskiner syntes vara tillräcklig för utförande under åren 1947/50 av såväl det föreslagna utbyggnadsprogrammet för flygvapnets flygfält och av den planerade storflygplatsen som av väg- och beläggningsarbeten för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens räkning.

Flygförvaltningen har därefter övergått till att redogöra för de olika flottiljernas behov av flygfältsarbeten m. m. Samtliga kostnadsberäkningar hänförde sig till prisläget den 1 juli 1946 samt inkluderade kostnader för administration m. m.

Vid *Västmanlands flygflottilj* borde södra delen av flygfältet omplaneras samt dräneringar därstädes kompletteras. Vidare borde det nord-sydliga stråket, som för närvarande vore 1 700 m, utvidgas till 2 100 m samt förses med rullbana. Rullbanan borde givas en längd av 2 000 m och en bredd av 50 m samt konstrueras för 15 tons hjultryck. Även förbindelsebanor och uppställningsplatser borde konstrueras för samma hjultryck. Då den planerade rullbanan komme att tangera den nuvarande kommandocentralen, borde denna flyttas till kanslibyggnaden, som i samband därmed borde påbyggas med en våning. Slutligen borde vissa väg- och planeringsarbeten för en kostnad av 52 000 kronor komma till utförande. Kostnaderna för föreslagna flygfältsarbeten m. m. beräknades uppgå till 4 689 000 kronor. Medelsbehovet för nästa budgetår utgjorde 2 463 000 kronor.

Vid *Jämtlands flygflottilj* borde det öst-västra stråket utvidgas från 1 500 m till 2 000 m samt förses med en 1 800 m lång rullbana. Ett system av förbindelsebanor borde anläggas från banändarna till hangarerna. Vidare borde det nord-sydliga stråket utvidgas från 1 250 m till 1 500 m samt förses med startplattor av betong. Den befintliga kommandocentralen, till vars utökning 1946 års riksdag anvisat medel, borde av flygsäkerhetsskäl flyttas, liksom även en befintlig transformatorstation och vissa elektriska ledningar. För den planerade utvidgningen av 1 500 meters-stråket måste tagas i anspråk såväl viss kronan tillhörig, under domänstyrelsens förvaltning liggande mark, som viss mark i enskild ägo. De flygfältsarbeten, som borde påbörjas under nästa budgetår, hade kostnadsberäknats till 4 054 000 kronor. Det för nästa budgetår erforderliga anslagsbeloppet utgjorde 1 537 000 kronor.

Vid *Västgöta flygflottilj* borde under nästa budgetår vissa planerings- och vägförbättringsarbeten komma till utförande. Vägarna hade från början erhållit dåligt underlag. Ofullständig dikning hade dessutom medfört, att vägarna vid kraftig nederbörd stode under vatten. Kostnaderna beräknades till 53 000 kronor.

Vid *Skaraborgs flygflottilj* borde 1 300 meters-stråket utvidgas till 2 000 m samt förses med en 1 800 m lång rullbana, som borde konstrueras för ett hjultryck av 15 ton. Vidare erfordrades förbindelsebanor mellan rullbanorna och hangarerna m. m. Kostnaderna för dessa flygfältsarbeten hade beräknats till 3 922 000 kronor. Det för nästa budgetår erforderliga beloppet utgjorde 2 395 000 kronor.

Vid *Svea flygflottilj* borde i första hand medel anvisas för slutförande av de genom beslut av 1946 års riksdag påbörjade flygfältsarbetena. Härför erfordrades ett belopp av 1 115 000 kronor. Sedan ifrågavarande ävensom vissa genom statens arbetsmarknadskommission utförda arbeten slutförts, komme flygfältet att ha tre stråk om 1 800 m, 1 700 m och 1 500 m. 1 800 meters-stråket komme att vara försett med en 1 600 m lång rullbana.

För att erhålla ett stråk av 2 000 m längd borde det med rullbanan försedda stråket utvidgas 200 m, varjämte rullbanan likaledes borde förlängas 200 m. Kostnaderna för utförande av dessa arbeten hade beräknats till 821 000 kronor.

De sammanlagda kostnaderna för ifrågavarande flygfältsarbeten utgjorde sålunda (1 115 000 + 821 000 =) 1 936 000 kronor. Medel för arbetena borde anvisas under nästa budgetår.

Vid *Göta flygflottilj* borde två befintliga stråk med en längd av 1 050 m respektive 1 300 m utvidgas till 2 000 m respektive 1 500 m. Befintlig rullbana på det föreslagna 2 000 meters-stråket borde vidare förlängas till 1 800 m, varjämte det nuvarande förbindelsebanesystemet behövde kompletteras. 1 500 meters-stråket borde förses med två startplattor. För att kunna utnyttja 1 500 meters-stråket fordrades vidare att en väg intill den ena startplattan omlades. För genomförande av de planerade utvidgningarna måste viss mark i enskild ägo tagas i anspråk. Kostnaden för de flygfältsarbeten, som skulle påbörjas under nästa budgetår, uppginge till 2 067 000 kronor. För budgetåret erfordrades en medelsanvisning av 1 415 000 kronor.

Vid *Skånska flygflottiljen* komme, sedan de flygfältsarbeten, vartill 1946 års riksdag anvisat medel, slutförts, att finnas tre stråk om 1 700 m respektive 1 450 m och 1 300 m. Förstnämnda stråk komme dessutom att vara försett med en rullbana av 1 600 m längd jämte förbindelsebanor.

För att erhålla ett stråk av 2 000 m längd borde 1 700 meters-stråket utvidgas ytterligare 300 m. I samband härmed borde rullbanan å stråket förlängas med 200 m till 1 800 m. För utvidgningen erfordrades ett mindre markförvärv. Vidare borde de två kortare stråken utvidgas vardera till cirka 1 500 m samt, på grund av den dåliga markbeskaffenheten på fältet, förses med rullbanor om 1 400 m längd samt erforderliga uppställningsplattor och förbindelsebanor. Kostnaderna för dessa arbeten hade beräknats till 3 365 000 kronor. Härav borde ett belopp av 2 003 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Vid *Södermanlands flygflottilj* komme, sedan de flygfältsarbeten, vartill 1946 års riksdag anvisat medel, slutförts, att finnas tre stråk om 2 000 m, 1 400 m och 1 300 m, försedda med rullbanor av respektive 1 800 m, 660 m och 800 m, samt ett stråk om 1 200 m utan rullbana.

Härutöver erfordrades emellertid utförande av vissa förbättringsarbeten å flygfältet, främst dränering av fältets södra del. Vidare borde flygstråket om 1 200 m utvidgas österut till 1 500 m längd samt förses med startplattor. Dessutom erfordrades vissa förbindelsebanor och uppställningsplattor. Kostnaden härför hade beräknats till 1 150 000 kronor. Medel för dessa arbeten borde anvisas under nästa budgetår.

Vid *Kalmar flygflottilj*, som för närvarande hade tre stråk om 1 500 m,

1 350 m och 1 250 m borde stråket om 1 250 m utvidgas i nordlig riktning till 2 000 m längd. För utvidgningen måste mark i enskild ägo tagas i anspråk. I den utvidgade delen av stråket borde en 700 m lång rullbana byggas. Härjämte erfordrades anläggning av förbindelsebanor, startplattor, och uppställningsplattor. De arbeten, som borde påbörjas under nästa budgetår, hade kostnadsberäknats till 2 635 000 kronor. Medelsbehovet under budgetåret beräknades till 1 091 000 kronor.

Vid *Bråvalla flygflottilj* borde i första hand medel anvisas för slutförande av de genom beslut av 1946 års riksdag påbörjade flygfältsarbetena. Härför erfordrades 842 000 kronor. Sedan dessa arbeten slutförts, komme flygfältet att få tre stråk om 2 000 m, 1 700 m och 1 100 m, det längsta stråket försett med en 1 800 m lång rullbana.

Härutöver erfordrades emellertid vissa startplattor, uppställningsplattor och förbindelsebanor. Kostnaderna för utförande av dessa arbeten beräknades till 212 000 kronor. De sammanlagda kostnaderna för flottiljen uppginge sålunda till (842 000 + 212 000 =) 1 054 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för nästa budgetår.

Vid *Hälsinge flygflottilj* erfordrades en bevakningsanläggning för flygfältet. Kostnaderna härför beräknades uppgå till 265 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för nästa budgetår.

Vid *Upplands flygflottilj* komme sedan de flygfältsarbeten, vartill 1946 års riksdag anvisat medel, utförts, att finnas fyra stråk om 2 000 m, 1 800 m, 1 550 m och 1 000 m. 2 000 meters-stråket komme att vara försett med en 1 800 m lång rullbana. På 1 800 meters-stråket funnes redan en 1 680 m lång rullbana, den s. k. atlantbanan.

Härutöver erfordrades uppställningsplattor i anslutning till de båda rullbanorna samt utökning av förbindelsebanesystemet. Kostnaden härför beräknades till 212 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för nästa budgetår.

Vid *Norbottens flygbaskår* funnes för närvarande fyra stråk, samtliga försedda med rullbanor. Två av dessa stråk hade en längd av vardera 1 500 m. Det ena av dessa stråk borde utvidgas till 2 000 m samt fördes med en 1 800 m lång rullbana. Vidare borde två startplattor samt vissa förbindelsebanor komma till utförande. Kostnaderna härför hade beräknats till 2 014 000 kronor. Härav erfordrades för nästa budgetår ett belopp av 1 007 000 kronor.

Vid *flygvapnets övningsplatser* vid Rinkaby och Färösund borde jämväl vissa flygfältsarbeten komma till utförande.

Flygfältet vid Rinkaby hade för närvarande ett flygstråk om 1 000 m och två flygstråk av vardera 950 m, samtliga försedda med rullbanor. De båda flygstråken av 950 m borde utvidgas till 1 900 m, respektive 1 500 m. I samband härmed borde det ena av dessa stråk fördes med en 1 800 m lång rullbana och det andra stråket med startplattor. För de föreslagna utvidgningarna erfordrades vissa markförvärv. Kostnaderna för flygfältsarbetena beräknades uppgå till 2 120 000 kronor. Härav erfordrades för nästa budgetår ett belopp av 1 378 000 kronor.

Flygfältet vid Färösund hade för närvarande tre flygstråk om 1 300 m, 1 150 m och 1 100 m, samtliga försedda med rullbanor. 1 300 meters-stråket borde utvidgas till 1 900 m, varjämte rullbanan borde förlängas till 1 800 m. 1 100 meters-stråket borde utvidgas till 1 500 m samt fördes med startplattor. Utvidgningarna komme att medföra krav på markförvärv. Flygfältsarbetena hade kostnadsberäknats till 1 653 000 kronor. För nästa budgetår erfordrades ett belopp av 848 000 kronor.

Vid *flygvapnets krigsflygfält* slutligen borde flygfältsarbeten för en kost-

nad av 7 743 000 kronor påbörjas under nästa budgetår. Medelsbehovet för budgetåret uppginge till 4 611 000 kronor.

Ärendet beträffande krigsflygfälten är av den natur, att en fullständigare redogörelse för detsamma icke bör lämnas till statsrådsprotokollet. Närmare upplysningar torde få inhämtas genom de handlingar, som komma att överlämnas till riksdagens vederbörande utskott.

Beträffande de markförvärv, som komme att bliva erforderliga i anledning av de av flygförvaltningen föreslagna flygfältsutvidgningarna, har ämbetsverket anfört följande.

1946 års riksdag (skrivelse nr 243) hade till markförvärv för flygfältsarbeten anvisat ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor, vilket anslag avsåges för att bestrida utgifterna för sådana markförvärv, som måste göras för att vissa å allmän beredskapsstat upptagna flygfältsarbeten vid förefallande behov omedelbart skulle kunna igångsättas. En stor del av de i flygförvaltningens medelsäskanden för nästa budgetår föreslagna flygfältsarbeten hade upptagits redan i förenämnda beredskapsstat. Vid nästa budgetårs ingång kunde därför förväntas, att den för dessa arbeten erforderliga marken redan förvärvats. Markförvärv för sådana flygfältsarbeten, som icke upptagits å allmän beredskapsstat, kunde beräknas draga en kostnad av 1 100 000 kronor. Närmare utredningar härom påginge för närvarande. Under nästa budgetår syntes emellertid icke någon del av sistnämnda belopp bliva erforderligt.

Kostnaderna enligt prisläget den 1 juli 1946 för de av flygförvaltningen föreslagna flygfältsarbeten m. m., som enligt ämbetsverkets förslag böra påbörjas under nästa budgetår, ävensom medelsbehovet för nästa budgetår framgå av följande sammanställning.

Flygfältsarbeten m. m.	Kostnad för arbeten som skola påbörjas under budgetåret 1947/48	Medelsbehovet för budgetåret 1947/48
	Kronor	Kronor
Västmanlands flygflottilj	4 689 000	2 463 000
Jämtlands " 	4 054 000	1 537 000
Västgöta " 	53 000	53 000
Skaraborgs " 	3 922 000	2 395 000
Svea " 	1 936 000	1 936 000
Göta " 	2 067 000	1 415 000
Skånska " 	3 365 000	2 003 000
Södermanlands " 	1 150 000	1 150 000
Kalmar " 	2 635 000	1 091 000
Bråvalla " 	1 054 000	1 054 000
Hälsinge " 	265 000	265 000
Upplands " 	212 000	212 000
Norrbottnens flygbaskår	2 014 000	1 007 000
Rinkaby övningsplats	2 120 000	1 378 000
Färösunds " 	1 653 000	848 000
Krigsflygfält	7 743 000	4 611 000
Summa kronor	38 932 000	23 418 000

I en den 2 december 1946 dagtecknad promemoria har chefen för flygvapnet anfört, att åtskilliga haverier hade sin grund i att flygfälten vore för små. Som exempel ha anförts följande haverier.

Den 25 maj 1945. Några minuter efter start hade motorkrångel uppstått på ett flygplan. Föraren svängde in mot fältet och ansatte landning under hög fart på en av de kortaste banorna. Vid tillfället ifråga rådde svag vind. Den höga farten kunde ha berott på att föraren ville ha en säkerhetsmarginal för att nå fältet. Då flygplanet tog mark, bromsade föraren under en lång sträcka för att stanna innanför fältgränsen med påföljd, att flygplanet slog runt och hamnade i ryggläge. Orsak till att den hårda bromsningen ansatts torde ha varit fältets ringa utsträckning. I rundslagningen skadades föraren så svårt, att han avled. Flygplanet totalhavererade. Flygplanets värde 400 000 kronor.

Den 17 november 1944. Under start med ett flygplan stannade motorn omedelbart före lättningssögonblicket. Föraren hade 250 m kvar till fältgränsen och försökte bromsa in flygplanet. Detta lyckades icke, utan flygplanet hamnade i en bäck utanför fältgränsen och havererade. Kostnad: 28 000 kronor.

Den 15 augusti 1944. Under flygning uppstod motorkrångel på ett flygplan i närheten av ett flottiljflygfält. Föraren svängde in för landning men kom för långt in på fältet varför flygplanet rullade över fältgränsen och skadades. Ett 100-tal meter längre landningsstråk hade förhindrat haveriet. Kostnad: 10 000 kronor.

Den 28 september 1944. Under start med ett flygplan gick motorn ojämnt, varför föraren drog av gasen. Under uppbromsningen kom flygplanet dock utanför fältgränsen och havererade. Kostnad: 16 500 kronor.

Den 23 maj 1945. Under start uppstode motorstörningar. Föraren drog av gasen men lyckades ej stanna flygplanet innanför fältgränsen, utan planet rullade utanför och havererade. Kostnad: 10 000 kronor.

Den 20 juni 1945. Under start uppstode kraftiga smällar i motorn, varför föraren drog av gasen och försökte stoppa flygplanet innan fältgränsen. När detta syntes omöjligt med enbart bromsning, togs landningsstället in och flygplanet sjönk ner på buken. Kostnad: 6 500 kronor.

Den 4 september 1945. Under start uppstode motorstörningar omedelbart efter lättningen, varför föraren ansatte landning, men på grund av den höga farten rullade flygplanet ut över fältgränsen, kolliderade med ett träd och fattade eld. Föraren undkom utan skador. Flygplanet totalhavererade. Flygplanets värde cirka 350 000 kronor.

Den 23 november 1945. Under start inträffade motorstörning omedelbart efter lättningen. Föraren avbröt starten och landade, men flygplanet gick icke att stanna före fältgränsen. Flygplanet totalhavererade. Flygplanets värde cirka 350 000 kronor.

Den 30 november 1945. Under start uppstode kraftiga motorstörningar, varför föraren drog av gasen och försökte bromsa in flygplanet, vilket dock misslyckades. Flygplanet havererade i ett dike utanför fältgränsen. Kostnad: 12 000 kronor.

Den 25 juli 1945. I samband med landning kolliderade ett flygplan med en stengärdesgård, varvid båda landningsställsbenen sletos av och flygplanet buklandade. Med hänsyn till fältets ringa utsträckning hade flygföraren eftersträvat att landa så nära fältgränsen som möjligt. Kostnad: 50 000 kronor.

Den 5 augusti 1945. Vid start passerade ett flygplan genom en vattensamling på fältet, varvid studs erhöles samtidigt med att motoreffekten gick ned, så att flygplanet icke orkade lyfta. Flygplanet rullade över fältgränsen genom ett stängsel ned i ett dike. Dålig fältbeskaffenhet och för kort stråk (ingen säkerhetsmarginal). Kostnad: 15 000 kronor.

Den 6 september 1946. Vid start vek sig ett flygplan åt vänster, så att vänster vinge tog mark, varefter flygplanet vred sig cirka ett varv. Härvid uppstodo större skador på landningsställ, flygkropp och propeller. Genom ojämnhet i fältet eventuellt i samband med vindkast hade flygplanet kommit att lätta med låg hastighet. Hade stråket varit längre, borde flygföraren ha kunnat bemästra vridningen och få högre lättningshastighet. Kostnad: 95 000 kronor.

I samma promemoria har anförts, att ojämnhet i fältbeskaffenhet varit den direkta eller indirekta anledningen till ett flertal haverier, vilka skulle ha kunnat undvikas eller blivit av mindre omfattning, om permanenta banor funnits. Såsom exempel ha anförts följande haverier.

I början av 1946 måste vid en flottilj ett tjugotal flygplan tagas ur tjänst på grund av sprickor i motorfundamenten. I samband med undersökningen hade framkommit att svetsningen varit av mindre god kvalitet. Det vore emellertid sannolikt att fundamenten hållit, om fältbeskaffenheten varit god. Avsevärda kostnader.

Under år 1946 hade bränsle- och oljetryckgivare vid en flottilj brustit i stor utsträckning. Det vore sannolikt, att ifrågavarande givare hållit bättre, om fältbeskaffenheten på vederbörligt flottiljflygfält varit god. Avsevärda kostnader.

Den 16 juli 1945. Ett flygplan gjorde ground-loop efter landning. Haveriet syntes ha orsakats av att flygplanet under utrullning efter landning genom en ojämnhet i marken bibragts en tendens till sväng, som trots bromsning ej kunnat hävas utan övergått i ground-loop. Föraren hade före starten provat bromsarna utan anmärkning. Kostnad: 15 000 kronor.

Den 12 december 1945. Vid nedmontering av sporrhjulet på en del flygplan konstaterades, att vatten inträngt i navet och förorsakat så kraftiga rostangrepp på rullagren, att dessa måste kasseras. I navet befintligt smörj-fett hade delvis emulgerat sig med lervatten, varför någon verklig smörjning icke ägt rum. Uppkomsten av ovannämnda skador finge tillskrivas flygfältets tillstånd (avsaknad av banor). Avsevärda kostnader.

Den 17 juni 1946. Ett flygplan erhöles ground-loop vid landning, varvid landningsstället bröts. Flygföraren hade ej kunnat häva den girtendens, som flygplanet fick i utrullningen. Att flygplanet påbörjade giren torde ha förorsakats av att höger hjul rullade över en grop i fältet. Kostnad: 24 000 kronor.

Såsom framgår av den lämnade redogörelsen fylla de militära flygfälten icke längre de krav som framkallats genom de senare årens snabba utveckling på det flygtekniska området. Genom beslut vid fjolårets riksdag förutsattes därför, att en modernisering av flygfälten skulle påbörjas, och för utförandet av de närmast aktuella arbetena avsattes ett belopp av omkring 8 miljoner kronor av de medel som kvarstodo odisponerade inom flygvapnets kostnads-

ram för byggnadsarbeten under femårsperioden 1942/47. Förslag föreligger nu om ett fullföljande av detta program. De sammanlagda kostnaderna för perioden 1947/50 ha av flygförvaltningen beräknats till något över 72 miljoner kronor. Ämbetsverket har förutsatt, att av de sålunda avsedda arbetena — inklusive vissa vägarbeten — skulle under nästa budgetår påbörjas arbeten för en kostnad av närmare 39 miljoner kronor, av vilket belopp dock under nämnda budgetår beräknas kunna upparbetas endast något över 23 miljoner kronor.

För egen del finner jag det i hög grad angeläget, att dessa arbeten, vilka som nämnts äro nödvändiga på grund av den tekniska utvecklingen, slutföras under en kortare tidsperiod. De uppgifter rörande olycksfrekvensen på flygfälten, som i det föregående återgivits, bära vittnesbörd om arbetenas angelägenhetsgrad. Å andra sidan är det tydligt, att förslag om utförande av arbeten av den omfattning som här avses knappast kunnat framställas vid en ur arbetsmarknadssynpunkt mer oläglig tidpunkt än den föreliggande. Trots de starka skäl som tala för programmets genomförande är det därför ofrånkomligt att räkna med en viss begränsning av detsamma så att bättre överensstämmelse vinnes med möjligheterna att i nuvarande knapphetsläge genomföra moderniseringen av flygfälten. Från dessa utgångspunkter förordar jag, att — utöver de arbeten som komma att utföras med ianspråktagande av redan för ändamålet beräknade medel, enligt det föregående 8 miljoner kronor — under nästa budgetår igångsättas flygfältsarbeten m. m. inom en kostnadsram av 25 miljoner kronor. Då endast en del av detta belopp torde kunna upparbetas under nästa budgetår, synes det tillräckligt, om det anslag, som bör anvisas för ändamålet, begränsas till 15 miljoner kronor. Härvid har jag, efter samråd med statsrådet Ericsson, utgått från att arbetena tillerkännas prioritet vid beviljande av byggnadstillstånd.

Såsom av redogörelsen i det föregående inhämtats, ha i nämnda belopp ej inräknats medel för markförvärv.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels medgiva, att flygfältsarbeten m. m. vid flygvapnet må komma till utförande i av mig angiven omfattning,

dels ock till *Vissa flygfältsarbeten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 15 000 000 kronor.

[26.] **Uppförande av gymnastikbyggnader m. m.** I sina medelsäskanden för nästa budgetår har *flygförvaltningen* äskat medel för uppförande av gymnastikbyggnader jämte bastubad vid Västmanlands flygflottilj, Skånska flygflottiljen samt Hallands, Hälsinge, Blekinge och Södertörns flygflottiljer. I anslutning här till har flygförvaltningen framhållit betydelsen av att framför allt den flygande personalen, vilken icke genom själva den militära tjänstgöringen be-

reddes motion, erhöle tillfälle till fysisk träning. Icke minst med hänsyn till att de nyare flygplanen genom ökade hastigheter och mera komplicerad teknisk utrustning ställde allt högre krav på vederbörande förare, vore den allmänna konditionsträningen av största vikt. Vid Västmanlands och Hälsinge flygflottiljer skulle gymnastikbyggnader jämte bastubad uppföras såsom fristående byggnader, medan vid övriga flottiljer gymnastikbyggnaderna skulle anslutas till befintliga skolbyggnader, i vilka byggnaders källarvåning provisoriska badanläggningar efter bemyndigande av Kungl. Maj:t redan anordnats. Dessa badanläggningar behövde emellertid i vissa avseenden kompletteras. Kostnaderna för uppförande av gymnastikbyggnader vid förenämnda sex flygflottiljer uppginge, inklusive administrationskostnader, till 1 895 000 kronor enligt följande sammanställning.

Västmanlands flygflottilj	kronor	392 000
Skånska flygflottiljen	»	254 000
Hallands flygflottilj	»	275 000
Hälsinge »	»	360 000
Blekinge »	»	254 000
Södertörns »	»	360 000
Summa kronor		1 895 000

Flygförvaltningen har hemställt, att för uppförande av gymnastikbyggnader jämte bastubad vid ifrågavarande sex flygflottiljer måtte för nästa budgetår anvisas ett belopp av 1 895 000 kronor.

Såsom jag vid anmälan av arméns och marinens motsvarande anslag an-
 fört, synas medel för uppförande av gymnastikbyggnader med tillhörande
 badinrättning böra beräknas för nästa budgetår för att möjliggöra ett igång-
 sättande av byggnadsarbetena vid läglig tidpunkt. För nästa budgetår an-
 ser jag mig böra härför räkna med ett belopp av 500 000 kronor för flygvap-
 net. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att utvälja de flottiljer vid vilka
 gymnastikbyggnader i första hand böra komma till utförande.

Före-
 draganden.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Uppförande av gymnastikbyggnader m. m.* för budget-
 året 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

[27.] **Vissa markförvärv.** I skrivelse den 30 september 1946 har *flygförvalt-
 ningen* framlagt förslag till förvärv av ett markområde för Östgöta flygflottilj
 samt i anslutning härtill anført i huvudsak följande.

Invid Östgöta flygflottiljs etablissement och flygfält vid Malmslätt funnes
 ett område om cirka 4,5 hektar, vilket inginge i fastigheten Gibbarp 1^a i
 Kärna socken. Å området, som av kronan arrenderats till den 14 mars 1947,
 funnes vissa försvarsanläggningar. Dessa försvarsanläggningar borde bibe-

hållas, enär ett nedläggande eller förflyttning till annan plats av anläggningarna skulle medföra avsevärda olägenheter. Vederbörande markägare hade förklarat, att han icke vore villig att förlänga arrendeavtalet, enär han erhållit ett fördelaktigt köpeavtal å området, som avsåges skola utnyttjas för bostadsbebyggelse. En av flygförvaltningen verkställd undersökning hade emellertid visat, att en bebyggelse av området komme att medföra så stora riskmoment såväl för flygverksamheten som för de blivande invånarna å området, att redan på grund härav den planerade bebyggelsen icke borde få äga rum. Därtill komme, att inom angränsande områden, som tillhörde flygvapnet, finnes försvarsanstalter av sådan natur, att bebyggelse i dessas närhet ur säkerhetssynpunkt icke borde få äga rum. Markägaren hade förklarat sig villig att till kronan försälja området till ett pris av en krona 35 öre per kvadratmeter, dock med tillägg för värdet å växande skog. Vid den värdering, som verkställts av överlantmätaren Alf Hedman och godsförvaltaren Åke Joachimsson, Linköping, hade området åsatts ett värde av en krona 35 öre per kvadratmeter, vartill komme 12 000 kronor för växande skog. Värdesättningen å skogen grundade sig på ett av skogsvårdsstyrelsen den 16 september 1946 avgivet utlåtande. Kostnaderna för förvärv av ifrågavarande område kunde beräknas till 75 000 kronor, varav 60 750 kronor för marken (4,5 hektar å 13 500 kronor), 12 000 kronor för skogen samt 2 250 kronor för lantmåterikostnader m. m.

*Före-
draganden.*

Det till förvärv föreslagna området bör på av flygförvaltningen anförda skäl icke tagas i anspråk för bostadsbebyggelse. Med hänsyn härtill och då området även ur andra synpunkter är av betydelse för försvaret anser jag mig böra tillstyrka, att området förvärvas av kronan. Den för förvärvet beräknade kostnaden har icke givit mig anledning till erinran. I enlighet härmed beräknar jag för ändamålet ett belopp av 75 000 kronor.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vissa markförvärv* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 75 000 kronor.

Härefter anför statsrådet Vougt följande.

Försvarets fabriksfond.

[28.] **Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, s. 105 ff.) har riksdagen (skrivelse nr 114) för innevarande budgetår under försvarets fabriksfond för anskaffning av maskiner m. m. anvisat ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

I skrivelse den 23 augusti 1946 angående medelsbehovet för nästa budgetår har *försvarets fabriksstyrelse* anført, att fabriksstyrelsen även för nästkommande budgetår vore i behov av medel för ifrågavarande ändamål och att någon ändring av anslagsbeloppet icke vore erforderlig. Fabriksstyrelsen har

i anslutning härtill anfört, att styrelsen förutsatte, att från ifrågavarande anslag finge bestridas icke blott utgifter, som sammanhängde med försvarets tillverkningar, utan även utgifter för anskaffning av maskiner m. m. avsedda för inom verket förekommande civiltillverkningar.

Jag har intet att erinra mot fabriksstyrelsens beräkning för nästa budgetår av ifrågavarande anslag. I likhet med fabriksstyrelsen förutsätter jag, att från anslaget jämväl må bestridas erforderliga utgifter för anskaffning av maskiner m. m. för inom verket förekommande civiltillverkning.

Departements-
chefen.

Under åberopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av maskiner och utrustning m. m. för försvarets fabriksstyrelse* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

[29.] **Viss ersättningsanskaffning av maskiner m. m. för krigsmaterielverket.** I skrivelse den 28 augusti 1946 har *krigsmaterielverket* hemställt, att ett belopp av 800 000 kronor för nästa budgetår måtte anvisas för viss ersättningsanskaffning av maskiner m. m. för verket samt i anslutning härtill anfört följande.

Enligt krigsmaterielverkets instruktion ålåg det verket, bland annat, att vidtaga sådana åtgärder, att den industriella kapaciteten för krigsmaterieltillverkning kunde bliva på ändamålsenligt sätt utnyttjad samt vidmakthållas och i mån av behov utökas. Till fullföljande av denna uppgift hade verket och dess företrädare, statens ammunitionsnämnd och statens krigsmaterielnämnd, under de gångna beredskapsåren anskaffat en avsevärd mängd maskiner, främst för ammunitionstillverkning. Dessa maskiner, som representerade ett anskaffningsvärde av 35,7 miljoner kronor, vore invärderade i försvarets fabriksfond. Flertalet av dessa maskiner hade i olika former ställts till disposition för de industriföretag, som bedrivit krigsmaterieltillverkning. För sådan disposition av maskiner erlades hyra enligt vissa av verket fastställda normer. Den maskinpark, varom här vore fråga, måste successivt förnyas. Sådana maskiner, som helt förslitits, måste sålunda ersättas med nya. Utöver denna ersättningsanskaffning vore det därjämte nödvändigt att följa teknikens utveckling på maskinområdet genom anskaffning av nya typer av maskiner. De äldre maskiner, som ersattes genom nyanskaffning av sistnämnda slag, vore i allmänhet fortfarande användbara för andra tillverkningar och kunde därför i regel uthyras eller försäljas till enskilda företag. En ersättningsanskaffning av detta slag, vilken för närvarande främst avsåge s. k. automater, innebure regelmässigt nyanskaffning av arbetsbesparande maskiner, vilket vore av största betydelse ur beredskapssynpunkt. Genom tillhandahållande av sådana fullt moderna maskiner hade verket även större möjligheter att påverka prisutvecklingen på dessa tillverkningsområden. I detta sammanhang borde särskilt framhållas, att sådan maskinanskaffning som här avsåges icke bleve erforderligt därest motsvarande maskiner anskaffades genom industriens egen försorg. Verket eftersträfvade även i första hand att erforderlig kapacitetsökning eller modernisering av maskinbeståndet skedde på sistnämnda sätt, varigenom statsverkets kostnader nedbringades. Genom

försäljningar hade, sedan verkets maskinpark invärderats i försvarets fabriksfond, influtit ett belopp av 515 500 kronor. Från enskilda företag inflytande maskinhyror hade under samma tid uppgått till 597 600 kronor. Verket hade därutöver erlagt hyror till fabriksfonden för ännu icke helt avskrivna maskiner enligt för fonden gällande normer med ett belopp av 388 000 kronor, vilka medel erhållits genom belastning av vederbörande anskaffningsanslag.

För nästa budgetår borde för maskinanskaffning ett särskilt anslag av 800 000 kronor ställas till verkets förfogande.

Riksräkenskapsverket har i utlåtande över krigsmaterielverkets framställning anfört bland annat följande.

Den maskinanskaffning, som krigsmaterielverket hade att ombesörja, avsåge i första hand maskiner, som av beredskapsskäl borde finnas tillgängliga inom landet för tryggnad av krigsmaterielproduktionen i händelse av krig eller krigsfara. Endast i den mån industriföretagen av ett eller annat skäl icke hade anledning anskaffa maskiner, som vore avsedda för krigsmaterielproduktionen vid krig eller krigsfara, kunde det vara ett statsintresse att sådana maskiner anskaffades genom statens försorg. Av krigsmaterielverkets framställning framginge icke, huruvida det vore krigsmaterielverkets avsikt att helt utnyttja det anslag på 800 000 kronor som nu äskades eller om anslaget endast vore avsett att användas för den händelse erforderlig maskinanskaffning icke skedde genom industriens egen försorg. Vid sådant förhållande vore det svårt att bedöma angelägenhetsgraden av äskandet. Enligt vad riksräkenskapsverket under hand erfarit räknade emellertid krigsmaterielverket med att den erforderliga maskinanskaffningen icke komme att ske genom industriens egen försorg. Anskaffningen genom verkets försorg finge alltså anses som en nödvändig åtgärd för beredskapens upprätthållande. Med hänsyn härtill hade riksräkenskapsverket intet att erinra mot att för anskaffning av maskiner för krigsmaterielverkets behov under fabriksfonden uppfördes ett särskilt anslag. Dessa maskiner borde avskrivas i samma ordning som fabriksverkets övriga maskiner.

Med anledning av riksräkenskapsverkets yttrande ha *krigsmaterielverket* och *försvarets fabriksstyrelse* avgivit gemensamt utlåtande, vari krigsmaterielverket framhållit, att den avsedda materielanskaffningen vore erforderlig för beredskapens upprätthållande och att anskaffning genom den privata industriens egen försorg icke syntes kunna påräknas. Vad riksräkenskapsverket yttrat i avskrivningsfrågan har ej gett krigsmaterielverket och fabriksstyrelsen anledning till erinran.

Departements-
chefen.

Såsom av den lämnade redogörelsen framgår finnas för krigsmaterieltillverkning avsedda maskiner till ett anskaffningsvärde av över 35 miljoner kronor invärderade i försvarets fabriksfond. Dessa maskiner, som i stor utsträckning äro uthyrda till industriföretag och följaktligen komma till användning i produktiv verksamhet, måste successivt förnyas, varjämte nya typer av maskiner måste anskaffas. Om så icke sker, kommer maskinbeståndets värde att undan för undan nedgå, vilket ur beredskapssynpunkt vore betänkligt. Med hänsyn härtill synes i princip icke något vara att invända mot att särskilda medel anvisas för den avsedda ersättningsanskaffningen. Härvid får förutsättas, att

anskaffningen inriktas på sådana maskiner, som icke normalt anskaffas genom den inhemska industriens egen försorg, och vidare att i nuvarande knapphetsläge erforderlig återhållsamhet iakttages. Mot det av krigsmaterielverket för ersättningsanskaffning beräknade beloppet — utgörande omkring 2 % av maskinparkens anskaffningsvärde — har jag intet att erinra. Jag beräknar sålunda för nästa budgetår för ifrågavarande ändamål ett särskilt anslag av 800 000 kronor. I likhet med myndigheterna förutsätter jag, att de med anlåtande av dessa medel anskaffade maskinerna komma att avskrivas i den ordning som föreskrives i gällande bestämmelser angående förvaltningen av försvarets fabriksfond.

Under återopande av det anförda får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Viss ersättningsanskaffning av maskiner m. m. för krigsmaterielverket* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 800 000 kronor

Statsrådet Sköld tar härefter ånyo till orda och anför följande.

[30.] **Försvarets fabriksverks dispositionsanslag.** Efter förslag av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 3, s. 105 ff.) har riksdagen (skrivelse nr 114) för innevarande budgetår under försvarets fabriksfond för byggnadsarbeten m. m. vid fabriksverket anvisat ett investeringsanslag av 100 000 kronor, benämnt Försvarets fabriksverks dispositionsanslag.

I skrivelse den 23 augusti 1946 angående medelsbehovet för nästa budgetår har *försvarets fabriksstyrelse* hemställt om oförändrad medelsanvisning.

Med biträdande av detta förslag får jag hemställa, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Försvarets fabriksverks dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

*Före-
draganden.*

[31.] **Uppförande av central beklädnadsverkstad. Anskaffning av maskiner och annan utrustning för central beklädnadsverkstad.**

Inom försvaret finnas nu två centrala beklädnadsverkstäder, arméns centrala beklädnadsverkstad i Stockholm och marinens centrala beklädnadsverkstad i Karlskrona. Verkstäderna, som tillhöra försvarets fabriksverk, omfatta följande avdelningar.

Arméns centrala beklädnadsverkstad.

1. Konfektionsavdelning omfattande tillverkning av uniformsplagg för armén, persedlar för kökspersonal, förrådsmän, vaktmästare m. fl., gradbeteckningar, bindlar o. s. v., uniformer till vissa civila statliga och kommunala verk m. fl.
2. Beställningsskrädderi med måttbeställningar för officerare och underofficerare.
3. Mössavdelning med tillverkning av fält-, skärm- och stridsvagnsmössor.
4. Reparationsavdelning för klädespersedlar.

Marinens centrala beklädnadsverkstad.

1. Konfektionsavdelning omfattande tillverkning av uniformsplagg, mössor, underkläder, sängpersedlar m. m.
2. Beställningsskrädderi med måttbeställningar för officerare och underofficerare.
3. Skomakeriverkstad med tillverkning av skor, kängor, stövlar m. m.
4. Reparationsavdelning för klädespersedlar.
5. Reparationsavdelning för skodon.
6. Tvättanstalt.

Sedan någon tid tillbaka har dryftats frågan om sammanförande av dessa verkstäder till en för hela försvaret gemensam anläggning. Av föreliggande utredning inhämtas följande.

Tidigare utredningar.

Enligt 1942 års militära bolagsutrednings mening borde för att en rationell anordning av driften skulle kunna åvägbringas all uniformstillverkning för försvarets räkning centraliseras till en fabrik. Därvid syntes rådande förhållanden påkalla att frågan om nybyggnad upptoges till prövning. Det vore härvidlag i främsta rummet läget vid arméns centrala beklädnadsverkstad, som aktualiserade detta spörsmål. Denna verkstad vore nämligen inrymd i en äldre byggnad, som ursprungligen ej varit avsedd för beklädnadstillverkning och vars för sådan verksamhet mindre lämpliga beskaftenhet i viss mån försvarat åstadkommande av en fullt rationell drift.

Utredningen föreslog en statlig fabrikation i fredstid, motsvarande ungefär halva fredsbehovet av sådana uniformspersedlar av textilmaterial, som bruka tillverkas vid de militära beklädnadsverkstäderna. Verkstaden skulle i så fall kunna bli av sådan storlek, att en verkligt rationell drift där skulle kunna upprätthållas och maskinutrustningen på ett ekonomiskt sätt utnyttjas. Till samma fabrik borde enligt utredningen även förläggas den för närvarande vid marinens verkstad bedrivna skodonstillverkningen och den vid arméns verkstad förekommande sadelmakerirörelsen.

Bolagsutredningen framhöll även önskvärdheten av att till den statliga uniformsfabriken fortfarande kunde förläggas viss tillverkning även av vissa statliga och kommunala verks och inrättnings uniformer.

I utlåtande över utredningens förslag framhöll *överbefälhavaren*, att det ur beredskapssynpunkt icke förefunnes krav på att driva beklädnadstillverkningen i större omfattning vid statliga verkstäder. Viss tillverkning, bland annat för experimentändamål, vore dock erforderlig. Den statliga tillverkningen måste emellertid givas en sådan omfattning att rationell och ekonomisk drift kunde åstadkommas.

Vid anmälan av *propositionen 1943: 180* angående organisationen av försvarets centrala förvaltning framhöll jag bland annat, att frågan om en sammanläggning av de båda beklädnadsverkstäderna syntes få prövas i annat sam-

manhang på grundval av utredning, som försvarets fabriksstyrelse borde ha att framlägga. Vad beträffar beklädnadstillverkningens omfattning anslöt jag mig till överbefälhavarens uppfattning, att denna borde givas sådan omfattning att rationell och ekonomisk drift kunde åstadkommas, samt erinrade, att bolagsutredningens beräkning angående denna tillverknings omfattning verkstälts med utgångspunkt från samma synpunkter som överbefälhavaren anlagt. Frågan huruvida ett fortsatt upprätthållande av en till en verkstad koncentrerad beklädnadstillverkning skulle nödvändiggöra om- eller nybyggnad syntes få närmare utredas av fabriksstyrelsen.

I *första särskilda utskottets utlåtande nr 2* i anledning av förutnämnda proposition framhöll utskottet, att utskottet i likhet med föredragande departementschefen ansåge, att beklädnadstillverkningen borde givas sådan omfattning, att rationell och ekonomisk drift kunde åstadkommas. Det syntes även antagligt, att konkurrens mellan den statliga fabrikationen och privatindustrin kunde visa sig vara i viss mån prisreglerande samt ägnad att framdriva förbättringar i produktionsmetoderna. Utskottet anslöt sig till departementschefens mening, att ett nedläggande eller en begränsning av tillverkningen icke borde äga rum i vidare mån än som betingades av den normalt beräknade produktionsminskningen vid återgång till fredsförhållanden. Utskottet erinrade om att i propositionen förutsatts, att de statliga beklädnadsverkstäderna skulle fylla omkring hälften av fredsbehovet medan återstoden skulle beställas hos privatindustrin. Utskottet utgick självfallet från att ett eventuellt förslag om sammanslagning av arméns och marinens centrala beklädnadsverkstäder samt därmed sammanhängande spörsmål komme att föreläggas riksdagen. Därvid skulle till bedömande även uppkomma den i motionerna till nyssnämnda riksdag I: 237 och II: 347 berörda frågan om beklädnadstillverkningens förläggning till annan ort än Stockholm. Utskottet förutsatte, att vid nyssnämnda, på fabriksstyrelsen ankommande utredning uppmärksamhet skulle ägnas såväl åt spörsmålet om förläggningsortens belägenhet i dyrortshänseende som åt andra för ett gott ekonomiskt resultat av verksamheten betydelsefulla faktorer.

Utskottets utlåtande godkändes av *riksdagen*.

Nu föreliggande utredning.

Inom *försvarets fabriksstyrelse* har numera en utredning verkstälts på grundval av det vid 1943 års riksdag fattade beslutet, vilken utredning överlämnats med skrivelse den 27 oktober 1945. Av utredningen inhämtas i huvudsak följande.

Fabriksstyrelsen har på anförda skäl utgått från att i varje fall tills vidare den tvätt- och reparationsverksamhet, som för närvarande bedrivs vid verkstaden i Karlskrona, borde, oavsett beklädnadstillverkningens förläggning, fortfarande bedrivas i Karlskrona.

Vidare har styrelsen icke ansett sig kunna nu taga ställning till frå-

gan, om och i vad mån en nytillverkning av skodon för försvarets räkning borde bedrivas inom fabriksverket. Tills vidare syntes emellertid tillverkningen böra fortgå i ungefär samma omfattning som tidigare, varvid någon förflyttning från Karlskrona av denna tillverkning icke borde ske. En sammanslagning av skotillverkningen med beklädnadstillverkningen i övrigt, vilka verksamhetsgrenar vore av helt olika natur, syntes i varje fall icke böra komma i fråga. Om skotillverkningen i framtiden skulle bibehållas, ansåge fabriksstyrelsen, att densamma borde förenas med någon av de centrala tvätt- och reparationsanstalterna, till vilka skoreparationsverksamhet i varje fall komme att förläggas.

Vad beträffar den statliga beklädnadstillverkningens kapacitet har styrelsen i enlighet med de vid 1943 års riksdag gjorda uttalandena förutsett, att tillverkningen skulle bedrivas i sådan omfattning att rationell och ekonomisk drift kunde åstadkommas.

Styrelsen hade inhämtat uppgifter från krigsmaterielverket rörande det beräknade fredsbehovet av uniformspersedlar. Av följande sammanställning framginge det sålunda redovisade totala årsbehovet av vapenrockar, byxor och kappor.

Vapenrock, kommiss	59 000 st.	inklusive blåskjorta till marinen
» , bomull	125 400 »	» » bussarong » »
Kappa, kommiss	21 600 »	» » ytterkavaj » »
» , foder	16 500 »	
Byxor, kommiss	90 700 par	
» , bomull	150 000 »	

Med iakttagande av de i det föregående anförda synpunkterna på kapaciteten hos den statliga beklädnadstillverkningen skulle av det totala årsbehovet av uniformer följande tillverkning förläggas till statliga verkstäder, nämligen

vapenrock, kommiss	40 000 st.
» , bomull	55 000 »
kappa, kommiss	15 000 »
byxor, kommiss	64 000 par
» , bomull	60 000 »

Härav framginge att något mer än hälften av fredsbehovet av uniformspersedlar borde tillverkas vid den statliga beklädnadsverkstaden för att denna skulle kunna drivas rationellt och ekonomiskt på sätt förutsatts i riksdagsbeslutet år 1943.

Vid arméns centrala beklädnadsverkstad förekomme, erinrar styrelsen, för närvarande förutom tillverkning för militära ändamål tillverkning av uniformer för civila statliga och kommunala verk. Denna tillverkning hade under budgetåret 1943/44 uppgått till

kavaj, ylle	6 000 st.
» , bomull	5 000 »
väst, ylle	4 000 »
» , bomull	4 000 »
byxor, ylle	10 000 par
» , bomull	4 000 »
kappa, ylle	1 300 st.

I kalkylerna hade beräknats, att tillverkningen av persedlar för civilt bruk skulle bibehållas i hittillsvarande omfattning.

Vid utredningen hade tre olika alternativ till förläggning av den statliga beklädnadstillverkningen undersökts, nämligen:

- 1) tillverkningen förlägges till båda de nuvarande verkstäderna;
- 2) tillverkningen förlägges uteslutande till arméns centrala beklädnadsverkstad; samt
- 3) hela tillverkningen förlägges till en nybyggd verkstad utom Stockholm. Härutinnan har fabriksstyrelsen yttrat följande.

Alternativ 1, tillverkning vid båda de nuvarande verkstäderna.

I utredningen rörande detta alternativ hade förutsatts, att tillverkningen skulle delas lika mellan de båda verkstäderna. Arbetarantalet skulle därvid komma att uppgå till 122 vid envar av verkstäderna. För ändamålet erfordrades hela det för beklädnadstillverkningen i Karlskrona för närvarande avsedda lokalutrymmet, medan i Stockholm skulle erfordras fyra femtedelar av den byggnad, som för närvarande disponerades för tillverkningsändamål inom arméns centrala beklädnadsverkstad. De vid sistnämnda verkstad förekommande förrådsutrymmena skulle dessutom ej bli behöfliga för verkstadsens behov.

De årliga driftkostnaderna vid en organisation enligt detta alternativ hade beräknats uppgå till i avrundade tal

för marinens centrala beklädnadsverkstad	675 000 kronor per år,
» arméns » »	740 000 » » »
	Summa 1 415 000 kronor per år

Alternativ 2, tillverkningen förlägges uteslutande till arméns centrala beklädnadsverkstad.

Vid en förläggning av hela den statliga beklädnadstillverkningen av den omfattning, som framginge av det föregående, till nuvarande arméns centrala beklädnadsverkstad erfordrades ett arbetarantal av 236, medan tjänstemännen i olika lönegrader beräknades uppgå till följande antal:

	Lönegrad högst
<i>Chef:</i>	
Överingenjör	C 8
<i>Sekretariat:</i>	
Kanslibitråde	Eo 7

	Lönegrad högst
<i>Tillverkningsavdelning:</i>	
Fabriksingenjör	Eo 30
Förste tillskärare	Eo 22
4 st. verkmästare	Eo 18
Verkstadsförman	Eo 15
3 st. kontors- och skrivbiträden	Eo eller Ex
<i>Centralavdelning:</i>	
Ingenjör	Eo 22
Biträdande ingenjör	Eo 20
Förman	Eo 12
3 st. kontors- eller skrivbiträden	Eo eller Ex
<i>Förvaltningsavdelning:</i>	
Kamrerare	Eo 22
Kontorsskrivare av 2. klass	Eo 13
Kanslibitråde (kassör)	Eo 7
2 st. kontors- och skrivbiträden	Eo eller Ex
<i>Sjukstuga:</i>	
Sjuksköterska	Eo 7

För denna tillverkning erfordrades arméns centrala beklädnadsverkstads för närvarande för tillverkningsändamål disponerade lokaler. Däremot syntes nuvarande förråds- och lagerlokaler genom omplanering kunna frigöras för andra ändamål. En inom styrelsen verkställd kostnadsberäkning utvisade, att ett genomförande av detta alternativ skulle medföra behov av ombyggnadsarbeten för en sammanlagd kostnad av omkring 95 000 kronor.

De årliga driftkostnaderna beräknades vid detta alternativ uppgå till omkring 1 300 000 kronor per år.

*Alternativ 3, hela tillverkningen förlägges till en nybyggd fabrik
utanför Stockholm.*

Vid detta alternativ skulle personalbehovet bli detsamma som vid alternativ 2 och erforderligt lokalutrymme uppgå till cirka 3 000 m². Kostnaderna för en nybyggd beklädnadsverkstad beräknas uppgå till 1 115 000 kronor enligt följande specifikation:

	Nupris kronor
Byggnadskostnad (16 200 m ³)	640 000
Ånga, värme, ventilation, sanitet	185 000
Elektrisk installation (inklusive transformator)	60 000
Skorsten	10 000
Yttre planering samt inhägnad	25 000
	<hr style="width: 100%;"/>
	920 000
Administration och oförutsedda kostnader 10 %	90 000
	<hr style="width: 100%;"/>
	1 010 000
Bostadsbyggnad för övervakning	30 000
» » överingenjör	75 000
	<hr style="width: 100%;"/>
	1 115 000

Den närmare utformningen av fabriksbyggnaden framginge av vid skrivelsen fogade ritningar.

Maskinkostnaden, innefattande ändring av maskinell utrustning, mindre nyanskaffningar samt flyttnings- och installationskostnader, uppginge till cirka 160 000 kronor.

Den nuvarande beklädnadsverkstaden i Stockholm vore inrymd i en fastighet, vilken den 30 juni 1945 redovisats å försvarets fabriksfond med ett markvärde av 300 000 kronor och ett byggnadsvärde av 879 350 kronor eller sammanlagt 1 179 350 kronor, varav byggnadsvärdet vore helt avskrivet. Denna fastighet kunde vid ett genomförande av ifrågavarande alternativ helt frigöras för andra ändamål. En försäljning kunde därför ske. Saluvärdet hade av fabriksstyrelsen beräknats till omkring 870 000 kronor enligt 1939 års prisnivå, men borde vid avyttring under nuvarande pridförhållanden för fastigheten kunna erhållas omkring 1 000 000 kronor.

Vid en försäljning av fastigheten syntes de influtna medlen i första hand böra disponeras för återbetalning av det i fastigheten investerade ännu icke avskrivna kapitalet av 300 000 kronor. Detta belopp borde lämpligen uppföras å inkomstsidan i investeringsstaten för fabriksfonden under rubriken »Övriga kapitalmedel». I den mån försäljningssumman överstege den bokförda nettokapitalbehållningen å fabriksfonden för fastigheten i fråga borde enligt styrelsens förmenande dessa medel användas för en engångsavskrivning å den nya verkstadsbyggnaden. Med hänsyn härtill borde i investeringsstaten posten »Avskrivningsmedel inom fonden» höjas med 700 000 kronor.

Såsom framgår av vad i det följande anföres, förutsatte fabriksstyrelsen, att erforderligt markområde för den nya verkstaden komme att av vederbörande kommun utan kostnad överlätas på styrelsen. Detta markområde syntes böra upptagas till redovisning å fabriksfonden med ett belopp av förslagsvis 10 000 kronor. För att nettokapitalbehållningen inom fabriksfonden för ifrågavarande fastighet icke skulle rubbas genom redovisningen av detta värde, vilket uppstått utan någon investering av statsmedel, borde detsamma å värdeminskningsskontot motsvaras av en avskrivning å fabriksfastigheten med samma belopp. Ifrågavarande reglering syntes böra äga rum vid sidan av budgeten.

De årliga driftkostnaderna beräknades i detta alternativ i avrundade tal uppgå till följande belopp, varierande efter förläggningsplatsens dyrortsgruppering, nämligen:

	Kronor
för E-ort	1 210 000
» D-ort	1 175 000
» C-ort	1 140 000

I betänkande angående dyrortsgrupperingen avgivet av 1943 års dyrortskommitté den 5 maj 1945 hade föreslagits en inskränkning av antalet dyrortsgrupper till 5 samt minskning av spännvidden mellan högsta och lägsta gruppen. Utgående från att detta förslag komme att tillämpas beräknades de årliga driftkostnaderna i avrundade tal uppgå till följande belopp, nämligen:

	Kronor
för grupp 3	1 260 000
» » 2	1 215 000
» » 1	1 165 000

Vid jämförelse mellan de olika alternativen framginge att i förhållande till alternativ 1 respektive alternativ 2 följande årliga minskning av driftkostnaderna uppstode för:

	Differens i relation till alternativ 1 kronor	Differens i relation till alternativ 2 kronor
Alternativ 2	115 000	—
» 3.		
a) E-ort	205 000	90 000
D-ort	240 000	125 000
C-ort	275 000	160 000
b) grupp 3	155 000	40 000
» 2	200 000	85 000

Vid de verkställda kostnadskalkylerna hade lokalhyran för arméns centrala beklädnadsverkstad beräknats med utgångspunkt från att byggnaden vore helt avskriven i fabriksfonden. I lokalhyran inginge sålunda icke några avskrivningsbelopp liksom ej heller förräntning av det i byggnaden investerade kapitalet. Hyreskostnaden hade på grund härav beräknats till ett väsentligt lägre belopp än för en nybyggd fabrik. Det kunde emellertid framhållas, att den nuvarande verkstadsbyggnaden i Stockholm vore uppförd 1898. Vid bedömandet av beräkningarna måste hänsyn tagas till den väsentligt kortare livslängd, som denna byggnad hade i jämförelse med en nybyggnad. Lokalhyran för den nya fabriken hade fastställts på sedvanligt sätt med inräknande av avskrivningsbelopp enligt gällande grunder, förräntning och underhållskostnader.

Om hyreskostnaden för Stockholms-verkstaden hade beräknats med utgångspunkt från gällande marknadshyror i Stockholm skulle driftkostnaden ha ökats med för alternativ 1 24 000 kronor och för alternativ 2 35 000 kronor. Om å andra sidan i kostnadskalkylerna för den nya fabriken enligt alternativ 3 hänsyn toges till den i det föregående föreslagna engångsavskrivningen genom att vinsten vid Stockholms-verkstadens försäljning tillfördes värdeminskningsskontot skulle, om återstående avskrivning fördelades jämnt över den tid avskrivning skulle ha ägt rum, försåvitt någon engångsavskrivning icke förekommit, driftkostnaderna minskas med 33 000 kronor för år räknat. Differensen mellan alternativ 2 och alternativ 3 (C-ort) skulle, om man toge hänsyn till sistnämnda kostnadsminskning, uppgå till 193 000 kronor för år.

Kostnadskalkylerna utvisade, att en sammanslagning av den statliga beklädnadstillverkningen till en fabrik i landsorten ur ekonomisk synpunkt borde äga rum. Härigenom skulle, om fabriken förlades till en plats med god tillgång på kvinnlig arbetskraft, dessutom betydande fördelar vinnas i jämförelse med en förläggning till Stockholm, där bristen på sådan arbetskraft under senare tid varit synnerligen kännbar, vilket förhållande sanno-

likt icke komme att inom den närmaste tiden ändras. Av militära skäl skulle även en förflyttning av ifrågasatt tillverkning från Stockholm och Karlskrona enligt vad styrelsen inhämtat från chefen för försvarsstaben vara att föredraga. Styrelsen finge med hänsyn till det anförda föreslå, att en sådan förflyttning komme till stånd.

Vid den föreslagna omorganisationen komme viss tjänstemanna- och arbetarpersonal att bli övertalig. Enligt styrelsens förmenande borde vid personalöverflyttningarna till den nya verkstaden ett urval efter lämplighet äga rum. Den personal, som i sammanhang med överflyttningen bleve övertalig och icke kunde beredas anställning inom fabriksverket eller försvaret i övrigt, syntes böra, i den mån vederbörande kunde räkna sig till godo längre anställningstid inom försvaret, beredas ersättning. Styrelsen finge i detta sammanhang framhålla, att på grund av beslut vid 1943 års riksdag (propositionen 179: 1943 s. 23—24) ersättning skulle utgå till personal, som bleve övertalig i sammanhang med den pågående centraliseringen av tvätt- och reparations-tjänsten i vad anginge intendenturmateriel. Den äldre personalen skulle därvid erhålla årlig ersättning fram till den ålder, då tjänstelivränta började utgå. Annan personal med viss anställningstid skulle vara berättigad till avskedsersättning med olika belopp efter anställningstidens längd. Ehuru fabriksstyrelsen funne de årliga ersättningarna enligt denna beräkningsgrund vara väl knappt tillräckliga, syntes det styrelsen med hänsyn till att centraliseringen av underhållstjänsten och beklädnadstillverkningen delvis komme att äga rum ungefär samtidigt som om 1943 års ersättningsgrunder borde tillämpas även i nu förevarande fall.

I vilken utsträckning ersättningar komme att utgå läte sig icke nu beräkna. Frågan sammanhängde med omfattningen av driften vid de båda nuvarande beklädnadsverkstäderna vid det tillfälle, då överflyttningen beräknades äga rum, liksom med läget på arbetsmarknaden vid denna tidpunkt.

Det kunde ifrågasättas, huruvida den extra belastning, som dessa ersättningar komme att medföra för statsverket, borde åvila fabriksverkets drift med hänsyn till att utgiften grundade sig på förhållanden, vilka låge i tiden före fabriksverkets inrättande. Därest fabriksverket ansåges böra belastas med utgifterna, syntes desamma böra bestridas från den i driftkostnadsstaten upptagna posten till pensioner och livräntor.

Fabriksstyrelsen har hemställt, att Kungl. Maj:t måtte

dels hemställa om riksdagens bemyndigande till ett sammanförande av den statliga beklädnadstillverkningen till en verkstad på sätt framginge av det föregående,

dels för uppförande av en försvarets beklädnadsverkstad hos riksdagen under försvarets fabriksfond äska ett investeringsanslag av 1 275 000 kronor,

dels hemställa om bemyndigande av riksdagen att utgiva ersättningar till personal, som bleve övertalig i sammanhang med beklädnadstillverkningens omorganisation i enlighet med i det föregående angivna grunder,

dels ock utverka riksdagens medgivande ej mindre till försäljning av den

av arméns centrala beklädnadsverkstad disponerade fastigheten i Stockholm än även att i enlighet med vad som anförts i det föregående få för avsättning till fabriksfondens värdeminskningsskonto disponera sålunda influtna försäljningsmedel i den mån desamma icke erfordrades för täckning av den bokförda nettokapitalbehållningen å fabriksfonden i vad angår denna fastighet.

Remissutlåtandena.

Överbefälhavaren, marinförvaltningen och statskontoret ha förklarat sig ej ha något att erinra mot fabriksstyrelsens förslag.

Krigsmaterielverket — med vilket verk fabriksstyrelsen samrätt vid utformandet av sitt förslag — har utan eget yttrande överlämnat ett utlåtande i ämnet, avgivet av den av verket tillsatta *försvarsfabriksutredningen* (professorn R. Woxén, ordförande, professorn P. O. Stelling, ingenjören H. Pettersson och kaptenen S. A. Wärnsund). I detta utlåtande framhålles sammanfattningsvis, att en statlig beklädnadsverkstad måste ur kapacitetssynpunkt anses sakna betydelse. Därest emellertid ett bibehållande av statlig verksamhet på ifrågavarande område alltjämt befundes motiverat med hänsyn till verkstadens betydelse som försöks- och mobiliseringscentral syntes det visserligen för ernående av ekonomisk och rationell drift i och för sig befogat att verkställa den ifrågasatta förflyttningen och sammanslagningen. Med definitivt beslut i detta avseende syntes dock böra anstå dels i betraktande av att för närvarande osäkerhet rådde beträffande den nya verkstadens ekonomiska bärkraft dels på grund av de sociala konsekvenser en dylik förflyttning för närvarande skulle innebära för de vid verkstaden i Karlskrona sysselsatta arbetarna och för Karlskrona samhälle.

Försvarets civilförvaltning har icke för sin del kunnat finna tillräckliga motiv anförda för fortsatt statlig beklädnadstillverkning för försvarets behov. Ämbetsverket har yttrat följande.

Försvarets fabriksstyrelse syntes vid framläggandet av sitt förslag ha utgått från att principfrågan, huruvida statlig beklädnadstillverkning för försvarets behov allt framgent skulle bedrivas, redan vore definitivt avgjord. I själva verket hade emellertid meningarna i denna fråga starkt brutit sig vid behandlingen av 1942 års militära bolagsutrednings betänkande, och 1943 års förvaltningsbeslut i förevarande hänseende kunde knappast sägas innebära något för framtiden bindande principiellt ställningstagande i frågan från statsmakternas sida. Skälen för och emot statlig beklädnadstillverkning syntes därför böra upptagas till förnyat övervägande i detta sammanhang. Enligt civilförvaltningens mening syntes därvid svårligen kunna bortses från att tillverkning av de i material- och modellhänseenden enhetliga militära beklädnads-persedlarna torde erbjuda goda förutsättningar att bedrivas som serietillverkning med anlåtande av den väl utbyggda och rationaliserade privata konfektionsindustrien. Det förefölle föga sannolikt, att den föreslagna statliga beklädnadsverkstaden, som på grund av sin begränsade kapacitet bland annat icke komme att äga möjlighet att fullt tillgodogöra sig stordriftens fördelar, skulle i driftsekonomiskt och tekniskt hänseende kunna i längden tävla med den privata industrien på området. Det syntes följaktligen som om ur allmän

ekonomisk synpunkt övervägande skäl talade emot statlig beklädnadstillverkning.

Det förefölle även som om de speciella skäl, vilka åberopats för tillverkning i statlig regi, tillmätts alltför stor betydelse. Sålunda borde i fråga om den prisreglerande verkan, som förmenats skola följa av att beklädnadstillverkning bedreves i statlig regi, ihågkommas, att en väsentlig del av årsbehovet under alla förhållanden måste täckas genom beställningar hos privatindustrien. Det vore svårt att inse, hurusom den statliga tillverkningen skulle kunna inverka på priserna beträffande denna del. Ifrågavarande synpunkt syntes dessutom ej ha någon speciell betydelse beträffande beklädnadstillverkningen utan syntes likaväl kunna åberopas som stöd för statlig tillverkning av vilken som helst annan materiel, som vore föremål för statlig förbrukning i större mängder. Några svårigheter att hos konfektionsindustrien placera de under fred, i förhållande till denna industris kapacitet jämförelsevis begränsade beställningar, varom här vore fråga, syntes knappast behöva befaras.

Vidare hade från fabriksstyrelsen under hand gjorts gällande, att den planerade verkstaden syntes kunna få betydelse vid sådana tillfällen, då den privata konfektionsindustrien på grund av hög sysselsättningsgrad icke ville åtaga sig arbeten för försvarets räkning med de små vinstmarginaler, dessa erbjöde. Även dessa farhågor syntes civilförvaltningen ogrundade.

Av överbefälhavaren hade anförts att det vore erforderligt att äga tillgång till en beklädnadsverkstad, som kunde utnyttjas såsom försöks- och mobiliseringscentral för tillverkning av uniformsersedlar. Härmed syntes — enligt vad civilförvaltningen under hand inhämtat — närmast avses ett organ för utexperimenterande av effektiva tillverkningsprocesser för olika persedlar avsedda att komma till användning inom den privata industrien vid mobilisering och i krig. Behovet av en dylik verksamhet syntes emellertid kunna ifrågasättas. De tekniska och driftsekonomiska problem, som vore förenade med ifrågavarande tillverkning, syntes nämligen icke vara av den art att de erbjöde vederbörliga industriföretag några svårigheter. Det industriella planeringsarbete, som borde ankomma på statlig myndighet, syntes kunna anförtros åt krigsmaterielverket, till vilken myndighet uniformsanskaffningen numera överförts och som utrustats med teknisk och merkantil sakkunskap på området.

Slutligen borde framhållas, att en statlig tillverkning av beklädnadsersedlar saknade större betydelse ur beredskapssynpunkt, enär den vid mobilisering komme att täcka allenast en ringa del av behovet. Icke heller vore här fråga om en produktion av så speciell natur, att en fabriksanläggning för dylikt ändamål kunde anses erforderlig med hänsyn till behovet av utbildning av specialister, som vid mobilisering kunde biträda den privata industrien.

Därest emellertid statlig tillverkning befunnes böra bibehållas, ansåge civilförvaltningen i likhet med fabriksstyrelsen att ett sammanförande av densamma till en nyuppförd fabrik innebure den mest ändamålsenliga lösningen. Civilförvaltningen ville dock ifrågasätta, om det belopp, som inflöte vid försäljning av den fastighet i Stockholm, vari arméns centrala beklädnadsverkstad vore inrymd, på föreslaget sätt skulle — med undantag av 300 000 kronor — tagas i anspråk för avskrivning å den nya fabriksbyggnaden. Det förefölle nämligen som om härigenom ett betydande element skulle bortfalla ur produktionskostnaderna och kalkylerna i förhållande till privatindustrien därmed föryrckas. I anslutning härtill syntes beloppet i stället böra tillgodoföras statsbudgeten.

Fabriksstyrelsens förslag beträffande personalorganisationen och lönesättningen vid verkstaden hade icke givit civilförvaltningen anledning till

erinran. Ej heller hade civilförvaltningen något att invända mot att tjänstemanna- och arbetarpersonal, som bleve övertalig vid överflyttningen, komme i åtnjutande av samma förmåner som motsvarande för tvätt- och reparations-tjänsten avsedd personal.

Riksräkenskapsverket har anfört, att fabriksstyrelsens utredning utvisade, dels att kostnaderna för uppförande av en ny beklädnadsfabrik till huvudsaklig del kunde täckas genom försäljning av arméns centrala beklädnadsverkstads fastighet i Stockholm samtidigt som marinens centrala beklädnadsverkstads lokaler i Karlskrona bleve lediga, dels att årskostnaderna för uniformstillverkningen kunde nedbringas genom uppförande av en ny beklädnadsfabrik på annan plats. Om uniformstillverkning fortfarande skulle bedrivas i statlig regi, syntes fabriksstyrelsens förslag innefatta en riktig lösning. Beträffande frågan om försäljning av arméns centrala beklädnadsverkstads fastighet i Stockholm har ämbetsverket yttrat följande.

Den del av köpeskillingen som motsvarade fastighetens icke avskrivna värde — detta gällde endast markvärdet — borde enligt gällande regler redovisas över investeringsstatens inkomsttitel »övriga kapitalmedel». På grund av att markvärdet endast vore upptaget till 300 000 kronor och den nuvarande byggnaden vore helt avskriven uppkomme genom försäljningen en bokföringsmässig vinst, av fabriksstyrelsen beräknad till cirka 700 000 kronor. Enligt nu gällande regler skulle denna vinst redovisas såsom överskott för fabriksfonden. Flera skäl kunde emellertid anföras för att denna vinst, som i verkligheten endast berodde på att markvärdet redovisats med för lågt belopp, betraktades såsom en bokföringsmässig kapitalvinst. Ur denna synpunkt kunde riksräkenskapsverket acceptera fabriksstyrelsens förslag att använda vinsten till engångsavskrivning av den nya fabriken.

Vinster av den art varom här vore fråga berodde helt av de oftast schablonmässiga regler som kommit till användning vid fastställandet av värdet på de tillgångar som redovisades å respektive fonder. Vid försäljning av en särskilt värdefull fastighet kunde i så fall uppkomma en vinst av sådan storleksordning, att den verkade förryckande på redovisningen av kapitalfondernas överskott. Att särskilda undantagsbestämmelser för disposition av sådana tillfälliga större vinster utfärdades funne riksräkenskapsverket i och för sig naturligt.

Om fabriksstyrelsens förslag i sistberörda avseende skulle godtagas minskades avskrivningskravet för den nya fabriken från 1 200 000 kronor till 500 000 kronor. Det vore emellertid angeläget att detta förhållande icke påverkade tillverkningskalkylen. I de kostnadsberäkningar som nu framlagts syntes fabriksstyrelsen ha räknat med lokalhyra beräknad efter den faktiska anläggningskostnaden. Detta innebure att ett bifall till fabriksstyrelsens förslag komme att resultera i ökad avkastningsprocent för fabriksfonden.

Skulle emellertid fabriksstyrelsens förslag om användning av överskottet å fastighetsförsäljningen till engångsavskrivning av den nya fabriken icke godtagas, borde detta överskott redovisas som inkomst på fabriksverkets driftkostnadsstat. Riksräkenskapsverket förutsatte emellertid, att denna bokföringsfråga inte bleve aktuell förrän den nya fabriken vore färdigbyggd.

Försvarsverkens civila personals förbund har, såsom av handlingarna i ärendet närmare framgår, riktat vissa erinringar mot fabriksstyrelsens beräk-

ning av kostnadsminskningen vid förflyttning av fabriken till samhälle tillhörande lägre dyrortsgrupp än de nuvarande samt framhållit, att vid en större förskjutning i ackordsprisläget den beräknade vinsten kunde snabbt försvinna. Förbundet har även riktat invändningar mot fabriksstyrelsens utredning rörande möjligheterna att på andra orter än Stockholm och Karlskrona lösa arbetskraftsproblemet. Förbundet har anhållit, att icke blott frågan om grunderna för ersättningar till övertalig personal utan även den föreliggande frågan i dess helhet måtte hänskjutas till förnyad prövning. Härvid borde utredas möjligheterna av en sådan utvidgning av anläggningarna i Karlskrona att dessa utan större investeringar skulle kunna fylla det väsentliga fredsbehovet av beklädnadsartiklar.

Förläggning av den nya centrala beklädnadsverkstaden.

I särskilda skrivelser har *fabriksstyrelsen* framlagt förslag till förläggning av den nya beklädnadsverkstaden. Vid prövning av frågan om förläggningssort har hänsyn tagits främst till följande synpunkter nämligen:

1. tillgången på arbetskraft,
2. synpunkter av ekonomisk art, såsom orternas placering i dyrortshänseende, fraktkostnader, priset på elektrisk kraft och vatten samt förmåner av olika slag vilka kommunerna erbjuder,
3. försvarssynpunkter samt
4. bostadstillgång.

De orter, som varit föremål för en mera ingående prövning ur dessa synpunkter, ha varit Avesta, Gudmundrå, Degerfors, Fagersta, Laxå och Karlskrona.

Beträffande dessa orter har framhållits bland annat följande.

Avesta. Staden vore ur arbetskraftssynpunkt lämplig. Befolkningen hade år 1945 uppgått till 6 300 personer, av vilka 72 % varit knutna till industri och hantverk. I det närbelägna Krylbo hade vid samma tid bott 2 100 personer. Behovet av kvinnlig arbetskraft syntes kunna tillgodoses. Avesta tillhörde dyrortsgrupp D. Stadens myndigheter hade utfäst sig att utan kostnad ställa byggnadstomt för verkstaden till förfogande samt att framdraga erforderliga vatten-, avlopps- och elektriska ledningar. Därjämte hade utlovats fritt vatten under en tid av 10 år. Kostnaderna för elektrisk kraft beräknades till 7 000 kronor per år. Ur fraktkostnadssynpunkt hade staden ett lämpligt läge. Försvarsstaben hade ur militära synpunkter icke haft något att erinra mot verkstadens förläggning till staden. Lämpliga byggnadstomter för bostadsändamål kunde av staden tillhandahållas för 50 öre per kvadratmeter.

Gudmundrå (från och med den 1 januari 1947 Kramfors stad). Ur arbetskraftssynpunkt vore kommunen lämplig. Av de föreslagna orterna hade statens arbetsmarknadskommission givit förord åt Gudmundrå. Befolkningen inom kommunen hade år 1945 uppgått till 13 300 personer, av vilka mer än 60 % varit knutna till industrien. Behovet av kvinnlig arbetskraft syntes utan svårighet kunna tillgodoses. Kommunen tillhörde dyrortsgrupp C.

Kramfors municipalsamhälle, som vore beläget inom kommunen, tillhörde dyrortsgrupp D. Kommunen hade utfäst sig att utan kostnad upplåta mark för verkstaden samt att framdraga vatten-, avlopps- och elektriska ledningar. Därjämte hade utlovats fritt vatten under 10 år. Kostnaderna för elektrisk kraft beräknades till 3 000 kronor per år. Fraktkostnaderna beräknades bli omkring 30 000 kronor högre vid förläggning av verkstaden till Gudmundrå i jämförelse med en förläggning till mellersta Sverige. Därest norrlandskommitténs förslag till sänkning av fraktkostnaderna komme att genomföras, beräknades en reduktion av fraktkostnaderna med cirka 6 000 kronor komma att uppstå. Försvarsstaben hade ur militära synpunkter förklarat sig icke kunna godtaga en förläggning av verkstaden till Gudmundrå. Lämpliga byggnadstomter kunde av kommunen upplåtas till ett värde av omkring 1 krona per kvadratmeter.

Degerfors. Köpingen vore ur arbetskraftssynpunkt lämplig. Befolkningen hade år 1945 uppgått till 6 350 personer, av vilka 75 % varit knutna till industri och hantverk. God tillgång på kvinnlig arbetskraft finnes inom köpingen och tillskott kunde påräknas från kringliggande trakt. Degerfors tillhörde dyrortsgrupp C. Köpingen vore villig att kostnadsfritt ställa industrimark till förfogande samt att framdraga erforderliga ledningar. Ur fraktkostnadssynpunkt vore köpingen lämpligt belägen. Försvarsstaben hade ur försvarssynpunkt intet att erinra emot en förläggning av verkstaden till Degerfors. Lämpliga bostadstomter kunde av köpingen tillhandahållas.

Fagersta. Staden vore ur olika synpunkter lämplig som förläggning. Stadens myndigheter hade tidigare utlovat ungefärligen samma förmåner som övriga ifrågasatta förläggningsorter. Då emellertid till staden komme att förläggas annan industri med huvudsakligen kvinnlig arbetskraft, hade staden numera återtagit sina tidigare utfästelser.

Laxå. Köpingen vore ur arbetskraftssynpunkt icke lämplig, enär arbetskrävsbehovet endast i ringa utsträckning skulle kunna tillgodoses inom orten. Befolkningen i köpingen uppginge endast till 2 600 personer. Möjligheterna att rekrytera arbetskraft i trakten bedömdes såsom osäkra. Laxå tillhörde ortsgrupp C. Köpingens myndigheter hade utfäst sig att kostnadsfritt upplåta industritomt samt att dit framdraga erforderliga ledningar. Försvarsstaben ansåge, att Laxå ur militär synpunkt vore mindre lämplig än Degerfors som förläggningsplats för beklädnadsverkstaden.

Karlskrona. Staden hade ställt i utsikt att utan ersättning upplåta lämplig tomt för ny beklädnadsverkstad samt att framdraga erforderliga ledningar. Försvarsstaben hade framhållit, att Karlskrona ur militära synpunkter icke vore lämplig såsom förläggningsort för verkstaden. En privat industri som komme att sysselsätta 600 personer, varav 300 kvinnor, avsåges skola förläggas till staden.

Fabriksstyrelsen har i anslutning härtill framhållit, att av de sålunda prövade orterna Degerfors syntes vara den plats, som ur olika synpunkter vore att föredraga. Vad de övriga orterna beträffade, kunde Fagersta icke

längre komma i fråga, enär kommunen återtagit sina åtaganden att ställa tomt etc. till förfogande. Gudmundrå borde icke väljas främst med hänsyn till de höga fraktkostnaderna. Avesta tillhörde ortsgrupp D, vilket medförde en höjning av de kalkylerade driftskostnaderna med omkring 35 000 kronor i jämförelse med exempelvis Degerfors, som tillhörde ortsgrupp C. Laxå vore ur arbetskraftssynpunkt icke lämplig. Mot en förläggning till Karlskrona talade, förutom att staden ur militär synpunkt syntes vara mindre lämplig, jämväl det förhållandet, att en större privat industri, som komme att sysselsätta ett stort antal kvinnor, avsåges skola förläggas till staden.

Med hänsyn till det anförda finge fabriksstyrelsen förorda, att den planerade verkstaden förlades till Degerfors i Örebro län.

Sedan gammalt har försvaret genom tillverkning vid egna verkstäder fyllt en del av sitt behov av beklädnadspersedlar. Dessa verkstäder, två till antalet, äro såsom nämnts belägna i Stockholm och Karlskrona. I verkstäderna ingå — förutom konfektionsavdelning — även beställningsskrädderi och reparationsavdelning för beklädnadspersedlar samt dessutom vid Stockholmsverkstaden en mössavdelning och vid Karlskronaverkstaden en avdelning för nytillverkning och en avdelning för reparation av skor ävensom en tvättanstalt. Verkstäderna tillverka icke blott för försvarets behov utan även för andra statliga och för kommunala institutioner.

Ifrågavarande verkstäder anlades för lång tid sedan, då de driftsekonomska synpunkterna icke skänktes tillräckligt beaktande inom försvaret. Vid denna tidpunkt kunde det låta sig göra att fördela den då ej särdeles betydande tillverkningen för försvarets behov på två verkstäder, en för armén och en för marinen. Numera träda de driftsekonomska synpunkterna i förgrunden.

Under de senare åren har också verkstädernas driftsekonomi varit föremål för ingående studium både av försvarets fabriksstyrelse, till vars förvaltning verkstäderna överfördes under år 1944, och av de centrala förvaltningsmyndigheter, som tidigare svarat för verkstädernas drift. Atskilliga åtgärder ha även vidtagits för att rationalisera driften och därigenom förbättra driftsekonomin, och det kan konstateras, att verkstäderna redan nu kunna vid tillverkning av vissa beklädnadspersedlar erbjuda priser som understiga den enskilda konfektionsindustriens. De utredningar som företagits av försvarets fabriksstyrelse ha utvisat, att en ytterligare, väsentlig förbättring av driftsekonomin och full konkurrenskraft i fråga om alla tillverkningar kan vinnas endast genom en centralisering av verkstadsdriften och att en dylik reform är ofrånkomlig redan av den anledningen att arbetskraftsbehovet vid Stockholmsverkstaden icke längre kan på tillfredsställande sätt tillgodoses. De nuvarande verkstädernas avdelningar för nytillverkning av textilpersedlar äro var för sig för små men skulle sammanslagna få en storlek, som ur produktionssynpunkt är tillfredsställande. Vid en dylik sammanslagning kan av olika skäl — tillgången på arbetskraft, dyrortsförhållandena, fraktkostnadernas storlek m. m. — ingen av de båda nuvarande verkstäderna komma i fråga för utvidgning.

Fabriksstyrelsen har därför kommit till det resultatet, att en helt ny verkstad bör anläggas på en ort, som ur de anförda synpunkterna erbjuder gynnsamma betingelser för verkstadsdrift, i samband varmed verkstaden i Stockholm bör helt och verkstaden i Karlskrona delvis nedläggas. Av den sistnämnda verkstaden skulle endast tvätthanstalten med tillhörande avdelningar för reparation av textiltersedlar och skor samt avdelningen för nytillverkning av skor kvarstå.

För egen del har jag blivit övertygad om att en fullt rationell drift möjliggöres endast genom vidtagande av åtgärder av den art, som av fabriksstyrelsen förordats. Därigenom vinnes en högst avsevärd reduktion av driftskostnaderna, ledande — enligt av fabriksstyrelsen på basis av nuvarande förhållanden lämnad uppgift — till en minskning av tillverkningspriserna med minst 10 %. Vid en lämplig placering av verkstaden bör dessutom ernås trygghet för att arbetskraftsbehovet skall kunna tillgodoses. Då verkstäderna under nuvarande förhållanden icke äro fullt konkurrenskraftiga vad angår vissa tillverkningsobjekt, synes mig det alternativ, som vid sidan av det nu angivna står till buds, vara, att verkstädernas konfektionsavdelningar nedläggas och statsverket sålunda ställer sig helt i beroende av den enskilda konfektionsindustrien vad beträffar leverans av beklädnadsartiklar till försvaret.

Vid valet mellan dessa alternativ måste beaktas, att — såsom 1943 års riksdag framhöll — det synes antagligt, att konkurrens mellan statlig fabrikation och privatindustrien kan visa sig vara i viss mån prisreglerande samt ägnad att framdriva förbättringar i produktionsmetoderna. Härför har, såsom av det sagda framgår, belägg redan erhållits, trots att verkstäderna driftsekonomiskt arbeta under ogynnsamma betingelser. Vidare bör beaktas att försvaret under alla förhållanden har behov av en verkstad för försöksarbeten och för mobiliseringsändamål. Det synes i och för sig naturligt, att statsverket, som är i stånd att med produktion huvudsakligen för egna behov sysselsätta en beklädnadsverkstad av sådan storlek, att rationell drift möjliggöres, själv förfogar över en verkstadsanläggning som kan fylla i varje fall en del av detta behov till priser sannolikt understigande de av den enskilda industrien betingade och som samtidigt kan tjänstgöra som experimentverkstad m. m. Av bland annat dessa skäl har jag i likhet med chefen för försvarsdepartementet funnit mig icke kunna förorda ett nedläggande av den statliga beklädnadsindustrien, varav jämväl följer, att jag tillstyrker, att åtgärder för rationalisering av denna industri vidtagas i anslutning till fabriksstyrelsens föreliggande förslag. Denna ståndpunkt överensstämmer med de riktlinjer, som enligt det föregående angivits av 1943 års riksdag. Enligt dessa borde den statliga beklädnadstillverkningen erhålla sådan omfattning, att en rationell och ekonomisk drift kan åstadkommas, varvid riksdagen förutsatte, att ett nedläggande eller en begränsning av tillverkningen icke borde äga rum i vidare mån än som betingades av den normalt beräknade produktionsminskningen vid återgång till fredsförhållanden.

Mot detaljerna i fabriksstyrelsens förslag har jag i huvudsak intet att erinra. Jag förutsätter således, att den till verkstaden i Karlskrona anknutna tvättavdelningen samt avdelningarna för reparationer av textilpersedlar och skor skola tills vidare bibehållas och att även nytillverkning av skodon skall där fortgå i avbidan på resultatet av pågående utredning rörande skoindustrien. Dessa verksamhetsgrenar äro så speciella, att en sammanslagning med en blivande statlig beklädnadsverkstad icke bör ske. Mot fabriksstyrelsens beräkningar rörande den statliga beklädnadsverkstadens kapacitet har jag intet att erinra. Jag räknar alltså med att denna verkstad skall sörja för något mer än hälften av försvarets fredsbehov av uniformspersedlar och utgår från att verkstaden därutöver skall kunna bedriva tillverkning för civila — statliga och kommunala — behov i den omfattning som fabriksstyrelsen förutsatt. Självfallet bör verkstaden kunna åtaga sig också annan civil produktion, om så är behövt för att utjämna sysselsättningen vid verkstaden och i den mån så kan ske utan att verkstadens egentliga uppgift åsidosättes.

Vad förläggningen av verkstaden beträffar ha enligt det föregående framkommit åtskilliga alternativa förslag, av vilka dock ett par av olika skäl bortfallit. Enligt mitt förmenande står valet numera mellan två orter, Degerfors i Örebro län och Kramfors i Västernorrlands län, vilka orter i flertalet hänseenden äro tämligen likvärdiga ur de synpunkter som här komma i fråga. På båda orterna synas, enligt vad av statens arbetsmarknadskommission utförda undersökningar utvisa, möjligheter föreligga att tillgodose behovet av arbetskraft. Med hänsyn till önskvärheten av att statsverket i sin mån främjar en lämplig fördelning över landet av näringsföretag vore givetvis en förläggning till Norrland att ur principiell synpunkt förorda. I förevarande fall skulle emellertid härigenom beklädnadsverkstaden åsamkas så stora merkostnader, att det ekonomiska resultatet skulle påtagligt försämrast. Då produkterna skola distribueras över hela landet med särskild tyngdpunkt på mellersta och södra Sverige, skulle nämligen fraktkostnaderna vid en förläggning till Kramfors bli avsevärt större än vid förläggning till Degerfors. Bifall till ett av Norrlandskommittén nyligen framlagt förslag angående vissa åtgärder till förbättrande av transportförhållandena i Norrland (SOU 1946: 84) skulle, enligt vad utförd undersökning givit vid handen, icke i detta fall få nämnvärd betydelse för nedbringande av fraktkostnaderna. Jag anser mig med hänsyn till det anförda böra förorda, att verkstaden förläggas till Degerfors. Härvid förutsätter jag, att kommunen tillhandahåller erforderlig mark samt bekostar framdragandet av vatten-, avlopps- och kraftledningar till tomtgränsen ävensom åtager sig att tillgodose det behov av bostäder, som verkstadens förläggande till kommunen kan komma att medföra.

Under nuvarande förhållanden torde svårigheter icke föreligga för den i Stockholm sysselsatta personalen att, i den mån den icke önskar medfölja till Degerfors, få liknande eller annat arbete i Stockholm. Detsamma torde vara förhållandet i Karlskrona, sedan numera, enligt vad

i ärendet upplysts, enskild industri med behov av kvinnlig arbetskraft kommer att förläggas dit. De synpunkter som enligt det föregående i detta hänseende anförts av försvarsfabriksutredningen bli härigenom beaktade. I den mån mot förmodan den nuvarande vid ifrågavarande verkstäder sysselsätta personalen icke kan beredas arbete vid den nya verkstaden eller erhålla annan likvärdig anställning i statens tjänst, böra för personalens del tillämpas de grunder för ersättning till övertalig personal, som av riksdagen enligt det föregående fastställts i samband med beslut om centralisering av reparations- och underhållstjänsten med avseende å försvarets intendenturmateriel. Någon anledning att i detta sammanhang revidera dessa grunder torde icke föreligga.

Vid förslagets genomförande bli vissa lokaler disponibla i Stockholm och Karlskrona. Beträffande användningen av de i Karlskrona ledigblivande lokalerna torde närmare utredning få verkställas av de marina myndigheterna. Den i Stockholm ledigblivande fastigheten torde böra antingen försäljas eller, om så finnes lämpligt, disponeras för annat statligt ändamål. Fabriksstyrelsens förslag till disposition av eventuellt inflytande försäljningsmedel ger mig icke anledning till erinran. Med anledning av vad försvarets civilförvaltning anført vill jag, i likhet med riksräkenskapsverket, fästa uppmärksamheten på att fabriksstyrelsen i sina kostnadskalkyler för den nya verkstaden räknat med lokalhyra, beräknad efter den faktiska anläggningskostnaden, varför kalkylerna rörande verkstadens produktionskostnader torde bli rättvisande, även om inflytande försäljningsmedel disponeras för minskning av avskrivningsbehovet för den nya verkstaden.

Fabriksstyrelsens anslagsberäkningar ha icke givit mig anledning till annan erinran än att byggnadskostnaderna — enligt från fabriksstyrelsen inhämtad uppgift — böra höjas med 50 000 kronor till i avrundat tal 1 150 000 kronor på grund av stegrade priser å elektriska installationer. Ur skilda synpunkter är det angeläget, att den nya verkstaden så snart som möjligt kommer till stånd. Särskilt vill jag peka på vikten av att den arbetskraft, som genom centraliseringen lösgöres i Karlskrona, kan omedelbart övergå till den nya enskilda industrien därstädes. Jag förordar därför, att de medel, som erfordras för verkstadsanläggningens uppförande och utrustande, i sin helhet anvisas för nästa budgetår.

Frågan om personalantalet vid den nya verkstaden och om tjänstemannapersonalens löneställning torde icke behöva i detta sammanhang upptagas.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att

dels till Uppförande av central beklädnadsverkstad för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 1 150 000 kronor,

dels till Anskaffning av maskiner och annan utrustning för central beklädnadsverkstad för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av 160 000 kronor,

dels medgiva, att ersättning till personal, som blir övertalig

vid centralisering av försvarets beklädnadsindustri, må utgå enligt de grunder, som av mig i det föregående angivits,

dels ock medgiva ej mindre att den av arméns centrala beklädnadsverkstad nu disponerade fastigheten i Stockholm må försäljas, därest den ej kommer att användas för annat statligt ändamål, än även att därvid influtna försäljningsmedel må — i den mån medlen icke erfordras för täckning av den bokförda nettokapitalbehållningen å fabriksfonden i vad angår fastigheten — i enlighet med vad i det föregående av mig förordats disponeras för avsättning till försvarets fabriksfonds värde-minskningskonto.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:ts Konungen bifalla.

Ur protokollet:

C. F. von Horn.

Kapitalinvesteringar.

Socialdepartementet.

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 ja-
nuari 1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL,
ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, och statsrådet Mossberg
anmäla följande under socialdepartementets handläggning hörande ärenden
angående kapitalinvesteringar för budgetåret 1947/48, därvid departements-
chefen anmäler de under punkterna 4—6 och 8—12 upptagna frågorna och
statsrådet Mossberg de under punkterna 1—3 och 7 upptagna frågorna. Före-
dragandena yttra därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm.** I skrivelse den
21 november 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av ett an-
slag av 1 260 000 kronor för uppförande av nybyggnad för statens rätts-
läkarstation i Stockholm i anslutning till den rättsmedicinska institutionen
vid karolinska mediko-kirurgiska institutet.

Då remissbehandlingen av förevarande ärende först helt nyligen avslutats,
har jag ännu icke varit i tillfälle att taga ståndpunkt till det av byggnads-
styrelsen framlagda förslaget. Med hänsyn härtill torde anslag för ändamålet
i riksstatsförslaget böra upptagas med ett allenast preliminärt beräknat be-
lopp. Anslaget synes därvid böra uppföras med det av byggnadsstyrelsen an-
givna beloppet, 1 260 000 kronor, och rubriceras nybyggnad för statens rätts-
läkarstation i Stockholm.

*Före-
draganden.*

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Nybyggnad för statens rättsläkarstation i Stockholm* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av . . . kronor 1 260 000.

[2.] **Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.** Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 5 850 000 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1946 har *medicinalstyrelsen* överlämnat preliminär uppgift angående de byggnadsarbeten m. m. vid statens sinnessjukhus, som styrelsen hade för avsikt att, allteftersom utredningarna bleve slutförda, överlämna till Kungl. Maj:t för att underställas 1947 års riksdag. Styrelsens framställning upptager byggnadsarbeten m. m. vid sinnessjukhusen för ett sammanlagt belopp av 2 875 000 kronor.

Vidare ha *medicinalstyrelsen* och *byggnadsstyrelsen* i gemensam skrivelse den 16 december 1946 gjort framställning om anvisande av tillhoppa 4 430 000 kronor för fullföljande under nästa budgetår av påbörjade byggnadsarbeten vid vissa sinnessjukhus.

*Före-
draganden.*

Beträffande vissa av de byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus, som av *medicinalstyrelsen* ansetts böra komma till utförande under nästa budgetår, har utredningen ännu icke slutförts. Med hänsyn härtill torde medel för byggnadsarbeten vid sinnessjukhusen böra tills vidare allenast preliminärt beräknas. Anslagsbeloppet för nästa budgetår torde därvid kunna uppskattas till i runt tal 5 000 000 kronor.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Vissa byggnadsarbeten vid statens sinnessjukhus m. m.* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag
av kronor 5 000 000.

[3.] **Anordnande av garage vid landsfiskalsbostället i Karesuando.** I skrivelse den 23 juli 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av ett anslag å 6 500 kronor för anordnande av ett garage vid landsfiskalsbostället i Karesuando. Styrelsen har anfört, att det med hänsyn till landsfiskalsdistriktets vidsträckta omfattning syntes oumbärligt, att landsfiskalen hade tjänstebil. Garaget vore avsett att anordnas i en vid bostället befintlig, numera överflödigt stallbyggnad.

Länsstyrelsen i Norrbottens län har i utlåtande över framställningen framhållit, att i Karesuando kyrkby endast funnes två trafikbilar, vilka emeller-

tid knappast kunde mottaga skjuts utan förhandsbeställning. Då i landsfiskalstjänsten ofta förekomme förrättningar, vilka påkallade omedelbara resor, vore det ur tjänstesynpunkt värdefullt, om landsfiskalen använde egen bil. Detta syntes också ur resekostnadssynpunkt vara för statsverket fördelaktigt. Den nuvarande landsfiskalen i Karesuando distrikt hade egen bil. Då han emellertid icke haft tillgång till varmgarage å bostället och sådant garage ej heller funnits att förhysa inom orten, hade bilen icke kunnat användas vintertid. Länsstyrelsen tillstyrkte därför framställningen.

Även jag biträder förslaget, att garage anordnas vid landsfiskalsbostället i Karesuando. Mot kostnadsberäkningen har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Före-
draganden.*

att till *Anordnande av garage vid landsfiskalsbostället i Karesuando* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 6 500.

Statens utlåningsfonder.

[4.] **Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för bostadsförsörjning för mindre bemedlade, barnrika familjer* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 35 000 000.

[5.] **Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för främjande av bostadsbyggande på landsbygden* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 7 500 000.

[6.] **Lånefonden för bostadsbyggande.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lånefonden för bostadsbyggande* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 295 000 000.

[7.] **Statens bosättningslånefond.** Enligt kungörelse den 29 juni 1946 (nr 570) om statliga bosättningslån, vilken den 1 juli 1946 ersatt kungörelsen i ämnet den 30 september 1937 (nr 809), kunna trolovade eller äkta makar beviljas bosättningslån ur statens bosättningslånefond med ändamål att lämna tillgång till inköp, i den mån detta föranledes av äktenskapets ingående, av möbler eller andra bosättningsföremål m. m. Lån utgår med ett belopp av högst 2 000 kronor och förräntas efter fast, vid lånets beviljande bestämd räntefot. Amortering skall som regel erläggas i sådan ordning, att lånet är återbetalt senast åtta år efter utlämnandet. Ansökan om lån prövas av riksbanken, som ock utbetalar beviljade lån och uppbär förfallen ränta och amortering.

Från och med budgetåret 1937/38 till och med budgetåret 1946/47 ha å kapitalbudgeten under statens utlåningsfonder till statens bosättningslånefond anvisats anslag å tillhopa 52 100 000 kronor, varav för löpande budgetår 8 600 000 kronor.

I skrivelse den 5 december 1946 ha *fullmäktige i riksbanken* framlagt beräkning rörande medelsbehovet för ifrågavarande ändamål under nästa budgetår. Det erforderliga investeringsanslaget har härvid beräknats till 2 000 000 kronor med följande motivering.

Utlåningen från statens bosättningslånefond vid utgången av budgetåret 1945/46 uppgick till ett sammanlagt belopp av 36 332 169 kronor. Till fonden anvisade belopp utgjorde vid samma tidpunkt tillhopa 43 500 000 kronor. Om hänsyn toges till gjorda avskrivningar, 64 406 kronor, kvarstod sålunda vid budgetårets slut ett belopp av 7 103 425 kronor outnyttjat.

Antalet beviljade lån, som under budgetåret 1945/46 utgjorde omkring 13 000, har under de båda sist förflutna budgetåren visat en något sjunkande tendens. Man torde dock böra räkna med ett oförändrat antal av 13 000 under innevarande budgetår. Lånens genomsnittliga belopp ha under årens lopp successivt ökats, särskilt sedan lånemaximum den 1 juli 1943 höjts från 1 000 till 1 250 kronor och den 1 juli 1946 till 2 000 kronor. Lånens genomsnittliga belopp, som uppgick till 988 kronor under budgetåret 1943/44, 1 040 kronor under budgetåret 1944/45 och 1 060 kronor under budgetåret 1945/46, har för de lån, som utlämnats under juli—oktober 1946, stigit till 1 342 kronor. Medelbeloppet för under oktober månad utlämnade lån utgör 1 394 kronor. Det är givetvis vanskligt att nu uppskatta medelbeloppet för innevarande budgetår. Det synes emellertid antagligt, att detta kommer att stiga till omkring 1 600 kronor. Med utgångspunkt härifrån skulle man sålunda ha att räkna med en ny utlåning under innevarande budgetår av i runt tal 20 800 000 kronor. Förutsätter man vidare, att under budgetåret i amorteringar kommer att inflyta ett sammanlagt belopp av 12 000 000 kronor, skulle vid budgetårets utgång den sammanlagda utlåningen utgöra (36 332 169 + 20 800 000 — 12 000 000) i runt tal 45 100 000 kronor. Som det för innevarande budgetår anvisade anslaget till fonden ut-

gör 8 600 000 kronor, uppgår totalsumman av till fonden anslagna medel till (43 500 000 + 8 600 000) 52 100 000 kronor. Med denna beräkning skulle sålunda ett överskott av 7 000 000 kronor finnas tillgängligt vid budgetårets slut.

Med hänsyn till svårigheten att förutse lånefrekvensen, lånens medelbelopp samt storleken av inflytande amorteringar måste dessa beräkningar bli ganska osäkra.

I avsaknad av möjligheter att bedöma motsvarande förhållanden under budgetåret 1947/48 torde det vara lämpligast att räkna med i stort sett oförändrad omfattning av lånefrekvensen och de nya lånens medelbelopp. Det för nya lån erforderliga beloppet skulle i så fall utgöra (13 000 × 1 600) 20 800 000 kronor. Om man vidare med ledning av föreliggande uppgifter räknar med amorteringar å tillhoppa 13 000 000 kronor, skulle den sammanlagda nettoökningen av utlåningen från fonden under budgetåret utgöra 7 800 000 kronor. Dessa kalkyler utvisa sålunda ett anslagsbehov av 800 000 kronor för nästa budgetår. Som det emellertid ingalunda är uteslutet, att de gjorda beräkningarna för innevarande och nästa budgetår upptaga allt för låga belopp beträffande nya lån, respektive för höga siffror för inflytande amorteringar, synes emellertid försiktigheten bjuda, att investeringsanslaget till fonden för budgetåret 1947/48 bestämmes till förslagsvis 2 000 000 kronor under förutsättning av i huvudsak oförändrade bestämmelser angående utlåningen från fonden. Med hänsyn till de osäkra faktorer, som enligt vad förut framhållits i vissa avseenden ligga till grund för beräkningarna, kan man icke bortse från möjligheten av att det sålunda föreslagna beloppet kan komma att visa sig otillräckligt. Fullmäktige torde emellertid i så fall få komma med förnyad framställning i ämnet.

Mot bankofullmäktiges beräkning av investeringsbehovet för statens bostättningslånefond under nästa budgetår har jag intet att erinra. Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

*Före-
draganden.*

att till *Statens bostättningslånefond* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

Fonden för låneunderstöd.

[8.] **Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Under åberopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Tertiärlån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 25 000 000.

[9.] **Tilläggslån till viss bostadsbyggnadsverksamhet.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Tilläggs-
lån till viss bostadsbyggnadsverksamhet* för budgetåret 1947/
48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 8 000 000.

[10.] **Lån till uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lån till
uppförande och förbättring av lantarbetarbostäder* för bud-
getåret 1947/48 beräkna ett investeringsan-
anslag av kronor 8 000 000.

[11.] **Lån till bostadsförbättringsverksamhet.** Under återopande av vad jag denna dag anfört i samband med beräkning av anslag till statens byggnadslånebyrå: avlöningar (V. p. 24) hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att, i avbidan på särskild proposition i ämnet, till *Lån till
bostadsförbättringsverksamhet* för budgetåret 1947/48 beräk-
na ett investeringsanslag av kronor 4 000 000.

[12.] **Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler.** [Kungörelse den 11 december 1942 (nr 913) om bidrag och lån av statsmedel för anordnande av allmänna samlingslokaler, ändrad genom kungörelse nr 354/1945.]

Från och med budgetåret 1942/43 till och med budgetåret 1946/47 ha anvisats dels å driftbudgeten under femte huvudtiteln till bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler reservationsanslag å sammanlagt 2 500 000 kronor, dels å kapitalbudgeten under fonden för låneunderstöd till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler anslag å tillhoppa 8 500 000 kronor. För budgetåret 1946/47 har för sistnämnda ändamål anvisats ett investeringsanslag av 5 000 000 kronor, medan någon medelsanvisning under bidragsanslaget icke förekommit.

I skrivelse den 31 augusti 1946 har *statens nämnd för samlingslokaler* anmält, att en avsevärd behållning kvarstode på reservationsanslaget till bidrag till anordnande av allmänna samlingslokaler och att icke heller för nästa budgetår någon förstärkning av detta anslag behövde ifrågakomma. Vad an-

går investeringsbehövet för lån till anordnande av allmänna samlingslokaler har nämnden i berörda skrivelse anført följande.

I anledning av de till nämnden inkomna låneansökningarna har nämnden intill utgången av budgetåret 1945/46 tillstyrkt beviljande av lån i 63 ärenden med sammanlagt 3 524 678 kronor. Vidare kvarligga hos nämnden för formell komplettering 7 av nämnden under sistlidna budgetår i princip avgjorda låneärenden, vari lån komma att tillstyrkas med tillhoppa 191 850 kronor. Vid bifall till nämndens förslag i fråga om samtliga av nämnden hittills prövade ansökningar kommer ett belopp av (8 500 000 — 3 524 678 — 191 850) i runt tal 4 780 000 kronor att återstå för den fortsatta låneverksamheten.

Efterfrågan på dessa lån har fortsatt att öka under budgetåret 1945/46. Ökningstendensen har varit märkbar hela budgetåret och något tecken till stagnation har ännu icke kunnat iakttagas. Tvärtom tyder den starka frekvensen av ansökningar om förhandsgranskning av ritningar till planerade lokaler på att lån av förevarande art komma att efterfrågas i ytterligare ökad omfattning jämväl under nästa budgetår. Sålunda har antalet byggnadsföretag, beträffande vilka nämnden förhandsgranskat ritningar och för vilkas utförande lån angivits skola sökas, uppgått till 117 under budgetåret 1945/46 mot 60 under budgetåret 1944/45.

Med hänsyn till det anförda anser nämnden — som härvid bortser från de inskränkningar i verksamheten vilka kunna föranledas av materialsvårigheter — sig böra föreslå, att anslag till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler för budgetåret 1947/48 äskas med 5 000 000 kronor.

Såvitt för närvarande kan bedömas torde en icke obetydlig del av de under förevarande anslag anvisade medlen komma att kvarstå odisponerade vid utgången av budgetåret 1946/47. Med hänsyn härtill och till den nuvarande situationen på byggnadsmarknaden synes medelsanvisningen för nästa budgetår till lån till anordnande av allmänna samlingslokaler kunna begränsas i förhållande till det av statens nämnd för samlingslokaler framförda förslaget. Jag förordar, att för ändamålet ett anslag av 2 500 000 kronor äskas.

Under åberopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Lån till anordnande av allmänna samlingslokaler*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 500 000.

Vad föredragandena sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:
Lennart Sundkler.

Kapitalinvesteringar.

Kommunikationsdepartementet.

*Utdrag av protokollet över kommunikationsärenden, hållet inför
Hans Maj:t Konungen i statsrådet å Stockholms slott
den 3 januari 1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden
WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL,
ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för kommunikationsdepartementet, statsrådet Nilsson, anmäler de
under kommunikationsdepartementets handläggning hörande ärendena an-
gående anslag å kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48 och anför därvid
följande.

Statens affärsverksfonder.

Postverket.

Innan jag ingår på generalpoststyrelsens framställningar om anslag å ka-
pitalbudgeten, torde jag i enlighet med uttalande av 1937 års riksdag i skri-
velse, nr 152, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatta
åtgärder för främjande av sparverksamhet bland skolungdomen få erinra
om att Kungl. Maj:t i samband med fastställandet av postverkets driftkost-
nadsstat för budgetåret 1946/47 bemyndigat generalpoststyrelsen att under
nämnda tid av det i driftkostnadsstaten under titeln Skolsparverksamhet
upptagna beloppet å 120 000 kronor använda högst 60 000 kronor för utdel-
ning enligt gällande grunder till skolungdomen i riket av mindre penningbe-
lopp samt högst 1 000 kronor för åtgärder, som till sitt syfte nära samman-
falla med berörda skolsparverksamhet.

I skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* efter samråd
med riksräkenskapsverket framlagt förslag till ändrad rubricering för vissa
av postverkets anslag.

Styrelsen har sålunda — i anslutning till vad i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 13) anförts — förordnat, att det nuvarande anslaget till anskaffning av motorfordon uppdelades på två anslag, nämligen Anskaffning av automobiler m. m. samt Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen. Sistnämnda anslag skulle jämte det nuvarande anslaget Förvärv av billinjer bilda en särskild anslagsgrupp, benämnd Postverkets diligenstrafik.

*Departements-
chefen.*

Den anslagsuppdelning, som föreslagits av generalpoststyrelsen, har ej givit mig anledning till erinran. I överensstämmelse härmed och med vad som gäller för telegrafverket och statens järnvägar synes postverkets investeringsanslag böra grupperas på följande sätt

Postverkets fastigheter.

Posthusbyggnader m. m. (med specifikation).

Inköp av fastigheter.

Anskaffning av automobiler m. m.

Postverkets diligenstrafik.

Garagebyggnader m. m. för diligensrörelsen (med specifikation).

Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen.

Förvärv av billinjer.

Postverkets dispositionsanslag.

Jag övergår nu till de särskilda anslagsfrågorna.

Postverkets fastigheter.

Å investeringsanslagen till posthus- och garagebyggnader voro för budgetåren 1944/45—1946/47 reservationerna, medelsanvisningarna och medelsförbrukningen följande.

	1944/45	1945/46	1946/47
Reservation vid budgetårets ingång	3 531 000	5 899 000	4 752 000
Anslag för budgetåret.....	5 616 000	2 992 000	5 080 000
Medelsförbrukning.....	3 231 000	4 139 000	

Till inköp av särskilda fastigheter ha för nämnda budgetår anvisats respektive 10 000 kronor, 1 824 000 kronor och 2 338 000 kronor.

I skrivelser den 25 september och den 22 november 1946 har *generalpoststyrelsen* för budgetåret 1947/48 äskat anslag med 6 600 000 kronor till posthusbyggnader och garage för diligensrörelsen, 556 000 kronor till inköp av särskilt angivna tomter samt 200 000 kronor till inköp av fastigheter.

Statens arbetsmarknadskommission har i utlåtande den 4 november 1946 över generalpoststyrelsens skrivelse den 25 september 1946 — efter att inledningsvis ha erinrat om storleken av tidigare till postverkets fastigheter anvisade anslag — meddelat, att enligt en från byggnadsstyrelsen erhållen uppgift reservationerna å beviljade anslag till sådana byggnader för postverket, vilka icke påbörjats den 19 oktober 1946, uppginge till i runt tal 6 267 000 kronor. Av denna summa komme 1 686 000 kronor på företag, beträffande vilka ansökan om byggnadstillstånd ingivits men ännu icke slutbehandlats, och 4 581 000 kronor på företag, till vilka ansökan om byggnadstillstånd ej inkommit.

De företag, till vilka anslag funnes disponibla men beträffande vilka ansökningar om byggnadstillstånd ej inkommit, och de företag, till vilka generalpoststyrelsen äskat anslag i sin skrivelse den 25 september 1946, representerade en byggnadskostnad av sammanlagt (4 581 000 + 5 165 000) 9 746 000 kronor. En byggnadsverksamhet av denna omfattning beräknades innebära arbetstillfällen på arbetsplatsen om ca 150 000 dagsverken för byggnadsarbetare av olika slag, vilket motsvarade sysselsättning för ca 600 årsarbetare. Utförandet av husbyggnader för postverket under nästa budgetår i sådan omfattning, som beviljade och äskade medel medgåve, skulle innebära en betydande utökning av denna gren av byggnadsverksamheten. Med nuvarande knapphet på arbetskraft torde en sådan ökning icke vara möjlig utan motsvarande minskning av annan produktiv verksamhet. Samtliga företag torde dock icke kunna komma till utförande under budgetåret även om arbetsmarknads- och materialläget så medgåve. På grund av att företagen vid anslaget beviljande i regel icke vore fullt förberedda, torde byggnaderna ofta icke kunna påbörjas förrän mot slutet av det budgetår anslagen avsåge. Till jämförelse nämner kommissionen, att enligt byggnadstillståndsstatistiken byggnadstillstånd beviljats till huvudbyggnader för post och telegraf motsvarande en byggnadskostnad av sammanlagt 5 959 000 kronor under år 1945 och 2 643 000 kronor under första halvåret 1946.

Slutligen säger sig kommissionen, i anslutning till vad som förut anförts beträffande tidpunkten för byggnadsarbetenas påbörjande, vilja framhålla önskvärdheten ur arbetsmarknadssynpunkt av att byggnader, till vilka anslag beviljades, vore detaljplanerade i sådan utsträckning, att de, om läget på arbetsmarknaden så påkallade, skulle kunna igångsättas i början av det budgetår, som beviljat anslag avsåge. Det vore ur arbetsmarknadssynpunkt även angeläget, att vid sökande av byggnadstillstånd företagen vore så förberedda, att de kunde påbörjas omedelbart efter det tillstånd beviljats. För att kunna åstadkomma en sådan ordning erfordrades en viss förtidsplanering, vilken emellertid förutsattes vara gjord beträffande företag, vilka överfördes till riksstat från investeringsreserven för nästföregående budgetår.

För innevarande budgetår ha till åtta särskilda husbyggnader för postver-
kets räkning anvisats tillhopa 5 080 000 kronor. För sex av dessa byggnads-
Departements-
chefen.

företag hade ännu i oktober 1946 byggnadstillstånd icke sökts, beroende på att detaljplaneringen av företagen då icke avslutats. Enligt vad jag inhämtat från generalpoststyrelsen har emellertid byggnadstillstånd sedermera sökts för vissa av dessa byggnader, och för övriga byggnadsföretag, med undantag av om- och tillbyggnaden av posthuset i Karlstad, kan sådan ansökan väntas komma att göras före den 1 april i år. Jag vill i detta sammanhang framhålla vikten av att detaljplaneringen av aktuella posthusbyggnader bedrivs på sådant sätt, att arbetena kunna igångsättas redan i början av det budgetår för vilket anslag anvisats, därest så skulle befinnas vara ur arbetsmarknadssynpunkt lämpligt.

För nästa budgetår har styrelsen till posthusbyggnader och garage äskat tillhoppa 6 600 000 kronor, vilket innebär en ökning med 1 520 000 kronor i jämförelse med innevarande budgetår. Ett genomförande av detta program skulle såsom arbetsmarknadskommissionen framhållit innebära en betydande ökning av denna gren av byggnadsverksamheten. Detta blir i synnerhet fallet om — vilket synes sannolikt — åtskilliga av de posthusbyggnader, vartill medel tidigare anvisats, icke hinna färdigställas under innevarande budgetår. En viss ökning av posthusbyggnaderna torde emellertid redan från och med innevarande budgetår bli ofrånkomlig med hänsyn till den hittillsvarande och närmast planerade bostadsbyggnadsverksamheten. Härtill kommer att den fortgående ökningen av poströrelsen på de flesta orter samt de nya uppgifter, som pålagts postverket genom uppbördsreformen, medföra behov av ökade lokalutrymmen. Jag anser mig dock icke i nuvarande läge böra tillstyrka hela det av generalpoststyrelsen föreslagna byggnadsprogrammet. Det synes nämligen önskvärt att eftersläpningen i det av 1946 års riksdag beslutade programmet först inhämtas och att ett för nästa budgetår fastställt program kan genomföras i avsedd omfattning utan att mera väsentligt inkräkta på annan produktiv verksamhet. Jag har därvid tagit hänsyn till att telegrafstyrelsen anmält mycket omfattande och angelägna behov av nya telefonstationsbyggnader och att en begränsning i fråga om posthusbyggnaderna skulle kunna bidra till att möjliggöra ett tillgodoseende av dessa behov. I fråga om de posthusbyggnader, till vilka jag i det följande kommer att tillstyrka anslag för nästa budgetår, torde, enligt vad jag under hand gjort mig underrättad om, planeringsarbetet komma att bedrivas så att ansökningar om byggnadstillstånd kunna ingivas för flertalet före budgetårets ingång samt för de övriga före den 1 oktober 1947.

Vad angår de särskilda byggnadsföretagen har jag för avsikt att i det följande tillstyrka slutanslag med 100 000 kronor till en posthusbyggnad i Bromma samt 810 000 kronor till om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping ävensom 610 000 kronor till om- och tillbyggnad av posthuset i Norrtälje. Vidare finner jag mig böra tillstyrka uppförande av en posthusbyggnad i Katrineholm och en i Västerås samt ett posthus och ett garage i Vilhelmina, vilka byggnadsföretag synas vara de ur postverkets synpunkt mest angelägna. Anslagen för posthusbyggnaderna i Katrineholm och Västerås böra uppdelas

på två budgetår. Efter samråd med generalpoststyrelsen har jag ansett medelsbehovet under nästa budgetår böra beräknas beträffande posthuset i Katrineholm till det av styrelsen äskade beloppet 600 000 kronor samt beträffande posthuset i Västerås till 600 000 kronor i stället för av styrelsen äskade 1 000 000 kronor. Till posthus- och garagebyggnaderna i Vilhelmina, vilka kostnadsberäknats till sammanlagt 785 000 kronor, torde särskilda anslag böra anvisas, nämligen till posthuset 595 000 kronor och till garaget 190 000 kronor.

I enlighet med vad jag här förordat skulle medelsbehovet för nästa budgetår till husbyggnadsarbeten under postverkets fond komma att uppgå till 3 505 000 kronor, vilket innebär en minskning med 1 575 000 kronor i förhållande till gällande riksstat.

Beträffande den närmare motiveringen för de särskilda byggnadsföretagen får jag hänvisa till redogörelsen i det följande. Frågor om anslag till inköp av fastigheter, till anskaffning av automobiler m. m. samt till postverkets diligenstrafik kommer jag att upptaga under särskilda punkter senare i dag.

Posthusbyggnader m. m.

1. Posthusbyggnad i Bromma i Stockholm.

[1.] Till Posthusbyggnad i Bromma i Stockholm anvisades för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 950 000 kronor. Byggnadsarbetet har ännu icke påbörjats.

I skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att kostnaderna för posthusbygget visat sig icke kunna hållas inom ramen för det anvisade anslagsbeloppet. Enligt en reviderad kostnadsberäkning av den 12 juni 1946 hade nämligen kostnaderna för byggnadsföretaget beräknats komma att uppgå till ca 1 050 000 kronor eller 100 000 kronor mera än vad som anvisats. Av merkostnaden hänförde sig ca 50 000 kronor till den allmänna ökning av löner och materielpriser, som inträtt efter det kostnads-kalkylerna uppgjordes år 1944. Återstoden av ökningen vore beroende på åtgärder, som generalpoststyrelsen vidtagit i syfte att genom en förmånlig uthyrning av för postverket ej erforderliga lokaler få till stånd en tillfredsställande förräntning av posthuset. För lokalernas anordnande i enlighet härmed erfordrades relativt dyrbara inredningsarbeten samt förstärkning av bjälklagskonstruktionerna. Arbetena utöver det ursprungliga byggnadsprogrammet hade beräknats draga en kostnad av ca 50 000 kronor. Den nya kostnadsberäkningen hade utan erinran granskats av byggnadsstyrelsen.

Generalpoststyrelsen hemställer, att ett tilläggsanslag av 100 000 kronor måtte anvisas för budgetåret 1947/48.

*Departement-
chefen.*

Med biträdande av generalpoststyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Posthusbyggnad i Bromma i Stockholm* för budget-
året 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 100 000.

2. Om- och tillbyggnad av posthuset i Norrtälje.

[2.] I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* till en början erinrat hurusom Kungl. Maj:t den 15 december 1922 bemyndigat styrelsen att för högst 90 000 kronor för postverkets räkning inköpa en fastighet i kvarteret Pan mindre i Norrtälje. Å fastigheten hade vid köpetillfället funnits bland annat en huvudbyggnad av sten i en våning utmed Kyrkogatan, ett större bostadshus av timmer i två våningar utmed Stora Brogatan och ett mindre bostadshus av trä utmed Smala gränden. Efter köpets avslutande hade byggnaderna disponerats sålunda, att i huvudbyggnaden inretts lokaler för postkontoret, under det att lägenheterna i de båda bostadshusen till en början uthyrts till privatpersoner. Sedan det större bostadshuset vid Stora Brogatan rivits, hade på dess plats uppförts en ny byggnad, vilken under hösten 1938 tagits i anspråk av postverket, varvid även telegrafverket erhållit vissa lokaler i byggnaden.

Generalpoststyrelsen framhåller vidare, att trafiken vid såväl postkontoret som telegrafstationen under de åtta år, som förflutit efter tillbyggnadens färdigställande, företett en synnerligen kraftig uppgång. För telegrafverket hade denna utveckling gjort en avsevärd utökning av de erhållna utrymmena till en pressande nödvändighet. I skrivelse till generalpoststyrelsen den 19 augusti 1946 hade telegrafstyrelsen i detta hänseende bl. a. anfört, att telefontationen i Norrtälje numera i det närmaste vore fullbelagd och att någon ytterligare utökning inom nuvarande lokaler icke vore möjlig. Då dessutom stationsutrustningen vore av äldre konstruktion och försliten, måste ny utrustning avsedd för automatisk koppling anskaffas. Den nya utrustningen kunde icke förläggas inom nuvarande lokaler utan krävde nya och för detta ändamål speciellt avsedda utrymmen. Med hänsyn till den tid, som åtginge för montering av den nya stationsutrustningen, måste nya stationslokaler vara tillgängliga för montage i början av år 1948.

Även för postkontorets del hade, fortsätter generalpoststyrelsen, en snar utökning av de nuvarande lokalerna inom fastighetens huvudbyggnad blivit i hög grad aktuell. Rörelsen vid postkontoret, som för närvarande tillhörde klass 1 B, hade nämligen sedan år 1938 företett en betydande stegring, särskilt i fråga om penningförmedlingen samt värdebrevs- och paketrörelserna, vilka samtliga starkt påverkat lokalbehovet inom de för allmänheten och kassaexpeditionen erforderliga utrymmena. Det vore också inom dessa av-

delningar, som utrymmesbristen mest gjort sig gällande. Allmänhetens avdelning omfattade för närvarande endast 24,4 m² — en exceptionellt låg siffra för ett postkontor av denna storleksordning — och för kassaexpeditionen stode endast 45,5 m² till förfogande, även detta en mycket låg siffra. Diskutrymmet medgäve anordnande av allenast två kassaplatser, varför en besvärande köbildning ofta uppstode. En utökning snarast möjligt av antalet kassaplatser till 4 å 6 stycken vore ofrånkomlig. Behovet härav bleve särskilt starkt efter den 1 januari 1947, då den nya uppbördsförordningen trädde i kraft, och komme att ytterligare accentueras efter förflyttningen av Stockholms luftvärnsregemente, vilket enligt 1945 års riksdags beslut skulle förläggas till Norrtälje. Det för postmästaren avsedda tjänsterummet vette mot gården, där även entrén till rummet vore belägen. I rummet måste plats beredas jämväl för ett kvinnligt kontorsbiträde. Denna anordning vore synnerligen olämplig, främst ur arbetssynpunkt men även med tanke på att postmästaren ofta måste å tjänsterummet diskutera förekommande trafikspörsmål med representanter för ortens befolkning. Även redogörarens rum vore beläget mot gården. Det vore synnerligen litet — endast ca 10 m² — och hade ett med hänsyn till redogörarens tjänsteåligganden olämpligt läge. Lunchrum saknades helt; måltider måste lagas och intagas i det rum, som användes för behandlingen av från underlydande postanstalter ingående redovisningar m. m. De hygieniska anordningarna vore ytterligt bristfälliga. Såsom tvättrum för befäls- och kassapersonalen användes sålunda en genom ett draperi avskild del av passagen mellan kassaexpeditionen och avdelningen för ankommande och avgående poster. Som en allmän anmärkning mot lokalerna i det egentliga posthuset gällde, att de vore ytterligt kalla och utsatta för starkt golvdrag. Detta torde i viss mån ha sin grund däri, att byggnaden saknade källarvåning.

Utökning av postkontorets i Norrtälje lokaler vore, såsom av det anförda framginge, med det snaraste nödvändig. En provisorisk lösning av frågan skulle möjligen kunna åstadkommas genom en ombyggnad av det nuvarande posthuset. Då emellertid en sådan ombyggnad icke skulle göra det möjligt att tillföra telegrafverket erforderliga utrymmen hade generalpoststyrelsen kommit till den uppfattningen, att det ur alla synpunkter vore lämpligast att låta riva det nuvarande posthuset och i dess ställe uppföra en tillbyggnad i omedelbar anslutning till den under år 1938 färdigställda byggnaden samt dessutom verkställa vissa omändringar inom sistnämnda byggnad. Härigenom skulle såväl postverket som telegrafverket erhålla synnerligen lämpliga och, såvitt nu kunde bedömas, för lång tid framåt tillräckliga utrymmen.

Kostnaderna för byggnadsarbetena hade beräknats till 610 000 kronor. I denna summa inginge jämväl kostnaden för rivning av det nuvarande posthuset.

Generalpoststyrelsen hemställer slutligen, att för ändamålet måtte för nästa budgetår anvisas 610 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

De nuvarande postkontorslokalerna i Norrtälje äro behäftade med påfallande brister, icke minst ur hygienisk synpunkt. Härtill kommer, att den fortgående trafikstegringen och uppbördsreformen motivera anskaffande av ökade utrymmen.

Även telegrafverket, som disponerar vissa lokaler inom postverkets fastighet, är i stort behov av utökade lokaler, särskilt med hänsyn till att en förnyelse av stationsutrustningen inom kort blir nödvändig, varvid stationen kommer att överföras till automatisk drift.

Generalpoststyrelsens av telegrafstyrelsen biträdda förslag att för en beräknad kostnad av 610 000 kronor låta gemensamt för post- och telegrafverken utföra om- och tillbyggnad av den postverket tillhöriga fastigheten i Norrtälje har icke givit mig anledning till erinran. Då de för telefonstationen erforderliga lokalerna måste vara färdigställda i början av år 1948 för att stationsutrustningen skall hinna inmonteras i tid, bör anslag för ändamålet anvisas för nästkommande budgetår. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles fastställa ritningar för byggnadsföretaget.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Norrtälje* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsan-
slag av kronor 610 000.

3. Posthusbyggnad i Katrineholm.

[3.] Till Inköp av fastigheter i Katrineholm anvisade 1946 års riksdag ett investeringsanslag av 115 000 kronor. En utförlig redogörelse för posttrafikens utveckling och postverkets lokalförhållanden i Katrineholm har lämnats i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 10).

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att under år 1945 rörelsen ytterligare stegrats, vilket medfört, att den redan förut trånga postkontorslokalen nu vore utnyttjad till bristningsgränsen. Särskilt kännbar vore utrymmesbristen i expeditionen för allmänheten. Då det där icke funnes plats för erforderligt antal kassor, finge allmänheten ofta oskäligt länge vänta på att bliva expedierad, vilket föranlett talrika klagomål. Postkontorets lokalsvårigheter komme emellertid att ytterligare förvärras, när den beslutade uppbördsreformen skulle genomföras vid ingången av år 1947. Uppbörd av skatt komme nämligen då i avsevärt större omfattning än för närvarande att verkställas genom postverkets försorg, och den hittills vidtagna, av utrymmesbristen framtvingade provisoriska anordningen med uppbörd av skatt i en korridor en trappa upp i posthuset kunde då icke längre godtagas. Såväl i själva korridoren som i dit ledande trappuppgång skulle nämligen uppstå en trängsel, som bleve fullständigt olidlig för allmänheten, och dessutom skulle de på grund av kassornas förläggning på olika

håll i posthuset redan förefintliga svårigheterna att övervaka uppbördsarbetet och kontrollera de influtna medlen förvärras. Berättigade krav på utökning av den med brevbäring sysselsatta personalen vid postkontoret föreläge, men en dylik utökning kunde icke komma till stånd, enär allt utrymme i brevbärarexpeditionen redan vore helt utnyttjat och arbetsplats för någon ytterligare brevbärare där icke kunde anordnas. Även inom postkontorets övriga avdelningar vore utrymmesbristen nu ytterst besvärande. Då postkontoret sålunda hade trängande behov av ökade utrymmen, ansåge generalpoststyrelsen, att ett posthus utan dröjsmål borde uppföras å de för ändamålet inköpta fastigheterna.

Enligt vad som framgår av förefintliga ritningar till det föreslagna posthuset, vilka bilagts styrelsens framställning, skulle i posthusets bottenvåning inrymmas postkontorslokal med en golvyta av ca 1 020 m². I våningarna 1 och 2 trappor upp skulle inredas lokaler för uthyrning, i första hand för kontorsändamål. Källaren skulle upptaga bland annat skyddsrum och garage samt lager- och förrådsutrymmen.

Kostnaderna för det ifrågasatta posthuset hade beräknats till 970 000 kronor. Med tillägg av tomtkostnaden, 115 000 kronor, skulle hela det i fastigheten investerade kapitalet uppgå till 1 085 000 kronor. Förräntningen av sistnämnda belopp hade generalpoststyrelsen beräknat enligt följande.

	Kronor
Postkontorslokalen, ca 1 020 m ² à 38 kronor	38 760
Lokaler för uthyrning i våningarna 1 och 2 tr upp, sammanlagt ca 860 m ² à 27 kronor	23 220
Lagerlokaler för uthyrning i källaren, ca 440 m ² à 12 kronor	5 280
Garage och förrådsutrymmen för postkontoret, ca 240 m ² à 15 kronor	3 600
	Summa 70 860.

Det sammanlagda hyresvärdet motsvarar sålunda ca 6,5 % av det investerade kapitalet, 1 085 000 kronor.

Styrelsen förklarar sig komma att senare överlämna yttranden i ärendet från byggnadsstyrelsen och byggnadsnämnden i Katrineholm. Av de för byggnadens uppförande erforderliga medlen beräknades 600 000 kronor behöva tagas i anspråk under budgetåret 1947/48.

Generalpoststyrelsen hemställer om anvisande av detta belopp.

Såsom av den lämnade redogörelsen torde framgå bör en nybyggnad för postkontoret i Katrineholm uppföras. Generalpoststyrelsens förslag, att å de för postverkets räkning förvärvade fastigheterna i staden skulle uppföras en byggnad för en beräknad kostnad av 970 000 kronor, varav för nästa budgetår skulle erfordras 600 000 kronor, har icke givit mig anledning till erinran. Då byggnadsstyrelsens yttrande i ärendet ännu icke före-

Departements-
chefen.

ligger, kan jag visserligen icke nu i detalj taga ståndpunkt till det planerade byggnadsföretaget. Med hänsyn till ärendets brådskande beskaffenhet synas dock medel för ändamålet böra äskas redan i detta års statsverksproposition, varvid generalpoststyrelsens kostnadsberäkning bör kunna läggas till grund för anslagsäskandet. På Kungl. Maj:t torde få ankomma att senare avgöra frågan om byggnadens slutliga utformning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Posthusbyggnad i Katrineholm* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

4. Om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping.

[4.] Till Om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping anvisades för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 800 000 kronor. På sätt framgår av 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 3) beräknades byggnadskostnaderna därvid till sammanlagt 1 520 000 kronor, varav 720 000 kronor skulle belöpa på budgetåret 1947/48.

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att det bl. a. av tekniska skäl befunnits nödvändigt att i stället för tidigare planerad partiell omändring av ett trapphus inom posthuset i fråga utföra fullständig ombyggnad av detta trapphus. Vidare måste ombyggnadsarbetena inom en för telegrafverkets räkning i anspråk tagen större bostadslägenhet i den nyare delen av posthuset givas något större omfattning än vad som ursprungligen kunnat förutses. De totala byggnadskostnaderna komme därför enligt verkställd beräkning att stiga till 1 610 000 kronor. Utöver det redan beviljade anslaget, 800 000 kronor, erfordrades alltså ett belopp av 810 000 kronor för slutförande av arbetena med om- och tillbyggnaden av posthuset.

Styrelsen, som förklarar sig komma att senare överlämna yttrande från byggnadsstyrelsen angående den senast verkställda kostnadsberäkningen, hemställer, att till ifrågavarande ändamål måtte för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 810 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Mot generalpoststyrelsens förslag har jag icke funnit anledning till erinran. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 810 000.

5. Posthusbyggnad i Västerås.

[5.] Till Inköp av tomter i Västerås för postverkets räkning har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 345 000 kronor, vilket anslag sedermera utnyttjats till förvärv av tomterna nr 4, 5, 6 och 7 samt del av tomten nr 8 i kvarteret Kol i Västerås.

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* till en början erinrat om, att styrelsen i sin framställning den 20 februari 1945 angående inköp av nämnda tomter (jfr propositionen 1945:159) utförligt redogjort för lokalförhållandena vid postkontoret i Västerås. Sålunda hade styrelsen anfört bland annat, att postkontoret alltsedan år 1911 varit inrymt i telegrafverkets då nyuppförda fastighet i Västerås. Under den tid av 33 år, som därefter förflutit, hade postkontorslokalen vid två tillfällen genom tillbyggnader erhållit på grund av trafikens stegring nödvändiga utökningar. Efter den sista tillbyggnaden, som utfördes år 1939, hade emellertid poströrelsens fortsatta ökning medfört, att postkontorets lokaler åter kommit att bli otillräckliga. Belysande för posttrafikens utveckling efter senaste ombyggnaden vore bland annat, att under åren 1939—1943 hela antalet avgångna försändelser ökat med 38,5 %, antalet avgångna rekommenderade försändelser med 122,4 %, antalet avgångna paket med 64,4 %, antalet ankomna försändelser av alla slag med 39,1 %, antalet ankomna postanvisningar och utbetalningskort med 84,2 % och postkontorets inkomster med 58,6 %.

Under den tid, som därefter förflutit, hade, anför styrelsen, posttrafiken i Västerås fortsatt att öka i snabb takt. Sålunda hade under åren 1943—1945 antalet avgångna försändelser ökat med icke mindre än 308 %, antalet avgångna paket med ca 12 % och hela antalet ankomna försändelser med 6 %, varjämte postkontorets inkomster stigit med ca 20 %. Folkmängden i staden, vilken år 1943 utgjorde 42 707 personer, hade vid 1945 års utgång ökat till 48 602.

Svårigheterna att inom postkontorets nuvarande lokaler avveckla den alltmera stegrade trafiken hade, fortsätter styrelsen, ökat avsevärt. Detta gällde postkontorets samtliga avdelningar men i särskilt hög grad kassaexpeditionen och allmänhetens avdelning, där det redan förut ringa utrymmet måst utnyttjas så hårt, att det icke längre funnes någon möjlighet att ordna arbetet rationellt. Att åstadkomma erforderlig avlastning av trafiken vid postkontoret genom inrättande av ytterligare postanstalter inom staden hade visat sig icke vara möjligt. Den omläggning av skatteuppbördsförfarandet, som komme att genomföras från och med den 1 januari 1947, hade dessutom medfört ett ytterligare lokalbehov, som icke kunde tillgodoses inom telegrafverkets fastighet. Generalpoststyrelsen hade därför sett sig nödsakad att från och med sagda tidpunkt förhyra erforderliga lokaler för skatteavdel-

ningen i landsstatshuset i Västerås. Dessa lokaler finge emellertid av postverket disponeras endast för kortare tid, då de framdeles måste tagas i anspråk för landsstatens eget behov.

Med hänsyn till det anförda anser generalpoststyrelsen det vara synnerligen angeläget, att det planerade posthuset i Västerås snarast bygges. Förslagsritningar vore under utarbetande, och enligt föreliggande preliminära skisser vore det avsett att posthuset skulle bestå av dels en mot Snickargatan vettande huvudbyggnad i tre våningars höjd, dels en med huvudbyggnaden sammanhängande flygelbyggnad i fyra våningars höjd, vettande mot Kopparbergsvägen. Byggnadens huvudfasad utefter Snickargatan skulle få en längd av 77 meter.

Kostnaderna för byggnadsföretaget ha, enligt skrivelse den 26 november 1946, beräknats till 2 250 000 kronor. Enär köpeskillingen för de inköpta tomtarna beräknats till 345 000 kronor, skulle alltså totalkostnaden för fastigheten belöpa sig till 2 595 000 kronor.

Hyresvärdet för lokalerna i det planerade posthuset har generalpoststyrelsen beräknat till följande årliga belopp.

					Kronor
Postkontorets lokaler i bottenvåningen	1 355 m ²	à	40 kr.		54 200
För uthyrning avsedda butikslokaler	140 »	»	60 »		8 400
Postkontorets lokaler i våningarna en och två trappor upp	960 »	»	30 »		28 800
För uthyrning avsedda kontorslokaler	1 270 »	»	30 »		38 100
Bostadslägenheter	230 »	»	23 »		5 290
Källarutrymmen	1 630 »	»	15 »		24 450
Överbyggd gård	480 »	»	15 »		7 200
					Summa kronor 166 440.

Detta hyresvärde motsvarade 6,4 % av det i byggnaden investerade kapitalet, vilket resultat enligt styrelsens uppfattning finge anses tillfredsställande.

Styrelsen förklarar sig komma att senare överlämna yttranden över förslaget från byggnadsstyrelsen samt byggnadsnämnden i Västerås. Av de för byggnadens uppförande erforderliga medlen beräknades ett belopp av 1 000 000 kronor bliva tillfyllest under budgetåret 1947/48. Återstoden borde anvisas för budgetåret 1948/49.

Styrelsen hemställer slutligen, att för uppförande av posthus i Västerås måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Av vad generalpoststyrelsen anført torde framgå, att postkontorslokalerna i Västerås icke längre äro tillräckliga för sitt ändamål, särskilt som uppbördsreformen medför ett avsevärt lokalbehov för postkontorets skatteavdelning. Erforderligt tomtområde för en ny posthusbyggnad har redan tidigare förvärvat.

Den föreslagna nybyggnaden har av styrelsen beräknats draga en kostnad av 2 250 000 kronor. Ehuru byggnadsstyrelsen, som ännu icke yttrat sig över förslaget, måhända kan finna vissa modifikationer i detsamma påkallade, anser jag mig böra förorda, att redan nu medel för byggnadsarbetenas påbörjande äskas av riksdagen. Enligt vad jag inhämtat från generalpoststyrelsen torde medelsbehovet under nästa budgetår kunna begränsas till 600 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Posthusbyggnad i Västerås* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

6. Posthusbyggnad i Vilhelmina.

[6.] Till Posthusbyggnad och garage i Vilhelmina har för innevarande budgetår å allmän beredskapsstat uppförts ett anslag av 500 000 kronor.

I skrivelse den 22 november 1946 har *generalpoststyrelsen* hemställt, att anslag för ändamålet måtte anvisas å riksstaten för budgetåret 1947/48.

Efter att inledningsvis ha omnämnt och hänvisat till frågans tidigare behandling samt till den utförliga motivering, som styrelsen lämnat i sin skrivelse den 5 oktober 1945 till arbetsmarknadskommissionen (propositionen 1946: 211, bihang B, s. 24—26), framhåller styrelsen, att posttrafiken under år 1945 fortsatt att öka. Sålunda hade den utrymmeskrävande pakettrafiken vid postkontoret ökat med 15 procent beträffande avgångna paket och med 13,5 procent beträffande ankomna paket. Totala antalet ankomna försändelser visade en ökning med nära 10 procent. Även vid underlydande postanstalter hade trafiken, vars avveckling i icke ringa grad ankomme på postkontoret, under året visat en betydande stegring. Antalet avgångna och ankomna försändelser vid dessa postanstalter hade sålunda ökat med 8,5 respektive 13,5 procent. Det torde vara uppenbart, att den uppgång i rörelsen, som sålunda inträtt, ytterligare framhävt behovet av nya lokaler för postkontoret.

Beträffande behovet av garagebyggnad meddelar styrelsen, att för närvarande 9 postdiligenser och 4 släpvagnar vore stationerade vid postkontoret i Vilhelmina. I den befintliga garagebyggnaden disponerade postverket endast 5 garageplatser, medan utrymme tidvis erfordrades för samtidig garagering av 7, någon gång till och med 8, diligenser och 2 å 3 släpvagnar. Utrymme för förvaring av släpvagnarna saknades för övrigt helt. Härtill komme, att de för tillgodoseende av tidens krav nyanskaffade omnibusarna, vilka vore större än de av äldre modell, icke rymdes i det nu disponerade garaget. De nya vagnarna hade sålunda en längd av 1 010 cm (med påmonterade skidställ 1 055 cm), under det att garaget hade ett djup av endast 1 000 cm. Postverket underhandlade för närvarande om övertagande av den privatägda omnibuslinjen Åsele—Vilhelmina. Om detta köp komme till stånd, ökades behovet av garageplatser ytterligare. Under de tider av året, då turisttrafiken

kulminerade, vore dessutom en tillfällig utökning av vagnparken — och därmed av garageringsmöjligheterna — nödvändig.

Vilhelmina kommun hade, anför styrelsen, utfäst sig att kostnadsfritt ställa tomt till förfogande för det avsedda byggnadsföretaget. Tomten i fråga hade ett centralt och i övrigt lämpligt läge. Enligt nu föreliggande ritningar vore posthusbyggnaden avsedd att uppföras av gasbetong i två våningar. I bottenvåningen skulle förläggas postkontorslokal om cirka 300 m² och för postdiligenstrafiken avsett väntrum och godsförvaringsutrymme samt dessutom lokal för uthyrning till apotek. Våningen 1 trappa upp skulle disponeras helt för bostadslägenheter till uthyrning. I källarvåningen skulle inrymmas bland annat skyddsrum samt förråds- och lagerlokaler för postkontoret och apoteket. Garagebyggnaden, som skulle uppföras av betong, planerades inrymma 8 garageplatser — om så erfordrades kunde ända till 12 diligenser samtidigt uppställas inom byggnaden — förvaringsrum för släpvagnar, reparationsverkstad, kapprum m. m. för diligenspersonalen och förrådsrum.

Posthuset hade kostnadsberäknats till 595 000 kronor och garagebyggnaden till 190 000 kronor, eller tillhopa 785 000 kronor. Kostnadsökningen i förhållande till vad tidigare angivits vore beroende dels på inträdd höjning av arbetslöner och materialpriser, dels på ökad byggnadskub och dels på viss ändring beträffande byggnadsmaterial.

Hyresvärdet för lokalerna i de planerade byggnaderna har generalpoststyrelsen uppskattat till 48 592 kronor eller 6,2 % å det investerade kapitalet.

Styrelsen, som förklarar sig komma att senare överlämna yttranden i ärendet från byggnadsstyrelsen samt byggnadsnämnden i Vilhelmina, hemställer, att till ifrågasvarande byggnadsföretag måtte för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 785 000 kronor.

*Departements-
chefen.* Sedan postkontoret i Vilhelmina år 1918 erhöll sina nuvarande lokaler, har den kontoret berörande posttrafiken ökat avsevärt. Större delen av posten till och från postkontoret underlydande, vid järnväg icke belägna 14 postanstalter måste passera postkontoret och där omsorteras. Enär postkontorets utrymmen därför blivit alltmer otillräckliga, måste nya lokaler anskaffas. Då dessutom behoven av garageutrymmen för postverkets diligenser är trängande, synes generalpoststyrelsens förslag att bygga ett nytt posthus jämte garage vara den mest ändamålsenliga lösningen. Av förslaget framgår, att en våning i posthuset är avsedd för bostadslägenheter, vilket i nuvarande läge måste anses värdefullt. Jag vill därför tillstyrka en lösning av byggnadsfrågan i huvudsaklig överensstämmelse med generalpoststyrelsens förslag.

Under denna punkt gör jag hemställa om anvisande av anslag till posthusbyggnaden, medan hemställa rörande garaget göres under punkten 11 i det följande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Posthusbyggnad i Vilhelmina* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 595 000.

7. Inköp av fastigheter i Nyköping.

[7.] I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* hemställt om anslag till inköp av vissa fastigheter i Nyköping.

Inledningsvis meddelar styrelsen, att alltsedan den 1 oktober 1902 lokal för postkontoret i Nyköping förhyrdes i riksbankshuset därstädes. Lokalen omfattade från början en golvyta av ca 275 m². På grund av poströrelsens tillväxt utökades lokalen i samband med om- och tillbyggnad av riksbankshuset år 1929 till att omfatta en golvyta av 450 m².

Poströrelsen i Nyköping uppvisar även efter om- och tillbyggnaden av riksbankshuset en avsevärd ökning, vilket framgår av följande av styrelsen lämnade sifferuppgifter.

		1929	1945	Ökning i %
Postkontorets egen uppbörd	kronor	197 931	395 204	100
Hela antalet avgångna försändelser (utom postabonnerade tidningar)	st.	1 629 913	3 014 710	85
Därav:				
Vanliga brevårsändelser	»	1 428 071	2 647 656	85
« paket	»	26 370	46 682	77
postanvisningar och inbetalningskort . .	»	114 157	193 512	70
Sammanlagda antalet in- och utbetalningar i postsparbanken (jämväl underlydande poststationer)	»	10 414	55 601	434
Antalet folkpensionsutbetalningar	»	3 970	13 439	239

Efter att ha lämnat en ingående redogörelse för dispositionen av de nuvarande, i olika avseenden otillfredsställande lokalerna, därvid särskilt framhållits det ökade lokalbehovet i samband med uppbördsreformens genomförande, anför styrelsen, att postkontoret i Nyköping, såsom av redogörelsen framginge, vore i trängande behov av rymligare och mera tidsenliga lokaler. Att åstadkomma dessa inom det nuvarande riksbankshuset läte sig icke göra. Detta kunde nämligen icke ytterligare om- och tillbyggas på sådant sätt att en tillfredsställande postkontorslokal därigenom erhöles. Styrelsen hade därför prövat andra möjligheter att avhjälpa postkontorets lokalsvårigheter och hade därvid kommit till den uppfattningen, att den enda rationella lösningen kunde åstadkommas genom inköp för postverkets räkning av tomtmark och uppförande därå av ett posthus. Flera tomter hade funnits på förslag, och vid valet mellan dessa hade styrelsen stannat för ett område i hörnet av Västra Trädgårdsgatan och Västra Kvarngatan, beläget i fjärde kvarteret Sörmlandsbanken, såsom ur olika synpunkter mest förmånligt. Området utgjordes av tomterna nr 7, 8 och 9 med därå befintliga byggnader samt upptoge en yta av sammanlagt 1 504 m². Å tomterna belägna äldre byggnader måste rivas för att lämna plats för ett posthus.

Köpeskillingen utgjorde, fortsätter styrelsen, 60 000 kronor för tomt nr 7 och 124 000 kronor för tomterna nr 8 och 9 eller sammanlagt 184 000 kronor. Priset, vilket motsvarade ca 122 kronor per m², ansåge styrelsen med hänsyn till fastigheternas centrala läge vara godtagbart. Fastigheterna vore åsatta ett sammanlagt taxeringsvärde av 111 000 kronor, och åbyggnaderna vore brandförsäkrade för tillhopa 100 000 kronor.

Generalpoststyrelsen har funnit det angeläget att tillförsäkra statsverket dispositionsrätten till ifrågavarande fastigheter och har därför avslutat preliminära köpekontrakt, vilka äro för postverket bindande endast under förutsättning av Kungl. Maj:ts godkännande före den 1 juni 1947.

Generalpoststyrelsen vore icke, anför styrelsen vidare, i tillfälle att nu framlägga något fullständigt förslag till posthus å tomterna i fråga. Styrelsen komme emellertid att medtaga anslag till en dylik nybyggnad vid avgivande av förslag till arbetsmarknadskommissionen angående investeringsreserv för budgetåret 1947/48.

Styrelsen hemställer, att till inköp av ifrågavarande fastigheter måtte för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 184 000 kronor.

I skrivelse den 26 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* anfört, att styrelsen efter samråd med statens byggnadslånebyrå funnit det begärda priset för ifrågavarande tomter högt både med utgångspunkt från den nuvarande avkastningen av fastigheterna i fråga och med hänsyn till storleken av den våningsyta, som kunde utvinnas vid ett bebyggande av tomterna. Byggnadsstyrelsen saknade dock möjlighet att avgöra huruvida de särskilda krav som generalpoststyrelsen kunde ställa på en tomt för poständamål kunde befoga ett högre pris än som eljest syntes kunna godtagas av statsverket.

Med skrivelse den 28 november 1946 har *generalpoststyrelsen* överlämnat byggnadsstyrelsens nyssnämnda yttrande samt därvid framhållit, bland annat, att någon annan tomt av erforderlig storlek och med ett för avsett ändamål godtagbart läge icke hade stått att uppbringa mot lägre köpeskillning än den, som fordrats för de till inköp föreslagna fastigheterna. Generalpoststyrelsen vore icke heller i tillfälle att framlägga något alternativt förslag till lösning av den lokalfråga, det här gällde. Vid sådant förhållande ansåge generalpoststyrelsen det vara nödvändigt, att ifrågavarande fastigheter i enlighet med avgivet förslag förvärvades för postverkets räkning. Därest så icke skedde, befarades att statsverket vid en senare tidpunkt skulle nödgas erlägga ett ännu högre pris än det nu överenskomna för en kanske icke så lämplig posthustomt i staden.

Departements-
chefen.

Av generalpoststyrelsens redogörelse framgår, att en ny posthusbyggnad i Nyköping inom en snar framtid erfordras för att bereda postkontoret därstädes tillräckliga och ändamålsenliga lokalutrymmen. Sådana torde lämpligen kunna erhållas genom uppförande av en nybyggnad på de till inköp nu föreslagna fastigheterna. Ehuru tomtpriset får anses vara högt, anser jag mig

dock med hänsyn till föreliggande omständigheter böra tillstyrka, att det för köpet erforderliga beloppet, 184 000 kronor, äskas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheter i Nyköping* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 184 000.

8. Inköp av tomter i Landskrona.

[8.] Till Inköp av tomter i Landskrona har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 58 000 kronor.

I sin skrivelse den 25 september 1946 erinrar *generalpoststyrelsen*, att styrelsen i sin petitaskrivelse den 14 september 1945 utförligt redogjort för behovet av nytt posthus i Landskrona och därvid föreslagit till inköp ett tomtområde i staden till en sammanlagd kostnad av 118 975 kronor 90 öre, vilken kostnad fördelade sig på följande sätt.

	Kronor.
Fastigheten nr 3 i kv. Engelbrekt	58 950
» » 36 » »	58 000
Staden tillhörigt område	630:90
Markbyte, mellangift	1 395
	<hr/>
	Summa 118 975:90

Styrelsen framhåller vidare, att av tomtområdena endast fastigheten nr 36 i kvarteret Engelbrekt skulle tillträdas under budgetåret 1946/47, medan för övriga områden tillträdesdagen fastställdes till den 1 oktober 1947. För förvärv av dessa sistnämnda områden erfordrades för budgetåret 1947/48 sammanlagt 60 975 kronor 90 öre.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör *generalpoststyrelsen* hemställan.

Till fullföljande av det av statsmakterna år 1946 beslutade markförvärvet för ett nytt posthus i Landskrona erfordras för nästa budgetår en medelsanvisning av 60 975 kronor 90 öre.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av tomter i Landskrona* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 61 000.

9. Inköp av fastigheter.

[9.] Alltsedan år 1920 ha varje år medel stått till förfogande för inköp för postverkets räkning av fastigheter, vilkas förvärvande icke utan synnerlig olägenhet kunnat uppskjutas i avbidan på särskilt riksdagsbeslut. I regel

har för ifrågavarande ändamål varit anslaget ett belopp av omkring 200 000 kronor.

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att av för ändamålet tidigare anvisade medel mot slutet av år 1946 komme att kvarstå en behållning av omkring 33 000 kronor. Erfarenheten hade visat, att det för postverket varit fördelaktigt och i vissa fall nödvändigt att ha möjlighet att vid behov förvärva fastighet utan den tidsutdräkt, som måste bli en följd av frågans hänskjutande till riksdagen. Huru stort belopp, som under det kommande budgetåret kunde bli erforderligt härför, vore givetvis omöjligt att i förväg beräkna, men enligt styrelsens uppfattning borde i varje fall icke lägre belopp än det hittills i allmänhet tillgängliga anslaget, omkring 200 000 kronor, stå till förfogande.

Generalpoststyrelsen hemställer, att för ändamålet måtte för nästa budgetår anvisas 200 000 kronor.

Styrelsen har i sin skrivelse lämnat sedvanlig specificerad redogörelse för användningen av tidigare till ifrågavarande ändamål anvisade medel. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

*Departements-
chefen.* I likhet med vad som gäller beträffande telegrafverkets anslag till Inköp av fastigheter torde även postverkets motsvarande anslag från och med budgetåret 1947/48 böra få tagas i anspråk för inköp av fastigheter utan annan begränsning än att köpeskillingen för varje fastighet icke må överstiga 100 000 kronor. Därest riksdagen icke finner anledning till erinran däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att till generalpoststyrelsen delegera inköpsrätten inom den givna ramen.

Generalpoststyrelsen har i sina petita för nästa budgetår hemställt om anvisande av högst 11 000 kronor till inköp av ett tomtområde i Hällefors, och enligt vad jag under hand erfarit har styrelsen för avsikt att hemställa om medel till tomtförvärv jämväl i Värnamo. Köpeskillingen för sistnämnda tomtförvärv torde icke komma att överstiga 100 000 kronor. Vid bifall till vad jag föreslagit beträffande dispositionen av anslaget under förevarande rubrik torde särskilda anslag för nu angivna tomtförvärv icke vara erforderliga.

Med hänsyn till att anslaget är avsett att täcka behov i vidare mån än vad hittills varit fallet, finner jag detsamma för nästa budgetår böra upptagas till 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheter* för budgetåret 1947/48 anvisa
ett investeringsanslag av kronor 400 000.

10. Anskaffning av automobiler m. m.

[10.] För innevarande budgetår har till Anskaffning av motorfordon anvisats ett investeringsanslag av 100 000 kronor.

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att styrelsen vid beräkningen av anslaget till anskaffning av motorfordon för budgetåret 1946/47 förutsatt, att vid budgetårets ingång skulle finnas tillgänglig en reservation å föregående budgetårs anslag för samma ändamål av i runt tal 1 700 000 kronor. Det hade emellertid visat sig, att reservationen vid budgetårsskiftet uppgått till omkring 2 870 000 kronor. Tillsammans med det för löpande budgetår anvisade anslaget av 100 000 kronor förfogade således styrelsen för innevarande budgetår över ett belopp av i runt tal 2 970 000 kronor för inköp av motorfordon. Anledningen till den förhållandevis stora reservationen vore liksom tidigare att söka i rådande leveranssvårigheter. Styrelsen ansåge sig emellertid nu — efter besked från vederbörande leverantörer — ha anledning räkna med att under budgetåret 1946/47 kunna i större utsträckning än vad hittills varit möjligt erhålla redan beställda motorfordon, så att vid budgetårets utgång av reservationen skulle kvarstå endast ca 560 000 kronor.

För budgetåret 1947/48 uppginge, anför *generalpoststyrelsen* vidare, medelsbehovet för nu ifrågakvarande ändamål till 600 000 kronor, varav 400 000 kronor för automobiler och 200 000 kronor för elektriska plattformsvagnar. Under förutsättning att av den vid innevarande budgetårs utgång beräknade reservationen av ca 560 000 kronor å anslaget till anskaffning av motorfordon 260 000 kronor tillfördes anslaget under förevarande rubrik, skulle ett anslag av 340 000 kronor, vilket belopp torde bära avrundas till 350 000 kronor, vara tillfyllest för inköp av automobiler m. m. under budgetåret 1947/48.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör *generalpoststyrelsen* hemställan.

Mot *generalpoststyrelsens* beräkningar av medelsbehovet för anskaffning av automobiler m. m. under nästa budgetår har jag icke funnit anledning till erinran. *Departements-
chefen.*

De icke utnyttjade belopp, som vid utgången av innevarande budgetår må kvarstå å anslaget till Anskaffning av motorfordon, torde, efter förslag av *generalpoststyrelsen*, bära genom beslut av Kungl. Maj:t fördelas mellan nu förevarande anslag och anslaget till Anskaffning av bilmateriel för *diligensrörelsen*.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen.

att till *Anskaffning av automobiler m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . . kronor 350 000.

Postverkets diligenstrafik.

Garagebyggnader m. m. för diligensrörelsen.

11. Garage i Vilhelmina.

[11.] Under hänvisning till vad jag under punkten 6 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garage i Vilhelmina* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 190 000.

12. Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen.

[12.] *Generalpoststyrelsen* har i sin skrivelse den 25 september 1946 beräknat medelsbehovet för inköp av fordon till postdiligenstrafiken under budgetåret 1947/48 till 900 000 kronor, varav 800 000 kronor för omnibusar och 100 000 kronor för godssläpvnagnar.

Styrelsen framhåller, att styrelsen räknat med att ca 300 000 kronor komme att överföras till anslaget under förevarande rubrik från den behållning, som beräknades vid innevarande budgetårs slut kvarstå å anslaget till anskaffning av motorfordon. Med hänsyn härtill skulle anslagsbehovet för nästa budgetår utgöra (900 000 — 300 000) 600 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att sistnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Generalpoststyrelsens förslag i nu förevarande del har icke givit mig anledning till erinran.

Beträffande fördelningen av vid innevarande budgetårs slut förefintlig behållning å anslaget till Anskaffning av motorfordon hänvisar jag till vad jag under punkten 10 därom anfört.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anskaffning av bilmateriel för diligensrörelsen* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

13. Förvärv av billinjer.

[13.] Till Förvärv av billinjer ha anvisats för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 300 000 kronor och för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 200 000 kronor.

I sin skrivelse den 25 september 1946 har *generalpoststyrelsen* meddelat, att av de för budgetåret 1945/46 anvisade medlen dittills tagits i anspråk 137 000 kronor samt att förberedande undersökningar påginge om förvärv inom den närmaste tiden av ytterligare billinjer för tillhopa ca 300 000 kronor.

Styrelsen, som för budgetåret 1947/48 beräknat anslagsbehovet till förvärv av billinjer till 300 000 kronor, hemställer att sagda belopp måtte anvisas för ändamålet.

Medel för här avsett ändamål synas böra stå till *generalpoststyrelsens för-* *Departements-*
fogande även under nästkommande budgetår. Mot storleken av det av sty- *chefen.*
relsen föreslagna anslagsbeloppet har jag intet att erinra. Liksom hittills torde det böra ankomma på Kungl. Maj:t att i varje särskilt fall meddela beslut om anslaget ianspråktagande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av billinjer* för budgetåret 1947/48 anvisa
ett investeringsanslag av kronor 300 000.

Telegrafverket.

Telegrafverkets fastigheter.

Å investeringsanslagen till telefonstations- och förrådsbyggnader voro för budgetåren 1944/45—1946/47 reservationerna, medelsanvisningarna och medelsförbrukningen följande.

	1944/45	1945/46	1946/47
Reservation vid budgetårets ingång	2 470 000	2 317 000	5 797 000
Anslag för budgetåret	1 885 000	5 400 000	12 835 000
Medelsförbrukning	1 915 000	1 755 000	

I skrivelser den 30 september och den 18 oktober 1946 har telegrafstyrelsen för budgetåret 1947/48 äskat anslag med 14 990 000 kronor till telefonstations- och förrådsbyggnader m. m., däri inbegripet fortsättningsanslag till verkstaden i Sundsvall, samt med 700 000 kronor till inköp av fastigheter.

Statens arbetsmarknadskommision har i utlåtande den 4 november 1946 — efter att inledningsvis ha erinrat om storleken av tidigare till telegrafverkets fastigheter anvisade anslag — meddelat, att enligt en från byggnadsstyrelsen erhållen uppgift reservationerna å beviljade anslag till sådana byggnader för telegrafverket, som ej påbörjats den 19 oktober 1946, uppginge till i runt tal 6 900 000 kronor. Av denna summa avsåge 1 450 000 kronor företaget, beträffande vilka ansökan om byggnadstillstånd ingivits men ännu icke slutbehandlats, och 5 450 000 kronor företaget, för vilka ansökan om byggnadstillstånd ej inkommit.

De husbyggnadsföretag för telegrafverket, exklusive radioanläggningar, till vilka anslag funnes disponibla men beträffande vilka ansökningar om byggnadstillstånd ej inkommit, samt de företag, till vilka anslag äskats av Kungl. Maj:t å tilläggsstat för innevarande budgetår och av telegrafstyrelsen å riksstaten för nästa budgetår, representerade en byggnadskostnad av (5 450 000 + 3 500 000 + 14 990 000) 23 940 000 kronor. En så omfattande byggnadsverksamhet för telegrafverket, motsvarande arbetstillfällen på arbetsplatsen om ca 350 000 dagsverken för byggnadsarbetare av olika slag eller sysselsättning för ca 1 400 årsarbetare, skulle innebära en betydande utökning av denna gren av byggnadsverksamheten och vore med nuvarande knapphet på arbetskraft icke möjlig utan motsvarande minskning av annan produktiv verksamhet. Samtliga företag torde dock icke komma till utföran-

de under budgetåret, även om arbetsmarknads- och materialläget så medgåve. På grund av att företagen vid anslagens beviljande i regel icke vore fullt förberedda, torde byggnaderna oftast icke kunna påbörjas förrän mot slutet av det budgetår anslagen avsåge. Till jämförelse kunde nämnas, att enligt byggnadstillståndsstatistiken byggnadstillstånd beviljats till huvudbyggnader för post och telegraf motsvarande en byggnadskostnad av sammanlagt 5 959 000 kronor under år 1945 och 2 643 000 kronor under första halvåret 1946.

Slutligen säger sig kommissionen i anslutning till vad som förut anförts beträffande tidpunkten för byggnadsarbetenas påbörjande vilja framhålla önskvärdheten ur arbetsmarknadssynpunkt av att byggnader, till vilka anslag beviljades, vore detaljplanerade i sådan utsträckning att de, om läget på arbetsmarknaden så påkallade, skulle kunna igångsättas i början av det budgetår, som beviljat anslag avsåge. Det vore ur arbetsmarknadssynpunkt även angeläget, att företagen vid sökande av byggnadstillstånd vore så förberedda, att de kunde påbörjas omedelbart efter det tillstånd beviljats. För att åstadkomma en sådan ordning erfordrades en viss förtidsplanering, vilken emellertid förutsattes vara gjord beträffande företag, vilka överfördes till riksstat från investeringsreserven för nästföregående budgetår.

Å riksstaten för innevarande budgetår ha till 16 särskilda telefonstations-
byggnader och 3 förrådsbyggnader anvisats tillhoppa 9 335 000 kronor. Sedermera har 1946 års höstriksdag å tilläggsstat till riksstaten för nämnda budgetår anvisat sammanlagt 3 500 000 kronor till påbörjande av ytterligare en telefonstationsbyggnad och en verkstadsbyggnad. Det sammanlagda beloppet av dessa medelsanvisningar, 12 835 000 kronor, överstiger avsevärt såväl medelsanvisningarna som medelsförbrukningen under de närmast föregående budgetåren. Detta beror på dels att byggnadsverksamheten för telegrafverkets ändamål under krigsåren hållits på en även i jämförelse med förkrigstiden låg nivå och dels att behovet av nya eller utvidgade telefonstationsbyggnader samt ny- och tillbyggnader för verkets förråds- och verkstadsrörelse blivit alltmera trängande allteftersom telefonrörelsen tillvuxit och telegrafverkets ännu vid krigsutbrottet tämligen goda reserver i näten och på stationerna på många orter mer eller mindre fullständigt tagits i anspråk.

*Departements-
chefen.*

För nästa budgetår har telegrafstyrelsen till telefonstations- och förrådsbyggnader m. m. äskat tillhoppa 14 990 000 kronor, vilket innebär en ökning med 2 155 000 kronor jämfört med budgetåret 1946/47. Såsom arbetsmarknadscommissionen framhållit föreligger emellertid en betydande eftersläpning i det redan beslutade byggnadsprogrammet. Det är sålunda, enligt vad jag inhämtat från telegrafstyrelsen, sannolikt, att byggnadstillstånd för ett flertal byggnadsföretag, till vilka medel anvisats för budgetåren 1945/46 eller 1946/47, komma att sökas först under senare delen av innevarande budgetår. På grund härav skulle ett genomförande av det redan beslutade byggnadsprogrammet och de nu av styrelsen ifrågasatta byggnadsföretagen innebära en mycket betydande utvidgning av denna gren av byggnadsverksamheten

under återstoden av nu löpande och under nästa budgetår. Ehuru en dylik utvidgning får anses fullt befogad ur telegrafverkets synpunkt, måste densamma dock komma att inkräkta på annan produktiv verksamhet. Jag har därför med hänsyn till angelägenheten av att i nuvarande konjunkturläge såvitt möjligt begränsa investeringarna ansett mig böra föreslå viss begränsning i telegrafstyrelsens byggnadsprogram. Denna begränsning har i första hand tagit sikte på sådana företag, vilka redan till följd av planeringssvårigheter icke skulle ha kunnat påbörjas förrän tämligen sent under budgetåret 1947/48. Hänsyn har vidare tagits till den inbördes angelägenheten av de olika företagen.

Vad angår de särskilda byggnadsföretagen har jag för avsikt att i det följande föreslå anvisande av medel till fullföljande av tre av 1946 års riksdag beslutade byggnadsföretag, nämligen 2 650 000 kronor till en telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm, 150 000 kronor till en tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Ny-näshamn och 2 500 000 kronor till en verkstad i Sundsvall. Vidare finner jag mig böra tillstyrka medelsanvisning för uppförande av nya telefonstationsbyggnader i Nässjö, Ljungby, Ängelholm, Kävlinge, Göteborg, Ulricehamn, Köping och Mora samt för tillbyggnader av telefonstationsbyggnaderna i Jönköping och Karlstad. För dessa byggnadsföretag erfordras anslag med tillhoppa 6 310 000 kronor. Jag kommer slutligen att förorda uppförande av en förrådsbyggnad i Slätte för 370 000 kronor samt en tillbyggnad till förrådsbyggnaden i Nässjö för 110 000 kronor.

I enlighet med vad jag här anfört skulle medelsbehovet för nästa budgetår uppgå till 8 960 000 kronor för telefonstationsbyggnader m. m. samt till 3 130 000 kronor för förrådsbyggnader m. m. eller tillhoppa 12 090 000 kronor. Detta innebär en minskning med 745 000 kronor jämfört med budgetåret 1946/47, varvid dock är att märka att i anslagssumman för sistnämnda budgetår ingår ett belopp av 850 000 kronor för tomtförvärv.

Beträffande den närmare motiveringen för de särskilda byggnadsföretagen får jag hänvisa till redogörelsen i det följande. Frågan om anslag till inköp av fastigheter kommer jag att upptaga under en särskild punkt senare i dag.

Telefonstationsbyggnader m. m.

1. Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm.

[14.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946:311 (bilaga 12, punkten 3) framlagda förslag anvisade riksdagen till Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 2 000 000 kronor. Av

de anvisade medlen voro 850 000 kronor avsedda för inköp av tomtmark i nämnda kvarter och återstoden eller 1 150 000 kronor för påbörjande av en första etapp av byggnadsföretaget. Den totala byggnadskostnaden beräknades till 3 800 000 kronor.

Beträffande den närmare motiveringen för ifrågavarande byggnadsföretag torde jag få hänvisa till vad förutnämnda proposition innehåller härutinnan.

I skrivelse den 30 september 1946 med framställning om anvisande för budgetåret 1947/48 av investeringsanslag till fastigheter hemställer *telegrafstyrelsen*, att 2 650 000 kronor måtte anslås för fullföljande av byggnadsföretaget.

Då ifrågavarande telefonstationsbyggnad, vilken är avsedd att föreläggas till Högalidsområdet i Stockholm, med hänsyn till den ökande telefontrafiken såvitt möjligt bör stå färdig att tagas i bruk under år 1948, tillstyrker jag, att det för byggnadsföretagets slutförande erforderliga beloppet i enlighet med telegrafstyrelsens förslag anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Kruk-
makaren i Stockholm* för budgetåret 1947/48 anvisa ett in-
vesteringsanslag av kronor 2 650 000.

2. Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Jönköping.

[15.] I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* äskat medel till en tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Jönköping.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Jönköping framgår av följande av styrelsen lämnade uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledning	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937.....	3 819	3 786	4 867
1941.....	4 707	4 629	6 136
1945.....	5 863	5 739	7 897
1946.....	6 283	6 151	8 413

Telegrafstyrelsen meddelar till en början, att den nuvarande telefonstationsbyggnaden i staden uppförts under åren 1907—1908 å tomten nr 2 i kvarteret Granen. För att säkerställa framtida utvidgningar hade år 1938 inköpts tomten nr 3 i samma kvarter och därefter ett mindre markområde, vilket sammanlagts med nyssnämnda tomt till tomten nr 3 i kvarteret Gambrinius. Förutom stationsbyggnaden funnes för närvarande å tomten två äldre träbyggnader, vilka uthyrts för hotellrörelse och av vilka den ena vore synnerligen bristfällig. Postverket hade ursprungligen disponerat lokaler i stationsbyggnaden, men dessa hade för några år sedan blivit otillräckliga på grund av

den ökning, som inträtt i postverkets rörelse. Då ytterligare lokaler för postverkets räkning icke kunnat anordnas inom byggnaden, och då plats ej heller kunde beredas för båda verken, även om en tillbyggnad uppfördes, hade postverket avflyttat från fastigheten till lokaler inom en av privatperson uppförd nybyggnad.

De tidigare av postverket disponerade lokalerna inom stationsfastigheten vore, fortsätter styrelsen, för närvarande föremål för renovering och ombyggnad. Den stora takhöjden inom dessa lokaler hade medgivit en entre-solering. Härigenom erhöles en nödvändig utökning av telegrafverkets lokaler, varjämte vissa utrymmen kunnat reserveras för länsstyrelsens behov. Länsstyrelsens lokaler hade beräknats bliva färdiga för inflyttning den 1 november 1946 och övriga lokaler omkring årsskiftet 1946/47.

Angående telegrafverkets lokalbehov har styrelsen meddelat, att den nuvarande stationsutrustningen i Jönköping beräknades vara helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1948/49. Då stationens tekniska utrustning även vore gammal och i viss mån försliten och någon vidare utökning av tekniska skäl icke kunde företagas, måste ny stationsutrustning, vilken vore avsedd att anordnas för automatisk drift, vara färdig att tagas i bruk senast under första halvåret 1949. För landsledning ar befintliga 8 expeditionsplatser vore mycket hårt utnyttjade, men ytterligare 2 à 3 platser kunde anordnas, vilket beräknades nödtorftigt täcka behovet till årsskiftet 1948/49. Riksavdelningens 43 expeditionsplatser vore för närvarande utnyttjade till bristningsgränsen. Ytterligare 2 platser kunde monteras inom telefonsalen, men därutöver måste minst 12 stycken provisoriskt anordnas i andra tillfälligt disponerade utrymmen för att möta trafikökningen fram till årsskiftet 1948/49, då ny station med automatisk förmedlings- och förstärkningsutrustning för till en början 75 expeditionsplatser måste vara disponibel.

Utrustningen för den automatiska lokalstationen kunde, framhåller styrelsen, icke monteras inom nuvarande lokaler, och verkställd utredning hade visat, att lämpliga lokaler icke kunde inredas inom den nuvarande stationsbyggnaden, varför nya och för detta ändamål speciellt avsedda lokaler behövdes inom en särskild tillbyggnad av fastigheten. För att kunna upprätthålla riksexpeditionen erfordrades, att den nya riksstationen anordnades inom nya lokaler. Lokalerna för den nuvarande riksstationen kunde därefter tagas i anspråk för nya och utökade kapp- och toaletterum m. m.

Ritningar för den planerade tillbyggnaden hade uppgjorts, meddelar styrelsen vidare, och byggnadskostnaderna hade beräknats till 960 000 kronor. Byggnadsstyrelsen, som granskat ritningarna, hade förklarat sig icke ha något att erinra mot desamma eller mot de beräknade kostnaderna.

Telegrafstyrelsen hemställer, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 960 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Telefonrörelsen i Jönköping har under de senaste tio åren fortgående utvecklat. Till en början inrymde telefonstationsbyggnaden i staden även lo-

kaler för postverket, men detta verk har sedermera flyttat till en nybyggnad, där större lokaler funnits tillgängliga. Telegrafverket kan således numera i stationsbyggnaden disponera även postverkets gamla lokaler, av vilka en del dock upplåtits för länsstyrelsens behov. Stationsutrustningen är av äldre konstruktion och delvis försliten samt väntas bliva helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1948/49. Det torde därför bliva nödvändigt att vid nämnda tidpunkt ha tillgång till ny automatisk stationsutrustning. Då denna icke kan inmonteras inom nuvarande lokaler, har telegrafstyrelsen framlagt förslag om lokalfrågans lösning genom uppförande av en tillbyggnad till stationsbyggnaden. Kostnaderna härför ha beräknats till 960 000 kronor.

Med tillstyrkande av telegrafstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Jönköping* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 960 000.

3. Telefonstationsbyggnad i Nässjö.

[16.] I sin skrivelse den 18 oktober 1946 har *telegrafstyrelsen* äskat anslag för uppförande av en telefonstationsbyggnad i Nässjö.

Telegrafstyrelsen erinrar, hurusom för telefonstationen i Nässjö redan år 1889 inköpts fastigheten nr 4 inom kvarteret Falken, varå sedermera den nuvarande telefonstationsbyggnaden uppförts år 1901 och en tillbyggnad för en till rikskabeln Stockholm—Malmö hörande överdragsstation åren 1928—1929. Då samtliga utrymmen inom fastigheten vore helt utnyttjade, hade frågan om uppförande av nybyggnad för telegrafverket i Nässjö varit aktuell sedan flera år men fått anstå på grund av att telegrafverkets anslagsäskanden under de senaste åren i möjligaste mån måst begränsas. Frågan om ny telefonstationsbyggnad i Nässjö kunde emellertid icke längre ställas på framtiden utan måste lösas snarast möjligt.

Angående belastningen av telefonstationen anför styrelsen, att stationens maximikapacitet komme att bli helt tagen i anspråk inom de närmaste åren. Riksavdelningen omfattade för närvarande 18 expeditionsplatser, vilka samtliga vore besatta. För en normal betjäning av de till stationen den 1 januari 1946 intagna 94 riksledningarna skulle rätteligen krävas minst 25 expeditionsplatser. Även den inom byggnaden inrymda överdragsstationen komme under de närmaste åren att kräva ökat lokalutrymme, och dessutom vore rikstelefonbyråns och ingenjörskontorets expeditionslokaler för närvarande helt otillräckliga.

Det nuvarande tillståndet vid stationen i Nässjö vore således, framhåller styrelsen, synnerligen otillfredsställande och inverkade menligt på såväl betjäningens kvaliteten som ledningsekonomien samtidigt som man riskerade att

personalen överansträngdes. En ny telefonstationsbyggnad måste därför färdigställas redan under år 1948. Med hänsyn till den långa tid som åtginge för arbetet med montering av stationsutrustningen måste nya lokaler i god tid före nyssnämnda tidpunkt vara disponibla. För att detta skulle bli möjligt måste arbetet med uppförande av en nybyggnad snarast påbörjas.

Preliminärt avtal hade, meddelar styrelsen vidare, under hand träffats med järnvägsstyrelsen om att nybyggnaden skulle få uppföras å den statens järnvägar tillhöriga fastigheten nr 2 inom kvarteret Göken och att fastigheten skulle övertagas av telegrafverket. Sedan slutgiltigt avtal härom träffats med järnvägsstyrelsen, komme telegrafstyrelsen att hos Kungl. Maj:t avgiva förslag om överförande till telegrafverkets fond av denna fastighet.

I nybyggnaden skulle, anför styrelsen, till en början inrymmas lokaler för ny automatstation, riksstation, rikstelefonbyrå och ingenjörskontor. Överdragsstationen skulle bibehållas inom telegrafverkets nuvarande fastighet, där plats således komme att finnas för dess framtida utbyggnad. Blivande disponibelt utrymme inom denna fastighet skulle utnyttjas för andra telegrafverkets ändamål. Efter framställning från telegrafstyrelsen hade byggnadsstyrelsen låtit uppgöra ritningar för den planerade nybyggnaden. Kostnaderna för uppförande av byggnaden enligt föreliggande ritningar hade preliminärt beräknats till 740 000 kronor.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 740 000 kronor.

Departements-
chefen.

Då telefonstationen i Nässjö inom några år synes bli helt utnyttjad samt en ny telefonstationsbyggnad bör vara uppförd redan under år 1948 för att inmontering av stationsutrustning för automatisk drift skall medhinnas, förordar jag att medel nu anvisas till byggnadsföretaget, vilket beräknats draga en kostnad av 740 000 kronor. Nybyggnaden synes, i enlighet med telegrafstyrelsens förslag, böra förläggas till den statens järnvägar tillhöriga tomten i kvarteret Göken. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, efter framställning i vanlig ordning, meddela beslut om överförande till telegrafverkets fond av denna fastighet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Nässjö* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 740 000.

4. Telefonstationsbyggnad i Ljungby.

[17.] Genom beslut den 7 september 1945 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att för uppförande av ny telefonstationsbyggnad i Ljungby stad inköpa tomten nr 2 inom kvarteret Månen därstädes för en köpeskilling av 30 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till uppförande av en telefonstationsbyggnad i Ljungby.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Ljungby under de senaste tio åren framgår av följande av telegrafstyrelsen lämnade sifferuppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledninggar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	429	424	498
1941	556	544	649
1945	758	744	907
1946	824	812	981

Inledningsvis erinrar telegrafstyrelsen, hurusom styrelsen i sin framställning angående fastighetsförvärvet anfört bland annat följande.

För telegrafverkets station i Ljungby förhyres lokal av enskild fastighetsägare. Hyreskontraktet gäller till den 1 oktober 1949 med 2 års uppsägningstid, och telegrafverkets hyresutgifter utgöra 2 400 kronor per år, vartill komma kostnader för lokalens uppvärmning. Lokalen är mycket trång och otidsenlig.

Nuvarade stationsutrustning är i det närmaste helt tagen i anspråk men beräknas efter viss utbyggnad och med nuvarande abonnentökning kunna räcka intill årsskiftet 1948/49. Ytterligare utökning inom nuvarande lokaler är ej möjlig. Stationsutrustningen är av äldre konstruktion och försliten, varför ny sådan, avsedd för automatisk koppling, måste anskaffas inom de närmaste åren. Telegrafverket måste således tillse, att härför erforderliga lokaler i god tid iordningställas inom en för ändamålet uppförd byggnad tillhörig telegrafverket.

Styrelsen framhåller i sin nu föreliggande skrivelse, att samtliga expeditionsplatser för lokal-, lands- och riksexpeditionen för närvarande vore tagna i anspråk. För att under sådana förhållanden kunna hjälpligt betjäna allmänheten till dess en ny station hunne färdigställas måste kostsamma och för personalen synnerligen pressande provisoriska åtgärder tillgripas. En lösning av telegrafverkets lokalfråga i Ljungby kunde ej längre ställas på framtiden.

Styrelsen meddelar vidare, att ritningar för den planerade nybyggnaden uppgjorts och att byggnadskostnaderna beräknats till 460 000 kronor. Frågan om det planerade byggnadsföretaget hade för yttrande förelagts byggnadsstyrelsen, vilken förklarar sig intet hava att erinra mot föreliggande ritningar eller beräknade byggnadskostnader.

Telegrafstyrelsen hemställer, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 460 000 kronor.

Telegrafverkets lokaler i Ljungby stad äro inrymda i förhyrda otidsenliga lokaler, vilka äro helt tagna i anspråk för verkets behov. Då den nuvarande telefonstationen, vars utrustning är föråldrad och beräknas vara helt utnyttjad vid årsskiftet 1948/49, avses bliva ersatt med en automatstation, synes

*Departements-
chefen.*

denna böra förläggas till en telegrafverket tillhörig byggnad. Lämplig tomt har redan förvärvats för ändamålet. Jag biträder telegrafstyrelsens förslag att en ny telefonstationsbyggnad, kostnadsberäknad till 460 000 kronor, uppföres å tomten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Ljungby* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 460 000.

5. Telefonstationsbyggnad i Ängelholm.

[18.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 24) framlagda förslag anvisade riksdagen till Inköp av en för post- och telegrafverken gemensam tomt i Ängelholm för budgetåret 1945/46 ett investeringsanslag av 140 000 kronor. Tomten har där- efter förvärvats för telegrafverkets räkning.

I sin skrivelse den 18 oktober 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om med- delsanvisning för uppförande av en ny telefonstationsbyggnad i Ängelholm.

Utvecklingen av telefonrörelsen i staden framgår av följande av telegraf- styrelsen lämnade uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937.....	965	943	1 134
1941.....	1 152	1 124	1 393
1945.....	1 405	1 373	1 716
1946.....	1 570	1 533	1 963

I sin förevarande skrivelse erinrar telegrafstyrelsen inledningsvis, att tele- fonstationen i Ängelholm vore inrymd i förhyrda lokaler. Stationsutrymme- na vore mycket trånga och otidsenliga. Telefonstationens kapacitet utgjorde 1 640 nummer. Av dessa hade vid årsskiftet 1945/46 1 570 varit upptagna. Med hänsyn till att vissa reserver alltid måste finnas, kunde stationens hela kapacitet praktiskt taget redan anses vara tagen i anspråk. Provisoriska åtgärder måste således vidtagas för att nya abonnemang skulle kunna motta- gas under tiden till dess ny station bleve disponibel. Lands- och riksavdel- ningens expeditionsplatser vore alla besatta under vissa tider av året, och någon utökning av stationen inom nuvarande lokaler vore icke möjlig. Sta- tionsutrustningen vore dessutom av äldre konstruktion och försliten samt måste inom de närmaste åren utbytas, varvid stationen borde planeras för automatisk koppling.

Då den inköpta tomten vore avsedd för post- och telegrafverkens gemen- samma behov, skulle, anför styrelsen, postkontoret i staden i sinom tid bere- das lokaler inom en särskild byggnad å tomten. För närvarande föreläge en-

dast av byggnadsstyrelsens utredningsbyrå uppgjorda skisser för en ny telefonstationsbyggnad i Ängelholm. Kostnaden för dess uppförande hade byggnadsstyrelsen beräknat till 575 000 kronor.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen om anvisande av 575 000 kronor för ifrågavarande ändamål.

För telefonstationen i Ängelholm erfordras större lokaler och tidsenligare stationsutrustning. Då den nya utrustningen för automatisk drift bör inmonteras i en telegrafverket tillhörig byggnad, tillstyrker jag att en telefonstationsbyggnad uppföres på en för post- och telegrafverken förvärvad tomt i staden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan huvudritningar upprättats, taga ståndpunkt till byggnadens slutliga utformning. Frågan om lösningen av postverkets lokalfråga torde framdeles få upptagas till prövning.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Ängelholm* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . . kronor 575 000.

6. Nybyggnad för post- och telegrafverken i Kävlinge.

[19.] Med bifall till en av telegrafstyrelsen gjord framställning bemyndigade Kungl. Maj:t den 14 september 1945 styrelsen att för ett pris av 30 000 kronor inköpa tomten nr 5 inom kvarteret Olof i Kävlinge municipalsamhälle. Tomten har sedermera förvärvats för telegrafverkets räkning.

I sin skrivelse den 18 oktober 1946 har *telegrafstyrelsen* äskat medel till uppförande å nämnda tomt av en nybyggnad för post- och telegrafverken.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Kävlinge framgår av följande av telegrafstyrelsen lämnade uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledning	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	528	546	620
1941	629	633	735
1945	697	700	815
1946	752	752	872

Telegrafstyrelsen erinrar till en början hurusom styrelsen i sin framställning rörande fastighetsförvärvet anført bland annat, att den nuvarande stationsutrustningen, vilken vore inrymd i förhyrda lokaler, vore av äldre konstruktion och försliten, vartill komme att dess kapacitet med nuvarande abonnentökning beräknades vara helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1947/48. Då någon utökning inom nuvarande lokaler icke vore möjlig, måste ny stationsutrustning för automatisk koppling i god tid före nämnda tidpunkt anskaffas. Den automatiska stationen måste förläggas till nya och härför lämpliga

lokaler inom en telegrafverkets egen byggnad. Även postverkets lokalfråga i Kävlinge vore synnerligen trängande, och vid förfrågan, huruvida lokaler för postkontoret å platsen borde reserveras inom en planerad telefonstationsbyggnad, hade generalpoststyrelsen anfört, att postverkets nuvarande lokaler på platsen, vilka vore inrymda i statens järnvägars stationsbyggnad och tagits i bruk år 1918, på grund av den sedan nämnda år kraftigt ökade rörelsen vid postkontoret vore otillräckliga, att lokalförhållandena vid postkontoret sedan flera år tillbaka varit föremål för generalpoststyrelsens uppmärksamhet, att någon möjlighet att erhålla bättre lokaler icke yppats, att inga utvidgningsmöjligheter funnes inom fastigheten, att postkontoret vore beläget i utkanten av samhället, varför det ur allmänhetens synpunkt vore fördelaktigt, om kontoret kunde flyttas till någon mera centralt belägen fastighet samt att en godtagbar lösning av postkontorets lokalfråga skulle kunna vinnas, om den av telegrafstyrelsen planerade stationsbyggnaden i Kävlinge kunde komma till stånd och postkontoret kunde beredas erforderliga lokaler inom densamma.

I sin nu förevarande skrivelse meddelar telegrafstyrelsen, att tomten nr 5 inom kvarteret Olof icke vore tillräckligt stor för att rymma nybyggnaden och att styrelsen därför inköpt ett intilliggande, Kävlinge municipalsamhälle tillhörigt tomtområde, som skulle sammanläggas med tomten nr 5.

Då såväl postverkets som telegrafverkets lokalfråga i Kävlinge vore synnerligen trängande, måste, framhåller styrelsen, en för båda verken gemensam nybyggnad snarast uppföras. Ritningar för en ny byggnad hade uppgjorts, och byggnadskostnaderna hade beräknats till 400 000 kronor. Ritningarna hade godkänts av generalpoststyrelsen, såvitt de avsåge postverkets lokaler inom byggnaden. Frågan om byggnadsföretaget hade för yttrande förelagts byggnadsstyrelsen, som förklarar sig icke ha något att erinra mot ritningar eller beräknade byggnadskostnader.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen om anslag för ändamålet med 400 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Såväl post- som telegrafverkens lokaler i Kävlinge äro otillräckliga. Då telegrafstyrelsen planerar att automatisera telefonstationen, vars kapacitet beräknas bli helt tagen i anspråk vid årsskiftet 1947/48, måste en nybyggnad uppföras för inrymmande av den nya stationsutrustningen. I samband härmed bör även postverkets lokalfråga lösas. Jag biträder därför förslaget om uppförande för en kostnad av 400 000 kronor av en för post- och telegrafverken gemensam byggnad å det för ändamålet inköpta markområdet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för post- och telegrafverken i Kävlinge*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av Kronor 400 000.

7. Telefonstationsbyggnad i stadsdelen Skår i Göteborg.

[20.] I sin skrivelse den 18 oktober 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om medelsanvisning till uppförande av en telefonstationsbyggnad i stadsdelen Skår i Göteborg.

Styrelsen erinrar inledningsvis, att Göteborgs stad vore uppdelad på fem telefonstationsområden, vilka utformats för ett par decennier sedan. Ett av dessa områden, som betjänades av Drottningtorgets automatstation, komme emellertid att uppdelas i två stationsområden genom att ny telefonstation skulle anordnas i Kålltorp. För erforderlig stationsbyggnad hade 1946 års riksdag redan anvisat medel.

Även det område som betjänades av Vasa automatstation hade, anför styrelsen vidare, med hänsyn till stadens tillväxt och abonnentökningen i området blivit för stort. För att lösa denna fråga erbjöde sig två alternativ, aningen uppdelning av Vasa stationsområde i två områden, varvid en ny station erfordrades i Örgryte för det avstyckade området, eller utbyggnad av Vasa automatstation. Denna station hade en kapacitet av 20 000 nummer. För närvarande vore 15 000 lokalledningar anslutna till stationen. Med hänsyn till den alltmer stegrade abonnentökningen inom detta stationsområde beräknades den nummerreserv, som funnes å Vasa-stationen, bliva helt tagen i anspråk i början av år 1949.

Angående telefonrörelsens utveckling vid Vasa automatstation lämnar telegrafstyrelsen följande uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937.....	7 814	7 783	8 484
1941.....	11 676	11 622	12 722
1945.....	13 641	13 586	14 901
1946.....	14 584	14 533	15 953

Med hänsyn till belastningen av Vasa-stationen vore, fortsätter styrelsen, en utbyggnad av denna station erforderlig men skulle endast innebära en tillfällig lösning av frågan, enär rådande kabelförhållanden i Vasa stationsområde redan inom några år komme att framtvunga anordnande av en ny automatstation i Örgryte. På grund härav skulle det också ställa sig mycket oekonomiskt att företaga en utbyggnad av Vasastationen. Genom en uppdelning av Vasa stationsområde och anordnande av en station i Örgryte redan nu skulle Vasa-stationen avlastas i sådan utsträckning, att dess nuvarande kapacitet kunde beräknas tillgodose behovet inom det förminskade stationsområdet under flera år framåt.

På grund av dessa förhållanden och med hänsyn till den livliga byggnadsverksamheten i Örgryteområdet funne styrelsen det nödvändigt att en ny station snarast möjligt komme till stånd i Örgryte. Styrelsen hade därför

undersökt möjligheterna att för telegrafverkets räkning förvärva tomtmark för den blivande telefonstationsbyggnaden. Den plats, som härvid ansetts mest lämplig, vore belägen inom 44:e kvarteret Termiten i stadsdelen Skår. Marken, som ägdes av Göteborgs stad, finge icke förvärfvas, men staden hade under hand utlovat, att tomten tills vidare skulle reserveras för telegrafverkets räkning för att, när byggnadsfrågan bringats närmare sin lösning, upplåtas mot tomträtt, varom särskilt arrendekontrakt skulle upprättas för en tid av 60 år, räknat från den dag överenskommelsen härom tecknades. Den tomt-rättsavgäld för området, som skulle utgå, vore ännu icke fastställd.

Med anledning härav hade telegrafstyrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen låtit uppgöra ritningar till en ny telefonstationsbyggnad. Kostnaderna för uppförande av byggnaden enligt nu föreliggande ritningar hade beräknats till 440 000 kronor.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 440 000 kronor.

Departements-
chefen.

I likhet med telegrafstyrelsen finner jag en delning av det telefonstationsområde i Göteborg, som betjänas av Vasa automatstation, vara den på längre sikt lämpligaste lösningen för att tillgodose de ökade krav, som ställas på nämnda station. Då Vasastationen beräknas vara helt tagen i anspråk i början av år 1949, tillstyrker jag att medel nu anvisas för uppförande av en telefonstationsbyggnad för Örgryteområdet. Mot styrelsens förslag till lösning av denna fråga anser jag mig icke böra rikta någon invändning.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i stadsdelen Skår i Göteborg* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 440 000.

8. Telefonstationsbyggnad i Ulricehamn.

[21.] Genom beslut den 20 september 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att för en köpeskilling av 41 500 kronor förvärva stadsägan nr 579 jämte östra delen av stadsägan nr 580 i kvarteret Ärlan i Ulricehamn.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* äskat medel till uppförande av en telefonstationsbyggnad å nämnda markområde.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Ulricehamn framgår av följande av telegrafstyrelsen lämnade sifferuppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledning	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	662	652	800
1941	847	830	1 037
1945	1 111	1 096	1 351
1946	1 202	1 190	1 470

Telegrafstyrelsen erinrar, hurusom styrelsen i sin framställning angående fastighetsförvärvet anført, att för den nuvarande manuella stationen jämte tillhörande förråd i Ulricehamn förhyrdes en lokal om 5 rum och 2 kök m. m. för en sammanlagd hyra av 2 760 kronor inklusive ersättning för lokalernas uppvärmning. Nuvarande utrymmen för stationen komme att bli fullt utnyttjade under år 1948. Att inom samma fastighet erhålla erforderliga ökade utrymmen vore icke möjligt. Då nya lokaler på grund härav måste anskaffas för telefonstationen, borde desamma förläggas till en telegrafverkets egen byggnad och stationen i samband härmed automatiseras.

Styrelsen framhåller nu vidare, att stationens nummerkapacitet med nuvarande abonnentökning beräknades bli tillräcklig ytterligare något år framåt, att 5 av de 6 befintliga lokal- och landsexpeditionsplatserna redan nu vore besatta och att samtliga 6 riksexpeditionsplatser redan tagits i anspråk. Då någon utökning av dessa expeditionsplatser inom nuvarande lokaler icke vore möjlig, och då utrustningen dessutom blivit gammal och försliten, borde ny stationsutrustning för automatisk koppling snarast anskaffas. Med hänsyn till den relativt långa tid som åtginge för montering och utprovning av sådan station borde nya lokaler vara färdigställda senast under år 1947.

Telegrafstyrelsen meddelar vidare, att styrelsen i samråd med byggnadsstyrelsen låtit uppgöra ritningar för den planerade byggnaden. Byggnadskostnaderna enligt dessa ritningar hade beräknats till 570 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 570 000 kronor.

Av vad telegrafstyrelsen anført framgår, att lokalbehovet för telefonstationen i Ulricehamn snarast möjligt bör tillgodoses genom en nybyggnad. Styrelsen har redan med Kungl. Maj:ts medgivande inköpt lämplig tomtmark för ändamålet. Jag har intet att erinra mot vad styrelsen anført rörande den föreslagna byggnaden.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Ulricehamn* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 570 000.

9. Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Karlstad.

[22.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 311 (bilaga 12, punkten 5) framlagda förslag anvisade 1946 års höstriksdag till Inköp av tomt i Karlstad ett investeringsanslag av 170 000 kronor. Genom beslut den 22 november 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att med anlitan- de av nämnda anslag inköpa tomten nr 2 inom kvarteret Björnen för upp- förande av en tillbyggnad till den nuvarande telefonstationsbyggnaden.

Beträffande den närmare motiveringen för tomtförvärvet torde jag få hän- visa till nyssnämnda proposition.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av medel till uppförande av tillbyggnaden.

Telefonrörelsens i Karlstad utveckling under de senaste tio åren framgår av följande av styrelsen lämnade uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledning	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	3 582	3 520	4 395
1941	4 621	4 536	5 818
1945	5 922	5 791	7 673
1946	6 306	6 167	8 175

Efter att inledningsvis ha erinrat om de skäl som lågo till grund för inköpet av tomten nr 2 i kvarteret Björnen framhåller styrelsen vikten av att arbetet med tillbyggnad av telefonstationsfastigheten i Karlstad igångsattes snarast möjligt under år 1947. I annat fall skulle erforderliga lokaler icke hinna färdigställas till den tidpunkt vissa delar av stationsutrustningen beräknades vara helt utnyttjade samt risk uppstå för att telefonexpeditionen ej skulle kunna upprätthållas. Under den tid som återstode tills nya lokaler kunde bli disponibla måste telegrafverket räkna med att få vidtagna provisoriska åtgärder, vilka vore synnerligen otillfredsställande för personalens arbetsförhållanden.

Efter samråd med byggnadsstyrelsen hade telegrafstyrelsen låtit uppgöra ritningar för tillbyggnaden. Byggnadskostnaderna hade beräknats till 955 000 kronor.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att för uppförande av tillbyggnaden måtte anslås 955 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Av vad telegrafstyrelsen anført framgår, att ökningen av telefonrörelsen i Karlstad medfört en belastning av telefonstationen, som icke länge till kan avvecklas inom nuvarande lokaler. Såväl stationens lokal- och riksavdelningar som rikstelefonbyrån och ingenjörskontoret äro i behov av större utrymmen. I likhet med telegrafstyrelsen finner jag en tillbyggnad böra uppföras på den av styrelsen med Kungl. Maj:ts medgivande förvärvade tomten nr 2 inom kvarteret Björnen. För ändamålet erforderligt anslag, 955 000 kronor, torde böra anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Karlstad*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 955 000.

10. Telefonstationsbyggnad i Köping.

[23.] I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* äskat medel till uppförande av en ny telefonstationsbyggnad i Köping.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Köping under de senaste tio åren framgår av följande sifferuppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledning	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	650	691	854
1941	866	888	1 095
1945	1 210	1 218	1 553
1946	1 407	1 412	1 807

Telegrafstyrelsen meddelar i skrivelsen, att telegrafverkets fastighet i Köping vore belägen å tomterna n:ris 226 a och 226 b inom kvarteret Nifelhem. I fastigheten inrymdes förutom lokaler för telefonstationen även en del uthyrda bostadslägenheter och butiker. Nuvarande stationslokaler vore otidsenliga samt stationsutrustningen gammal och försliten och icke lämpad för samtrafik med angränsande automatiserade områden. Med nuvarande abonnentökning beräknades kapaciteten bliva helt tagen i anspråk under år 1949. Styrelsen måste således tillse, att lokaler för då erforderlig automatisk telefonstationsutrustning i god tid funnes disponibla.

Fastigheten hade, fortsätter styrelsen, ett mycket bra och centralt läge, varför den nya stationen lämpligen borde förläggas till denna plats. Företagen undersökning hade emellertid visat, att erforderliga och för den nya stationen lämpliga lokaler icke kunde erhållas inom nuvarande byggnad. Med hänsyn till byggnadens konstruktion kunde dylika lokaler ej heller med ekonomisk fördel anskaffas genom om-, till- eller påbyggnad av fastigheten. Det återstode således intet annat än att uppföra en nybyggnad å tomten.

Telegrafstyrelsen hade efter samråd med byggnadsstyrelsen låtit uppgöra ritningar för en första byggnadsetapp. Kostnaderna för utförande av denna etapp hade beräknats till 460 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer telegrafstyrelsen att för uppförande av ifrågakvarande telefonstationsbyggnad måtte anvisas ett anslag av 460 000 kronor.

Av telegrafstyrelsens redogörelse framgår, att behov föreligger av ökat och mera tidsenligt lokalutrymme för telefonstationen i Köping samt att detta icke lämpligen kan tillgodoses på annat sätt än genom en nybyggnad å de tomter varå den nuvarande stationsbyggnaden är belägen. Härtill kommer, att stationsutrustningen inom kort torde böra ersättas med utrustning för automatisk koppling. Styrelsens förslag, att å ifrågakvarande tomtmark skall för en beräknad kostnad av 460 000 kronor uppföras den första delen av en

*Departements-
chefen.*

nybyggnad för telegrafverkets räkning, har jag därför funnit mig böra biträda, och mot de upprättade ritningarna har jag ingen erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonstationsbyggnad i Köping* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 460 000.

11. Nybyggnad för post- och telegrafverken i Mora.

[24.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1941 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 3, punkten 5) framlagda förslag anvisade 1941 års riksdag till Inköp för telegrafverkets räkning av tomt i Morastrands köping för budgetåret 1941/42 ett reservationsanslag av 23 600 kronor. Köpet, som avsåg tomten nr 9 inom kvarteret Hjälten, har därefter fullföljts.

I sin skrivelse den 18 oktober 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till uppförande av en för post- och telegrafverken avsedd stationsbyggnad i Mora.

Telegrafstyrelsen meddelar till en början, att telefonstationsbyggnaden i Morastrands köping förvärvats 1907 samt att tillbyggnader utförts åren 1917 och 1927, varjämte sistnämnda år centralvärmeledning installerats i byggnaden.

Utvecklingen av telefonrörelsen i Mora framgår av följande av telegrafstyrelsen lämnade uppgifter.

Vid ingången av år	Antal lokal- ledningar	Antal huvud- abonnemang	Antal telefon- apparater
1937	507	500	654
1941	642	615	797
1945.....	833	811	1 041
1946.....	850	826	1 066

Då telefonstationsutrustningen vore försliten och av synnerligen omodern konstruktion samt lokalerna därtill otidsenliga och otillräckliga, borde, framhåller styrelsen, en nybyggnad uppföras med ny stationsutrustning avsedd för automatisk drift. Dylig stationsutrustning kunde icke förläggas inom de nuvarande lokalerna och nybyggnad ej heller uppföras å nuvarande tomt. Samtliga expeditionsplatser vid nuvarande stationens lokal-, lands- och riksavdelningar vore besatta, och någon utvidgningsmöjlighet funnes icke inom befintliga lokaler. Det bleve därför förenat med stora svårigheter att nöjaktigt ombesörja expeditionen till dess den projekterade nya stationen kunde tagas i bruk. Varje dröjsmål måste såvitt möjligt undvikas.

Telegrafstyrelsen upplyser vidare, att generalpoststyrelsen hemställt, att lokaler för postkontoret i Mora måtte anordnas inom den av telegrafverket planerade stationsbyggnaden, samt därvid anfört följande.

För postkontoret i Mora förhvir postverket sedan år 1939 lokal i en byggnad tillhörig AB Svenska Handelsbanken. Nu gällande hyreskontrakt utlöper visserligen först med utgången av september månad 1949, men det är för postverket angeläget att kunna före denna tid och helst så snart som möjligt bereda postkontoret i fråga rymligare och mera ändamålsenliga lokaler. Den nuvarande postkontorslokalen, som omfattar en golvyta av omkring 223 m², är nämligen i flera avseenden otillfredsställande. Den är sålunda sedan länge alltför trång och otidsenlig. Detta gäller särskilt allmänhetens avdelning, som har en golvyta av endast cirka 20 m². Även utrymmet innanför disken i expeditjonslokalen är numera otillräckligt, enär endast två kassaplatser kunna anordnas. Helt naturligt har behovet av ökat utrymme alltmera skärpts under de senaste åren på grund av den fortsatta stegringen i posttrafiken.

Några möjligheter att inom den byggnad, där postkontoret är inrymt, utvidga postlokalen finns icke. På grund härav måste generalpoststyrelsen se sig om efter erforderliga lokaler för postkontoret på annat håll. Den tomt, som av telegrafstyrelsen förvärvats i Mora för uppförande av ett telegrafhus därstädes, har ett ur postal synpunkt lämpligt läge.

Telegrafstyrelsen meddelar vidare, att telegrafstyrelsen efter samråd med byggnadsstyrelsen låtit uppgöra ritningar för erforderlig nybyggnad å tomt nr 9 inom kvarteret Hjälten. Kostnaderna för uppförande av nybyggnaden enligt dessa ritningar hade beräknats till 750 000 kronor. Generalpoststyrelsen hade godkänt ritningarna, såvitt de avsåge postverkets lokaler inom byggnaden. Sedan nybyggnaden uppförts, hade telegrafstyrelsen för avsikt att försälja den nuvarande telefonstationsfastigheten.

Med stöd av det anförda hemställer telegrafstyrelsen, att till uppförande av en för post- och telegrafverken gemensam byggnad i Mora måtte anvisas ett anslag av 750 000 kronor.

En utvidgning och modernisering av postkontors- och telefonstationslokalerna i Mora erfordras för att allmänheten skall kunna betjänas på ett tillfredsställande sätt. Telegrafstyrelsen planerar även att automatisera telefonstationen. Då den nya stationsutrustningen icke kan inmonteras inom nuvarande stationsbyggnad, måste en nybyggnad uppföras. Med hänsyn till vad telegrafstyrelsen och generalpoststyrelsen i ärendet anført anser jag mig böra tillstyrka att erforderligt anslag, 750 000 kronor, anvisas för nästa budgetår.

Departements
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för post- och telegrafverken i Mora* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 750 000.

Förrådsbyggnader m. m.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* inledningsvis erinrat om vad styrelsen anfört i sin petitaskrivelse den 5 oktober 1945 angående behovet av nya byggnader för huvudförråden.

Jag torde här få hänvisa till vad 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, s. 59) innehåller härutinnan.

Telegrafstyrelsen erinrar nu vidare om, att ett av styrelsen för innevarande budgetår äskat anslag till en förrådsbyggnad i Slätte, 370 000 kronor, icke upptagits i 1946 års statsverksproposition.

Sedan 1946 års riksdag fattat beslut om åtgärder till förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, komme, fortsätter styrelsen, åtgången av materiel och därmed anspråken på huvudförrådets materiellistribution att ytterligare skärpas, särskilt som det vore oavvisligen nödvändigt att anläggningsarbetena bedrevs så rationellt som möjligt för att tillgänglig arbetskraft skulle medhinna de uppgjorda stora arbetsprogrammen. Materiel måste i tillräckliga kvantiteter och vid bestämda tidpunkter kunna expedieras till arbetsplatserna. Påfrestningarna ökades därjämte genom den starka tillströmningen av nya abonnenter, som år 1946 komme att väsentligt överskrida 1945 års rekordsiffror. Enär den inhemska produktionen av telefonmateriel icke visat sig förslå, måste styrelsen för att trygga den för genomförandet av arbetsprogrammet erforderliga materielförsörjningen göra inköp i utlandet av stora kvantiteter. I första hand hade inköpts kablar, men även annan materiel skulle anskaffas. Av ekonomiska skäl skedde leveranserna från utlandet i koncentrerade partier på en gång. Upplagslokaler måste då finnas tillgängliga att mottaga leveranserna. Styrelsen ansåge det därför oundgängligen nödvändigt, att anläggningen i Slätte nu komme till stånd. Även erfordrades ytterligare komplettering av förrådsanläggningen i Nässjö med bland annat ett kabelmagasin. En utvidgning av förrådsanläggningarna i Älvsjö och Västanfors vore likaledes nu behövlig, men för att begränsa anslagsäskandena och med hänsyn till nuvarande svårigheter inom byggnadsbranschen hade styrelsen beslutat låta med frågan om dylik utvidgning bero något år.

Jag övergår nu till en redogörelse punktvis för telegrafstyrelsens äskanden beträffande de särskilda förrådsanläggningarna.

12. Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn.

[25.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 31) framlagda förslag anvisade riksdagen till Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 300 000 kronor. Anslaget

var avsett för påbörjande av byggnadsföretaget, vars utförande beräknats kosta tillhopa 450 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt, att för fullföljande av byggnadsföretaget måtte för budgetåret 1947/48 anslås 150 000 kronor.

Med biträdande av telegrafstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departements-*
Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafver-*
kets verkstad i Nynäshamn för budgetåret 1947/48 anvisa ett
investeringsanslag av kronor 150 000.

13. Tillbyggnad av förrådsbyggnaden i Nässjö m. m.

[26.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 32) framlagda förslag anvisade riksdagen till Tillbyggnad av förrådsbyggnaden i Nässjö m. m. för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 575 000 kronor. Den 29 mars 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att taga anslaget i anspråk för bestridande av kostnaderna för tillbyggnad av varmförråd, uppförande av bostadshus för förrådsvakt, förlängning av spår och lastkajer samt tomtplanering.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anslag för ytterligare utbyggnad av huvudförrådet i Nässjö.

Inledningsvis erinrar styrelsen, hurusom styrelsen i sin petitaskrivelse den 5 oktober 1945 uttalat, att i Nässjö behövde uppföras en magasinsbyggnad för förvaring av kabel m. m. men att styrelsen, i syfte att begränsa anslagsäskandet, beslutat uppskjuta uppförandet av byggnaden något år.

Styrelsen framhåller nu, att i hela södra delen av landet icke funnes något förråd, som kunde mottaga de för landsdelen behövliga stora kvantiteter kabel, vilka inväntades från utlandet under år 1947. Därför borde i Nässjö uppföras ett kabelmagasin och en tillbyggnad av kallmagasinet för smide. Byggnaderna borde utföras av monteringsfärdig materiel av i handeln förekommande standardkonstruktioner. För att minska antalet förrådsarbetare vore det lämpligt att förse kabelmagasinet med traversanordning för lossning och lastning av kablarna.

Med hänvisning till det anförda hemställer telegrafstyrelsen att för ändamålet måtte anvisas ett anslag av 260 000 kronor.

Under punkten 16 i det föregående har jag tillstyrkt uppförandet av en *Departements-*
ny telefonstationsbyggnad i Nässjö. I syfte att såvitt möjligt undvika en an-
hopning av statliga byggnadsarbeten till staden under nästa budgetår anser
jag mig böra förorda, att telegrafstyrelsens nu föreliggande byggnadsförslag *chefen.*

begränsas till att avse allenast den föreslagna tillbyggnaden av kallmagasinet för smide jämte vissa planeringsarbeten, vilket allt beräknats kosta 110 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av förrådsbyggnaden i Nässjö m. m.*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investering-
ringsanslag av kronor 110 000.

14. Förrådsbyggnad i Slätte m. m.

[27.] I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt om anslag till uppförande av förrådsbyggnad m. m. i Slätte.

Styrelsen erinrar till en början om, att styrelsen i sin petitaskrivelse den 5 oktober 1945 anfört följande.

Huvudförrådets i Göteborg lokaler äro alldeles för små och otillräckliga och dessutom synnerligen tungarbetade och oekonomiska. De utvidgningar, som företagits under årens lopp för att bereda plats för tyngre materiel, utgöras av skjul, vilkas golv på grund av kostnadshänsyn och dåliga markförhållanden fått läggas i nivå med järnvägsspåret. En bidragande orsak till trångboddheten är att av disponibla utrymmen en del för några år sedan måste tagas i anspråk för utökning av reparationsverkstaden för apparater. Under krigsåren har en del materiel fått förvaras i spridningsförråd, men vid huvudförrådet i Göteborg har lokalbristen dessutom framtvingat förhållande av ett flertal extra förrådslokaler inom själva staden. Frånsett att en dylik ordning medför bristande överskådlighet, drager den även med sig stora extra personal- och transportkostnader. Behovet av utökning i både varm- och kallförråden är därför trängande.

Huvudförrådet i Göteborg har till uppgift att furnera västra Sverige med materiel. Förrådets belägenhet i ena utkanten av förrådsområdet är icke ur alla synpunkter idealisk. Materielen tillföres området i huvudsak över den rakt motsatta utkanten, varigenom en hel del återfrakter och därmed följande extra kostnader icke kunna undvikas. Detta hade icke så stor betydelse, så länge materielförbrukningen var av mindre omfattning; 35 % av materielen förbrukas dessutom i själva Göteborg med närmaste omnejd, varför det under alla förhållanden är nödvändigt med ett stort förråd i Göteborg. Återfrakterna och därmed förenade kostnader ha nu fått större betydelse därigenom att materielkvantiteterna, som passera förrådet, utökats. Dessutom har platsen för förrådet visat sig ur militär synpunkt vara mindre lämplig på grund av grannskapet till Olskrokens och Sävenäs rangerbangårdar, SKF m. fl. bombmål. Någon annan lämplig förrådstomt inom själva Göteborg har icke kunnat uppbringas, och det är icke heller önskvärt att utöka förrådet på nuvarande plats mer än som är nödvändigt för Göteborg med omnejd och befintliga verkstäder.

För att eliminera nämnda olägenheter har styrelsen planerat förlägga närmast aktuella utökning av huvudförrådet till annan plats än Göteborg. Efter att ha undersökt förhållandena på ett flertal platser har styrelsen stannat för en tomt, belägen i Slätte i närheten av Töreboda på västra stambanan, vilken tomt visat sig vara ur olika synpunkter lämplig för ändamålet.

Det planerade filialförrådet är avsett att ersätta jämväl ett mindre filialförråd av provisorisk karaktär på förhyrd tomt i Gårdsjö, som är för litet för här ifrågavarande ändamål och icke kan utökas.

Avsikten är att på den ovannämnda tomten tills vidare uppföra ett kallmagasin med ett mindre inbyggt värmeförråd samt bostadshus för förmannen, detta sistnämnda därför att denne bör ha uppsikt över tomten även under icke tjänstetid. Byggnaderna komma att utföras av monteringsfärdig materiel av i handeln förekommande standardkonstruktioner, och de sammanlagda kostnaderna för tomtplanering, spår, kajer, magasin och bostadshus beräknas till 370 000 kronor.

Styrelsen framhåller i skrivelsen den 30 september 1946, att behovet av ett förråd i Slätte numera blivit än mera trängande, varför det icke längre vore möjligt att skjuta frågan om uppförande av denna förrådsbyggnad på framtiden.

Med hänvisning till det anförda hemställer styrelsen att för ändamålet måtte anslås 370 000 kronor.

Telegrafverkets huvudförråd i Göteborg tillkom för att tillgodose verkets behov av materiel inom västra Sverige. Förrådslokalerna äro numera gamla och otillräckliga samt mindre lämpligt belägna för vissa delar av det område som förrådet är avsett att betjäna. Telegrafstyrelsen har därför föreslagit inrättande av ett nytt förråd i Slätte, dit en del av huvudförrådets verksamhet kunde förläggas. I Slätte skulle uppföras ett kallmagasin med ett mindre värmeförråd och en personalbostad. Kostnaderna härför samt för vissa planeringsarbeten m. m. ha beräknats till 370 000 kronor. Då ifrågavarande byggnadsarbeten synas vara så angelägna att beslut därom icke längre bör uppskjutas, tillstyrker jag, att medel nu anvisas för ändamålet.

Departements-
chefen.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förrådsbyggnad i Slätte m. m.* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 370 000.

15. Verkstadsbyggnad i Sundsvall.

[28.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946:311 (bilaga 12, punkten 4) framlagda förslag anvisade 1946 års höstriksdag å tilläggsstat I till riksstaten för innevarande budgetår till Verkstadsbyggnad i Sundsvall ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

Jag torde här få hänvisa till vad nämnda proposition innehåller rörande byggnadsföretaget.

Genom beslut den 22 november 1946 bemyndigade Kungl. Maj:t telegrafstyrelsen att förvärva tomten nr 220 i kvarteret Köpstaden i Sundsvall för en köpeskilling av 102 000 kronor, av vilket belopp 50 000 kronor är avsett att täckas genom bidrag från Sundsvalls stad.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* meddelat, att för fullföljande av första etappen av byggnadsföretaget, vilken kostnadsberäknats till 4 000 000 kronor, erfordrades ett nytt investeringsanslag av 2 500 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Härom gör styrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Mot telegrafstyrelsens framställning om medelsanvisning för slutförande av första etappen av detta byggnadsföretag har jag icke något att erinra.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Verkstadsbyggnad i Sundsvall* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 500 000.

16. Inköp av fastigheter.

[29.] Jämlikt bemyndigande av 1943 års riksdag äger Kungl. Maj:t att inom ramen av för ändamålet tillgängliga medel utan riksdagens hörande meddela beslut i fråga om förvärv för telegrafverkets räkning av fastigheter i fall, där köpeskillingen uppgår till högst 100 000 kronor. I överensstämmelse med redan tidigare gällande, av riksdagen godkända grunder har Kungl. Maj:t bemyndigat telegrafstyrelsen att själv — inom angivna ram — besluta i ärenden rörande markinköp, då köpeskillingen håller sig inom ett belopp av högst 5 000 kronor.

Nu förevarande anslag är avsett för ifrågavarande fastighetsförvärv. Anslaget tages dessutom, jämlikt Kungl. Maj:ts brev den 22 juni 1939 angående inköp för telegrafverkets räkning av vissa fastigheter i kvarteret Jericho i Stockholm m. m., i anspråk för inlösen av vissa in-teckningsskulder, som åvila nämnda fastigheter och vilka förfalla till betalning efter utgången av budgetåret 1939/40.

För budgetåret 1946/47 har till inköp för telegrafverkets räkning av fastigheter anvisats ett investeringsanslag av 700 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt, att för nästa budgetår måtte till inköp av fastigheter anslås 700 000 kronor.

Styrelsen meddelar, att å anslaget funnes tillgängligt ett ännu icke disponerat belopp av 906 890 kronor 38 öre, av vilket dock 232 175 kronor skulle disponeras för inköp av tomter, vartill bemyndiganden redan erhållits av Kungl. Maj:t. Då inköpen av tomter under budgetåret 1945/46 uppgått till cirka 440 000 kronor samt under innevarande budgetår redan inköpts eller avtal träffats om inköp av tomter för ett belopp av omkring 270 000 kronor, kunde man synbarligen icke räkna med, att tillgängliga anslagsmedel skulle visa sig tillräckliga även för budgetåret 1947/48. Nytt anslag för ändamålet måste följaktligen anvisas för sistnämnda budgetår, och styrelsen funne anslagets storlek lämpligen böra fixeras till 700 000 kronor. Styrelsen ville

därvid framhålla, att det för närvarande påginge eller snart skulle påbörjas underhandlingar om inköp av tomter på ett 20-tal platser och att kostnaderna för enbart dessa tomter beräknades uppgå till över 600 000 kronor. Svårigheten att till skäligt pris anskaffa för telefonstationer lämpligt belägna tomter bleve alltmera framträdande, varför styrelsen ansett det nödvändigt att i god tid försäkra sig om erforderlig tomtmark.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse lämnat sedvanlig specificerad redogörelse för användningen av anslaget under budgetåret 1945/46. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Telegrafstyrelsens möjligheter att för markinköp använda anslaget till Inköp av fastigheter äro för närvarande begränsade i två avseenden. Sålunda få endast fastighetsförvärv, vid vilka köpeskillingen uppgår till högst 100 000 kronor, finansieras med anlåtande av detta anslag, varjämte beslut av Kungl. Maj:t erfordras i fall då köpeskillingen överstiger 5 000 kronor. För kontroll över anslagets användning har dessutom föreskrivits, att redovisning årligen skall lämnas beträffande de olika förvärven m. m.

Departements-
chefen.

Erfarenheterna från handläggningen av dessa ärenden inom Kungl. Maj:ts kansli giva vid handen, att beslutanderätten bör kunna anförtros telegrafstyrelsen även i de fall, då köpeskillingen överstiger 5 000 men icke 100 000 kronor. Därigenom skulle förutom ökad snabbhet i handläggningen uppnås en välbehörlig minskning av arbetsbelastningen såväl inom Kungl. Maj:ts kansli som hos styrelsen. Ur kontrollsynpunkt är den redovisningsskyldighet tillfyllest, som åvilar styrelsen och som alltjämt bör bibehållas. Därest riksdagen icke finner anledning till erinran däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att bemyndiga telegrafstyrelsen att besluta i ärenden rörande fastighetsköp i enlighet med vad jag här förordat.

Mot telegrafstyrelsens beräkning av medelsbehovet för nästa budgetår har jag icke funnit anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av fastigheter* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag avkronor 700 000.

Telefon- och telegrafanläggningar.

Telegrafstyrelsen har i skrivelse den 27 september 1946 lämnat följande uppgifter rörande utvecklingen av telegrafverkets rörelse, mätt i antalet telefonapparater samt taxerade rikssamtal och telegram under tiden från och med den 1 januari 1940, därvid uppgifterna för år 1946 beräknats med ledning av utvecklingen under tiden januari—augusti.

*Statsverkspropositionen: Bil. 27: Kapitalbudgeten:
Kommunikationsdepartementet.*

År	Telefonapparater			Taxerade rikssamtal		Taxerade telegram	
	antal vid årets slut	ökning		antal	ökning i %	antal	ökning i %
		absolut	i %				
1940	889 800	44 600	5·3	65 378 000	1·9	5 391 000	—8·8
1941	960 300	70 500	7·9	69 011 000	7·3	5 151 000	—4·5
1942	1 015 300	55 000	5·7	74 917 000	8·6	5 438 000	5·6
1943	1 071 400	56 100	5·5	79 255 000	5·8	5 910 000	8·7
1944	1 146 000	74 600	7·0	84 845 000	7·1	6 379 000	7·9
1945	1 221 100	75 100	6·6	88 106 000	3·8	7 279 000	14·1
1946	1 311 100	90 000	7·4	95 300 000	8·2	8 300 000	14·0

I anslutning härtill framhåller telegrafstyrelsen, att apparatökningen under år 1945 varit större än under något tidigare år. För år 1946 beräknade styrelsen ökningen till 90 000, varefter apparatantalet i nätet skulle uppgå till 1 311 100. Antalet inkopplade apparater i nätet den 1 januari 1937 utgjorde 672 425, varför ökningen under tioårsperioden 1937—1946 skulle bli 638 675 eller omkring 95 %. Av denna ökning fölle större delen på krigsåren, under vilka telegrafverkets anläggningsarbeten icke kunnat hålla jämna steg med utvecklingen inom de olika rörelsegrenarna. Att det ändock varit möjligt att möta den kraftiga ansvällningen av rörelsen berodde i huvudsak på den relativt goda tillgången på reserver i näten och på stationerna vid tiden för krigsutbrottet. Dessa reserver hade emellertid under årens lopp helt tagits i anspråk. Materialbristen, de långa leveranstiderna, den stora apparatökningen och den ständigt stigande trafiken hade lett till svårigheter, som för närvarande på många håll vore större än under kriget. Detta gällde beträffande såväl möjligheterna att effektuera beställningar på nya telefonabonnemang som möjligheterna att tillgodose behovet av mellanortsledningar och stationsutrustningar.

På grund av bristande tillgång på lokalkablar och telefonapparater kunde, fortsätter styrelsen, exempelvis nybebyggda delar av städernas ytterområden numera många gånger helt eller delvis bli utan telefon för kortare eller längre tidsperioder. Svårigheten att tillräckligt snabbt utbygga telefonstationerna för anslutning av nya abonnenter bidroge också till detta otillfredsställande förhållande. Den starka abonnentökningen på alla håll i landet hade vidare medfört, att kapaciteten vid ett stort antal central- och större växelstationer blivit eller inom de närmaste åren bleve helt tagen i anspråk. Detta förhållande krävde ombyggnad och utökning av stationer i mycket större omfattning än tidigare. I samband härmed komme stationerna att överföras till automatisk drift, där detta vore driftekoniskt lönande.

Enär det icke varit möjligt att under de senaste åren utbygga lands- och riksledningsnätet i den takt som den inträdda ökningen av trafiken fordrat, vore framkomstmöjligheterna för såväl riks- som landssamtal för närva-

rande otillfredsställande. De långa väntetiderna hade framkallat starka klagomål från olika håll inom näringslivet, och man hade härvid framhållit den tidsförlust och den större åtgång av personal i arbetet, som uppstode på grund av de rådande förhållandena i fråga om telefonbetjäningen. En återgång till förkrigstidens standard i fråga om framkomstmöjligheterna för mellanortssamtal vore det minimiprogram, som enligt styrelsens uppfattning snarast borde förverkligas. De allmänt stegrade kraven på snabba kommunikationer och de avancerade förhållandena på telefonbetjäningens område i andra länder talade starkt för införande av snabba telefonförbindelser även i Sverige.

På grund av den starkt ökade rikstrafiken erfordrades inom den närmaste framtiden nya telefonkabelanläggningar Stockholm—Norrköping—Malmö och Stockholm—Norrköping—Göteborg. Härvid hade delen Stockholm—Norrköping planerats att utföras under år 1947 och återstående delar av anläggningen så snart som möjligt därefter. För denna kabelanläggning hade ledningsbehovet visat sig vara så stort, att svårigheter skulle uppstå att inrymma ledningarna i en kabel av hittillsvarande utförande. Bärfrekvenssystem borde därför tillgripas, och det hade därvid visat sig ur ekonomiska och andra synpunkter lämpligt att använda en för vårt land ny kabeltyp, s. k. koaxialkabel.

Beträffande denna nya kabeltyp har styrelsen upplyst i huvudsak följande.

En koaxialledning består av en inre koppartråd som ena ledare och ett omslutande kopparrör som andra ledare. Vid den nu planerade anläggningen har kopparröret en diameter av cirka 10 mm och den inre tråden en diameter av cirka 2,6 mm. Den planerade kabeln Stockholm—Norrköping med fortsättning till Malmö och Göteborg skall innehålla 4 sådana koaxialledningar innanför en gemensam blymantel.

Genom sin uppbyggnad är en koaxialledning i stånd att störningsfritt överföra ett mycket stort frekvensområde och kan därigenom utnyttjas för ett stort antal samtidiga telefonförbindelser. Vid full utbyggnad beräknas att inmot 1 000 telefonförbindelser kunna överföras på 2 koaxialledningar, varvid dessa användas enkelriktade för var sin talriktning (tal från Stockholm till Norrköping och vice versa). Den planerade kabeln skulle alltså maximalt kunna överföra inmot 2 000 samtidiga telefonsamtal. Mellanförstärkarstationer erfordras i detta fall i stort antal, enär avståndet mellan dem högst får uppgå till cirka 10 km. Dessa mellanstationer komma emellertid att bli tämligen enkla, då i dem endast erfordras en gemensam förstärkare för varje koaxialledning. Den för dessa förstärkare behövliga krafttillförseln sker även över koaxialledningarna, varför kraftutrustningar endast behöva anordnas på vissa mellanstationer, normalt belägna på cirka 80 km avstånd från varandra. De sistnämnda stationerna äro ständigt övervakade av där placerad underhållspersonal, medan övriga mellanstationer endast kräva tillsyn med relativt långa tidsintervall.

För den nu ifrågavarande anläggningen, som i viss mån är att anse som en försöksanläggning, kommer själva koaxialkabeln att levereras från en engelsk firma. Sådana kablar tillverkas nämligen ej ännu inom landet. Stationsutrustningarna komma däremot till lika delar att tillverkas inom och utom landet. För erfarenhetens vinnande har nämligen beställningen av denna materiel uppdelats på en engelsk och en svensk tillverkare.

Styrelsens medelsäskanden för nästa budgetår till telefon- och telegrafanläggningar uppgå till sammanlagt 137 560 000 kronor. Om härtill läggas de av telegrafstyrelsen föreslagna kapitalinvesteringarna i radioanläggningar, stiger totalsumman för här avsedda investeringar till 145 660 000 kronor, vilket innebär en ökning med 36 310 000 kronor i jämförelse med de för innevarande budgetår för ifrågavarande ändamål anvisade anslagen.

Att medelsäskandena för nästa budgetår ökat så kraftigt sammanhängande, uttalar styrelsen, med det förhållandet, att de gångna krigsårens brist på materiel och arbetskraft medfört ett eftersättande av nödvändiga arbeten och ett så hårt ianspråktagande av den befintliga materielen att telegrafverket för närvarande stode med överbelastade anläggningar. Ett återställande av anläggningsmarginalen till fredsnivå, vilket måste äga rum samtidigt med att nya behov skulle tillgodoses, medförde självfallet krav på betydande kapitalinvesteringar. Vad som dessutom bidragit till ökningen av kapitalinvesteringarna vore dels påbörjandet av den förbättring av landsbygdens telefonförhållanden, varom statsmakterna fattat beslut, dels den inträdda ökningen av löner för tjänstemän och arbetare, dels den kraftiga stegringen av priset på vissa metaller, vilka inginge i telegrafverkets kablar, ävensom det förhållandet att telegrafverket på grund av de inhemska kabelverkens otillräckliga leveranskapacitet måste inköpa telefonkablar från utlandet till högre priser än de som betalades till de svenska kabelverken.

Styrelsen framhåller till slut, att den fortsatta stegringen av telegrafverkets rörelse automatiskt krävde en utökning och modernisering av verkets anläggningar. De härför erforderliga kapitalinvesteringarna gåve emellertid god förräntning och utgjorde samtidigt en förutsättning för att telegrafverkets inkomster skulle kunna fortsätta att stiga.

Till styrelsens allmänna motivering för äskandena om anslag till radioanläggningar återkommer jag senare.

Över telegrafstyrelsens framställning angående investeringsanslag för budgetåret 1947/48 till telefon-, telegraf- och radioanläggningar ha utlåtanden avgivits av statens arbetsmarknadskommission den 4 november 1946 och av statens industrikommission den 20 november 1946.

Statens arbetsmarknadskommission har — efter att inledningsvis ha erinrat om storleken av de anslag som tidigare anvisats för ifrågavarande ändamål — meddelat, att en inom telegrafstyrelsen gjord ungefärlig uppskattning givit vid handen, att av anslagen till riks- och landskablar omkring 75 % avsåge kostnader för inköpt materiel, medan 25 % motsvarade telegrafverkets eget arbete inberäknat transporter. Beträffande telefon- och telegrafstationer beräknades kostnaden fördela sig med ca 7 % på monteringsarbete m. m., ca 59 % på beställningar hos enskilda industrier och ca 34 % på tillverkningar vid telegrafverkets egna verkstäder, vari dock inginge leverans av vissa halvfabrikat och detaljer från andra industrier. Anslaget till abonnent-

anläggningar m. m. uppskattades fördela sig med omkring hälften på telegrafverkets egen arbetskostnad för montering o. d. samt hälften på materialkostnad, varav endast en mindre del utgjorde tillverkningar från telegrafverkets egna verkstäder. Anslagen till radioanläggningar avsåge dels husbyggnadsarbeten, dels industribeställningar, till stor del dock importerad materiel.

Den avsevärda ökning av anslagen, som telegrafstyrelsens äskanden innebure, skulle således, anför arbetsmarknadskommissionen, till väsentlig del medföra en ökning av telegrafverkets andel i berörda industriers tillverkningar. Inom de industrigrupper, som främst berördes av styrelsens arbeten, hade behovet av arbetskraft icke kunnat tillgodoses, varför en utökning av tillverkningsprogrammet som fordrade nyanställning av arbetskraft endast med svårighet torde kunna genomföras. Icke minst gällde detta de elektriska industrier, som sysselsatte stor kvinnlig arbetsstyrka. Berörda industrier hade i samråd med kommissionen sökt förlägga nya verkstäder till orter, där tillgången på kvinnlig arbetskraft vore relativt god. Ehuru genom en dylik utbyggnad en avsevärd ökning av produktionskapaciteten kunde åstadkommas, syntes dock, därest beställningarna gjordes inom landet, de ökade anspråk på berörda industriers produktion, som den begärda anslagsökningen skulle medföra, knappast kunna genomföras utan minskning av andra beställares andel.

Arbetsmarknadskommissionen uttalar slutligen, att en viss gynnsam inverkan på arbetsmarknaden skulle ernås genom automatisering av telefonstationer. En överslagsvis gjord uppskattning hade givit vid handen, att de under anslaget till telefon- och telegrafstationer äskade medlen till automatiseringar, 11 379 000 kronor, i inbesparad arbetskraft skulle motsvara ca 180 telefonister. De äskade medlen till automatisering av växelstationer, 7 500 000 kronor, hade på samma sätt uppskattats motsvara en inbesparad arbetskraft av 150—200 personer vid små växelstationer på landsbygden, där skötseln av stationerna dock i regel utgjorde en bisyssla i hemmet.

Statens industrikommission — som ansett sig böra bedöma framställningen allenast i vad densamma mera väsentligt berör landets råvaruförsörjning — upplyser, att enligt uppgifter som kommissionen införskaffat från telegrafstyrelsen följande ungefärliga materialkvantiteter beräknades åtgå.

Järn	12 000 à 13 000 ton
Koppar	6 000 »
Bly	11 000 »
Tenn	115 »

De angivna materialkvantiteterna avsåge visserligen arbeten, vilka skulle utföras under budgetåret 1947/48, men enär inköpen av desamma successivt måste göras ungefär ett halvt år innan materialerna erfordrades, represente-

rade materialmängderna i stort sett de kvantiteter, som av telegrafstyrelsen behövde disponeras under år 1947.

Vad angår behovet av järn vore de uppgivna kvantiteterna av samma storleksordning som begärts under vart och ett av de närmast föregående två åren. Kommissionen vore liksom tidigare beredd att lämna sin medverkan för anskaffande av ifrågavarande kvantiteter i den mån försörjningsläget och hänsynen till andra viktiga behov det medgåve.

Beträffande bly och tenn vore det på grund av det f. n. ovissa försörjningsläget tveksamt, huruvida de ifrågasatta kvantiteterna kunde ställas till förfogande. Telegrafverket torde ha ett lager av mellan 3 000 och 4 000 ton olegerat, oarbetat bly, men beträffande den överskjutande kvantiteten ävensom beträffande den ifrågasatta kvantiteten tenn måste kommissionen reservera sig för den omständigheten, att dessa kvantiteter kanske icke kunde anskaffas å de tider, telegrafstyrelsen kunde komma att önska. En stor del av ifrågavarande blybehov torde emellertid hänföra sig till kablar, och i fråga om dessa samt i fråga om ledningstråd med däri sålunda ingående kvantiteter bly ävensom koppar torde behovet endast delvis kunna tillgodoses genom inhemsk produktion, även av den anledningen, att kabelfabriker inom landet vore belagda med order till i genomsnitt den 1 oktober 1947. Den befintliga produktionskapaciteten beträffande telefonkablar och svagströmsledningar, varom det här vore fråga, utnyttjades till största delen av telegrafverket självt. Verket torde också med kännedom om berörda underskott redan hava gått i författning om inköp från utländska kabelfabriker av överskjutande del av behovet.

I fråga om övrig koppar samt zink gåve försörjningsläget för närvarande icke anledning till erinran mot framställningen.

Jag övergår nu till behandlingen av de särskilda anslagpunkterna under denna huvudrubrik.

17. Riks- och landskablar m. m.

[30.] Till riks- och landskablar m. m. har för budgetåret 1946/47 anvisats ett investeringsanslag av 26 500 000 kronor. Anslaget är avsett att användas för arbeten med kablifiering av blanka riks- och landsledningar genom utläggande av riks- och landskablar samt utökning av antalet långväga förbindelser genom pupinisering av kabelledningar, genom bärvågstelefonrustningar samt genom utvidgning av överdragsstationer.

I sin förutnämnda skrivelse den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* beräknat det för ändamålet för budgetåret 1947/48 behövliga anslaget till 36 760 000 kronor. Beloppet fördelar sig enligt styrelsens preliminära beräkningar på följande delposter:

	Kronor. [■]
Ny rikskabel (koaxialkabel) Stockholm—Norrköping	6 800 000
Fortsättning av rikskabeln Norrköping—Kalmar till Karlskrona	3 000 000
Ny rikskabel Kristianstad—Malmö	4 500 000
Fortsättning av rikskabeln Skövde—Grebbe stad till Strömstad ..	1 200 000
Ny rikskabel Västervik—Visby	1 400 000
Ny rikskabel Umeå—Vännäs	900 000
Nya landskablar	10 000 000
Utökning av överdragsstationer och bärfrekvensutrustning på blanka ledningar samt av pupiniseringsen i befintliga riks- kablar	2 840 000
Bärvågstelefonitrustrningar	6 120 000
Summa kronor	36 760 000.

Telegrafstyrelsen hemställer om anslag för angivna ändamål med sammanlagt 36 760 000 kronor.

Telegrafstyrelsens nu framlagda investeringsprogram för riks- och landskablar m. m. innebär en ökning av investeringsvolymen med 10 260 000 kronor jämfört med löpande budgetår. I det för nästa budgetår äskade anslaget ingå emellertid även medel för kabelanläggningar, vilka skola inköpas från utlandet. Detta gäller såväl den nya koaxialkabeln Stockholm—Norrköping som den nya sjökabeln Västervik—Visby. Förhandlingar pågå dessutom med utländska tillverkare om leverans av vissa övriga i arbetsplanen ingående riks- och landskablar. Den del av anläggningskostnaden som skulle belöpa på de utländska tillverkarna uppgår enligt vad jag inhämtat till omkring 7 300 000 kronor. Även med en sådan avlastning av de inhemska kabelfabrikerorna torde svårigheter likväl uppstå att under nästa budgetår realisera återstoden av styrelsens kabelprogram. Styrelsen har visserligen undersökt möjligheterna att placera vissa beställningar av lokalkablar i utlandet för att därigenom möjliggöra tillverkning inom Sverige av övriga riks- och landskablar. Det är emellertid ovisst i vad mån detta med hänsyn till prisutvecklingen i utlandet och andra omständigheter lämpligen kan ske. Härtill kommer, att styrelsens landskabelprogram kommit att släpa efter ungefär ett år. I detta läge har jag ansett mig böra förorda en nedsättning av anslaget till riks- och landskablar för nästa budgetår med 5 100 000 kronor. Av detta belopp falla 900 000 kronor på den föreslagna nya rikskabeln Umeå—Vännäs, 1 200 000 kronor på fortsättandet av rikskabeln Skövde—Grebbe stad till Strömstad samt 3 000 000 kronor på landskablar. Jag vill i detta sammanhang framhålla, att man i framtiden torde kunna räkna med att koaxialkablar i större utsträckning än hittills komma att användas för rikskabelanläggningar och att en omläggning av produktionen av hittills använda

*Departements-
chefen.*

kabeltyper från rikskablar till landskablar därför kan förväntas i framtiden.

Vid bifall till vad jag här förordat skulle medelsbehovet för nästa budgetår komma att uppgå till 31 660 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Riks- och landskablar m. m.* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 31 660 000.

18. Telefon- och telegrafstationer.

[31.] Till förevarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 31 700 000 kronor. Anslaget är i huvudsak avsett för arbeten med utvidgning av telefon- och telegrafstationer, däri inberäknat även automatisering av telefonstationer och uppförande av sådana mindre stationsbyggnader, som allenast utgöra ett hölje kring den automatiska stationsutrustningen.

I skrivelsen den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* beräknat det för budgetåret 1947/48 behövliga anslaget till 52 800 000 kronor enligt följande preliminära uppställning:

	Kronor
Fullföljande av automatiseringsarbeten i Kalmar, Malmö (Slottstaden), Ystad, Göteborg (Kålltorp), Skara, Vänersborg, Katrineholm, Västervik, Drottningholm, Tumba, Enköping, Ludvika och Östersund m. fl. platser	11 379 000
Påbörjande av automatiseringsarbeten i Ljungby, Ängelholm, Ulricehamn, Arboga, Nässjö, Valdemarsvik, Visby, Nynäshamn, Gävle, Köping och Norrtälje	2 750 000
Automatisering av växelstationer	7 500 000
Ny namnanropsstation i Göteborg	1 300 000
Nya grupp- och riksstationer i Stockholm	2 500 000
Utökning och ombyggnad av större telefonstationer	24 371 000
Telegrafutrustningar	500 000
Övriga stationsarbeten	2 500 000
Summa kronor	52 800 000.

Telegrafstyrelsen hemställer om anvisande av 52 800 000 kronor för nästa budgetår till här ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Telegrafstyrelsen har för nästa budgetår föreslagit avsevärt utvidgade investeringar i telegraf- och telefonstationsutrustningar. Kostnaderna för ge-

nomförande av detta program beräknas uppgå till 52 800 000 kronor, vilket innebär en ökning med 21 100 000 kronor jämfört med innevarande budgetår.

Den av telegrafverket i anspråk tagna tillverkningskapaciteten för automatiska telefonstationer, mätt i antalet tillverkade stationsnummer, uppgick 1946 till 90 000 nummer. För år 1947 kan man räkna med en ökning till 115 000 nummer, och under år 1948 synes en ytterligare ökning bli möjlig. Det oaktat torde såsom arbetsmarknadskommissionen framhållit ett genomförande av hela det av telegrafstyrelsen föreslagna investeringsprogrammet knappast kunna ske under budgetåret 1947/48 utan minskning av andra beställares andel i den enskilda industriens produktion. Enligt vad jag inhämtat räknar styrelsen också numera med en förlängning av leveranstiderna, varigenom medelsbehovet för här ifrågakvarande anskaffningar delvis kommer att skjutas över till budgetåret 1948/49.

Vid anmälan tidigare i dag av styrelsens medelsäskanden för telefonstationsbyggnader m. m. har jag även ansett mig böra bland annat med hänsyn till läget på byggnadsmarknaden förorda en begränsning av stationsbyggnadsprogrammet, vilken i sin tur medför ett minskat behov av nya stationsutrustningar.

På grund av nu anförda förhållanden finner jag mig böra förorda, att anslaget till telefon- och telegrafstationer för nästa budgetår nedsättes med 8 800 000 kronor i jämförelse med telegrafstyrelsens ursprungliga förslag. Av nämnda belopp hänföra sig 750 000 kronor till påbörjande av automatiseringsarbeten i Nynäshamn, Visby och Arboga samt återstoden till utökning och ombyggnad av större telefonstationer. I enlighet härmed skulle alltså anslaget för nästa budgetår behöva anvisas med (52 800 000 — 8 800 000) 44 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefon- och telegrafstationer* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 44 000 000.

19. Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar.

[32.] Till förevarande ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 44 000 000 kronor. Anslaget är avsett att användas till de abonnentinstallationer och nätarbeten, som erfordras för mottagande av nya telefonabbonenter, samt till anordnande av nya blanka lands- och riksledningar.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 27 september 1946 beräknat de för budgetåret 1947/48 erforderliga medlen till 48 000 000 kronor med följande fördelning:

	Kronor
Nya abonnentanläggningar	27 000 000
Nätarbeten	13 000 000
Blanka riksledningars	1 400 000
Blanka landsledningar	5 300 000
Övriga arbeten, däri inberäknat nya manuella växelstationer	1 300 000
Summa kronor	48 000 000.

Telegrafstyrelsen hemställer om anvisande av anslag för ifrågakavande ändamål med 48 000 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Vid avgivandet av sina petita för nästa budgetår beräknade *telegrafstyrelsen*, att ökningen av antalet telefonapparater under år 1946 skulle stanna vid 90 000. Denna abonnentökning motsvarar ett anslag under denna rubrik av omkring 53 000 000 kronor. Då emellertid vid ingången av löpande budgetår ett icke disponerat belopp av omkring 4 200 000 kronor fanns tillgängligt å tidigare anvisade anslagsmedel, har *telegrafstyrelsen* kunnat begränsa sina medelsäskanden för nästa budgetår till 48 000 000 kronor, vilket innebär en ökning med 4 000 000 kronor jämfört med innevarande budgetår.

Enligt numera föreliggande uppgifter kan ökningen av antalet telefonapparater under 1946 beräknas uppgå till närmare 100 000. Även för 1947 torde man ha att räkna med en lika stor åtgång av telefonapparater för nytillkommande abonnenter som under 1946. Med hänsyn härtill har jag icke ansett mig böra rikta erinran mot *telegrafstyrelsens* beräkning av medelsbehovet under denna rubrik.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningars* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 48 000 000.

Radioanläggningar.

I sin förenämnda skrivelse den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* lämnat följande uppgifter om rundradions utveckling under åren 1940—1946, mätt i antalet radiolicenser, därvid uppgiften för år 1946 beräknats med ledning av utvecklingen under tiden januari—augusti.

Å r	Radiolicenser		
	antal vid årets slut	ö k n i n g	
		absolut	i %
1940	1 470 000	112 000	8·2
1941	1 551 000	81 000	5·5
1942	1 628 000	77 000	5·0
1943	1 709 000	81 000	5·0
1944	1 784 200	75 200	4·4
1945	1 839 900	55 700	3·1
1946	1 888 000	48 100	2·6

Telegrafstyrelsen uttalar, att en utökning och modernisering av radioanläggningarna, vilken på grund av bland annat importsvårigheter måst stå tillbaka under kriget, nu borde genomföras. Härvid kunde särskilt framhållas kraven på nya fartygsradiostationer. Rederierna hade för ett stort antal fartyg inkommit med beställningar å utbyte av äldre stationstyper mot moderna sådana samt även från utlandet inköpt ett flertal fartyg, å vilka fartygsradiostationer skulle installeras genom telegrafverkets försorg. Styrelsen hade därför funnit sig böra upptaga jämförelsevis stora belopp, sammanlagt 6 100 000 kronor, för nya radioanläggningar, däri inberäknat nya rundradiostationer i Sundsvall och Stockholm samt rundradiosändare för kortvåg i Hörby, om vilkas uppförande beslut tidigare fattats.

Sedermera har telegrafstyrelsen i särskild skrivelse den 20 november 1946 hemställt om anslag med 2 000 000 kronor till trådradioanläggningar.

Slutligen har *luftfartsstyrelsen* i skrivelse den 12 oktober 1946 äskat medel till markradiostationer för luftfarten med 700 000 kronor.

Jag har för avsikt att senare i dag tillstyrka telegrafstyrelsens förslag om anvisande av medel till fartygsradiostationer m. m. I fråga om rundradiostationerna i Stockholm och Sundsvall samt trådradioanläggningar kommer jag att föreslå nedsättning av de äskade anslagen till 500 000 kronor, 250 000 kronor respektive 1 000 000 kronor. *Departements-
chefen.*

Vad angår kortvågsanläggningen i Hörby ha anbud på radioutrustningen inforrats men leveranskontrakt ännu ej tecknats. Förhandlingar om markförvärv ha hittills ej upptagits. I detta läge anser jag mig ej böra föreslå någon medelsanvisning å riksstaten för nästa budgetår till ytterligare förberedande åtgärder för anläggningens utförande. Till markradiostationer för luftfarten kommer jag att tillstyrka anvisande av 485 000 kronor. Enligt mina beräkningar skulle medelsbehovet för radioanläggningar för nästa budgetår belöpa sig till 4 285 000 kronor, vilket innebär en minskning jämfört med budgetåret 1946/47 med 3 330 000 kronor.

Rundradioanläggningar.

20. Ny rundradiostation i Stockholm.

[33.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkten 39) framlagda förslag anvisade 1946 års riksdag för budgetåret 1946/47 till Ny rundradiostation i Stockholm ett investeringsanslag av 500 000 kronor.

Anläggningen har preliminärt beräknats kosta sammanlagt 3 700 000 kronor.

I sin skrivelse den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* meddelat, att hittills endast mätningar och undersökningar utförts för fastställandet av den nya stationens lämpligaste placering samt förberedande förhandlingar upptagits för anskaffandet av nödig mark. För det fortsatta arbetet beräknades 1 500 000 kronor komma att behövas för nästa budgetår.

Styrelsen hemställer, att detta belopp nu anvisas.

Departements-
chefen.

Av 1946 års riksdag meddelades principbeslut om uppförande av en modern rundradiostation om 120 kW i Stockholm eller dess närhet. Samtidigt anvisades medel för genomförande av vissa förberedande åtgärder, huvudsakligen avseende markinköp.

För nästa budgetår synes medelsbehovet till förevarande ändamål kunna begränsas till 500 000 kronor. Beloppet är avsett för att möjliggöra beställning av radioutrustning i utlandet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny rundradiostation i Stockholm* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

21. Ny rundradiostation i Sundsvall.

[34.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i 1945 och 1946 års statsverkspropositioner (kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 31, respektive bil. 5, punkten 40) framlagda förslag anvisade riksdagen för budgetåren 1945/46 och 1946/47 till Ny rundradiostation i Sundsvall investeringsanslag av 400 000 respektive 1 250 000 kronor.

Kostnaderna för byggnadsföretaget ha beräknats till 2 400 000 kronor.

I sin skrivelse den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* hemställt, att för fullföljande av byggnadsföretaget för nästa budgetår måtte anvisas ett investeringsanslag av 750 000 kronor.

Departements-
chefen.

Radioutrustningen för den nya radiostationen i Sundsvall har numera inköpts i utlandet och torde komma att levereras under år 1947. Med hänsyn

härtill synas medel böra stå till telegrafstyrelsens förfogande för utförande av de med stationens uppförande sammanhängande byggnadsarbetena samt för likvidering av ytterligare erforderlig materiel. Medelsbehovet för nästa budgetår torde dock kunna begränsas till 250 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny rundradiostation i Sundsvall* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

22. Trådradioanläggningar.

[35.] Till Trådradioanläggningar har för budgetåret 1946/47 anvisats ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Telegrafstyrelsen har i skrivelse den 20 november 1946 äskat anslag för nästa budgetår för ändamålet med 2 000 000 kronor.

Styrelsen har därvid framhållit, att det vore ofrånkomligt att även under budgetåret 1947/48 fortsätta arbetet med utbyggande av trådradionät på de håll i landet, där den trådlösa rundradiodistributionen behövde kompletteras därmed. Den rådande knappheten på material och arbetskraft jämte de därav följande långa leveranstiderna för trådradiomateriel gjorde det nödvändigt att placera beställningar hos industrien i god tid. Till underlättande av industriens planeringsarbete samt för att fördelaktiga priser skulle kunna ernås, borde vidare dessa order avse jämförelsevis betydande materielkvantiteter. Från dessa utgångspunkter samt med hänsyn tagen till att bristen på material och arbetskraft även medförde att telegrafverket icke kunde bedriva arbetena i den takt, som eljest vore önskvärd ur radiolyssnarnas synpunkt, hade styrelsen uppskattat det under nästa budgetår erforderliga beloppet till 2 000 000 kronor.

Telegrafstyrelsens framställning syftar till en fortsatt utbyggnad av trådradionätet på de håll i landet, där utsändningarna genom den trådlösa rundradion ofta äro utsatta för svåra störningar eller eljest icke kunna avlyssnas med gott resultat. Styrelsens förslag synes mig vara väl motiverat. Emellertid anser jag mig i nuvarande läge icke böra förorda, att det för nästa budgetår avsedda anslaget för ändamålet fastställes till ett högre belopp än anslaget för innevarande budgetår.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Trådradioanläggningar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Radioanläggningar för kommersiell trafik.

23. Fartygsradiostationer m. m.

[36.] Till Fartygsradiostationer m. m. har för budgetåret 1946/47 anvisats ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor. Genom beslut den 25 oktober 1946 har Kungl. Maj:t vidare bemyndigat telegrafstyrelsen att för täckande av brist å nämnda anslag taga i anspråk 700 000 kronor av telegrafverkets dispositionsanslag.

Telegrafstyrelsen har i sin skrivelse den 27 september 1946 beräknat det för ändamålet för budgetåret 1947/48 erforderliga anslaget till 2 050 000 kronor. Huvudparten av anslaget avsåge, anför styrelsen, medel för anskaffning och förnyelse av fartygsradiostationer. Av det erforderliga anslagsbeloppet vore 1 300 000 kronor avsedda för detta ändamål. Det vore dock under nuvarande förhållanden mycket svårt att beräkna behovet av anslagsmedel för fartygsradiostationer. Av anslaget i övrigt skulle 200 000 kronor utgå för modernisering av kustradiostationen i Stavsnäs samt 550 000 kronor för modernisering och komplettering av sändar- och mottagningsutrustningarna vid andra för den kommersiella radiotrafiken befintliga stationer, däri inbegripet ett belopp av 100 000 kronor för tillbyggnad av mottagningsstationen i Enköping.

Under åberopande av det anförda hemställer telegrafstyrelsen att för ändamålet måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett investeringsanslag av 2 050 000 kronor.

Departements-
chefen.

Den ökade efterfrågan på fartygsradiostationer såväl för utrustning av nybyggda fartyg som för modernisering av äldre anläggningar torde nödvändiggöra ett överskridande av det för innevarande budgetår anvisade anslaget med omkring 700 000 kronor. Detta belopp har täckts med anlitan- de av telegrafverkets dispositionsanslag. Även för nästa budgetår torde betydande belopp bliva erforderliga för anskaffande av fartygsradiostationer. Mot telegrafstyrelsens beräkningar härutinnan har jag icke något att erinra. Jag biträder även styrelsens förslag om medelsanvisning för modernisering av kustradiostationen i Stavsnäs. Det för modernisering och komplettering av vissa andra kommersiella radiostationer äskade beloppet av 550 000 kronor avser arbeten vid radiostationerna i Karlsborg och Varberg samt mottagarstationen i Enköping. Då en utbyggnad av dessa radiostationer föranledes av att kapaciteten för närvarande är otillräcklig för att tillfredsställande avveckla den stegrade kommersiella trafiken, finner jag mig böra biträda styrelsens förslag även i denna del.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fartygsradiostationer m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 050 000.

24. Markradiostationer för luftfarten.

[37.] Under statens affärsverksfonder, telegrafverket, ha hittills under överrubriken Radioanläggningar samt rubriken Markradiostationer för luftfarten anvisats särskilda investeringsanslag för specificerade sådana stationer. För innevarande budgetår ha anslag härför anvisats med tillhoppa 465 000 kronor.

I skrivelse den 12 oktober 1946 uttalar *luftfartsstyrelsen*, att — vid bifall till styrelsens i annat sammanhang avgivna förslag, att de fasta radioanläggningar för luftfarten, som vore belägna vid anläggningar tillhörande luftfartsstyrelsen, skulle överföras från telegrafverkets fond till luftfartsfonden — medel för sådana anläggningar i fortsättningen torde böra anvisas under ett anslag till Radioanläggningar under luftfartsfonden. I anslaget borde även beräknas medel för de ändamål, som hittills tillgodosetts från det under fonden upptagna anslaget Radiofyror för luftfarten, vilket för innevarande budgetår anvisats med 1 150 000 kronor.

Under framhållande av att ökningen av flygtrafiken medfört ökade krav på förbättrad radioservice för ernående av största möjliga säkerhet även vid dålig väderlek eller i övrigt ogynnsamma förhållanden, anför styrelsen följande angående de fasta markradioanläggningar, vilka borde utföras under budgetåret 1947/48.

För att nedbringa kostnaderna och tiden för färdigställandet av det flertal förbindelser som äro nödvändiga mellan Torshanda och Vallda, där sändare skola uppställas, erfordras vid den senare platsen en fjärrmanöver- och tontelegrafutrustning för flygsändarestationen. Denna anläggning har kostnadsberäknats till 70 000 kronor.

Vid Stockholm — Bromma flygplats finnes för närvarande en telefonianläggning för ultrakortvåg provisoriskt uppmonterad. Denna anläggning bör snarast kompletteras med en sådan av permanent karaktär. Den nuvarande anläggningen erfordras dock för framtiden såsom reserv vid eventuella driftsstörningar å den nya anläggningen eller vid stark belastning å densamma. Liknande anläggningar, avsedda för fyra olika frekvenser, böra även uppsättas vid Göteborg—Torshanda, Malmö—Bulltofta och Norrköping—Kungsängens flygplatser. Dessa anläggningar, som vardera beräknas draga en kostnad av 30 000 kronor, äro avsedda för förbindelser på korta avstånd med flygplan i luften och äro numera, sedan antalet startande och landande flygplan kraftigt ökat, nödvändiga för en säker trafikreglering. Uppsättandet av dessa telefonianläggningar står helt i överensstämmelse med PICAOS rekommendationer. Därest luftfartsstyrelsen erhåller möjlighet att inköpa anläggningar av här ifrågakommande slag i form av överskottsmateriel till billigare pris än det ovan angivna, avser styrelsen att införskaffa ett ytterligare antal anläggningar för flygplatser, vilka under alla förhållanden inom en nära framtid böra utrustas med förenämnda ultrakortvågsanläggningar. I enlighet med det anförda beräknar styrelsen ett belopp av 120 000 kronor för här ifrågakommande ändamål.

Såsom mellanlandningsplats för den skandinaviska atlanttrafiken användes bland annat Prestwicks flygplats i Skottland. För sändning av erforderliga säkerhetsmeddelanden mellan Sverige och Prestwick samt för vidarebefordran av meddelanden till och från Amerika erfordras enligt PICAOS bestämmelser en radioteletypeanläggning vid Stockholm för fast trafik med Prestwick. Denna anläggning bör omfatta en kortvågssändare (tre kilowatt), radiomottagare, tontelegrafutrustning för mottagare och sändare samt erforderliga teletypeapparater jämte fullständig reserv. Kostnaderna för en dylik anläggning har beräknats till 245 000 kronor.

Markradiostationen vid Visby flygplats bör snarast kompletteras med kortvågssändare, vilken beräknas draga en kostnad av 50 000 kronor.

För kontroll av frekvenser å radioanläggningar ombord å luftfartyg, radiofyror m. m. erfordras en frekvenskontrollstation för flygradiotjänstens speciella behov. Kostnaderna för en sådan anläggning beräknas uppgå till 50 000 kronor.

Den telefonianläggning på kortvåg som finnes vid Stockholm—Bromma flygplats och som är avsedd för förbindelse på längre avstånd bör av trafiksäkerhetsskäl kompletteras med en reservanläggning av motsvarande storlek, avsedd att möjliggöra telefoniförbindelse vid driftsavbrott å den befintliga anläggningen. Liknande anläggningar erfordras, även vid Göteborg—Torslanda och Malmö—Bulltofta flygplatser. Kostnaderna härför ha uppskattats till 165 000 kronor.

I enlighet med nu angivna beräkningar uppgår medelsbehovet för fasta markradioanläggningar under budgetåret 1947/48 till (70 000 + 120 000 + 245 000 + 50 000 + 50 000 + 165 000) 700 000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag har för avsikt att senare i dag anmäla luftfartsstyrelsens förslag till ändrad anslagsrubricering m. m. å luftfartsfonden och därvid föreslå, att redovisningen av markradiostationer för luftfarten även i fortsättningen sker å telegrafverkets fond. Anslag för ändamålet torde följaktligen böra äskas under förevarande rubrik. Enligt vad jag inhämtat äro de av luftfartsstyrelsen föreslagna anläggningarna i luftfartsstyrelsens föreliggande framställning upptagna efter angelägenhetsordning. Vid prövning av de olika anslagsäskandena har jag funnit mig böra förorda, att anslag för nästa budgetår anvisas till en fjärrmanöver- och tontelegrafutrustning för flygsändarestationen vid Vallda med 70 000 kronor, till ultrakortvågstelefonianläggningar vid Stockholm—Bromma, Göteborg—Torslanda, Malmö—Bulltofta och Norrköping—Kungsängens flygplatser med tillhoppa 120 000 kronor, till en radioteleypeanläggning vid Stockholm för fast trafik med Prestwick med 245 000 kronor samt till en kortvågssändare vid Visby flygplats med 50 000 kronor. Anskaffning av övriga av luftfartsstyrelsen föreslagna anläggningar för fasta markradioanläggningar synes däremot kunna anstå till ett följande budgetår. Det sammanlagda anslagsbehovet under denna rubrik skulle i enlighet med det anförda uppgå till 485 000 kronor. Då anläggningarna var för sig äro av mindre omfattning och kostnadsberäkningarna för varje särskild anläggning äro behäftade med vissa osäkerhets-

moment, föreslår jag, att ett gemensamt anslag anvisas med beteckningen Markradiostationer för luftfarten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Markradiostationer för luftfarten* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 485 000.

25. Telegrafverkets dispositionsanslag.

[38.] Såsom Telegrafverkets dispositionsanslag har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 3 000 000 kronor. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 26 oktober 1945 har därjämte till anslaget överförts 2 000 528 kronor 83 öre från ett äldre anslag. För innevarande budgetår har anslaget anvisats med 3 000 000 kronor.

Beträffande användningen av anslaget förutsattes i 1945 års statsverksproposition, att från detsamma skulle tillgodoses meddelsbehovet dels för sådana ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten, för vilka medel icke inräknats under de olika specificerade investeringsrubrikerna, dels för sådana arbeten och anskaffningar, vilka på grund av rörelsens utveckling eller eljest äro behöfliga utan att behovet därav kunnat förutses vid avgivande av senaste anslagspetita, dels ock för täckande av motsedd brist på annat anslag. Vidare har i propositionen 1946: 308 förutsatts, att Kungl. Maj:t skall äga medgiva, att av dispositionsanslaget förskotteras medel för igångsättande av sådant företag, vartill medel anvisats för det följande budgetåret, eller, där så erfordras, för fullföljande av dylikt investeringsföretag utöver vad det för löpande budgetår beviljade investeringsanslaget medgiver.

Genom beslut den 29 mars 1946 har Kungl. Maj:t bemyndigat telegrafstyrelsen att taga det för innevarande budgetår anvisade anslaget i anspråk, varvid skulle iakttagas att anslaget finge användas endast efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, då fråga vore om arbeten eller anskaffningar, vilka var för sig beräknades draga en kostnad överstigande 100 000 kronor, eller om täckande av motsedd brist å annat anslag.

I sin skrivelse den 27 september 1946 har *telegrafstyrelsen* meddelat att av de för budgetåret 1945/46 tillgängliga medlen, 5 000 528 kronor 83 öre, disponerats eller inom den närmaste tiden komme att disponeras 4 142 583 kronor 58 öre, varför de för budgetåret 1946/47 disponibla medlen kunde beräknas till $(5\,000\,528:83 - 4\,142\,583:58 + 3\,000\,000)$ 3 857 946 kronor 25 öre.

Med hänsyn till anslagsförbrukningen sedan den 1 juli 1945 kunde man, uttalar styrelsen, icke räkna med att tillgängliga anslagsmedel skulle visa sig tillräckliga även för budgetåret 1947/48. Styrelsen hemställer därför, att nytt anslag för ändamålet måtte anvisas. Anslagets storlek borde bestämmas till 3 000 000 kronor.

Telegrafstyrelsen har slutligen lämnat sedvanlig specificerad redogörelse för användningen av anslaget under budgetåret 1945/46. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Departements-
chefen.

Å telegrafstyrelsens dispositionsanslag förelåg vid ingången av budgetåret 1946/47 en behållning av mer än 2 900 000 kronor. Senare under budgetåret ha emellertid betydande belopp av dispositionsanslaget tagits i anspråk. Med biträdande av telegrafstyrelsens förslag tillstyrker jag, att anslagsbeloppet för nästa budgetår bestämmas till 3 000 000 kronor eller samma belopp som för innevarande budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Telegrafverkets dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . kronor 3 000 000.

Statens järnvägar.

I skrivelser den 5 juni samt den 21 och den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* gjort framställning om de investeringsanslag för statens järnvägar, som borde anvisas för budgetåret 1947/48. De äskade beloppen uppgå till sammanlagt 139 345 000 kronor. Härjämte har styrelsen i särskild skrivelse den 31 augusti 1946 hemställt om ett anslag av 10 000 000 kronor å tilläggsstat för budgetåret 1946/47 till fortsatt elektrifiering av statsbanenätet.

Över järnvägsstyrelsens framställning den 29 augusti 1946 ha utlåtanden avgivits av statens arbetsmarknadskommission den 11 oktober 1946 och av statens industrikommission den 13 november 1946.

Statens arbetsmarknadskommission har inledningsvis erinrat om, att enligt investeringsutredningens undersökningar (SOU 1944: 12 s. 68) den genomsnittliga årliga investeringen för statens järnvägar under tioårsperioden 1930/31—1939/40 uppgick till 48 miljoner kronor, oberäknat investeringar i nya statsbanelinjer och förvärv av enskilda järnvägar. Utredningen fann emellertid, att den normala investeringen under de närmaste åren efter kriget med nödvändighet måste bli betydligt större. Som skäl härför nämndes dels trafikökningen, som medfört ett ökat behov av dubbelspårsbyggnader, bangårdsutvidgningar och persontunnlar m. m. samt av ökat underhåll, dels ökningen av maximihastigheten, medförande behov av förstärkning av spåröverbyggnaden, dels ock införlivandet med statsbanenätet av enskilda järnvägar, vilka i många fall vore i behov av en omfattande upprustning.

I investeringsstaterna för budgetåren 1944/45—1946/47 hade, fortsätter kommissionen, under statens affärsverksfonder, statens järnvägars fond, uppförts investeringsanslag med respektive 154 481 300, 160 835 600 och 126 495 000 kronor, medan järnvägsstyrelsen i den remitterade framställningen för nästa budgetår föreslagit investeringsanslag med sammanlagt 137 015 000 kronor. Dessa anslagsäskanden innebure således i jämförelse med motsvarande anslag å riksstaten för innevarande budgetår en ökning med omkring 10 miljoner kronor. Denna ökning hänförde sig huvudsakligen till anslag för ändamål, som medförde verkstadsbeställningar, såsom elektriska anläggningar, elektrifiering och rullande materiel. Beträffande dubbelspårsbyggnader innebure anslagsäskandet en ökning av anslaget med 2 miljoner kronor, vilket likaså till väsentlig del torde innebära arbete för industrier. Det av järnvägsstyrelsen i skrivelsen den 31 augusti 1946 äskade anslaget å 10 miljoner kronor å tilläggsstat för innevarande budgetår hade även avsetts för att möjliggöra materialbeställningar för förhindrande av ett avbrott i

elektrifieringsarbetena. Inom den industri, som främst skulle beröras av de förenämnda industribeställningarna, nämligen metallindustrien, hade sedan lång tid behovet av arbetskraft icke på långt när kunnat tillgodoses, och som en följd härav och av andra orsaker vore leveranstiderna inom denna industri i regel långa. Arbetsmarknadskommissionen ville därför, utan att taga ställning till frågan om angelägenheten av ifrågavarande arbeten vid statens järnvägar, framhålla att industriens produktionskapacitet borde i första hand utnyttjas för tillgodoseende av de i det aktuella läget mest angelägna behoven.

Till kommissionens yttrande i fråga om dubbelpårsbyggnader återkommer jag i samband med behandlingen av de särskilda anslagsfrågorna.

Statens industrikommission har beträffande de för byggnader och anläggningar erforderliga kvantiteterna järn och stål uttalat, att dessa enligt uppgifter, som kommissionen erhållit från järnvägsstyrelsen, utgjorde tillhoppa 57 616 ton. I denna kvantitet inginge material för rälsutbyten med 25 000 ton, varav 24 000 ton torde belöpa sig på enbart räls. Då emellertid även de enskilda järnvägarnas oundgängliga behov av räls för trafiksäkerhetens upprätthållande måste tillgodoses, kunde leveransmöjligheterna i fråga om räls till statens järnvägar från Domnarfvets Jernverk, vilket vore ensam tillverkare av räls, icke beräknas högre än till 80 % av nämnda 24 000 ton eller sålunda till 19 200 ton. Beträffande järnbehovet i övrigt måste kommissionen reservera sig för den eventualiteten, att leveranserna icke kunde fullgöras i den takt, som järnvägsstyrelsen kunde komma att önska.

De arbeten, som närmast komme att belasta landets verkstadskapacitet, vore följande:

	Kronor
A. Byggnader och anläggningar.	
Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	2 000 000
Telefonanläggningar m. m.	4 435 000
Elektriska belysningsanläggningar	750 000
Anläggningar för elektrisk tågdrift	9 630 000
Verkstadsmaskiner	2 000 000
	18 815 000
B. Rullande materiel	41 000 000
	Summa kronor 59 815 000.

Av beloppet för rullande materiel utgjorde, fortsätter kommissionen, 20 000 000 kronor kostnader för arbeten, som direkt belastade järnvägsvagnsverkstäder. Enligt de senaste av kommissionen införskaffade uppgifterna om verkstädernas arbetsbeläggning vore dessa för närvarande i det närmaste fullbelagda. Huru beläggningen komme att gestalta sig vid järnvägsstyrelsens beställningstillfälle kunde ej nu bedömas, och leveransmöjligheterna

vore givetvis beroende på fördelningen inom budgetperioden av de av styrelsen beställda arbetena. Enligt tidigare meddelanden från huvudleverantörerna brukade emellertid leveranserna till järnvägsstyrelsen i vanlig ordning inplaneras i dessas tillverkningsprogram. Något hinder ur kapacitetssynpunkt för ifrågavarande leveranser till järnvägsstyrelsen från verkstäderna torde sålunda, såvitt nu kunde bedömas, icke föreligga.

Vad slutligen angår möjligheten att erhålla elektrisk materiel uttalar kommissionen, att jämväl denna sammanhängde med frågan om respektive verkstäders kapacitet. Kabelfabrikerna inom landet vore för närvarande belagda med order till i genomsnitt den 1 oktober 1947, varför inhemsk kabelmateriel ej syntes kunna ställas i utsikt i full utsträckning. Emellertid hade i järnvägsstyrelsens framställning upptagits jämväl anläggningar, varöver kommissionen yttrat sig i andra sammanhang och som redan torde ha inräknats i den av kabelfabrikerna uppgivna orderstocken.

Ur de synpunkter kommissionen hade att beakta ansåge sig kommissionen, såvitt nu kunde bedömas, icke hava något att erinra mot bifall till framställningen.

Vid bedömandet av utvecklingen av investeringarna i statens järnvägars fond är — liksom i fråga om övriga verk — en direkt jämförelse icke möjlig beträffande anslagsbelopp och utgifter å anslagen före och efter kapitalbudgetens omläggning. Före den 1 juli 1944 stodo nämligen förutom anslagen jämväl de s. k. förnyelsefondsmedlen till förfogande för investeringsändamål, och de faktiska nyinvesteringarna motsvarade icke heller de på anslagen lyftade medlen. Jag inskränker mig därför i det följande till att angiva vissa sifferuppgifter för budgetåret 1944/45 och följande budgetår. Bortsett från förvärv av enskilda järnvägar voro reservationerna, medelsanvisningarna och medelsförbrukningen å statens järnvägars investeringsanslag i jämna tusental kronor följande.

Departements-
chefen.

	1944/45	1945/46	1946/47
Reservation vid budgetårets ingång	72 756 000	99 821 000	121 970 000
Anslag för budgetåret.....	125 115 000	122 950 000	128 195 000
Medelsförbrukning.....	97 539 000	97 232 000	

I ett verk av statens järnvägars storlek är det naturligt, att reservationer uppkomma å anvisade investeringsanslag. Reservationerna hänföra sig både till anslag för vissa särskilda företag och till anslag för en fortgående investeringsverksamhet. I sistnämnda fall äro dock — enligt vad jag erfarit — medlen i huvudsak disponerade genom beslut av järnvägsstyrelsen. I viss utsträckning föranledas reservationerna av rent bokföringsmässiga förhållanden, förskjutningar beträffande tidpunkten för vissa likvider samt svårigheten att på förhand avgöra huru stora belopp som kunna komma att för-

brukas under visst budgetår. Av de förut återgivna siffrorna framgår emellertid, att ökningen av reservationerna under de senaste budgetåren väsentligen måste ha föranletts därav, att järnvägsstyrelsen icke haft möjligheter att genomföra investeringar i den omfattning anvisade anslag skulle ha medgivit. Medan den sammanlagda anslagstilldelningen under budgetåren 1944/45 och 1945/46 uppgick till omkring 125 000 000 kronor respektive 123 000 000 kronor, stannade medelsförbrukningen vid allenast omkring 97 000 000 kronor för vardera budgetåret. Såvitt nu kan bedömas torde järnvägsstyrelsens möjligheter att genomföra nya investeringar under budgetåret 1946/47 knappast bliva större än under de närmast föregående budgetåren. Huruvida detta kommer att medföra någon mera avsevärd ökning av reservationssumman är dock ovisst med hänsyn till att tidigare beställd och delvis färdigtillverkad materiel i betydande omfattning torde komma att levereras under budgetåret 1946/47, varvid slutlikvider skola erläggas. Även om materielsituationen under budgetåret 1947/48 skulle förbättras och arbetskraft i något ökad omfattning skulle kunna ställas till järnvägsstyrelsens förfogande, torde dock den härav föranledda ökningen av medelsbehovet utan svårighet kunna tillgodoses med anlitande av reserverade medel.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden har jag ansett mig böra för nästa budgetår räkna med, att det sammanlagda behovet av nya medel för genomförande av möjliga investeringar i statens järnvägars fond skall vara lägre än den för innevarande budgetår anvisade anslagssumman. Det är emellertid uppenbart, att medelsbehovet för de särskilda anslagsändamålen kunna visa sig vara högre eller lägre beroende på reservationernas faktiska storlek i de särskilda fallen, behovet av utvidgningar och förbättringar på vissa områden, trafiksäkerhetens krav m. m. Helt nya angelägna anslagsändamål ha också tillkommit. Till de speciella anslagsfrågorna återkommer jag i det följande. I detta sammanhang torde jag få inskränka mig till några mera allmänna anmärkningar.

Å anslagen till Förlängning av mötesspår och anordnande av tredje tågväg på vissa stationer, Gångbroar och gångtunnlar, Skenfria vägkorsningar m. m., Elektriska belysningsanläggningar, Verkstadsmaskiner m. m., Radioorganisation och Kontaktledningsmateriel finnas medel (i form av reservationer och anslag) tillgängliga i sådan omfattning, att jag icke ansett erforderligt att för nästa budgetår föreslå äskande av ytterligare medel för ändamålen. I några fall — såsom i fråga om anslagen till Fortsatt anläggning av dubbelspår, Diverse åtgärder för spår förstärkning, Telefonanläggningar m. m., Anläggningar för elektrisk tågdrift och Statens järnvägars dispositionsanslag — har jag av liknande skäl funnit mig böra förorda en nedsättning av de av järnvägsstyrelsen äskade beloppen.

Styrelsen har vidare hemställt om anslag till bland annat ett tiotal särskilt specificerade bangårds-, husbyggnads- och verkstadsföretag. Vid en av mig företagen undersökning har framgått, att ett flertal dylika företag i olika delar

av landet ännu icke kunnat påbörjas. Under sådana omständigheter föreligger i och för sig skäl att begränsa styrelsens äskanden av nya anslag. Då emellertid de nya företagen torde få anses ur statens järnvägars synpunkt angelägna och möjligheterna att realisera desamma äro beroende av lokala förhållanden, har jag icke ansett mig böra på enstaka punkter föreslå nedskärningar av styrelsens äskanden. Styrelsen bör nämligen ha möjlighet att, i den mån arbetsmarknadsläget så medgiver och andra mera angelägna investeringsbehov icke föreligga, utföra ifrågavarande företag. Jag utgår emellertid därvid från att det sannolikt icke kommer att bliva möjligt att före utgången av nästa budgetår genomföra alla de särskilda investeringar, vartill medel finnas anvisade eller komma att anvisas. I något fall har jag även funnit mig böra förordna, att visst arbete uppdelas på flera budgetår och att anslaget för nästa budgetår i motsvarande mån nedsättes.

Beträffande övriga av styrelsen äskade anslag får jag hänvisa till de särskilda anslagspunkterna i det följande.

Sammanfattningsvis torde jag dock redan nu få meddela, att vid bifall till mina förslag den sammanlagda anslagssumman för statens järnvägar kommer att uppgå till 101 800 000 kronor för nästa budgetår, vilket innebär en minskning med 26 395 000 kronor i jämförelse med innevarande budgetår. Då avsevärda reservationer å tidigare anvisade anslag torde komma att föreligga vid ingången av nästa budgetår, komma de medel, som vid bifall till mina förslag skulle stå till järnvägsstyrelsens förfogande under budgetåret, att betydligt överstiga den faktiska medelsförbrukningen för budgetåret 1945/46. Jag förutsätter emellertid, att den ytterligare begränsning av investeringsprogrammet, som kan bliva nödvändig, skall ske i samband med prövningen av frågor om beviljande av byggnadstillstånd. Jag anser mig nämligen icke på grundval av styrelsens i hittills sedvanlig form framlagda medelsäskanden böra i vidare mån än som skett begränsa styrelsens investeringsmöjligheter för varje särskilt ändamål. Det synes böra ankomma på styrelsen att i god tid före avgivande av petita för budgetåret 1948/49 företaga en omprövning av de av styrelsen fattade besluten om dispositionen av anvisade medel för olika investeringsändamål samt att upprätta ett tidschema för genomförande av de investeringar, vartill medel redan anvisats. Vid uppgörande av petita bör vidare hänsyn tagas till möjligheten att genomföra såväl nyssnämnda investeringar som de nya investeringar, vartill begäres anvisande av ytterligare anslagsmedel.

Byggnader och anläggningar.**Bangårdar.****1. Utvidgning av spårsystemet vid Hagalunds övre.**

[39.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att uppställningsbangården för persontågsätt vid Hagalunds övre numera vore otillräcklig för ombesörjande av stationens även vid normal trafik föreliggande arbetsuppgifter. Det hade dessutom visat sig erforderligt att till stationen överflytta vissa långgående tågsätt, för vilka utrymme icke längre funnes på uppställningsbangården vid Stockholm C. Vidare borde ur driftsekonomisk synpunkt en del tågsätt, som för närvarande uppställdes vid Sundbyberg, ävenledes överflyttas till Hagalunds övre.

För beredande av utrymme för de sålunda tillkommande persontågsätten och för att i övrigt kunna på ett tillfredsställande sätt ombesörja stationens arbetsuppgifter vore, anför styrelsen, en utvidgning av spårsystemet ofrånkomlig. Kostnaden för den avsedda utvidgningen hade beräknats till 900 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp för nästa budgetår gör järnvägsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Den ifrågasatta utvidgningen av spårsystemet vid Hagalunds övre är av relativt stor omfattning. Arbetena kunna utan svårighet utföras i etapper. Med hänsyn härtill anser jag mig böra förorda, att en uppdelning av arbetena sker så att de mest angelägna utvidgningarna äga rum under nästa budgetår, medan återstående arbeten uppskjutas till budgetåret 1948/49. Av det äskade beloppet torde hälften eller 450 000 kronor böra anvisas för budgetåret 1947/48.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av spårsystemet vid Hagalunds övre* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 450 000.

2. Utbyggnad av håll- och lastplatsen vid Södra Sunderbyn.

[40.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att tågtätheten å bandelen Luleå—Boden numera vore av sådan storleksordning, att det för åstadkommande av en bättre tågföring vore erforderligt att kunna förlägga tågmöten till den nuvarande håll- och lastplatsen Södra Sunderbyn. Behovet härav komme att bli ännu mera framträdande, när malmtrafiken återtagit sin normala omfattning. Även med hänsyn till den lokala

trafiken vid Södra Sunderbyn vore förbättrade anordningar för betjänande av såväl person- som godstrafik av behovet påkallade. Kostnaderna för anläggning av mötesspår och plattformar m. m. samt uppförande av stationsstuga jämte godsbod hade beräknats till 275 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att nämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Jag ansluter mig till styrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departements-
chefen.* måtte föreslå riksdagen

att till *Utbyggnad av håll- och lastplatsen vid Södra Sunderbyn* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 275 000.

3. Diverse bangårdsanordningar.

[41.] För bestridande av kostnaderna för diverse maskinella anordningar å bangårdar, såsom vändskivor, vagnvågar och kranar m. m., samt vissa andra bangårdsanordningar, såsom plattformar och lastkajer m. m., har för budgetåret 1945/46 under rubriken Bangårdsmaskinerier anvisats ett anslagsbelopp av 500 000 kronor. Sedan rubriceringen av anslaget från och med innevarande budgetår ändrats till Diverse bangårdsanordningar, har för sistnämnda budgetår för ändamålet anvisats ett till 1 000 000 kronor höjt anslag.

Järnvägsstyrelsen har i sin skrivelse den 29 augusti 1946 framhållit, att ett starkt behov av plattformsförlängningar alltjämt föreläge, samt hemställt, att jämväl för nästa budgetår ett anslag av 1 000 000 kronor måtte anvisas för ändamålet.

Förevarande anslag är avsett för utförande av anläggningar, vilka äro *Departements-
chefen.* ägnade att rationalisera arbetet på bangårdarna samt underlätta lossning och lastning av vagnar. Jag finner mig på grund härav böra tillstyrka järnvägsstyrelsens medelsäskande under denna punkt.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse bangårdsanordningar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar.

4. Fortsatt anläggning av dubbelspår.

[42.] Till dubbelspårsarbeten vid statens järnvägar hava hittills å riksstaten anvisats följande investeringsanslag.

*Statsverkspropositionen: Bil. 27: Kapitalbudgeten:
Kommunikationsdepartementet.*

Budgetår	Kronor
1937/38	1 300 000
1938/39	1 500 000
1939/40	2 500 000
1940/41	7 250 000
1941/42	4 500 000
1942/43	10 000 000
1943/44	7 000 000
1944/45	14 000 000
1945/46	10 000 000
1946/47	10 000 000

Summa kronor 68 050 000.

Såsom närmare framgår av 1937 års statsverksproposition, anvisades anslaget för budgetåret 1937/38 för att bereda arbetstillfällena åt vissa av de arbetare, som i och med slutförande av arbetet med inlandsbanan hotades av arbetslöshet. Nämda anslag liksom anslaget för det följande budgetåret avsåg förberedande arbeten för dubbelspårsanläggning mellan Järna och Katrineholm. Från och med budgetåret 1939/40 har anslagets karaktär av arbetslöshetsanslag såtillvida ändrats, att de arbetsmarknadspolitiska synpunkterna icke varit på samma sätt som tidigare avgörande vid bedömandet av frågan om anvisande av nya medel för dessa arbeten. Såsom framgår av 1939 års statsverksproposition framlade nämligen järnvägsstyrelsen hösten 1938 en på längre sikt lagd plan för bedrivande av dubbelspårsbyggnader å statens järnvägars huvudlinjer. Denna plan omfattade dels fortsatt dubbelspårsbyggnad å linjen Järna—Katrineholm jämte vissa andra arbeten, dels ock påbörjande av arbeten för ett successivt utbyggande av linjerna Katrineholm—Göteborg och Malmö—Norrköping—Katrineholm till genomgående dubbelspår. De för utbyggnad avsedda sträckorna omfattade sammanlagt 570 kilometer. Dubbelspårsbyggnaderna skulle utföras under en tidrymd av omkring 20 år samt beräknades vid tiden för planens framläggande draga en approximativt uppskattad kostnad av 125 miljoner kronor. Den genomsnittliga investeringen per år skulle sålunda bli 6 à 7 miljoner kronor. Anslagsbeloppen förut-sattes emellertid skola variera med konjunkturläget på sådant sätt, att arbetena till väsentlig del skulle utföras under tider med arbetslöshet.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av medel till fortsatt anläggning av dubbelspår.

Styrelsen meddelar, att dubbelspårsarbeten för närvarande påginge å sträckorna Järna—Skebokvarn, Gårdsjö—Skövde och Mjölby—Tranås. På grund av från arbetsmarknadscommissionen erhållna direktiv hade någon nyanställning av arbetare icke fått ske i stället för ur tjänsten avgångna. Detta hade medfört, att arbetsstyrkan successivt reducerats och för närvarande uppginge till endast inemot 1 000 man mot 1 300 man, som närmast före reduceringen varit medgivet. Såsom styrelsen vid upprepade

tillfällen framhållit vore denna på grund av rådande förhållanden framvingade minskning av arbetsstyrkan till stor olägenhet för dubbelspårsarbetenas bedrivande i en med hänsyn till statens järnvägars intressesynpunkter önskvärd takt. Styrelsen erinrade i detta sammanhang om vad styrelsen i tidigare framställningar anfört rörande dubbelspårens betydelse för trafikens avveckling och möjligheterna att åstadkomma en god tågföring å de starkast trafikerade huvudlinjerna.

I sin framställning föregående år hade styrelsen jämväl framhållit svårigheterna att erhålla för dubbelspårsarbetenas planemässiga bedrivande erforderliga rälskvantiteter. Styrelsens därvid uttalade förmodan, att det under innevarande budgetår skulle inträda förbättrade möjligheter i detta avseende, hade icke motsvarats av det verkliga förhållandet. På grund härav kunde till tidtabellsskiftet under hösten 1946 endast sträckorna Järna—Mölnbo och Gårdsjö—Älgarås öppnas för dubbelspårstrafik.

Den plan för dubbelspårsbyggnadernas bedrivande, som av styrelsen framlagts hösten 1938, hade, erinrar styrelsen, omfattat endast huvudlinjerna Stockholm—Göteborg och Katrineholm—Malmö. I investeringsplanerna vore härutöver upptagna dubbelspårsarbeten å ytterligare ett antal linjer, bland annat sträckan Ockelbo—Bräcke. Å denna sträcka vore särskilt linjedelen Änge—Bräcke på grund av den väsentliga ökningen av trafiken på Norrland för närvarande synnerligen hårt belastad. Även framdeles torde trafiken å denna linjedel, utgörande den gemensamma delen av huvudlinjen till Norrland och tvärlinjen Sundsvall—Storlien, särskilt vad gäller persontrafiken, komma att bli väsentligt större än tidigare med hänsyn till kravet på alltmer förbättrade tågmöjligheter på övre Norrland samt Jämtland och Härjedalen. Styrelsen funne det därför erforderligt att giva det i investeringsplanen upptagna arbetet med anordnande av dubbelspår å sträckan Alby—Änge—Bräcke en hög angelägenhetsgrad. Det vore därför enligt styrelsens åsikt motiverat, att dubbelspårsprogrammet utökades att jämväl omfatta denna linjedel. Därest från statsmakternas sida ingen erinran framställdes och förhållandena på arbetsmarknaden så medgåve, hade styrelsen på grund härav för avsikt att igångsätta förberedande arbeten för åstadkommande av dubbelspår jämväl å sistnämnda sträcka.

För dubbelspårsarbetenas fortsatta bedrivande under nästkommande budgetår ansåge styrelsen — med hänsyn till vad förut anförts rörande eventuell utökning av dubbelspårsprogrammet och de numera gällande ökade löne- och materialkostnaderna ävensom den omständigheten, att mera materialkrävande arbeten, såsom spåröverbyggnad och elektrifiering m. m., beräknades komma till utförande under budgetåret — ett anslag av 12 000 000 kronor vara erforderligt. Styrelsen förutsatte emellertid därvid att, därest förhållandena å arbetsmarknaden skulle undergå någon förändring och det av denna anledning skulle bli fråga om att söka åstadkomma lämpliga arbetsobjekt för beredande av arbetstillfällen, ytterligare medel komme att ställas till förfogande för arbetenas bedrivande.

Under återopandande av det anförda och under hänvisning i övrigt till vad styrelsen och statsmakterna tidigare vid många tillfällen framhållit rörande behovet och angelägenheten av dubbelspårsarbetenas bedrivande hemställer järnvägsstyrelsen om anslag för nästa budgetår till ifrågakvarande ändamål med 12 000 000 kronor.

Omfattningen av statens järnvägars dubbelspårsnät samt de under byggnad varande och planerade dubbelspårslinjerna i södra och mellersta Sverige framgår av den å s. 73 återgivna kartskissen.

Statens arbetsmarknadskommission har i sitt förutnämnda yttrande den 11 oktober 1946 ingått på bl. a. frågan om tillgången på arbetskraft för dubbelspårsarbeten.

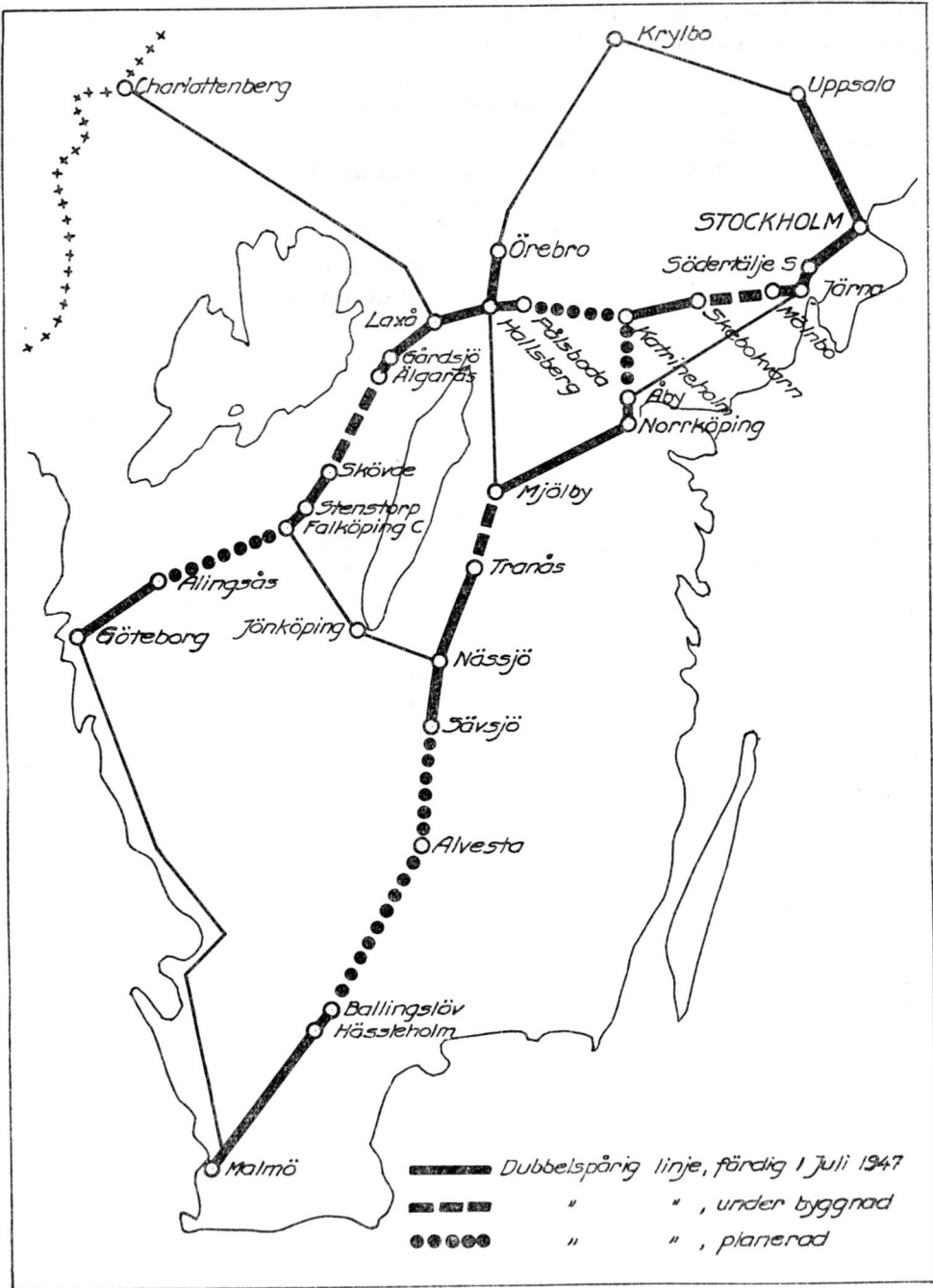
Kommissionen har därvid erinrat om att läget på arbetsmarknaden i början av år 1944 i viss mån undergick en förändring, karakteriserad av minskad efterfrågan på arbetskraft och på sina håll en viss arbetslöshet. I syfte att bereda ökade sysselsättningsmöjligheter vid dubbelspårsarbeten hade för budgetåret 1943/44 å tilläggsstat II uppförts ett anslag av 2 miljoner kronor, varjämte anslaget för budgetåret 1944/45 ökats till 14 miljoner kronor mot det tidigare äskade anslaget å 10 miljoner kronor (Prop. 1944: 117). Därvid beräknades vid dubbelspårsbyggnaderna kunna sysselsättas ungefär samma arbetsstyrka, 1 300 man, som före de av arbetsmarknadsrådet föranledda inskränkningarna sysselsattes med dessa arbeten. I början av år 1945 hade det visat sig svårt att uppehålla denna arbetsstyrka vid dubbelspårsarbetena utan att arbetskraft togs från andra viktiga områden på arbetsmarknaden. Detta gällde särskilt bansträckan Gårdsjö—Falköping. Järnvägsstyrelsen och arbetsmarknadskommissionen hade då överenskommit, att en planerad nyrekrytering tills vidare icke skulle företagas.

Kommissionen uttalar härefter, att det för närvarande rådde en sådan brist på arbetskraft inom praktiskt taget alla områden, att åtminstone under sommarmånaderna någon avsevärd ökning av arbetsstyrkan vid dubbelspårsarbetena icke kunde ske utan att arbetskraft togs från andra verksamhetsområden. Med hänsyn härtill och till de redan nu stora svårigheterna att anskaffa erforderlig arbetskraft även till de ur aktuella försörjningssynpunkter viktigaste produktionsområdena syntes i nuvarande läge en ökning av arbetsstyrkan vid dubbelspårsarbetena i annan mån än vad avsåge arbeten, som utfördes under vintern, icke utan särskilt starka skäl böra företagas.

Järnvägsstyrelsens förslag att i programmet för dubbelspårsarbeten intaga sträckan Alby—Ånge—Bräcke har kommissionen funnit ur arbetsmarknadsynpunkt lämpligt, enär tillgången på arbetskraft i de delar av landet, som berördes av denna järnvägssträcka, vore bättre än i södra och mellersta Sverige ehuru någon arbetslöshet icke för närvarande förelåge i dessa trakter.

*Departements-
chefen.*

Vid anmälan av järnvägsstyrelsens petita för innevarande budgetår erinrade jag, att huvudsakligen arbetsmarknadspolitiska skäl under förkrigstiden och de första krigsåren varit avgörande för anvisandet av medel till dubbelspårsarbeten, medan under senare år i stället svårigheterna att av-

veckla trafiken väsentligen varit bestämmande för anvisandet av anslag för ändamålet, därvid emellertid arbetenas omfattning helt berott av tillgången på arbetskraft. För budgetåret 1945/46 hade arbetsstyrkan beräknats till cirka 1 150 man, motsvarande en arbetskostnad av 10 000 000 kronor. För innevarande budgetår ansåg jag mig med hänsyn till förhållandena på arbetsmarknaden icke böra förorda en medelsanvisning som syftade till en ökning av dubbelspårsarbetena utan föreslog, att anslaget i riksstatsförslaget måtte bibehållas vid samma belopp, 10 000 000 kronor, som för näst föregående budgetår. Riksdagen gav sin anslutning härtill.

Bristen på arbetskraft för angelägna investeringsbehov har numera ytterligare skärpts, och någon nyanställning av arbetare till dubbelspårsarbeten i stället för ur tjänst avgångna har icke ansetts böra ske. Detta har medfört att arbetsstyrkan nu nedgått till under 1 000 man. Såvitt nu kan bedömas torde förhållandena på arbetsmarknaden även under den återstående delen av innevarande budgetår samt under nästa budgetår komma att lägga hinder i vägen för en utvidgning av dubbelspårsarbetena. Man torde snarast ha att räkna med att det kan finnas lämpligt att låta arbetsstyrkan vid dubbelspårsarbetena nedgå ytterligare. Härför talar, förutom arbetsmarknadspolitiska skäl, även den omständigheten att räls för spåröverbyggnaden endast i mycket begränsad omfattning torde kunna tillhandahållas för dubbelspårsanläggningarna.

Med hänsyn till nu anförda förhållanden har jag ansett mig böra för nästa budgetår räkna med ett medelsbehov för dubbelspårsarbeten av högst 8 000 000 kronor. Då det för innevarande budgetår anvisade anslaget torde komma att motsvara förbrukningen under budgetåret, men å anslaget föreligger en reservation av över 4 000 000 kronor, torde anslaget för nästa budgetår kunna beräknas till 4 000 000 kronor. Jag förutsätter emellertid därvid, att medel för utnyttjande av de arbetstillfällen dubbelspårsbyggnaden har att erbjuda för sysselsättande av arbetskraft, som i ett förändrat arbetsmarknadsläge kan bli friställd, skall komma att ställas till förfogande i annan ordning.

Dubbelspårsarbetena ha, såsom förut framhållits, under senare år väsentligen varit motiverade av svårigheterna att på vissa linjesträckor avveckla trafiken. Med den knapphet på arbetskraft, som alltjämt är rådande, synes det tills vidare böra fasthållas, att arbetena icke böra utvidgas till nya sträckor utan att starka trafiktekniska skäl kunna åberopas härför. Såsom järnvägsstyrelsen framhållit har emellertid Norrlandstrafiken numera väsentligt ökats, vilket haft till följd att särskilt linjedelen Änge—Bräcke blivit synnerligen hårt belastad. Jag anser mig därför icke böra rikta erinran mot att järnvägsstyrelsen, om förhållandena på arbetsmarknaden så medgiva, igångsätter förberedande arbeten för åstadkommande av dubbelspår jämväl på sträckan Alby—Änge—Bräcke, vilket arbete redan nu ingår i investeringsreserven av dubbelspårsarbeten. Dessa förberedelsearbeten synas böra så bedrivas, att ett framtida ianspråktagande av detta arbetsobjekt för sysselsättande av friställd arbetskraft underlättas.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fortsatt anläggning av dubbelspår* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . . kronor 4 000 000.

Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden.

5. Rälsutbyten m. m.

[43.] Till förevarande ändamål ha under följande år anvisats här angivna belopp såsom investeringsanslag eller av förnyelsefondsmedel, nämligen

Budgetår resp. arbetsår	Å riksstaten	Av förnyelsefondsmedel	Summa
1942/43 resp. 1942	3 700 000	6 300 000	10 000 000
1943/44 » 1943	3 000 000	7 000 000	10 000 000
1944/45	8 000 000	—	8 000 000
1945/46	10 000 000	—	10 000 000
1946/47	12 000 000	—	12 000 000

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* framhållit, att de senaste årens starka trafik föranlett stor förslitning av spåröverbyggnaden. En utökning av det normala arbetsprogrammet vore därför ofrånkomligt under några år framåt. Å de förstatligade järnvägslinjerna erfordrades alltså jämt spår förstärkningsarbeten i stor utsträckning. Styrelsen ansåge därför erforderligt, att ett anslag av 12 000 000 kronor anvisades även för nästa budgetår till nu ifrågakvarande ändamål.

Härom gör järnvägsstyrelsen hemställan.

För att tillgodose de ökade kraven på statens järnvägar beträffande drift- *Departements-* säkerhet, tåghastighet, tyngre rullande materiel samt vagnarnas jämna gång *chefen.* erfordras omfattande utbyten av lättare spårmateriel mot tyngre. En dylik standardhöjning synes särskilt påkallad beträffande stora delar av de med statsbanenätet införlivade enskilda järnvägarna. Härtill kommer att den av krigsårens högtrafik föranledda ökade förslitningen av rälsen nödvändiggör en i snabbare takt bedriven förnyelse av denna.

Nämnda förhållanden göra det angeläget, att arbetena med rälsutbyten under nästa budgetår bedrivs i den omfattning järnvägsstyrelsen föreslagit. Rälsåtgången kan beräknas motsvara de av industrikommissionen angivna leveransmöjligheterna från järnindustrien. På grund härav kommer det vid bifall till nämnda förslag att bli nödvändigt, att i motsvarande mån inskränka på andra rälskrävande anläggningsarbeten, främst dubbelspårsarbeten och banelektrifieringar. Jag har emellertid vid en prövning av de olika investeringarnas inbördes angelägenhetsgrad stannat för att tillstyrka hela den till rälsutbyten m. m. äskade medelsanvisningen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Rälsutbyten m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 12 000 000.

6. Diverse åtgärder för spår förstärkning.

[44.] I sin skrivelse hösten 1938 med äskande av anslag för budgetåret 1939/40 framlade järnvägsstyrelsen en plan för utförande av spår förstärknings- och kompletteringsarbeten, avseende huvudsakligen inläggning av makadamballast å vissa huvudlinjer (1939 års statsverksproposition, kapitalbudgeten, bil. 4, punkten 34). Programmet åsyftade att möjliggöra användningen av en snabbare loktyp, beträffande vilken utredningar då pågingo inom järnvägsstyrelsen. Genomförandet av de åsyftade åtgärderna skulle vid dåvarande prisnivå draga en kostnad av inemot 24 000 000 kronor. I denna kostnad ingick emellertid ett belopp av 6 000 000 kronor till vissa förstärknings- och kompletteringsarbeten å huvudlinjernas banvall, ballast m. m., vilket belopp 1938 års riksdag i enlighet med Kungl. Maj:ts efter järnvägsstyrelsens hemställda framlagda förslag medgav skulle få avföras som driftutgifter, ehuru de avsedda arbetena till större delen representerade en värdeökning. Kostnaderna i övrigt för programmets realiserande, i runt tal 18 000 000 kronor, hava däremot förutsatts skola i vanlig ordning anvisas å riksstaten.

Av sistnämnda belopp om 18 000 000 kronor hava hittills å riksstaten anvisats tillhopa 4 700 000 kronor, varav för budgetåren 1944/45—1946/47 200 000 kronor, 500 000 kronor respektive 1 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anfört, att för ett kontinuerligt bedrivande av dessa förstärkningsarbeten ett oförändrat anslag av 1 000 000 kronor beräknats bliva erforderligt för budgetåret 1947/48, samt hemställt om anvisande av nämnda belopp.

De åtgärder till spår förstärkning, för vilka järnvägsstyrelsen nu äskar medel, avse ett fortsättande av det år 1938 framlagda programmet. Det är visserligen önskvärt, att detta snabbt genomföres. Emellertid torde det även under nästa budgetår komma att föreligga svårigheter att erhålla arbetskraft jämväl till andra än mera angelägna anläggningsarbeten. På grund härav torde en nedsättning kunna ske av det av styrelsen äskade beloppet.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Diverse åtgärder för spår förstärkning* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 500 000.

7. Broar m. m.

[45.] Anslaget under denna rubrik är i huvudsak avsett för ombyggnad eller förstärkning av järnvägsbroar, viadukter, vägportar och vägbroar. För ändamålet ha för vartdera av budgetåren 1944/45 och 1945/46 anvisats 500 000 kronor samt för innevarande budgetår 2 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* erinrat om att den höjning av anslaget, som sålunda skett för innevarande budgetår, varit motiverad av nödvändigheten av att efter krigets slut återupptaga arbetet på den normala förnyelsen av bromaterielen, vilken förnyelse under kriget i viss mån fått stå tillbaka för ur militär synpunkt viktigare arbeten. Den ökning av brobeståndet som följt med övertagandet av enskilda järnvägar hade medfört ett ökat medelsbehov under denna rubrik.

Även under nästa budgetår torde det, uttalar styrelsen, bliva nödvändigt att bedriva ifrågavarande arbeten i större omfattning än under krigsåren. För utförande av sålunda planerade broombyggnader, av vilka ett flertal vore av betydande storlek, hade styrelsen beräknat ett anslag av 2 000 000 kronor erforderligt under budgetåret 1947/48.

Styrelsen hemställer om anvisande av nämnda belopp.

Av den lämnade redogörelsen framgår, att behovet av anslag till broar *Departements-*
chefen. m. m. ökat på grund av att arbeten av ifrågavarande slag under krigsåren måst eftersättas ävensom genom den fortgående ökningen av brobeståndet genom införlivandet av enskilda järnvägar med statsbanenätet. Materialtillgången har emellertid under de båda senaste budgetåren varit så knapp att arbeten för allenast omkring 100 000 kronor kunnat utföras medan de anvisade anslagen samtidigt uppgått till sammanlagt 1 000 000 kronor. I betraktande av den eftersläpning, som sålunda uppkommit, och då för innevarande budgetår anvisats 2 000 000 kronor för ändamålet, har jag ansett anslaget för nästa budgetår kunna nedsättas till 1 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Broar m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Husbyggnader.

8. Nytt stationshus i Strängnäs.

[46.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till nytt stationshus i Strängnäs med 175 000 kronor.

Styrelsen framhåller, att på grund av den alltmer ökade trafiken vid Strängnäs tjänstelokalerna därstädes sedan längre tid tillbaka varit otillräckliga och otidsenliga. Frågan om utökning av desamma hade därför under flera år varit aktuell, och olika alternativ för erhållande av större och förbättrade utrymmen hade prövats. Då lokalförhållandena nu vore i hög grad otillfredsställande och den nuvarande trafikvolymen i huvudsak kunde förväntas bliva bestående, borde lokalfrågans lösning icke längre uppskjutas. Av byggnadstekniska och andra orsaker kunde en tillbyggnad av

den gamla stationsbyggnaden icke komma i fråga, utan ett helt nytt stationshus borde uppföras. Kostnaden härför hade beräknats till 175 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Jag biträder järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nytt stationshus i Strängnäs* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 175 000.

9. Ombyggnad av stationshuset vid Trelleborg C.

[47.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att tjänstelokaler och för allmänheten avsedda utrymmen i stationshuset vid Trelleborg C sedan lång tid tillbaka vore otillräckliga och otidsenliga. Ehuru en ombyggnad under flera år varit aktuell, hade denna bland annat på grund av nedläggandet av färjetrafiken Trelleborg—Sassnitz fått anstå. Förhållandena vid stationen hade emellertid blivit alltmer otillfredsställande och även föranlett starka erinringar från stadens trafiknämnd. Åtgärder till förbättring av lokalerna borde därför snarast vidtagas. Erforderliga ombyggnads- och förändringsarbeten hade beräknats draga en kostnad av 150 000 kronor.

Med åberopande av det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att för nästa budgetår nämnda belopp måtte anvisas för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

Mot järnvägsstyrelsens förevarande framställning har jag icke något att erinra. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av stationshuset vid Trelleborg C* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 150 000.

10. Om- och tillbyggnad av godsmagasinet i Västerås.

[48.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till om- och tillbyggnad av godsmagasinet i Västerås med 250 000 kronor.

Såsom motivering för detta anslagsbehov har styrelsen anfört, att vid centralstationen i Västerås skulle anordnas en busstation, vilken enligt överenskommelse med Västerås stad skulle vara färdigställd senast den 1 oktober 1948. Tillkomsten av denna busstation komme att föranleda överflyttning av ilgodsrörelsen från den nuvarande ilgodsbyggnaden till fraktgodsmagasinet, vilken åtgärd även av driftsekonomiska skäl vore motiverad. För tillgodoseende av det härigenom uppstående behovet av ökat utrymme i fraktgodsmagasinet vore en tillbyggnad av detta erforderlig. I samband därmed borde

nya expeditiionslokaler anordnas i stället för de nu befintliga, vilka vore otillräckliga och i övrigt otillfredsställande. Kostnaderna för behövlige om- och tillbyggnadsarbeten hade beräknats till 250 000 kronor.

Jag har intet att erinra mot järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att till *Om- och tillbyggnad av godsmagasinet i Västerås*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

11. Nytt överliggningshus i Ånge.

[49.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till nytt överliggningshus i Ånge med 350 000 kronor.

Styrelsen erinrar, att statens järnvägar i egna fastigheter i Ånge, där ombyte av tågpersonal i stor omfattning skedde, för närvarande disponerade sovplatser för 50 man överliggande tågpersonal. Huvudparten av dessa sovplatser vore förlagda till en från centralkök omändrad träbyggnad, belägen utmed huvudspåren norr om bangården. Mot denna förläggning hade från personalhåll framförts upprepade klagomål, vilka måste anses vara berättigade, emedan störningar från bangården förekomme och byggnaden för övrigt icke kunde anses motsvara nutida fordringar på hygien m. m. Ett nytt överliggningshus vore därför mycket behövt. I detsamma borde förutom dagrum, matrum och pentry även inrymmas en undervisningslokal samt bostad för städerska. Kostnaderna för ett dylikt överliggningshus hade beräknats till 350 000 kronor.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att till *Nytt överliggningshus i Ånge* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 350 000.

12. Nya bostadshus.

[50.] Till nya bostadshus har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* erinrat hurusom styrelsen i sin petitaskrivelse den 22 september 1945 framhållit, att det vore motiverat att statens järnvägar i begränsad omfattning uppförde nya, för järnvägspersonalen avsedda bostadshus å vissa platser med sådana speciella förhållanden, att möjlighet för personalen att på annat sätt skaffa sig bostäder icke funnes eller inom rimlig tid kunde beräknas uppkomma.

Styrelsen anför, att behov av nya bostäder av nu ifrågavarande art allt jämt vore för handen och att styrelsen därför ansåge erforderligt, att ett anslag av 1 000 000 kronor anvisades jämväl för nästa budgetår till förevarande ändamål.

Härom gör järnvägsstyrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Jag tillstyrker, att jämväl för nästa budgetår ett belopp av 1 000 000 kronor ställes till järnvägsstyrelsens förfogande för uppförande av bostadshus för statens järnvägars personal i sådana särskilda fall, varom här är fråga. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nya bostadshus* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

13. Utvidgning av enrumslägenheter.

[51.] Anslaget under förevarande rubrik avser förändring av enrumslägenheter till lägenheter om två rum och kök. Till detta ändamål hava under en följd av år anvisats vissa belopp, intill den 1 juli 1944 av förnyelsefondsmedel och därefter å kapitalbudgeten. Tidigare utgick ett anslag av 150 000 kronor för år. Från och med budgetåret 1943/44 har ett belopp av 300 000 kronor anvisats varje budgetår.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* liksom i tidigare petitaskrivelser framhållit, att förhållandena å arbetsmarknaden under de senaste åren nödvändiggjort en viss begränsning av de planerade arbetena. På grund härav kvarstode även vid sistförflutna budgetårs utgång en icke obetydlig behållning å tidigare anvisade anslag. I förhoppning om att förbättrade förhållanden å arbetsmarknaden efter hand skulle inträda samt under hänvisning till styrelsens under nästföljande punkt återgivna uttalande beträffande pågående utredning rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd ville styrelsen likväl med hänsyn till det angelägna behovet av rymligare bostäder föreslå, att även för nästkommande budgetår ett oförändrat anslagsbelopp av 300 000 kronor anvisades för ifrågavarande ändamål.

*Departements-
chefen.*

Arbetena med förändring av enrumslägenheter till lägenheter om två rum och kök ha under de senaste åren kommit att släpa efter i förhållande till medelsanvisningen. Så snart förhållandena det medgiva torde emellertid ifrågavarande arbeten komma att intensifieras. Oaktat viss behållning föreligger å anslaget anser jag mig därför böra tillstyrka, att även för nästa budgetår anslaget anvisas med 300 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utvidgning av enrumslägenheter* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 300 000.

14. Modernisering av bostadslägenheter.

[52.] Till modernisering av bostadslägenheter anvisades för vart och ett av budgetåren 1939/40—1941/42 av förnyelsefondsmedel 500 000 kronor. Från och med budgetåret 1943/44 har för ändamålet anvisats ett årligt anslag av 1 000 000 kronor, som efter den 1 juli 1944 utgår av investeringsmedel från kapitalbudgeten.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till ändamålet med 1 000 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hade, erinrar styrelsen, jämlikt Kungl. Maj:ts bemyndigande tillkallat ett antal sakkunniga för utredning rörande förbättring av statens järnvägars bostadsbestånd. Utredningen avsåge bland annat upprättande av en plan för modernisering av statens järnvägars bostadslägenheter i hela den omfattning, som betingades av numera vedertagen bostadsstandard. Enligt vederbörande departementschefs uttalande till statsrådsprotokollet av den 29 juni 1945 borde dock den avsedda utredningen, som kunde antagas bli tidskrävande, ej få förhindra en fortgående förbättring av bostadslägenheterna i fall, där sådan förbättring enligt hittillsvarande bedömningsgrunder kunde finnas påkallad. I avvaktan på resultatet av den anbefallda utredningen ansåge styrelsen därför, att för tillgodoseende av det mest angelägna behovet av bostadsförbättringar — i första hand anordnande av vatten- och avloppsledningar — ett anslagsbelopp av 1 000 000 kronor vore erforderligt även för nästkommande budgetår.

Vad jag under nästföregående punkt anført rörande utvidgning av en-
rumslägenheter är i motsvarande mån tillämpligt på modernisering av bo-
stadslägenheter. Jag anser mig därför böra tillstyrka, att det av järnvägssty-
relsen till sistnämnda ändamål äskade beloppet anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Modernisering av bostadslägenheter* för budgetåret
1947/48 anvisa ett investeringsanslag av .. kronor 1 000 000.

15. Utlämnande av egnahems lån.

[53.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i statsverkspropositionen (utgifter för kapitalökning, bil. 1, punkten 39) framlagda förslag i ämnet medgav 1920 års riksdag bland annat, *dels* att tomter finge av statens järnvägar med tomträtt upplåtas från ett statens järnvägar tillhörigt, för egnahemsbyggnader avsett område vid Notviken i Luleå, *dels ock* att till vid statens järnvägar fast anställd person, åt vilken tomt upplåtes, finge i överensstämmelse

med vissa grunder utlämnas lån för uppförande av egnahemsbyggnad. Enahanda medgivande har sedermera jämväl lämnats beträffande ett för järnvägspersonal avsett egnahemsområde vid Ulriksdal. För utlämnande av dylika lån har järnvägsstyrelsen jämlikt beslut av 1920 och 1925 års riksdagar erhållit bemyndigande att av förlagsmedel disponera ett sammanlagt belopp av 1 200 000 kronor. I fråga om lånebeloppens storlek har föreskrivits, att lån får beviljas med högst nio tiondelar av den av järnvägsstyrelsen fastställda byggnadskostnaden eller värdet av redan uppförd byggnad, med iakttagande av att i intetdera fallet värde över 20 000 kronor får tagas i beräkning vid bestämmande av lånets storlek.

Den sålunda öppnade möjligheten till uppförande av egna hem har beträffande Ulriksdal utnyttjats i så stor utsträckning, att praktiskt taget hela det för ändamålet indelade området, omfattande ett 80-tal tomter, tagits i anspråk för bebyggelse. Vad däremot gäller Notviken ha endast 13 tomter upplåtits och bebyggt. Efter år 1931 har något egnahemsbyggande inom det härför avsedda området icke förekommit, ehuru ytterligare ett 30-tal tomter finnas disponibla.

I skrivelse den 5 juni 1946 har *järnvägsstyrelsen* framlagt förslag om vissa åtgärder för att ytterligare utveckla egnahemsverksamheten vid Notviken.

Från personalhåll hade gjorts gällande, meddelar styrelsen, att ett större intresse för egnahemsbyggande vid Notviken skulle vara att påräkna, därest tomterna kunde upplåtas med äganderätt i stället för med tomträtt. I samband därmed hade flertalet av de nuvarande tomträttsinnehavarna inkommit med framställning om friköp av disponerade egnahemstomter, under förutsättning att rimliga villkor kunde erhållas. I fråga om möjligheten att under nu rådande förhållanden uppföra nya egnahemsbyggnader hade för saken intresserade personalrepresentanter vidare framhållit svårigheten att finansiera ett egnahemsbygge med ett till 18 000 kronor maximerat lånebelopp samt föreslagit den ändringen av hittills gällande bestämmelser, att vid bestämmande av lånebeloppets storlek ett högsta byggnadsvärde av 40 000 kronor finge tagas i beräkning. Därjämte hade uttalats önskvärdheten av att tiden för lånebeloppets återbetalning, som enligt hittills tillämpade grunder uppginge till cirka 30 år, måtte, där så av låntagaren begärdes, få utsträckas till 40 år. Slutligen hade föreslagits en sänkning av nu gällande räntesats av 3,6 % till 3 %.

Järnvägsstyrelsen förklarar med anledning härav, att styrelsen för sin del vore beredd att, i den mån så lämpligen kunde ske, understödja de åtgärder, som kunde förväntas befrämja ett fortsatt egnahemsbyggande vid Notviken, varav ett starkt behov otvivelaktigt förelåge. Vad först gällde frågan om dispositionsrätten till egnahemstomterna ville styrelsen framhålla, att begränsningen av markupplåtelsen till enbart tomträtt närmast förestavats av önskemålet att kunna bibehålla egnahemsområdet för bostäder åt järnvägsperso-

nal. Med hänsyn till att ett medgivande till friköp av tomterna kunde befaras komma att motverka detta syfte, ansåge sig styrelsen för närvarande icke kunna föreslå en ändring av hittills gällande grunder i detta hänseende.

Vad anginge frågan om höjning av det maximivärde, varå lånebelopp må beräknas, vore det ostridigt, yttrar styrelsen vidare, att den högsta lånesumma, som enligt hittillsvarande grunder finge utlämnas, numera icke beredde samma möjlighet till finansiering av ett egnahemsbygge som fallet varit vid den tidpunkt, då nämnda grunder fastställdes. Vid bedömning av i vilken utsträckning maximivärdet borde höjas, syntes dock hänsyn böra tagas ej blott till stegringen av byggnadskostnaderna utan även till låntagarnas förmåga att gälda de med lånet förenade årliga utgifterna. Ej minst av sistnämnda anledning funne styrelsen det knappast vara tillrådligt att medgiva en så betydande höjning av maximivärdet som den av personalrepresentanterna föreslagna, d. v. s. till 40 000 kronor. Styrelsen ville förorda en höjning, som anslöte sig till vad som i detta hänseende tillämpats beträffande den statliga egnahemsverksamheten, där en höjning av maximivärdet å bostadsegnahem under motsvarande tid skett med 50 %. Det högsta byggnadsvärde, varå lånebelopp finge beräknas, borde sålunda i fråga om nya egnahemslån fastställas till 30 000 kronor.

Med avseende på amorteringstidens längd anser styrelsen det vara av vikt, att denna i möjligaste mån anpassades så, att lånet åtminstone till större delen kunde vara återbetalat vid låntagarens inträde i pensionsåldern. En ökning av amorteringstiden till maximalt 40 år, som nu ifrågasatts, skulle enligt styrelsens mening närmast vara ägnad att motverka detta syfte, då det icke mera allmänt torde förekomma att befattningshavarna vid statens järnvägar före 25—30-årsåldern läte åt sig uppföra egna hem. Styrelsen hade sålunda icke funnit anledning att härutinnan föreslå ändring av gällande grunder.

Beträffande framställningen om sänkning av räntesatsen å utlämnade lån erinrar styrelsen om att jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 19 juni 1942 skall för här ifrågavarande lån tillämpas det procenttal, efter vilket motsvarande bostadslån ur statens egnahemsfond förräntas. Styrelsen funne därför icke anledning att i detta avseende föreslå någon ändring, med mindre ändring av procenttalet för sistnämnda lån komme i fråga.

Styrelsen meddelar slutligen, att det belopp av sammanlagt 1 200 000 kronor, som styrelsen ägde disponera för utlämnande av egnahemslån vid Notviken och Ulriksdal, numera tagits helt i anspråk, samt att det nu kvarstående lånebeloppet efter verkställda amorteringar uppginge till omkring 700 000 kronor. Med hänsyn till angelägenheten av att ett fortsatt egnahemsbyggande vid Notviken befrämjades, borde enligt styrelsens mening ytterligare 300 000 kronor få disponeras för egnahemslån. Beloppet borde ställas till styrelsens förfogande såsom särskilt investeringsanslag.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att
dels medgiva, att vid utlämnande av nya egnahemslån till järnvägsperso-

nal vid Notviken enligt tidigare fastställda grunder ett högsta byggnadsvärde av 30 000 kronor må få tagas i beräkning;

dels ock för utlämnande av egnahemslån anvisa ett särskilt investeringsanslag av 300 000 kronor.

Med anledning av järnvägsstyrelsens framställning ha *representanter för egnahemsägarna inom statens järnvägars egnahemsområde vid Notviken* i skrivelse den 15 juni 1946 hemställt om beaktande av vissa i skrivelsen framförda synpunkter beträffande de från personalhåll uttalade önskemålen rörande här ifrågavarande låneverksamhet. I skrivelsen anföres i huvudsak följande.

1) Den av järnvägsstyrelsen föreslagna höjningen av maximibygnadsvärdet med 50 % är tillräcklig, om endast enfamiljshus bygges. För tvåfamiljshus är höjningen däremot icke tillräcklig. Ur räntabilitetssynpunkt kunna tvåfamiljshus vara att föredraga. Vissa av de nu lediga tomterna äro belägna inom kvarter med uteslutande tvåfamiljshus, varför tillstånd att bygga enfamiljshus där icke kan påräknas.

2) En sänkning av räntesatsen anses i hög grad önskvärd för att totalutgifterna för ett egnahem skall komma i nivå med hyror för motsvarande lägenheter.

3) För att stimulera egnahemsbebyggelse vid så unga år som möjligt i samband med familjebildning vore det önskvärt att erhålla en lägre amortering, lämpligen genom att förlänga amorteringstiden till 40 år för dem som så önska.

4) Bland de personer, som tidigare byggt egnahem, är det en mera allmän önskan att få friköpa tomten sedan halva egnahemslånet amorterats. Anledningen härtill är närmast den, att vederbörande önska få slippa fortsatt amortering och placera återstående lån i bank mot inteckning.

I ett häröver avgivet, den 22 juli 1946 dagtecknat utlåtande har *järnvägsstyrelsen* anfört, bland annat, att betryggande garanti för att de bostadshus, som med anlåtande av statens järnvägars lånemedel uppfördes, även komme att så långt möjligt bibehållas som bostäder för järnvägspersonal, knappast kunde erhållas, med mindre dispositionsrätten till egnahemstomterna begränsades till tomträtt. Den av styrelsen förordade höjningen av det maximivärde, varå lånebelopp finge beräknas, hade motiverats av den under de senare åren inträdda stegringen av byggnadskostnaderna och avsåge sålunda icke att bereda möjlighet till uppförande av större byggnader än som tidigare varit fallet. Givetvis kunde det för låntagaren vara ekonomiskt fördelaktigt att jämväl låta utföra en eller flera bostadslägenheter för uthyrning. Att i erforderlig utsträckning ställa medel till förfogande för sådant ändamål ansåge styrelsen emellertid falla utom ramen för den egentliga egnahemslåneverksamheten. Styrelsen funne sig därför icke kunna tillstyrka en så betydande höjning av maximivärdet, som den av egnahemsägarna föreslagna. I fråga om amorteringstidens längd samt räntesatsen hänvisar styrelsen till sina uttalanden därutinnan i skrivelsen den 5 juni 1946.

Över järnvägsstyrelsens framställning den 5 juni 1946 samt personalrepresentanternas skrivelse den 15 juni 1946 ha utlåtanden avgivits den 21 juni

1946 av statskontoret, den 8 juli 1946 av riksräkenskapsverket, den 22 augusti 1946 av egnahemsstyrelsen samt den 28 augusti 1946 av statens byggnadslånebyrå, varjämte järnvägsstyrelsen den 2 november 1946 yttrat sig i anledning av vad statens byggnadslånebyrå anfört i sitt utlåtande.

Statskontoret förklarar, att ämbetsverket anslöte sig till vad järnvägsstyrelsen anfört angående dispositionsrätten till de upplåtta tomterna, räntevillkor och amorteringstid. Enligt statskontorets uppfattning borde olika kostnadsvärden för lånens beräkning fastställas för en- och tvåfamiljshus. Nämda värden borde avpassas på så sätt, att såväl nuvarande som blivande egnahemsägare komme i åtnjutande av i stort sett likartade villkor.

Riksräkenskapsverket säger sig icke ha något att erinra mot järnvägsstyrelsens framställning. Amorteringen å lånen borde tillgodoföras den i investeringsstaten för statens järnvägars fond uppförda inkomstiteln för övriga kapitalmedel.

Egnahemsstyrelsen erinrar om, att gällande belåningsvärde för fastigheter, vilka belånades med statens bostadsegnahemslån, utgjorde 18 000 kronor enligt medgivande av 1946 års riksdag. Huruvida anledning funnes till bestämmande av ett så högt fastighetsvärde som 30 000 kronor vid den av statens järnvägar bedrivna egnahemsverksamheten, undandroge sig egnahemsstyrelsens bedömande. Låneräntan syntes böra bibehållas vid 3,6 procent, som gällde för statens egnahemslånerörelse i övrigt. Beträffande amorteringstidens längd torde det ej vara ogörligt att konstruera amorteringsplanen på sådant sätt, att intressenternas önskemål i denna del i huvudsak bleve tillgodosedda.

Statens byggnadslånebyrå framhåller, att den av järnvägsstyrelsen bedrivna låneverksamheten pågått sedan mer än 25 år tillbaka och därför finge antagas ha vunnit hävd hos järnvägsfolket i Notviken. Ur administrativ synpunkt vore det också otvivelaktigt enklare för personalen att direkt med arbetsgivaren träffa avtal om markupplåtelse och bostadslån än att hos en främmande myndighet anhängiggöra ett låneärende. På grund härav, och då den fortsatta låneverksamheten vore avsedd att begränsas till det 30-tal tomter som återstode obebyggda, talade övervägande skäl för att sagda verksamhet finge fortgå.

Vidkommande de särskilda frågor, som avses i de remitterade framställningarna, uttalar byggnadslånebyrån den uppfattningen, att, därest den av järnvägsstyrelsen bedrivna låneverksamheten skulle fullföljas, densamma måste bedrivas på sådana villkor, att den verkligen innebure ett effektivt bistånd åt de bostadsbehövande järnvägsmännen. I enlighet härmed ansåge byrån, att låntagarna borde tillförsäkras en sådan rätt till tomtmarken, att svårighet icke mötte för dem att vid förefallande behov upptaga bottenlån hos sparbank eller annan fastighetskreditgivare. Byrån hölle det för sannolikt, att järnvägsstyrelsen skulle, eventuellt efter jämkning i gällande tomt-

rättsbestämmelser, kunna erhålla utfästelse från fastighetskreditgivare på orten, att dessa skulle vara villiga att — därest bankmässiga förutsättningar i övrigt föreläge — bevilja egnahemsägare bottenlån. Skulle mot förmodan tomträttssäkerhet icke anses godtagbar, borde möjlighet beredas egnahemsägare att friköpa tomten; järnvägsstyrelsens intresse av att förhindra, att marken användes till annat än det avsedda ändamålet, torde kunna tillgodos ses genom förbehåll om återköpsrätt, som intecknades i fastigheten.

Byggnadslånebyrån anser i likhet med järnvägsstyrelsen, att det maximivärde, varå lånebelopp skulle beräknas, borde höjas. Den av styrelsen föreslagna värdegränsen, 30 000 kronor, vore dock icke helt lämplig. Det kunde således för det första ifrågasättas, om icke ett belopp av 25 000 kronor, i förekommande fall ökat med köpeskillingen för tomten, borde vara tillräckligt, då fråga vore om uppförande av byggnad med endast en bostadslägenhet; det kunde av naturliga skäl knappast bli fråga om större eller mera påkostade bostadshus. För det andra måste emellertid framhållas, att, därest tvåfamiljshus — särskilt byggnad med två fullständiga våningsplan — skulle uppföras, ett värde av 30 000 kronor syntes alldeles för lågt. Egnahemsägarnas representanter hade i ärendet upplyst, att å vissa av de för bebyggelse avsedda tomterna icke finge uppföras andra än tvåfamiljshus. Därest dessa tomter icke undantoges från belåning — något som enligt byråns uppfattning skulle vara föga ändamålsenligt, eftersom tvåfamiljshuset inom mindre samhällen representerade en naturlig och lämplig bebyggelseform — syntes maximivärdet böra höjas, förslagsvis till 40 000 kronor, i förekommande fall ökat med tomtpriset.

Vid bedömande av frågan om räntan å här ifrågavarande lån syntes, fortsätter byrån, hänsyn böra tagas till dels att räntan å tertiärlån till flerfamiljshus nyligen nedsatts till 3 %, dels att samma ränta föreslagits skola gälla i fråga om de nya statliga lånen till enfamiljshus, dels att räntan å egnahemslån och tertiärlån till följd av det subventionslån, som sedan 1942 vid nybyggnad utginge jämte det räntebärande lånet, i verkligheten uppginge till blott 2,6 procent (räknat som ett genomsnitt å det lånebelopp, som säkerställdes av inteckning mellan 50 och 85 procent av fastighetsvärdet), dels det rådande ränteläget. Övervägande skäl torde sålunda tala för att räntan å nya egnahemslån från järnvägsstyrelsen nedsattes till 3 procent.

Byggnadslånebyrån säger sig slutligen vara helt ense med järnvägsstyrelsen och statskontoret om att den ifrågasatta förlängningen av amorteringstiden för lånen icke borde utsträckas över 30 år. Därest möjlighet bereddes egnahemsbyggare att upptaga bottenlån på den vanliga kreditmarknaden, torde för övrigt skälet för en förlängning av amorteringstiden bortfalla.

Järnvägsstyrelsen har i sitt senaste yttrande i ärendet funnit sig icke böra föreslå annan ändring i sin tidigare gjorda hemställan än att det högsta byggnadsvärde, som finge tagas i beräkning, bestämdes till 25 000 kronor vid uppförande av byggnad med endast en bostadslägenhet och till 40 000 kronor vid uppförande av tvåfamiljshus.

Genom medgivande av 1920 års riksdag bereddes järnvägsstyrelsen möjlighet att upplåta tomter mot tomträtt från ett statens järnvägar tillhörigt egnahemsområde i Notviken samt att till sådan vid statens järnvägar fast anställd person, åt vilken tomt upplåtits, på vissa villkor utlämna egnahems-lån. För ett egnahemsområde i Ulriksdal ha sedermera liknande bestämmelser tillämpats. Jämlikt beslut av 1920 och 1925 års riksdagar har järnvägsstyrelsen bemyndigats att av förlagsmedel disponera sammanlagt 1 200 000 kronor för utlämnande av dylika lån. Hittills ha i Notviken 13 tomter upplåtits mot tomträtt och bebyggts, medan ca 30 tomter finnas kvar att disponera. I Ulriksdal ha praktiskt taget samtliga tomter upplåtits.

Departements-
chefen.

Beträffande lånevillkoren gäller, att lånebeloppet i varje särskilt fall icke får överstiga nio tiondelar av den av järnvägsstyrelsen fastställda byggnadskostnaden eller värdet av redan uppförd byggnad, dock att i intetdera fallet värde över 20 000 kronor får tagas i beräkning vid bestämmande av lånebeloppet. Lånen skola i regel amorteras på 30 år. Å lånen utgår för närvarande ränta efter en räntefot av 3,6 procent.

Innan jag ingår på en närmare behandling av de i ärendet föreliggande särskilda spörsmålen beträffande den av järnvägsstyrelsen bedrivna låneverksamheten torde jag få erinra därom, att möjligheter redan nu torde föreligga för ifrågavarande egnahemsbyggare att tillgodose sitt behov av låne-medel genom den allmänna statliga låneverksamheten för främjande av bostadsproduktionen. Med hänsyn härtill kan det ifrågasättas huruvida behov föreligger av en särskild låneverksamhet från järnvägsstyrelsens sida. På de av järnvägsstyrelsen och statens byggnadslånebyrå anförda skälen anser jag mig emellertid böra förorda att denna verksamhet tills vidare fortsättes. Jag förutsätter emellertid, att Kungl. Maj:t skall vara oförhindrad att framdeles meddela nya direktiv för verksamheten i anslutning till de beslut som kunna komma att fattas i anledning av bostadssociala utredningens förslag om statsbidrag och långivning för egnahemsproduktionen samt att i förekommande fall besluta om överflyttning av järnvägsstyrelsens verksamhet till andra organ.

Oberoende av den omläggning som sålunda kan komma att ske böra emellertid vissa ändringar vidtagas i nu gällande grunder för järnvägsstyrelsens låneverksamhet i syfte att göra denna mera effektiv. Jag vill sålunda i anslutning till byggnadslånebyråns av järnvägsstyrelsen biträdda förslag förorda, att vid utlämnande av nya egnahemslån till järnvägspersonal vid Notviken det högsta byggnadsvärde som vid fastställande av lånebeloppets storlek må tagas i beräkning bestämmas till 25 000 kronor vid uppförande av enfamiljshus och till 40 000 kronor vid uppförande av tvåfamiljshus. Räntefotens höjd synes böra bestämmas först sedan frågan om räntan på de statliga lånen från egnahemslånefonden senare under riksdagen vunnit sin lösning. Det bör ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare föreskrifter härom. De önskemål som framförts om en förlängning i vissa fall av amorteringstiden för egnahemslånen synas i viss utsträckning kunna tillgodoses

genom lämpliga jämkningar i amorteringsplanerna. Med hänsyn härtill anser jag mig icke böra tillstyrka att amorteringstiden utsträcker över 30 år.

Vad angår frågan om dispositionsrätten till tomtmarken framgår av utredningen i ärendet, att några nämnvärda olägenheter knappast kunna anses vara förbundna med nuvarande system, enligt vilket upplåtelse ske med tomträtt. För att även för framtiden bevara egnahemsområdet för avsett ändamål bör — bland annat med hänsyn till den utveckling på bostadsmarknaden i Luleå, som kan bli en följd av utbyggnaden av Norrbottens järnverk — friköp av tomter icke medgivas. Byggnadslånebyråns förslag att tomterna skulle överlåtas med äganderätt under förbehåll om återköpsrätt tillgodoser visserligen samma syfte som tomträttsystemet. Då emellertid de lånesökandes möjligheter att erhålla lån på den allmänna kreditmarknaden icke torde bli nämnvärt förbättrade genom en övergång till sistnämnda system, finner jag mig icke böra tillstyrka att så sker.

Med hänsyn till den rådande stora bristen på bostäder, icke minst för statens järnvägars personal, och då ökat intresse för egnahemsbyggnadsverksamheten i Notviken på senare tid förmärks, bör det av järnvägsstyrelsen för utlämnande av egnahemslån äskade beloppet av 300 000 kronor nu anvisas. Förvaltningen av lånen torde böra omhändervhas av styrelsen i enlighet med nyss angivna riktlinjer. De amorteringar, som verkställas å lånen, torde böra tillgodoföras den i investeringsstaten för statens järnvägars fond uppförda inkomstiteln Övriga kapitalmedel.

Under återopande av det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utlämnande av egnahemslån* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

16. Växel- och signalsäkerhetsanläggningar.

[54.] Till Växel- och signalsäkerhetsanläggningar ha under de senaste åren anvisats följande anslagsbelopp, nämligen

	Å riksstaten	Av förnyelse- fondsmedel	Summa
1942/43 resp. 1942.....	2 000 000	2 000 000	4 000 000
1943/44 » 1943.....	3 200 000	1 000 000	4 200 000
1944/45	3 000 000		3 000 000
1945/46	2 000 000		2 000 000
1946/47	4 000 000		4 000 000

För budgetåren 1940/41 och 1941/42 behövde några anslag till ändamålet icke anvisas, enär en förskjutning uppkommit i fråga om tidpunkten för utförandet av vissa tidigare planerade arbeten och på grund härav behåll-

ning kvarstått å anslag från föregående år. Av det anslag å 3 200 000 kronor, som för budgetåret 1943/44 anvisats å riksstaten, motsvara 1 200 000 kronor vid utgången av budgetåret 1941/42 inom riksgäldsfonden reglerad besparing å för ändamålet tidigare anvisade anslag.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till ändamålet med 2 000 000 kronor.

Styrelsen framhåller, att till växel- och signalsäkerhetsanläggningar för innevarande budgetår hade anvisats en summa, som avsevärt överstege de anslag, vilka tidigare anvisats för ändamålet. Detta högre anslag hade ansetts behövt, enär det förväntats bliva möjligt att under innevarande budgetår utföra anläggningar i större omfattning än tidigare varit fallet, varigenom en vid budgetårets ingång förekommande eftersläpning i arbetsprogrammet hade beräknats bliva inhämtad. Tillgången på arbetskraft och materiel hade emellertid blivit mindre än väntat, varigenom ett visst överskott å anslaget för innevarande budgetår torde komma att uppstå. Av denna anledning hade styrelsen beräknat, att för nästa budgetår ett till 2 000 000 kronor sänkt anslag skulle bliva tillräckligt.

Å förevarande anslag förelåg vid ingången av budgetåret 1946/47 en reservation av nära 3 750 000 kronor. Anledningen härtill är, enligt vad jag inhämtat, att linjemyndigheterna till följd av underhållsarbetenas omfattning haft svårt att avdela personal för nyanläggnings- samt ändrings- och kompletteringsarbeten. På grund härav har emellertid numera ett speciellt arbetslag uppsatts med särskild uppgift att ta hand om sistnämnda arbeten, Järnvägsstyrelsen räknar därför med att behållningen å anvisade medel snabbt skall sjunka. Huruvida det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 4 000 000 kronor skall hinna förbrukas under budgetåret är mera osäkert och beror bland annat av hur snart resultat äro att påräkna av de förslag, vilka 1944 års signalkommitté väntas komma att framlägga. Det synes dock sannolikt att viss del av anslagsmedlen kommer att kvarstå vid ingången av nästa budgetår. Jag anser mig därför i likhet med styrelsen böra förorda en nedsättning av anslaget för nästa budgetår till 2 000 000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Växel- och signalsäkerhetsanläggningar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

17. Telefonanläggningar m. m.

[55.] Till Telefonanläggningar m. m. ha under de tre senaste budgetåren följande anslagsbelopp ställts till järnvägsstyrelsens förfogande, nämligen

*Statsverkspropositionen: Bil. 27: Kapitalbudgeten:
Kommunikationsdepartementet.*

Budgetår	Kronor
1944/45	2 040 000
1945/46	3 280 000
1946/47	3 960 000

Utöver nämnda belopp har för budgetåret 1944/45 ett belopp av 120 000 kronor, avsett till s. k. ledningstagare, inräknats i anslaget till Ersättningsanskaffningar och förnyelsearbeten. För budgetåret 1945/46 har i statens järnvägars dispositionsanslag inräknats ett belopp av 450 000 kronor till förnyelse av telefonanläggningar m. m. Slutligen har för budgetåret 1946/47 anvisats ett särskilt anslag av 1 100 000 kronor till telefonkabel å bandelen Köping—Frövi.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1947/48 av 4 435 000 kronor till telefonanläggningar m. m., vilka anslagsmedel skulle avse dels fullföljande av redan påbörjade arbeten och dels igångsättande av nya sådana.

Beträffande arbeten och anskaffningar, för vilka järnvägsstyrelsen nu anser anslag erforderliga, anföres i skrivelsen i huvudsak följande.

Nya ledningar (kabel- och blankledning) erfordras på ett flertal platser till en kostnad av sammanlagt 1 470 000 kronor. Häri ingå till ett belopp av 670 000 kronor kostnader för utbyten av äldre förslitna lokalkablar samt för kompletteringar och moderniseringar å befintliga ledningar.

Telefonkablarna på linjerna Stockholm—Göteborg och Stockholm—Malmö äro numera otillräckliga för att på ett tillfredsställande sätt avveckla den trafik, för vilken de tagas i anspråk. Detta förhållande har också observerats av 1940 års telefonkommitté, som föreslagit, att långlinjetrafiken från Stockholm mot Göteborg respektive Malmö till större delen skall framföras över Västerås—Frövi—Örebro—Hallsberg—Falköping mot respektive ändstationer. Till fullföljande av detta förslag har kabeln för den under elektrifiering varande linjen Stockholm—Västerås—Köping—Frövi dimensionerats med hänsyn härtill. Behov föreligger, att projektet genomföres snarast möjligt även på linjerna söder om Frövi. Den nuvarande materielsituationen tvingar emellertid till återhållsamhet i avseende på nya arbeten. Projektet måste därför genomföras etappvis. Den nästa och mest angelägna etappen utgöres av sträckan Frövi—Örebro. Genom utbyggnad av sistnämnda sträcka vinnes dels partiell avlastning av telefonkabeln Stockholm—Göteborg, dels behövliga förutsättningar för den pågående automatiseringen av telefonförbindelserna inom Stockholmsrayonen, i vilken jämväl Örebro ingår. Kabelanläggningen i fråga beräknas draga en kostnad av 500 000 kronor, varav emellertid blott 150 000 kronor erfordras under nästa budgetår för gäldande av vid beställning utgående förskottslikvider.

I de telefonkablar, som nedläggas i samband med banelektrifieringsarbeten, inrymmas normalt även ledningar för signaländamål m. m. Så är fallet i fråga om telefonkabeln Stockholm—Malmö. Av denna kabel bildar sträckan Norrköping—Mjölby en mycket trång sektion, vilken utgör ett besvärande hinder för avvecklingen av den genomgående telefontrafiken. Med hänsyn härtill och då järnvägsstyrelsen vidare avser att införa automatisk linjeblockering på sträckan Norrköping—Mjölby, varvid nya kablar måste nedläggas på

sträckan i fråga, anser styrelsen, att de i den befintliga telefonkabeln disponerade ledningarna för signaländamål m. m. böra frigöras för telefonändamål och motsvarande antal nya ledningar inläggas i de nya kablarna för den automatiska linjeblockeringen. På så sätt vinnes till minimal kostnad tills vidare erforderlig förbättring av telefonförbindelserna på sträckan Norrköping—Mjölby. Arbetet i fråga beräknas draga en kostnad av 650 000 kronor, vartill anslag erfordras för budgetåret 1947/48.

Vad därefter angår behovet av medel för stationsutrustningar får styrelsen meddela följande.

För anordnandet av automatiska telefonväxlar å ett flertal större stationer ingå i de under här ifrågavarande rubrik för budgetåren 1943/44—1946/47 anvisade anslagen belopp om sammanlagt 1 330 000 kronor. Då totalkostnaderna för dessa telefonväxlar beräknas till 1 905 000 kronor, återstår således ett medelsbehov av 575 000 kronor. Härav beräknas 305 000 kronor bliva erforderliga under budgetåret 1947/48.

För anordnande av mindre, automatiska telefonväxlar på bangårdar och expeditioner samt å järnvägsstationer av medelstorlek beräknades för innevarande budgetår erforderligt ett begynnelseanslag av 285 000 kronor. Dessa arbeten, vilka bedömdes såsom nödvändiga med hänsyn till de nuvarande anordningarnas förslitning och otidsenliga utförande, böra fortsättas även under nästkommande budgetår, då ett belopp av 100 000 kronor beräknas bliva behövt.

Automatväxlar erfordras jämväl i Hallsberg och Mjölby, vilka förutsetts i de av 1940 års telefonkommitté utarbetade planerna för rationalisering av telefonförbindelserna vid statens järnvägar. Arbetena beräknas tillsammans draga en kostnad av 300 000 kronor. Härav erfordras emellertid blott 150 000 kronor för nästkommande budgetår.

I anslaget för innevarande budgetår ingår bland annat ett belopp av 330 000 kronor, utgörande begynnelseanslag för täckande av kostnaderna för automatisering av fjärrtelefonförbindelserna från Stockholm mot Norrköping, Uppsala, Örebro och Västerås. Enligt en preliminär beräkning erfordras totalt 970 000 kronor, och för arbetets fortsättande erfordras under nästa budgetår 250 000 kronor.

Även automatiseringen av etappförbindelserna, för vilket ändamål för innevarande budgetår anvisats 180 000 kronor, bör fullföljas. Under budgetåret 1947/48 erfordras härför ytterligare ett till 300 000 kronor höjt anslag.

Till inrymmande av beställda eller planerade telefonväxlar i nya eller utvidgade lokaler ingå i de för budgetåren 1945/46 och 1946/47 anvisade anslagen ett belopp av 300 000 respektive 100 000 kronor, utgörande delanslag för täckande av den till 475 000 kronor beräknade totalkostnaden. För arbetets slutförande erfordras under nästa budgetår 75 000 kronor. I samband med den fortgående automatiseringen ha emellertid nya behov av lokaler uppstått, vilka ej kunde i detalj förutses, då det nyssnämnda totalanslaget beräknades, varför ytterligare erfordras 275 000 kronor för detta ändamål, vilka böra anvisas för nästkommande budgetår.

Till fortsatt anskaffning av ledningstagare beräknas under nästa budgetår erforderligt ett belopp av 100 000 kronor och för anskaffning av diverse stationsutrustningar ett belopp av 300 000 kronor.

Till bärfrekvensanläggningar, högtalare, elektriska ur och radio m. m. erfordras slutligen för nästa budgetår ett belopp av 1 110 000 kronor enligt följande specifikation.

För anordnandet av bärfrekvensförbindelser på vissa linjer har hittills stått till förfogande ett belopp av sammanlagt 1 470 000 kronor. Den ursprungligen till 1 600 000 kronor beräknade totalkostnaden har på grund av inträffad kostnadsstegring måst ökas till 1 750 000 kronor. För nästa budgetår erfordras således för arbetets slutförande 280 000 kronor.

I de för budgetåren 1943/44—1946/47 under förevarande rubrik anvisade anslagen ingå belopp om sammanlagt 1 150 000 kronor för anskaffning av högtalareanläggningar på bangårdar. För nästa budgetår beräknas ett ytterligare anslag av 280 000 kronor bli erforderligt för samma ändamål. Till anskaffning av impulsuranläggningar anses liksom för innevarande budgetår ett anslag å 1 500 000 kronor bli behövt, och slutligen erfordras för ett flertal mindre arbeten ett sammanlagt belopp av 400 000 kronor. I denna summa ingår bland annat ett belopp av cirka 200 000 kronor för eventuell anskaffning av radioekoanläggningar och radiostationer för vissa av statsbanornas färjor. Huruvida dessa medel bli förbrukade eller ej, beror på den snabbt fortgående utvecklingen på det radiotekniska området. Järnvägsstyrelsen anser sig i varje fall böra äga möjlighet att utnyttja de resultat, som väntas kunna framkomma.

Järnvägsstyrelsen beräknar sålunda det för telefonanläggningar m. m. för budgetåret 1947/48 erforderliga beloppet till sammanlagt 4 435 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Under budgetåren 1944/45 och 1945/46 uppgingo de bokförda utgifterna å anslaget till telefonanläggningar m. m. till något över 1,8 miljon kronor för vardera budgetåret. De för samma budgetår anvisade anslagen uppgingo till 2 040 000 kronor respektive 3 280 000 kronor. På grund härav har å anslaget uppkommit en rätt avsevärd reservation, vilken vid utgången av budgetåret 1945/46 belöpte sig till drygt 2 200 000 kronor. Enligt vad järnvägsstyrelsen under hand uppgivit hänför sig denna behållning i icke ringa omfattning till eftersläpning i debiteringen, beroende exempelvis på att någon enstaka detalj i en anläggning saknats, att någon del av ett arbete på grund av lokala omständigheter icke kunnat slutföras, att besiktning ej medhunnits eller att räkningar på utförda arbeten icke hunnit utställas eller likvideras. Styrelsen räknar med att de bokförda utgifterna under budgetåret 1946/47 skola komma att överstiga det för budgetåret anvisade anslaget 3 960 000 kronor och att överskottet å anslaget vid budgetårets utgång skall vara betydligt lägre än vid budgetårets ingång. Jag finner mig böra godtaga denna beräkning.

Även om man bortser från den reservation, som vid utgången av budgetåret 1946/47 kan komma att kvarstå å anslaget, anser jag en begränsning av styrelsens anslagsäskanden för nästa budgetår böra ske. Efter överläggningar med styrelsen har jag sålunda funnit mig böra förorda, att anslaget för nästa budgetår bestämmas till 3 600 000 kronor, vilket innebär en minskning med 835 000 kronor i förhållande till petita. Jag har därvid utgått från att arbetet på kabeln mellan Norrköping och Mjölby icke kommer att fullbordas under budgetåret och att behovet av medel för arbetet i anledning härav kommer att nedgå med 430 000 kronor till 220 000 kronor. Beställningen av en telefonväxel i Mjölby bör anstå, varför behovet av medel för erläggande

av förskottslikvid, 50 000 kronor, bortfaller. Det för nästa budgetår för anskaffning av högtalare äskade beloppet bör kunna nedsättas med 130 000 kronor till 150 000 kronor. Det för anskaffning av impulsur beräknade beloppet, 150 000 kronor, torde icke böra anvisas för nästa budgetår. Slutligen kan det för diverse ändamål begärda beloppet minskas med 75 000 kronor till 325 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Telefonanläggningar m. m.* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 600 000.

18. Anläggningar för elektrisk tågdrift.

[56.] Till Anläggningar för elektrisk tågdrift ha för budgetåret 1945/46 8 235 000 kronor ställts till järnvägsstyrelsens förfogande, därav från statens järnvägars dispositionsanslag ett belopp av 1 100 000 kronor avseende ersättningsanskaffning och förnyelse av dylika anläggningar. För innevarande budgetår ha för här ifrågavarande ändamål anvisats sammanlagt 6 265 000 kronor, varav 500 000 kronor avse utvidgning av Frövi omformarstation i samband med elektrifieringen av bandelen Köping—Frövi.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1947/48 av ytterligare medel till anläggningar för elektrisk tågdrift.

Styrelsen erinrar, att den i jämförelse med budgetåret 1945/46 relativt låga medelsanvisningen för innevarande budgetår föranletts av verkstadskonflikten år 1945, vilken bland annat haft till följd, att vissa arbeten, som beräknats bli utförda under budgetåret 1945/46, måst uppskjutas. För nästa budgetår, då vissa eftersläpningar i arbetsprogrammet kunde förväntas bli inhämtade, vore ett till 9 630 000 kronor höjt anslag erforderligt.

Beträffande de olika i sistnämnda summa ingående delposterna har styrelsen anförts i huvudsak följande.

Vad först rör omformarstationer och övriga anläggningar för elektrisk kraftförsörjning må nämnas, att styrelsen i sin skrivelse den 16 september 1944 med förslag till anslagsäskanden för budgetåret 1945/46 framlade förslag till förstärkning av kraftöverföringsanläggningen vid västra stambanan med anslutande linjer, innebärande dels nya omformarstationer i Kristinehamn, Göteborg och Nyköping, dels komplettering av omformarutrustningarna i Moholm och Hallsberg, dels slutligen ombyggnad av omformarstationen i Sköldinge. Kostnaden för dessa arbeten förutsattes fördelad på budgetåren 1945/46—1947/48 med 2 350 000, 730 000 respektive 900 000 kronor per år. Såsom meddelades i styrelsens skrivelse den 22 september föregående år, kunde emellertid anslagsbehovet för budgetåret 1945/46 reduceras till 1 850 000 kronor, medan

det för budgetåret 1946/47 på grund av följderna av verkstadskonflikten år 1945 måste begränsas till 500 000 kronor. Utsikterna att till stor del färdigställa dessa angelägna arbeten under budgetåret 1947/48 förefalla nu vara relativt goda, varför för detta budgetår erfordras ett häremot svarande anslag. Emellertid har, sedan anslagssumman ursprungligen beräknades, ett flertal omständigheter inträffat, vilka verkat fördyrande på arbetena. Särskilt må nämnas, att det av försvarstekniska skäl påyrkats att åtminstone omformarstationerna i Kristinehamn och Nyköping skola insprängas i berg, vilka arbeten på grund av bergets oväntat dåliga beskaffenhet medfört opåräknat höga kostnader. Därtill kommer, att ökade kostnader för arbetslöner äro att emotse efter de numera genomförda löneregleringarna. Den tidigare till sammanlagt 3 980 000 kronor beräknade kostnaden har därför stigit med 1 400 000 kronor. Enär redan anvisats totalt 2 350 000 kronor, erfordras alltså, om icke ytterligare kostnadsstegringar uppstå, för arbetenas slutförande 3 030 000 kronor. Härav belöper sig 2 300 000 kronor på nästkommande budgetår.

Den nyss angivna kostnadshöjningen å 1 400 000 kronor är, såsom redan nämnts, till större delen förorsakad av militära krav på ökat skydd för ifrågavarande dyrbara och svårersättliga anläggningar. På grund härav anses 930 000 kronor av anslaget böra avskrivas med medel, som anvisas å driftbudgeten.

Kostnadsstegringar av enahanda art ha uppkommit jämväl för de beslutade omformarstationerna i Älvsjö och Tillberga, för vilka medel anvisades i samband med beslutet om Västeråsbanans elektrifiering. Sammanlagt erfordras sålunda för dessa båda stationer ytterligare 1 400 000 kronor, varav dock av skäl, som ovan angivits för omformarstationerna i Kristinehamn och Nyköping, 930 000 kronor böra avskrivas med anslag, som anvisas å driftbudgeten.

I innevarande budgetårs anslag ingår ett belopp av 150 000 kronor till täckande av förskottslikvid för nytt omformaraggregat för Göteborg. Aggregatet, som beräknats draga en kostnad av 600 000 kronor, väntas bliva levererat under nästa budgetår, då för slutbetalning av detsamma erfordras 450 000 kronor.

Även för den beslutade omformarstationen i Forsmo erfordras ett nytt omformaraggregat. Styrelsen framhöll i sin skrivelse den 22 september föregående år, att behovet av ett sådant kunde avgöras, först sedan trafikens kommande utveckling kunnat närmare bedömas. Någon nedgång har ännu icke kunnat iakttagas, snarare motsatsen, varför styrelsen, särskilt med tanke på de långa leveranstiderna för ifrågavarande materiel, icke anser, att anskaffningen av detsamma längre bör anstå. Till mötande av ökat behov av elektrisk energi jämväl på andra håll erfordras därutöver ytterligare ett omformaraggregat. Tillsammans betinga de en kostnad av 1 200 000 kronor. Härav erfordras dock till täckande av förskottslikvider blott fjärdedelen eller 300 000 kronor under budgetåret 1947/48.

För vissa moderniseringsarbeten å omformarstationerna i Hallsberg, Ånge, Ockelbo, Uppsala, Falköping och Bispgården, bland annat avseende ny brandsäker takkonstruktion, ingår i de för budgetåren 1945/46 och 1946/47 anvisade anslagen ett belopp av sammanlagt 820 000 kronor. Det uppgjorda moderniseringsprogrammet, vilket skulle kunnat fullföljas med ett för det kommande budgetåret anvisat anslag å 360 000 kronor, har emellertid på grund av inträdda förskjutningar av belastningsförhållandena med därav föranledda ökade påfrestningar på materielen måst omkastas. Det har sålunda befunnits nödvändigt att snarast ombygga omformarstationerna i Laholm och Häggvik, innan motsvarande arbeten i Falköping och Bispgården

genomföras. För fullföljande av detta ändrade program, som ytterligare aktualiserats därigenom att det även i år förekommit tillbud till sådan eldsvåda, som på sin tid helt ödelade omformarstationen i Ljusdal, erfordras totalt 2 110 000 kronor, varav som ovan nämnts ett belopp av 820 000 kronor redan finnes disponibelt. Av återstoden, 1 290 000 kronor, väntas 1 250 000 kronor bliva behövliga under budgetåret 1947/48. Återstående omformarstationer, vilka äro i behov av ändring till brandsäker konstruktion, äro förutom ovannämnda Bispgården och Falköping även Bastuträsk, Mellansel, Uddevalla, Vännäs, Älvkarleö, Älvsbyn, Östersund och Kil. På grund av nu gällande långa leveranstider måste härför erforderlig elektrisk materiel beställas i mycket god tid, om programmet ej skall bliva alltför mycket försenat. Medel å sammanlagt 3 750 000 kronor anses därför bliva behövliga för fullgörande av förskottslikvider för ytterligare tre stationer, varför under nästkommande budgetår skulle erfordras totalt 500 000 kronor för ombyggnad av omformarstationer av detta slag.

Till anläggande av omformarstationen vid Forsmo står för innevarande budgetår till förfogande ett begynnelseanslag av 500 000 kronor. Totalkostnaden, som preliminärt beräknats uppgå till 1 300 000 kronor, kan ännu icke med säkerhet överblickas, enär den blir beroende av huru stationen skall förläggas i förhållande till den nya kraftstationen i Forsmo. För nästkommande budgetår torde emellertid ett ytterligare anslag å 500 000 kronor bliva tillräckligt.

Ny omformarstation väntas bliva behövlig även i Varberg. Denna station avses skola ersätta den nuvarande stationen i Fjärås, vilken av försvarstekniska skäl på sin tid erhöi en ur driftteknisk synpunkt ogynnsam belägenhet. Den avses liksom Fjärås-stationen skola mata viss del av västkustbanan men dessutom lämplig del av den under elektrifiering varande linjen mot Borås. Sedan tekniska möjligheter numera öppnats att inspränga omformarstationerna i berg, äro de skäl, som föranledde stationens förläggande till Fjärås, ej längre för handen. Stationen kan därför flyttas till Varberg, dit den även med hänsyn till spänningsfallen på västkustbanan bör förläggas. Angelägenhetsgraden för detta arbete beror av trafikens utveckling. Växer trafiken, blir flyttningen ofrånkomlig, minskar den, kan arbetet anstå. Nödvändiga åtgärder, främst innebärande beställning av materiel med lång leveranstid, måste emellertid vidtagas redan nu, om en eventuell trafikökning skall kunna mötas utan att svårigheter uppstå. Med hänsyn härtill anses ett anslag av 100 000 kronor behövt för nästkommande budgetår, att användas till förskottslikvider vid beställning av elektrisk materiel för stationen. Totalkostnaden för denna har preliminärt uppskattats till 1 500 000 kronor. Dess tillkomst gör en annars nödvändig ändring av den nuvarande omformarstationen i Fjärås obehövt.

Den 83 kilometer långa linjen Kil-Charlottenberg matas nu ensidigt från omformarstationen i Kil. Tidvis är energiuttaget på denna linje så stort, att för trafiken hindrande spänningsfall uppkomma, och om trafiken med Norge över denna linje skulle växa ytterligare, måste synnerligen besvärande förhållanden emotses. Härigenom aktualiseras anläggandet av en ny omformarstation i trakten av Åmotfors. Dess behövlighet blir emellertid, liksom Varberg-stationens, beroende av trafikens nu svåröverskådliga utveckling. Av hela anslagsbehovet för stationen, preliminärt uppskattat till 1 500 000 kronor, bör därför endast anvisas 100 000 kronor till förskottslikvider, behövliga vid beställning av elektrisk materiel med lång leveranstid.

Skulle trafiken sedermera uppvisa en vikande tendens, varigenom utförandet av stationerna i Varberg och Åmotfors skulle kunna uppskjutas på

en mera obestämd framtid, kommer den beställda materielen, som är av standardutförande, att utnyttjas för andra ändamål, exempelvis nya ban-
elektrifieringar.

I de för budgetåren 1943/44—1945/46 anvisade anslagen till anläggningar för elektrisk tågdrift ingå 240 000, 700 000 respektive 1 400 000 kronor till anskaffning av så kallade ställverksvagnar. För dessa medel ha anskaffats sammanlagt 18 stycken sådana vagnar. Ytterligare 6 erfordras nu för täckande av aktuella behov. Då kostnaden per vagn numera uppgår till 160 000 kronor, erfordras för ifrågavarande anskaffning sammanlagt 960 000 kronor. Härav belöper emellertid blott tredjedelen eller 320 000 kronor på nästkommande budgetår, vilka medel avses för täckandet av sedvanliga förskottslikvider. Då dessa vagnar erfordras uteslutande av försvarstekniska skäl, anses det härför behövliga anslaget böra helt avskrivas med medel, som anvisas å driftbudgeten.

Till fjärrstyrningsanläggningar i Nässjö med flera platser ha hittills disponerats 1 300 000 kronor. Dessa anläggningar, som ytterst syfta till driftens säkerställande genom snabbare felsökning och till besparing av personal, ha på de platser, där erfarenheter nu vunnits av dem, visat sig i hög grad tillfredsställande. De böra därför redan inom de närmaste åren införas i viss ytterligare omfattning. Härför erfordras sammanlagt 800 000 kronor. På grund av svårigheterna att i tid framskaffa erforderlig materiel måste arbetet dock utsträckas under en längre tidsrymd. För nästkommande budgetår skulle därför blott erfordras 300 000 kronor för täckande av vid beställning utgående förskottslikvider.

För att betryggande samkörning mellan omformarstationerna i Laholm, Hässleholm och Fjärås (sedermera eventuellt Varberg) skall kunna ordnas, och vilken samkörning är av behovet starkt påkallad, enär den nuvarande trafiken framtvingar maximalt utnyttjande av befintliga omformarstationer, måste en särskild matarledning mellan Laholm och Veinge för 16 kV spänning anordnas. Detta arbete drager en kostnad av 100 000 kronor, vilket belopp bör anvisas för nästkommande budgetår.

Elektrifieringen av Västerås-banan har aktualiserat frågan om anordnande av ett ställverk för 20/10 kV vid Hagalund Övre för fördelning av effekt för dels hjälpkraftledningen mot Tillberga, dels belysning m. m. vid Hagalund Nedre. I arbetet, som beräknas draga en sammanlagd kostnad av 220 000 kronor, skulle jämväl ingå förstärkning av transformator-effekten i Häggviks omformarstation. Anslaget beräknas bliva behövt under nästa budgetår.

För diverse smärre anläggningar avseende kraftförsörjningen erfordras ett anslag å 150 000 kronor.

Till komplettering av kontaktledningarna samt förbättring av skyddsanordningarna på bangårdar ävensom till förkabling av förbi- och återledningar, förstärkning av förankringspunkter, utbyte av isolatorer m. m. ingår i innevarande budgetårs anslag ett belopp av 360 000 kronor. För enahanda arbeten erfordras för nästkommande budgetår totalt 440 000 kronor. Härav beräknas 100 000 kronor behövliga enbart till åtgärder avseende minskning av olycksfallsriskerna vid lastspår på elektrifierade linjer.

För utbyte av försliten kontaktråd uppgår medelsbehovet under budgetåret 1947/48 till 700 000 kronor.

Till förnyelse av kontaktledningsanläggningen vid malmbanan erfordras för nästkommande budgetår 1 000 000 kronor.

Till anordnande av matarkablar mellan Stockholm och Älvsjö omformarstation samt till sanering av matningssystemet på

Stockholms bangårdarna ingår i anslaget för innevarande budgetår 750 000 kronor. Arbetet beräknas draga en total kostnad av 1 100 000 kronor. Till arbetets slutförande under nästkommande budgetår erfordras 350 000 kronor.

Till komplettering av fasta tågvärmeanläggningar på bangårdar, avsedda för uppvärmning av överstående person- och godsvagnar, har för innevarande budgetår anvisats 90 000 kronor. Motsvarande anslagsbehov uppgår för nästkommande budgetår till 150 000 kronor.

Slutligen erfordras till diverse smärre arbeten, bland annat utbyte av tråd mot lina i hjälpkraftledningen på vindutsatta platser, ett sammanlagt belopp av 250 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen beräknar sålunda, att till anläggningar för elektrisk tågdrift för budgetåret 1947/48 erfordras ett anslag av 9 630 000 kronor. Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas såsom investeringsanslag samt att å driftbudgeten måtte anvisas ett anslag av 2 180 000 kronor till avskrivning å viss del av den nämnda investeringen.

Under förevarande rubrik har järnvägsstyrelsen för nästa budgetår äskat anslag bland annat till omformarstationer i Kristinehamn, Nyköping, Älvsjö och Tillberga samt till anskaffande av sex ställverksvagnar. Av försvarstekniska skäl ha omformarstationerna, vilka torde komma att tagas i bruk under år 1947, ansetts böra insprängas i berg, varigenom merkostnader uppkommit å tillhoppa 2 800 000 kronor. Enär anläggningarna i viss mån äro nyttiga för den normala driften, ha de ansetts icke böra i sin helhet utan allenast intill ett belopp av 1 860 000 kronor omedelbart avskrivas. Jag har intet att erinra mot bifall till nämnda förslag. Enligt den anslagsteknik, som hittills använts, böra medel för insprängningsarbetena äskas under rubriken Försvarsberedskap. Jag avser att senare i dag göra hemställan härom. Vad angår de förutnämnda sex ställverksvagnarna anses dessa erforderliga uteslutande av försvarstekniska skäl. Den totala anskaffningskostnaden uppgår till 960 000 kronor, varav 320 000 kronor skulle erfordras för nästa budgetår. Med hänsyn till svårigheterna att i nuvarande läge tillgodose statens järnvägars fredsbehov av verkstadsprodukter anser jag mig för närvarande icke böra tillstyrka styrelsens förslag i sistnämnda avseende. *Departements-
chefen.*

Järnvägsstyrelsens anslagsäskande till anläggningar för elektrisk tågdrift uppgå för nästa budgetår, om man bortser från de till försvarsberedskapen helt eller delvis hänförliga anläggningarna och anskaffningarna, till (9 630 000 — 2 800 000 — 320 000) 6 510 000 kronor. Medelsförbrukningen å anslaget under budgetåren 1944/45 och 1945/46 uppgick till 2 766 000 kronor respektive 5 143 000 kronor. Vid utgången av sistnämnda budgetår hade reservationerna å anslaget stigit till 11 644 000 kronor. Om härtill läggas de belopp om tillhoppa 6 265 000 kronor, vilka anvisats för innevarande budgetår, blir summan av de medel som för detta budgetår stå till järnvägsstyrelsens förfogande närmare 17 000 000 kronor. Med anledning härav har jag under hand inhämtat uppgifter från styrelsen rörande orsakerna till dessa efter-

släpningar samt möjligheten att under innevarande och nästa budgetår återställa balansen mellan medelsanvisningarna och utgifterna å anslaget. Därvid har upplysts, att, på liknande sätt som i fråga om telefonanläggningar, under krigsåren beordrade men av förhållandena under nämnda år hämmade arbeten och anskaffningar nu börja bli färdiga, så att likviderna för desamma kunna utanordnas. Styrelsen har på grund härav ansett sig böra räkna med att överskottet å anslaget skall nedgå till omkring 3 000 000 kronor vid utgången av innevarande budgetår. I enlighet med det förut sagda komma de beräknade stora utgifterna å anslaget under detta budgetår icke att äga full motsvarighet i vad gäller anspråken på arbetskraft och materiel.

Med hänsyn till vad sålunda framkommit har jag icke ansett mig böra i anledning av reservationens storlek föreslå någon nedskärning av förevarande anslag.

Vad angår de särskilda anläggningar, till vilka anslag äskats, har jag icke något att erinra mot att medel för erläggande av likvider för omformaraggregat äskas i den omfattning styrelsen föreslagit. Frågor om de nya stationernas anordnande i berg eller på annat sätt torde framdeles få upptagas till prövning i samband med behandlingen av styrelsens medelsäskanden för sådana ändamål.

Styrelsen har vidare äskat relativt betydande belopp till komplettering av kontaktledningar, utbyte av försliten kontakttråd samt förnyelse av kontaktledningsanläggningen vid malmbanan. Med dessa arbeten kommer en avsevärd del av elektrifieringsorganisationen att sysselsättas. Då ifrågavarande arbeten icke torde böra eftersättas, finner jag mig böra tillstyrka den begärda medelsanvisningen.

Styrelsens förslag i övrigt ha icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anläggningar för elektrisk tågdrift* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . kronor 6 510 000.

19. Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malm- banans södra del.

[57.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946:311 (bilaga 12, punkten 6) därom framlagda förslag har 1946 års höstriksdag till Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 anvisat ett investeringsanslag av 1 700 000 kronor.

Till grund för Kungl. Maj:ts förslag låg en av järnvägsstyrelsen den 21 augusti 1946 gjord framställning rörande omläggning av matningen av malm-
banans södra del till det för de övriga elektrifierade statsbanorna tillämpade systemet. Kostnaderna härför beräknades för statens järnvägars del till sammanlagt 3 730 000 kronor för utförande av tre nya omformarstationer och

en matningsledning mellan Boden och Svartön. Utgiften ansågs böra uppdelas med 1 700 000 kronor på budgetåret 1946/47 och återstoden, 2 030 000 kronor, på budgetåret 1947/48.

Järnvägsstyrelsen har i skrivelse den 20 september 1946 hemställt, att sistnämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Vid anmälan av järnvägsstyrelsens framställning den 21 augusti 1946 för-
utsatte jag, att anvisandet av medel för nu ifrågakvarande ändamål skulle fördelas på två budgetår såsom styrelsen föreslagit. Det är emellertid antagligt, att den senaste tidens skärpning av leveranssvårigheterna kommer att medföra en sådan förskjutning av likviderna, att av det återstående medelsbehovet, 2 030 000 kronor, allenast 1 030 000 kronor behöver tillgodoses under nästa budgetår. Jag förordar därför, att sistnämnda belopp upptages i riksstatförslaget för nämnda budgetår. Därest ytterligare medel skulle behöva anvisas under budgetåret, torde dessa framdeles få äskas å tilläggsstat.

Departements-
chefen.

Jag hemställer i enlighet härmed, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malm-
banans södra del* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 030 000.

Elektrifiering.

Vid utgången av år 1945 hade de elektrifierade linjerna vid statens järnvägar uppnått en banlängd av 4 666 kilometer, motsvarande ca 39 % av hela statsbanenätet. Elektrodriften har med hänsyn till egenskapen att bäst komma till sin rätt på de mest trafikbelagda linjerna i allmänhet införts på sådana. Detta framgår av det förhållandet, att under år 1945 icke mindre än 84 % av trafikarbetet, mätt i bruttotonkilometer, avvecklades i elektrisk drift, medan återstoden, 16 %, huvudsakligen ombesörjdes i ång- och rälsbussdrift.

Beslut om införande av elektrodrift vid de svenska statsbanorna i viss ytterligare omfattning föreligger redan. Sålunda beslöt 1944 års riksdag med bifall till propositionen nr 279, att linjen Stockholm—Tillberga—Köping skulle elektrifieras, och härför erforderliga anslag ha numera anvisats. Vidare beslöt 1945 års riksdag med bifall till propositionen nr 108, att elektrifieringen av järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga skulle påbörjas efter fullbordandet av då pågående elektrifieringsarbeten, samt uttalade samtidigt, att en elektrifiering av bandelen Uddevalla—Strömstad jämte linjen Smedberg—Lysekil av byggnadstekniska och drifttekniska skäl borde utföras i direkt anslutning till elektrifieringen av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla. För påbörjande av elektrifieringen av nämnda linjer har 1946 års riksdag anvisat anslag för innevarande budgetår. Efter färdigställande av dessa linjer för elektrisk drift

kommer längden av det elektrifierade bannätet vid statens järnvägar att öka till 5 070 kilometer, motsvarande 42 % av det nuvarande statsbanenätet. Elektrodriftens andel i det totala trafikarbetet kan därmed väntas bli stegrad från 84 till 85 %.

I skrivelse den 31 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* framlagt förslag om fortsatt elektrifiering av statsbanenätet.

Styrelsen har därvid närmare behandlat de företagsekonomiska betingelserna för en fortsatt banelektrifiering samt har framlagt program för en sådan. Programmet omfattar följande bandelar, uppgående till sammanlagt ca 1 250 bankilometer, därvid styrelsen räknat med att de olika i programmet förekommande bandelarna skulle elektrifieras huvudsakligen i den ordning, i vilken de upptagits.

	Ban- kilometer
Gävle—Söderhamn—Kilafors	117
Alvesta—Karlskrona med Emmaboda—Kalmar	187
Söderhamn—Sundsvall	149
Ludvika—Tillberga—Sala	140
Sundsvall—Härnösand	68
Hässleholm—Kristianstad	30
Bastuträsk—Rönnskär med Slind—Boliden	90
Härnösand—Långsele	115
Borås—Alvesta	149
Kristinehamn—Persberg med Nyhyttan—Filipstad Ö.	63
Ljusdal—Hudiksvall	61
Vännäs—Umeå—Holmsund	46
Mellansel—Örnsköldsvik	29

Summa 1 244

Kapitalbehovet för genomförande av detta program har styrelsen beräknat till i runt tal 165 miljoner kronor, varav ca 52 miljoner belöpa på ändring av bana och broar. Behovet av järn har uppskattats till 28 000 ton för den egentliga elektrifieringen, vartill komma ca 44 000 ton för bl. a. rälsutbyten.

Beträffande utbyggnadstakten och anslagsbehovet har styrelsen anfört, att programmet borde genomföras med all den snabbhet, som förhållandena tillåte. Det vore ett önskemål från styrelsens sida, att programmet kunde genomföras åtminstone inom loppet av en femårsperiod. Skulle det å andra sidan bli så att materielsvårigheterna och den bristande tillgången på arbetskraft bleve bestående under längre tid och framtvingade en sänkning av arbetstakten, syntes det styrelsen icke möjligt att stanna vid ett lägre produktionsminimum än 125 kilometer bana per år, varvid det föreslagna programmet skulle kunna genomföras inom loppet av en tioårsperiod. Ett årligt anslag av 33 miljoner kronor under en femårsperiod eller 16 à 17 miljoner kronor under en tioårsperiod skulle under sådana förhållanden och vid nuvarande prisläge vara tillräckligt.

Sådana förhållandena nu vore, yttrar styrelsen vidare, måste i varje fall med skärpa framhållas vikten av att vissa materielbeställningar snarast inordnades i industriens leveransprogram, enär det i annat fall måste förutses ett avbrott i elektrifieringsarbetet, då de nu pågående arbetena avslutades. För fullföljande av sådana beställningar, vid vilka betydande förskottslikvider utginge, men också för vissa förberedande arbeten borde å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår anvisas ett belopp av 10 miljoner kronor. Härom gör styrelsen hemställan.

Styrelsen uttalar till slut, att elektrifieringsprogrammet kunde beräknas medföra en vinst motsvarande en förräntning av 6 % av »den egentliga elektrifieringskostnaden». Vågade man ej räkna med att trafiken skulle stiga utöver 1938 års värde och att sålunda ökade inkomster icke skulle stå till förfogande för förräntning av det kapital, som erfordrades för banans upprustning och ej inräknats i »den egentliga elektrifieringskostnaden», nedginge förräntningssiffran för hela programmet från 6 till 3,5 %. Enär även sistnämnda siffra vore tillfredsställande, måste programmet som helhet betraktat anses väl försvarligt ur företagsekonomisk synpunkt.

Över järnvägsstyrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av telegrafstyrelsen, vattenfallsstyrelsen, statens arbetsmarknadskommission, statens industrikommission och 1944 års trafikutredning. I anledning av trafikutredningens utlåtande har järnvägsstyrelsen inkommit med en skrift i ärendet.

De hittills genomförda banelektrifieringarna vid statens järnvägar ha ut-
förts å de trafikstarkare linjerna. Detta framgår bland annat därav, att ca 84 % av trafikarbetet år 1945 fullgjorts på elektrifierade linjer, medan allenast ca 39 % av hela statsbanenätet vid slutet av nämnda år varit elektrifierat. Vid förhandsbedömandet av dessa banelektrifieringars ekonomiska berättigande ha jämförelsevis enkla kalkyleringsmetoder använts. Det har sedan visat sig, att resultatet av banelektrifieringarna blivit bättre än beräknat. Då man nu står inför frågan om den elektriska driftens utsträckande till trafiksvagare bandelar, anmäler sig behovet av noggrannare kalkyler rörande elektrifieringarnas räntabilitet. Järnvägsstyrelsen har också i den förut omnämnda skrivelsen verkställt en närmare analys av de företagsekonomiska betingelserna för en fortsatt banelektrifiering. Denna analys synes visa att den elektriska driften kan vara ekonomiskt fördelaktig även vid lägre trafikintensitet än man tidigare antagit. Det är emellertid tydligt att den elektriska driften icke kan utsträckas till banor med alltför liten trafik och att man småningom når en gräns, där även de allmänna fördelarna av en övergång till elektrisk bandrift icke bli så stora att elektrifiering framstår såsom ekonomiskt försvarlig.

Departements-
chefen.

Såsom järnvägsstyrelsen framhållit är det önskvärt, att den fortsatta elektrifieringen genomföres i ett sammanhang och under en relativt kort tidrymd. Det lärer sålunda icke vara lämpligt att bedriva elektrifierings-

arbetet i lägre takt än som motsvarar ungefär 125 kilometer bana per år, och det är måhända önskvärt, att arbetstakten hålles betydligt högre. Kostnaderna för genomförandet av det av styrelsen framlagda programmet skulle uppgå till i runt tal 165 miljoner kronor och sålunda innebära en förhållandevis betydande kapitalinvestering, som styrelsen med stöd av sina kalkyler anser skola giva en förräntning av mellan 3·5 och 6 procent. En sådan förräntning får visserligen anses tillfredsställande och skulle i och för sig göra elektrifieringen ekonomiskt motiverad. Emellertid får detta icke ensamt bliva avgörande för frågans bedömande i nuvarande läge, då många än mera räntabla investeringsprojekt måste skrinläggas eller begränsas på grund av knapphet på material och arbetskraft.

Vad särskilt materielförsörjningen beträffar vill jag erinra om att räls — som erfordras för banförstärkningsarbeten å linjer, som skola elektrifieras — icke torde kunna framskaffas i tillräckliga mängder förrän efter en ytterligare utvidgning av den svenska järnindustrien. Då tillgängliga rälskvantiteter i första hand erfordras för rälsutbyten och i andra hand för spåröverbyggnaden å de redan terrasserade dubbelspårsträckorna på västra stambanan, torde här föreligga ett mycket väsentligt hinder för ett omedelbart fortsättande av elektrifieringsarbetet. Vid anmälan tidigare i dag av telegrafstyrelsens äskanden om anslag till riks- och landskablar har jag redogjort för den bristande kapaciteten hos de svenska kabelverken. Med hänsyn till de krav som banelektrifieringen ställer i fråga om kabelläggning är det även ur denna synpunkt önskvärt med ett anstånd i banelektrifieringsarbetena. Slutligen ställa dessa arbeten även stora anspråk på den elektriska industrien, vilken sedan lång tid tillbaka är överbelagd med beställningar och arbetar med långa leveranstider. Det må i detta sammanhang omnämnas, att jag senare i dag ämnar förorda mycket betydande investeringar för statens vattenfallsverk, avseende såväl kraftverks- som kraftledningsbyggen, samt att bland de senare särskilt märkes en ny 350 kV stamlinje Harsprånget—Midskog—Hallsberg, vilken bör utföras under de närmaste åren och beräknats kosta 71 miljoner kronor.

Mot ett avbrott i banelektrifieringsarbetet talar — förutom det förhållandet att de landsdelar, som anse sig stå närmast i tur att erhålla elektrisk tågdrift, skulle få vänta på denna efterlängtade kommunikationsförbättring — att elektrifieringen av arbetstekniska skäl om möjligt bör fortgå kontinuerligt. Det har sålunda framhållits, att svårigheter skulle kunna uppstå att sysselsätta statens järnvägars elektrifieringsorganisation. Enligt vad jag inhämtat är emellertid för närvarande endast en del av denna organisation sysselsatt med nyelektrifieringsarbeten. En betydande del av organisationens arbete avser löpande underhåll av de redan elektrifierade linjerna, och dessa underhållsarbeten kunna väntas komma att öka under de närmaste åren. Frågan om sysselsättningen av elektrifieringsarbetarna torde även på annat sätt kunna lösas inom statens järnvägar. Jag vill i detta sammanhang även framhålla, att ett stort behov av arbetare med specialkunskaper från

elektrifieringsarbete erfordras för vattenfallsstyrelsens stamlinjebyggen. Om statens järnvägar skulle kunna avvara viss del av elektrifieringspersonalen, torde det böra övervägas, huruvida icke sådan personal lämpligen bör överflyttas till vattenfallsstyrelsen under den tid de stora stamlinjebyggena pågå.

Vid övervägande av de olika omständigheter, som inverka på bedömandet av frågan om tidpunkten för fullföljande av statsbanenäts elektrifiering, har jag ansett mig böra stanna för att förorda ett uppskov härmed i avbidan på att materielsituationen och läget på arbetsmarknaden bli gynnsammare än nu är fallet. Jag har därför icke ansett mig böra nu ingå på en närmare prövning av det program för den fortsatta elektrifieringen, vilket framlagts av järnvägsstyrelsen.

20. Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla.

[58.] Med bifall till Kungl. Maj:ts proposition nr 108 beslöt 1945 års riksdag (skrivelse nr 207), att elektrifieringen av järnvägslinjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga skulle påbörjas efter fullbordandet av då pågående elektrifieringsarbeten vid statens järnvägar.

I enlighet med av Kungl. Maj:t i 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bilaga 5, punkterna 71 och 72) gjorda framställningar anvisade 1946 års riksdag dels ett belopp av 10 500 000 kronor för påbörjande av elektrifieringen av såväl den förstnämnda linjen som av bandelen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil, dels ock ett belopp av 2 000 000 kronor för elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga. Vidare anvisades till nyanskaffning av elektrolok ett belopp av 6 575 000 kronor, vari ingår en summa av 3 600 000 kronor, utgörande omkring tredjedelen av den beräknade anskaffningskostnaden för elektrolok, behövligen för linjerna Varberg—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga.

I allt beräknas elektrifieringskostnaderna uppgå för linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla till 28 030 000 kronor, varav för lok 8 400 000 kronor, samt för linjen Lund—Landskrona—Billeberga till 6 030 000 kronor, varav för lok 1 840 000 kronor. Med bortseende från anskaffningskostnaderna för elektrolok och under beaktande av, att i det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 10 500 000 kronor ingår ett belopp av 500 000 kronor för påbörjandet av elektrifieringen av bandelen Uddevalla—Strömstad med bilinjen Smedberg—Lysekil, erfordras alltså ytterligare anslag för elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla med 9 630 000 kronor och för linjen Lund—Landskrona—Billeberga med 2 190 000 kronor. Behovet av ytterligare anslag för elektrolok för dessa linjer redovisas under annan rubrik.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* äskat medel för nästa budgetår till fortsatt elektrifiering av ifrågakvarande järnvägslinjer.

Därvid har styrelsen, i enlighet med det nyss anförda, beräknat medelsbehovet för linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla till 9 630 000 kronor och för linjen Lund—Landskrona—Billeberga till 2 190 000 kronor.

Styrelsen erinrar vidare, att kostnaderna för elektrifieringen av bandelen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil i styrelsens petitaskrivelse den 22 september 1945 preliminärt beräknats till omkring 13 000 000 kronor. Anläggningskostnaderna för detta arbete fördelade sig enligt numera verkställda detaljerade kostnadsberäkningar på följande sätt:

	Kronor
Komplettering av omformarstationer	290 000
Kontaktledningar m. m.	4 155 000
Högspänningsledningar för belysning	515 000
Ändring av bangårdarnas belysningsanläggningar	215 000
Ändring av statens järnvägars signal- och säkerhetsanläggningar	210 000
Ändring av bana och broar	3 890 000
Ändring av statens järnvägars svagströmsanläggningar	1 215 000
Anskaffning av elektrolok	2 450 000
Stationära elektriska tågvärmeanläggningar	60 000
Summa anläggningskostnader	13 000 000.

Härtill komme, anför styrelsen, ett kapitalbehov av 3 660 000 kronor för ändring av telegrafverkets nu längs banan framdragna svagströmsledningar, varför det sammanlagda anslagsbehovet skulle uppgå till 16 660 000 kronor. I denna totalkostnad inginge även vissa kostnader för banans upprustning, vilken vore nödvändig, om man ville till fullo utnyttja de möjligheter till snabbare förbindelser och tyngre transporter som elektrodriften medförde. Det vore dock oegentligt att belasta elektrodriften med kostnaderna för nämnda upprustning. Vid en rättvisande jämförelse med den nuvarande ångdriften borde därför för elektrodriftens del blott medräknas det anläggningskapital, som erfordrades för en med ångdriften ekvivalent elektrodrift. Detta mindre kapital, benämnt den egentliga elektrifieringskostnaden, hade styrelsen, med tillämpning av vissa i annat sammanhang redovisade grunder, beräknat till 6 785 000 kronor för bandelen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil.

Häremot svarade emellertid, fortsätter styrelsen, vissa besparingar i driftutgifterna, vilka av styrelsen beräknades på följande sätt.

Vid en mot 1938 års trafik svarande transportvolym, 511 000 tågkilometer per år, erhålles genom elektrifieringen en årlig besparing av 5 900 ton lokomotivstenkol och 30 ton brännolja, varjämte personalbehovet väntas nedgå med 23 man. Det nytillkommande behovet av elektrisk energi beräknas till 5 miljoner kWh.

Mot dessa förändringar svara följande i kronor uttryckta, vid ett kolpris av 50 kronor per ton beräknade besparingar, nämligen avseende

	Kronor
personal	116 900
stenkol	324 900
brännolja	6 000
lokomotivunderhåll	64 700
Summa kronor	512 500.

Nyttillkommande utgifter bliva för

	Kronor.
elektrisk energi	126 800
underhåll samt avskrivningskostnader för överföringsanläggningen	96 400
Summa kronor	223 200.

Den minskning av de årliga driftutgifterna, som elektrifieringen väntades medföra, utgjorde skillnaden mellan de sålunda beräknade besparingarna och de nyttillkommande utgifterna eller 289 300 kronor. Uttryckt i procent på den så kallade egentliga elektrifieringskostnaden, 6 785 000 kronor, uppginge således den genom elektrifieringen påräknade vinsten till 4,3 procent. Arbetet beräknades kunna slutföras under loppet av år 1948, om icke oväntat stora svårigheter komme att uppstå i fråga om anskaffning av arbetskraft och materiel.

Såsom framginge av den lämnade redogörelsen återstode, fortsätter styrelsen, med bortseende från anskaffningskostnaden för elektrolok, vartill anslag i annat sammanhang komme att begäras, samt med beaktande av att 500 000 kronor redan anvisats för ifrågavarande ändamål, ett anslagsbehov av 13 710 000 kronor. Av detta belopp beräknades knappt hälften eller 6 000 000 kronor bliva behövliga under nästa budgetår.

För budgetåret 1947/48 beräknar styrelsen sålunda för fortsatt elektrifiering av linjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil bliva erforderliga dels slutanslag för bandelen Varberg—Uddevalla med 9 630 000 kronor och dels fortsättningsanslag för bandelen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil med 6 000 000 kronor eller sammanlagt 15 630 000 kronor.

Styrelsen hemställer om anvisande av sistnämnda belopp.

Jag har tidigare i dag förordat uppskov med beslut om fortsatt elektrifiering av det svenska statsbanenätet. Det bör nu övervägas, huruvida de omständigheter, som göra ett dylikt uppskov berättigat, även utgöra anledning att avbryta nu pågående elektrifieringsarbeten eller att uppskjuta igångsättandet av beslutade sådana.

Elektrifieringsarbetena å linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla ha nu fortskridit så långt att telefonkabel finnes utlagd från Varberg till trakten av Borås, medan stolpsättningsarbetena hunnit fram till trakten av Herrljunga. Ur teknisk synpunkt torde hinder icke möta att avbryta elektrifieringsarbetena i Herrljunga. Enligt vad jag inhämtat ha emellertid vissa för-

*Departements-
chefen.*

arbeten redan utförts för den fortsatta elektrifieringen av linjen från Herrljunga till Uddevalla. Materielförsörjningen för elektrifieringen av denna sträcka är även ordnad. Ett avbrott i elektrifieringen vid Herrljunga skulle dessutom medföra vissa drifttekniska olägenheter. Med hänsyn härtill anser jag mig böra föreslå, att elektrifieringsarbetena fullföljas till Uddevalla. Kostnaderna härför beräknas uppgå till 9 630 000 kronor. Det är möjligt att det ur arbetsteknisk synpunkt och med hänsyn till läget på arbetsmarknaden kan finnas lämpligt att bedriva arbetena i långsammare takt än som motsvarar en medelförbrukning av angiven storlek under nästa budgetår. Då järnvägsstyrelsen bör ha en viss handlingsfrihet vid bestämmandet av arbetstakten, förordar jag emellertid, att hela nämnda belopp anvisas för nästa budgetår.

Vad angår den beslutade elektrifieringen av linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil ha varken arbetena härmed påbörjats eller beställningar i större omfattning blivit gjorda. Frågan om denna elektrifiering kan alltså i huvudsak bedömas under samma förutsättningar som gälla beträffande de i järnvägsstyrelsens fortsättningsprogram ingående företagen. Med hänsyn härtill och då förräntningen av det för denna elektrifiering erforderliga kapitalet beräknats i gynnsammaste fall komma att uppgå till endast 4,3 procent, torde frågan om fortsatt medelsanvisning för detta ändamål böra upptagas först framdeles i samband med övriga frågor om den fortsatta elektrifieringen av statsbanenätet.

Den begränsning av det med nu ifrågavarande anslag finansierade arbetsprogrammet, som jag sålunda förordat, bör föranleda en motsvarande ändring av anslagets rubrik. Den behållning å anslaget, som må komma att föreligga vid utgången av nu löpande budgetår, bör överföras till anslaget för nästa budgetår.

Elektrifieringen av linjen Lund—Landskrona—Billeberga synes böra fullföljas enligt den ursprungliga planen. I enlighet med järnvägsstyrelsens förslag tillstyrker jag, att ett slutanslag av 2 190 000 kronor äskas för budgetåret 1947/48. Härom kommer jag att göra hemställan under nästa punkt.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 9 630 000.

21. Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga.

[59.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen*, under åberopande av sitt under nästföregående punkt återgivna uttalande rörande elektrifieringen av linjen Lund—Landskrona—Billeberga, hemställt om anvisande för nästa budgetår av 2 190 000 kronor till slutförande av elektrifieringen av nämnda järnvägslinje.

Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements-
chefen.*

att till *Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 190 000.

Lokstations- och driftverkstadsanläggningar.

22. Tillbyggnad av lokstallet m. m. i Vansbro.

[60.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anfört, att i Vansbro, där 4 järnvägslinjer sammanstrålade, för närvarande finnes endast 8 stallplatser för lok och rälsbussar, vilket antal vore otillräckligt. Varje natt måste minst 3 lok stå ute till men för deras underhåll samt medförande ökad bränsleförbrukning och ökat arbete under vintermånaderna. Anordningarna för överliggande personal ävensom numera brukliga välfärdsanordningar för den i lokstallet arbetande personalen vore även mycket otillfredsställande, vilket också gällde om verkstadsutrymmet i stallet. En tillbyggnad av lokstallet vore därför nödvändig, varvid tidsenliga personallokaler borde inredas och sovrum för överliggande tågpersonal förläggas mera störningsfritt till en fristående nybyggnad invid lokstallet. Kostnaderna för den erforderliga tillbyggnaden av lokstallet samt en för personal- och överliggningslokaler avsedd nybyggnad hade av styrelsen beräknats till 350 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att nämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Jag ansluter mig till styrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departements-
chefen.* måtte föreslå riksdagen

att till *Tillbyggnad av lokstallet m. m. i Vansbro* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 350 000.

23. Verkstad vid Hagalunds övre.

[61.] Statens järnvägar använda ackumulatorbatterier för lok-, signal- och personvagnsbelysning samt för drift av vissa lok och traktorer. Dessa ackumulatorer böra, för att ej försämras, revideras en gång per år, vilken revision huvudsakligen sker vid en därför avsedd verkstad i vagnhallarna vid Hagalunds övre.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att verkstaden vid Hagalunds övre visat sig vara otillräcklig, emedan antalet acku-

mulatorer, för närvarande uppgående till omkring 120 000, under de senaste åren kraftigt ökat. Det hade därför blivit nödvändigt att dels taga en del av det för vagnuppställning avsedda utrymmet i vagnhallarna i anspråk för ackumulatorrevisioner, dels överlämna revision av ett större antal ackumulatörer till privat firma, vilket medfört ökade kostnader och tidsödande transporter. Denna firma hade för övrigt förklarat, att den ej kunde ombesörja dessa revisioner i önskad omfattning utan att bygga till sina anläggningar. För att kunna rationalisera revisionsarbetet och till statens järnvägar återföra de revisioner, som nu utfördes av den privata firman — vilket beräknades medföra en sammanlagd årlig kostnadsbesparing av omkring 45 000 kronor — samt för att kunna sköta det ökade antalet ackumulatörer, som förväntades tillkomma genom ökning av statens järnvägars personvagnspark och övergång även i äldre vagnar från gasbelysning till elektrisk belysning, vore en ny ackumulatorrevisionsverkstad nödvändig. Om en sådan verkstad erhöles, kunde den del av vagnhallarna, som nu provisoriskt användes för ackumulatorrevisioner, återtagas för sitt ursprungliga ändamål. Kostnaderna för en ny verkstadsanläggning hade beräknats till 850 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag önskvärt, att statens järnvägars nuvarande, i vagnhallarna vid Hagalunds övre befintliga provisoriska anordningar för underhåll av ackumulatörer ersättas med en rationellt ordnad revisionsverkstad. Härigenom torde en icke obetydlig årlig kostnadsbesparing kunna vinnas och även i övrigt avsevärda fördelar uppnås för statens järnvägar.

Möjligheterna att inom landet utföra ackumulatorrevisioner äro numera begränsade, och en utvidgning av verkstadskapaciteten lär bli erforderlig för att tillgodose nuvarande behov. Jag vill därför förorda, att medel ställas till järnvägsstyrelsens förfogande redan under nästa budgetår för att möjliggöra uppförande av den föreslagna anläggningen vid Hagalunds övre. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att i vanlig ordning bestämma den närmare tidpunkten för arbetenas igångsättande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Verkstad vid Hagalunds övre* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 850 000.

24. Vagnreparationsverkstad vid godsbangården i Malmö.

[62.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag till vagnreparationsverkstad vid godsbangården i Malmö med 250 000 kronor.

Styrelsen erinrar, att vid godsbangården i Malmö årligen reparerades ca 2 600 trafikvagnar, som utsatts för mindre skador. Enär reparationshall sak-

nades, måste arbetet även under otjänliga väderleksförhållanden utföras i det fria. En på platsen befintlig mindre smedja vore inrymd i ett plåtskjul och personallokaler av enklaste slag i en bristfällig och otillräcklig träbyggnad. Ur arbetarskyddssynpunkt samt för rationalisering av arbetet vore en ny vagnreparationsverkstad synnerligen behövlig. Vid tillfällen, då vagnbrist rådde, vore det av stor vikt att dessa vagnreparationer kunde bedrivas snabbt och effektivt. Kostnaden för den ifrågasatta verkstaden hade beräknats till 250 000 kronor.

Jag tillstyrker styrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte *Departements-*
föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Vagnreparationsverkstad vid godsbangården i Malmö*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 250 000.

Anläggningar vid huvudverkstäder.

25. Tillbyggnad av elektrolokverkstaden i Örebro.

[63.] *Järnvägsstyrelsen* har i sin skrivelse den 29 augusti 1946 hemställt om anvisande för nästa budgetår av 400 000 kronor till förevarande ändamål.

Styrelsen har därvid framhållit, att genom den fortsatta övergången till elektrisk tågdrift antalet elektrolok komme att väsentligt ökas inom de närmaste åren. För huvudverkstäderna innebure detta att antalet revisioner per år likaledes successivt komme att ökas, allteftersom de nya loken bleve revisionsmässiga. I främsta rummet måste härvid huvudverkstaden i Örebro, som för närvarande utförde revisioner av samma eller liknande loktyper som de nu inköpta, utrustas för att kunna tillgodose det ökade behovet av revisioner. Genom planerade och delvis redan utförda rationaliseringar och utvidgningar av hjälpavdelningarna hade möjligheter skapats till ökning av verkstadens kapacitet, under förutsättning att ytterligare uppställningsplatser kunde inrättas. Då detta senare emellertid ej läte sig göra inom nu förefintliga verkstadsutrymmen, hade styrelsen ansett nödvändigt att genom en tillbyggnad av det år 1938 uppförda 80-tonsskeppet skapa fyra nya uppställningsplatser, varigenom ytterligare ett led i det för elektrolokunderhållet planerade utbyggnadsprogrammet kunde fullbordas. Kostnaderna för dessa arbeten hade beräknats till 400 000 kronor.

Jag tillstyrker järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departements-*
måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Tillbyggnad av elektrolokverkstaden i Örebro* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 400 000.

26. Marketenteribyggnad i Malmö.

[64.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att personalen vid huvudverkstaden i Malmö, belägen vid Bulltofta inom Malmö stads norra ytterområde, saknade möjlighet att inom rimligt avstånd från verkstaden erhålla lagad mat. Större delen av den till omkring 700 man uppgående personalen vore sålunda under sin dagliga vistelse vid verkstaden tvungen att leva på matsäck. Från personalhåll hade därför gjorts framställning om att på statens järnvägars bekostnad måtte uppföras en marketenteribyggnad.

Styrelsen ansåge det, ej minst ur social synpunkt, synnerligen väl motiverat, att vid huvudverkstaden i Malmö, i likhet med vad som skett vid vissa av statens järnvägars övriga större huvudverkstäder och andra arbetsplatser med stora arbetsstyrkor, åtgärder vidtoges för åstadkommande av bättre matförhållanden för personalen och att kostnaderna härför borde bestridas av statens järnvägar. Själva rörelsen borde sedan, liksom på andra håll, bedrivas antingen av personalen själv eller av privat restaurangföretag. Kostnaderna för en marketenteribyggnad, innehållande matsal för 400 personer, kök, förrådslokaler och lokaler för kökspersonal, hade beräknats till 275 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att detta belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Marketenteribyggnad i Malmö* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 275 000.

Försvarsberedskap.**27. Skydd för inmatningsstationer.****28. Mobiliseringsförråd.****29. Omändring av slutna godsvagnar för manskapstransport.**

[65.] För innevarande budgetår ha under rubriken Försvarsberedskap anvisats investeringsanslag å tillhoppa 2 935 000 kronor, varav till Radioorganisation 400 000 kronor, till Skydd för inmatningsstationer 2 100 000 kronor, till Kontaktledningsmateriel 100 000 kronor, till Mobiliseringsförråd 110 000 kronor och till Värmetransformatörer 225 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt, att för vissa åtgärder till höjande av försvarsberedskapen vid statens järnvägar måtte för budgetåret 1947/48 anvisas 3 000 000 kronor.

Beloppet fördelar sig på följande ändamål.

	Kronor.
1. Skydd för inmatningsstationer	
a) Kompletteringsarbeten vid färdigställda reservstationer	470 000
b) Nya reservstationer i berg eller betong	1 300 000
2. Kontaktledningsmateriel i beredskapsreserv	50 000
3. Telefonmateriel i beredskapsreserv	50 000
4. Radioorganisation	200 000
5. Allmän elektroteknisk beredskap	70 000
6. Mobiliseringsförråd	100 000
7. Omändring av slutna godsvagnar för manskapstransport	160 000
8. Truppvagnsinredningar av ny konstruktion	600 000
	<hr/>
	Summa 3 000 000.

Järnvägsstyrelsen hemställer härjämte, att ett belopp av 2 470 000 kronor måtte anvisas å driftbudgeten för avskrivning av en del av ifrågavarande kapitalinvesteringar.

Beträffande de under punkterna 1—5 angivna anslagsposterna hänvisar styrelsen till den närmare motivering, som lämnas i särskild skrivelse den 29 augusti 1946. Med hänsyn till innehållet i sistnämnda skrivelse torde någon närmare redogörelse för densamma icke lämpligen böra lämnas till statsrådsprotokollet. Riksdagens vederbörande utskott torde böra erhålla erforderliga uppgifter i ämnet genom skrivelsen, som kommer att tillhandahållas utskottet.

Beträffande delposterna 6—8 har järnvägsstyrelsen anført i huvudsak följande.

Mobiliseringsförråd. För innevarande budgetår hade till mobiliseringsförråd beviljats ett anslag om 110 000 kronor. Härav avsåge 70 000 kronor ett nytt förråd i Nässjö och resten en utvidgning av sjukhustågsförrådet i Malmö. Beträffande förrådsbygget i Nässjö hade det emellertid befunnits nödvändigt vidtaga en omfattande pålning, varför kostnaderna beräknades stiga med 10 000 kronor. Vidare hade det ansetts lämpligare att, i stället för att utvidga det nuvarande mobiliseringsförrådet i Malmö, uppföra en helt ny byggnad i anslutning till en nybyggnad för statens järnvägars förråd därstädes. Merkostnaden härför beräknades till 20 000 kronor.

Under krigsåren hade i flera etapper trupptransport- och sjukhustågsmaterielen utökats och i samband därmed verkställdes ny- och tillbyggnad av förråd för dess förvaring. För nu gällande krigsorganisation och vad beträffar nuvarande statsbanor torde befintliga eller under byggnad varande mobiliseringsförråd vara tillräckliga. Vid ett eventuellt förståtligande av vissa ännu återstående enskilda järnvägar torde emellertid nya mobiliseringsförråd bliva erforderliga. Dessa järnvägar tillhörande trupptransporteffekter förvarades visserligen i egna byggnader, men dels rymde dessa icke alla erforderliga effekter, utan statens järnvägar tillhandahölle vissa sådana, dels måste vagnutrustningsarbetet och därmed effektförvaringen anknytas till de

platser, dit trafikavdelningens vagntjänst i en framtid komme att koncentreras och där för vagnutrustningen erforderlig personal komme att finnas. Mobiliseringsförrådsfrågan måste därför bli beroende av den administrativa organisation, som bleve bestämd i samband med de enskilda banornas inrangering i statens järnvägar. På grund härav räknade styrelsen med ett behov av tre nya mobiliseringsförråd för trupptransporteffekter till en sammanlagd kostnad av 210 000 kronor. Arbetena och kostnaderna ansåges kunna fördelas på en treårsperiod. För budgetåret 1947/48 hade i anslutning härtill ansetts böra begäras ett belopp av 70 000 kronor.

Medel till täckande av dessa merkostnader, sammanlagt 100 000 kronor, ansåge styrelsen böra anvisas under nästa budgetår. Av detta belopp borde 70 000 kronor avskrivnas med medel å riksstatens driftbudget.

O m ä n d r i n g a v s l u t n a g o d s v a g n a r f ö r m a n s k a p s t r a n s p o r t. De nuvarande uppvärmningsanordningarna i slutna godsvagnar med kaminernas placering i vagnens mitt och rökens avledande genom en öppning i vagnsdörren hade befunnits mindre tillfredsställande. För att erhålla bättre värmeverkan hade försök gjorts med kaminernas placering vid vagnsgavlarna och rökens avledande genom vagnstaket, vilka försök utfallit mycket väl. Denna anordning möjliggjorde även kokning i kokkärror under tågets gång, vilket vore av icke ringa betydelse. Chefen för försvarsstaben hade därför föreslagit, att samtliga för trupptransport använda slutna godsvagnar, ca 7 500, måtte förses med takgenomföringar för rökrör. Styrelsen ansåge emellertid för sin del, att några omändringsarbeten ej borde vidtagas å de 4 500 äldre vagnar, vilka efterhand komme att utgå ur vagnparken, utan att det borde vara tillräckligt att förse de 3 000 nya standardvagnarna med denna anordning. Kostnaden beräknades till 160 kronor per vagn eller för nyssnämnda 3 000 vagnar 480 000 kronor. Arbetet beräknades pågå under 3 år, varför för nästa budgetår skulle erfordras 160 000 kronor, vilket belopp borde i sin helhet avskrivnas med medel å driftbudgeten.

T r u p p v a g n s i n r e d n i n g a r a v n y k o n s t r u k t i o n. De nuvarande anordningarna för manskapstransport i slutna godsvagnar bestode av träbänkar och särskilda ryggstöd, av vilka man för att bereda truppen liggplats kunde bilda ett övre liggplan. Viloplatser funnes då på såväl golvet som nämnda övre liggplan. Anordningen vore emellertid obekvämlig och ej heller i hygieniskt avseende tillfredsställande. Den hade också under beredskapsåren varit föremål för ganska amper kritik. Då det med hänsyn till vår begränsade personvagnpark vore ofrånkomligt att, när fråga vore om truppförbandstransporter av större omfattning, använda godsvagnar för personaltransport, syntes angeläget att för framtiden anordna dessa på sådant sätt, att truppens bekvämlighet och de hygieniska kraven i möjligaste mån tillgodosåges. En ny anordning hade därför nu konstruerats. Denna bestode av lösa rörstativ, vilka kunde bilda liggplatser i 4 plan, varigenom varje man finge sin avdelade liggplats och luft- och värmecirkulationen i vagnen förbättrades, varjämte alla liggplatser komme över golvplanet och dessutom

större rörelsefrihet erhöles i vagnen. Anordningen bleve emellertid ganska dyrbar — den beräknades kosta ca 3 000 kronor per vagn — och då ca 1 000 vagnar ansåges böra förses med denna utrustning, komme totalkostnaden således att uppgå till ca 3 000 000 kronor. Anskaffningen ansåges dock kunna uppdelas på fem år, varför kostnaden för nästa budgetår begränsades till 600 000 kronor. Detta anslag borde givetvis i sin helhet avskrivas med medel å driftbudgeten.

Av järnvägsstyrelsens framställning framgår, att hittills endast försökskonstruktioner föreligga beträffande vissa av de kompletteringsarbeten vid färdigställda reservstationer, för vilka styrelsen nu äskar medel. I avbidan på att de vetenskapliga resultaten av verkställda försök hunnit slutligt sammanställas, anser jag mig icke nu böra förorda att medel anvisas till sådana kompletteringsarbeten. Däremot tillstyrker jag att 120 000 kronor anvisas för arbeten med förlängning av vissa äldre reservstationer. Departements-
chefen.

Under punkten 56 har jag tillstyrkt, att medel anvisas för att förlägga de nya ordinarie omformarstationerna i Kristinehamn, Nyköping, Älvsjö och Tillberga i berg. Kostnaderna härför beräknas uppgå till sammanlagt 2 800 000 kronor och böra bestridas av anslag under rubriken Försvarsberedskap. I nuvarande läge anser jag mig däremot icke böra tillstyrka att medel anvisas å riksstaten till nya reservstationer i berg eller betong. Vid bifall till vad jag här förordat skulle anslaget till skydd för inmatningsstationer för nästa budgetår behöva anvisas med $(120\ 000 + 2\ 800\ 000)$ 2 920 000 kronor. Av nämnda belopp synes, i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag, böra omödelbart avskrivas $(120\ 000 + 1\ 860\ 000)$ 1 980 000 kronor.

Å anslagen till Kontaktledningsmateriel i beredskapsreserv och Radioorganisation förelågo vid ingången av budgetåret 1946/47 reservationer till belopp av 150 000 kronor respektive 331 500 kronor. Med hänsyn härtill, och då för innevarande budgetår till nämnda ändamål anvisats 100 000 kronor respektive 400 000 kronor, anser jag mig icke böra förorda någon medelsanvisning för nästa budgetår.

Järnvägsstyrelsen har vidare äskat 50 000 kronor till telefonmateriel i beredskapsreserv och 70 000 kronor till allmän elektroteknisk beredskap. Med hänsyn till svårigheterna att tillfredsställa statens järnvägars fredsbehov av elektrisk materiel anser jag mig icke böra för närvarande tillstyrka styrelsens förslag i denna del.

Jag finner mig däremot böra tillstyrka, att 30 000 kronor anvisas för vissa mobiliseringsförråd, vilka äro erforderliga för statens järnvägars nuvarande behov. Frågan om anvisande av medel för uppförande av mobiliseringsförråd, vilka komma att erfordras efter ett förstatligande av vissa nu enskilda järnvägar, torde däremot böra lösas vid en senare tidpunkt. Det av mig tillstyrkta anslaget, 30 000 kronor, bör utgöra förräntningspliktigt kapital.

Vad slutligen angår de föreslagna åtgärderna för att förbättra anordningarna för manskapstransport i godsvagnar har jag inhämtat, att järnvägs-

styrelsen avser att på samtliga moderna slutna godsvagnar, som nybeställas, anordna takgenomföringar för rökrör. Jag har icke något att erinra mot att sådana takgenomföringar utföras även på redan befintliga eller beställda vagnar, som sakna sådana anordningar. Dessa arbeten kunna utföras i samband med de vanliga vagnrevisionerna. För nästa budgetår torde i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag 160 000 kronor böra anvisas för ändamålet. Jag har härvid utgått från att den nuvarande truppvagnsinredningen framdeles skall komma att utbytas mot sådan av ny konstruktion. Jag anser mig emellertid i nuvarande läge icke böra tillstyrka medelsanvisning för anskaffande av sådan utrustning. Den nuvarande vagnparken synes först böra i erforderlig omfattning omändras på sätt nyss sagts, och hinder möter icke att under övergångstiden använda den äldre inredningen. Det för ändringsarbeten avsedda beloppet bör i sin helhet avskrivas.

Frågan om anvisande av medel för avskrivning av investeringar under rubriken Försvarsberedskap anmäles i annat sammanhang av chefen för finansdepartementet.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att för budgetåret 1947/48 anvisa följande investeringsan-	
slag, nämligen till	
<i>Skydd för inmatningsstationer</i>	kronor 2 920 000
<i>Mobiliseringsförråd</i>	» 30 000
<i>Omändring av slutna godsvagnar för man-</i>	
<i>skapstransport</i>	» 160 000.

Rullande materiel.

30. Nyanskaffning av ånglok.

[66.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att på järnvägsnätet med 1067 mm spårvidd för närvarande finnes 44 ånglok. Dessa vore mycket gamla — medelåldern uppginge till 41 år — och i stor utsträckning förslitna. Sålunda hade redan 7 lok måst slopas och ytterligare 5 vore slopningsmässiga. Då minimibehovet å ifrågavarande nät vore 37 lok, måste nu 5 lok anskaffas. För att de nyanskaffade loken skulle finna användning även sedan ombyggnaden av 1067 mm nätet till normal spårvidd kommit till stånd, vore det styrelsens avsikt att låta bygga loken så, att de för en relativt låg kostnad kunde omändras för 891 mm spårvidd. Anskaffningskostnaden för nämnda 5 lok beräknades uppgå till 1 100 000 kronor.

Om anvisande av nämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

Enligt principbeslut av 1946 års riksdag (skrivelse nr 210) skola linjerna Karlskrona—Kristianstad, Karlshamn—Vislanda och Bredåkra—Växjö, ut-

görande huvudparten av järnvägsnätet med 1067 mm spårvidd, ombyggas till normalspår. Ombyggnaden har därvid förutsatts komma till utförande såsom ett led i åtgärder för sysselsättande av friställd arbetskraft.

Med hänsyn till detta beslut bör uppenbarligen nyanskaffning av rullande materiel för ifrågavarande järnvägsnät såvitt möjligt undvikas. Emellertid är det i nuvarande stund ovisst, när ombyggnaden av nätet skall kunna påbörjas, och än mera, när den kan bliva slutförd. Samtidigt föreligger ett trängande behov av en måttlig förnyelse av den mycket ålderdomliga och förslitna lokparken. På grund härav vill jag ej motsätta mig bifall till järnvägsstyrelsens nyss återgivna förslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av ånglok* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 100 000.

31. Ombyggnad av ånglok.

[67.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* erinrat, att under en följd av år ånglok av typen litt. E ombyggs till litt. E 2. Under nästkommande budgetår avsåge styrelsen att ombygga ytterligare 5 dylika lok, för vilket arbete erfordrades ett belopp av 50 000 kronor.

Styrelsen framhåller vidare, att ånglokens luftpumpar, i syfte att spara smörjolja och uppnå större driftsäkerhet, borde förses med smörjapparater för en beräknad kostnad av 130 000 kronor.

Slutligen anför styrelsen, att för fortsatta mindre ändringsarbeten på lok, som tillförts statsbanenätet vid införlivandet av enskilda järnvägar, erfordrades ett belopp av cirka 30 000 kronor.

Sammanlagt vore således under förevarande rubrik ett anslag av 210 000 kronor erforderligt.

Jag har intet att erinra mot järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *Departements
chefen.*

att till *Ombyggnad av ånglok* för budgetåret 1947/48 an-
visa ett investeringsanslag av kronor 210 000.

32. Nyanskaffning av motorlok.

[68.] Till nyanskaffning av motorlok har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 200 000 kronor, vilket belopp skulle utgöra dellikvid vid beställning av ett för provdrift avsett dieselelektriskt motorlok av svensk tillverkning.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anslag för nästa budgetår dels för slutlikvidering av det tidigare beställda mo-

torloket med ett belopp av 260 000 kronor, dels för anskaffning av ytterligare ett motorlok av svensk tillverkning till en beräknad kostnad av ca 550 000 kronor, dels ock för inköp av två utländska motorlok med 1 000 000 kronor. Anslagsbehovet skulle sålunda uppgå till 1 810 000 kronor.

Beträffande behovet av ytterligare anskaffning av motorlok anför styrelsen, att erfarenheterna utomlands, framförallt i USA och England, visat, att motorlok vore avsevärt överlägsna ånglok när det gällde växlingstjänst. Styrelsen ämnade därför vid nyanskaffning av växlingslok för icke elektrifierade områden, såsom hamnar etc., övergå till motorlok. För att utröna, vilka typer av motorlok, som lämpade sig bäst för svenska förhållanden, borde ytterligare ett lok av svensk tillverkning men av annan typ än det tidigare beställda inköpas. Detta lok beräknades betinga en kostnad av cirka 550 000 kronor.

Då de av svenska tillverkare erbjudna loktyperna avsevärt skilde sig från de loktyper, som efter många års experimenterande framkommit som standardtyper i USA och England, ansåge styrelsen, att även två utländska lok av välkänd tillverkning borde inköpas. För dessa beräknas ett belopp av cirka 500 000 kronor per lok.

Departements-
chefen.

Med hänsyn till vad järnvägsstyrelsen anfört tillstyrker jag styrelsens framställning samt hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av motorlok* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 810 000.

33. Nyanskaffning av elektrolok.

[69.] Till Nyanskaffning av elektrolok har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 6 575 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* erinrat om att i anslaget för innevarande budgetår inginge ett belopp av 3 600 000 kronor till förskottslikvid för omkring 25 elektrolok, avsedda för de under elektrifiering varande linjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalla och Lund—Landskrona—Billeberga. Den sammanlagda kostnaden för dessa lok hade beräknats till 10 240 000 kronor, varför ett belopp av 6 640 000 kronor vore erforderligt för slutlikvid. Enligt den ursprungliga planen skulle för denna elektrifiering anskaffas 15 snälltågslok, 9 lokaltågslok samt 1 växlingslok. Det hade dock sedermera befunnits mera ändamålsenligt att tillgodose detta behov genom omplacering av befintliga lok från redan elektrifierade bandelar och i stället anskaffa 9 snälltågslok av nyaste typ, 7 växlingslok samt 7 elektromotorvagnar för lokaltrafik.

För elektrifiering av linjen Uddevalla—Strömstad med bilinjen Smedberg—

Lysekil hade, anför styrelsen, beräknats ett elektrolokbehov av 6 à 7 stycken till ett totalbelopp av ca 2 450 000 kronor. För fullgörande av sedvanlig förskottslikvid i samband med denna beställning erfordrades under budgetåret 1947/48 ett belopp av 825 000 kronor.

Som ersättning för ett slopmässigt lok av litt. Oc erfordrades, framhåller styrelsen vidare, ett lok av litt. Ub till ett pris av 260 000 kronor. Vidare erfordrades utöver redan beställda men ej levererade 15 lok litt. Ub ytterligare 4 dylika lok. Kostnaden för dessa beräknades uppgå till 1 040 000 kronor.

Slutligen anför styrelsen, att på 18 under byggnad varande ackumulatorlok, litt. Öd, för vilka anslagsmedel beviljats under budgetåren 1944/45—1946/47, hade batterikapaciteten ansetts böra ökas. Denna åtgärd hade betingat en merkostnad av 300 000 kronor, för vilken medelsanvisning nu erfordrades.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att till Nyanskaffning av elektrolok måtte för nästa budgetår anvisas 9 065 000 kronor.

Av det av järnvägsstyrelsen under denna rubrik äskade anslagsbeloppet, 9 065 000 kronor, avse 6 640 000 kronor slutlikvidering av lokbeställningar, för vilka statsmakterna tidigare anvisat anslag. Enligt vad jag inhämtat torde dock på grund av leveransförseningar likvider å tillhopa 2 000 000 kronor komma att fullgöras först under andra halvåret 1948, varför detta belopp ej bör inräknas i anslaget för nästa budgetår. Den förändring beträffande sammansättningen av planen för anskaffning av dragkraftsmateriel för linjerna Varberg—Borås—Herrljunga—Uddevalle, vilken järnvägsstyrelsen funnit ändamålsenlig, föranleder icke annan erinran från min sida än att medel för anskaffning av 7 elektromotorvagnar böra upptagas under rubriken Nyanskaffning av elektromotorvagnar med ett belopp av 2 100 000 kronor. Det av styrelsen beräknade anslagsbehovet till nyanskaffning av elektrolok kan i enlighet härmed nedsättas med samma belopp.

*Departements-
chefen.*

Med den ståndpunkt jag intagit till frågan om elektrifieringen av linjen Uddevalla—Strömstad med Smedberg—Lysekil skulle ett uppskov med anskaffningen av de för nämnda linje erforderliga elektroloken kunna ifrågasättas. Med hänsyn till den nuvarande bristen på elektrolok har jag dock ansett lämpligt att denna beställning utlägges redan nu och att erforderligt belopp till gäldande av förskottslikvid anvisas å riksstaten för nästa budgetår.

I övrigt ha järnvägsstyrelsens förslag icke givit mig anledning till erinran.

Det sammanlagda anslagsbehovet under förevarande rubrik skulle i enlighet med det anförda uppgå till (9 065 000 — 2 000 000 — 2 100 000) 4 965 000 kronor.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av elektrolok* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 4 965 000.

34. Ombyggnad av elektrolok.

[70.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att elektrolokens strömvtagare vid flera tillfällen fastnat i och nedrivit kontaktledningen, varvid långvariga driftsavbrott uppstått. Kostnaderna för ledningens återställande hade dessutom uppgått till rätt avsevärda belopp. Med hänsyn härtill hade det ansetts nödvändigt att övergå till en mer modern typ av strömvtagare. För en första anskaffning av dylika erfordrades under budgetåret 1947/48 ett belopp av 500 000 kronor.

Styrelsen anför vidare, att till fortsatt utbyte av glidlager mot rullager å D-lokens motoraxlar erfordrades 400 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer, att för nämnda ändamål 900 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår under rubriken Ombyggnad av elektrolok.

*Departements-
chefen.*

Jag har intet att erinra mot järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av elektrolok* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 900 000.

35. Nyanskaffning av elektromotorvagnar.

[71.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i statsverkspropositionen (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 34) framställda förslag anvisade 1944 års riksdag för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 1 860 000 kronor för anskaffning av sex elektromotorvagnar. För budgetåret 1945/46 upptogs ej å riksstaten anslag till anskaffning av dylika vagnar. För innevarande budgetår anvisades till förskottslikvid för anskaffande av ytterligare sex elektromotorvagnar ett investeringsanslag av 600 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* till en början erinrat, hurusom styrelsen i sin petitaskrivelse den 22 september 1945 framhållit angelägenheten av att genom anskaffning av så kallade snabbmotortåg bestående av tre boggivagnar söka åstadkomma en förbättring av tågförbindelserna särskilt på medellånga håll samt meddelat, att för byggande av sex sådana snabbmotortåg ett belopp av 3 900 000 kronor funnes disponibelt och att ytterligare erforderligt belopp, 960 000 kronor, komme att begäras för budgetåret 1947/48. Samtliga här ifrågakvarande snabbmotortåg vore för närvarande under byggnad. För den kommande slutlikvideringen av denna beställning under budgetåret 1947/48 erfordrades sålunda 960 000 kronor. Av dessa sex motortåg beräknades två behövliga som reserv. Då behovet av dylika

snabbtåg på flera platser vore starkt framträdande, föresloge styrelsen en fortsatt nybyggnad till att börja med av tre tåg, vilka beräknades kosta ca 2 430 000 kronor. För sedvanlig förskottsbetalning erfordrades under nästa budgetår en tredjedel härav eller 810 000 kronor.

Styrelsen anför vidare, att för slutlikvidering av de sex elektromotorvagnar, för vilka anslag beviljats för innevarande budgetår, erfordrades för budgetåret 1947/48 ett belopp av 1 200 000 kronor.

Slutligen erinrar styrelsen, att utöver sistnämnda sex elektromotorvagnar ytterligare sju dylika vagnar beställts, såsom framginge av styrelsens förut under rubriken Nyanskaffning av elektrolok återgivna anförande härom. Sedan dessa 13 vagnar levererats, komme antalet dylika vagnar att uppgå till 23. Dessa vagnar hade visat sig synnerligen ändamålsenliga och hade också blivit mycket uppskattade på de linjer, där de för närvarande användes. Genom en under kommande år fortsatt nybyggnad av dylika motorvagnar skulle goda och snabba förbindelser kunna skapas på flera andra elektrifierade linjer med ungefär samma trafikförhållanden som å de linjer, där sådana vagnar nu användes eller komme att användas. Styrelsen föresloge därför, att ytterligare ett 10-tal dylika vagnar anskaffades för en beräknad totalkostnad av 3 000 000 kronor och att till förskottslikvid för dem under budgetåret 1947/48 anvisades ett belopp av 1 000 000 kronor.

Med hänvisning till det anförda hemställer järnvägsstyrelsen, att för nästa budgetår måtte anvisas 3 970 000 kronor till nyanskaffning av elektromotorvagnar.

Under senare år ha elektromotorvagnar och så kallade snabbmotortåg blivit av stor betydelse för avvecklingen av trafiken å korta och medellånga sträckor. Järnvägarna torde även under de närmaste åren få vidkännas en hårdare konkurrens från andra trafikmedels sida, och ökad uppmärksamhet måste därför ägnas möjligheterna att införa nya former av tågdrift. En ökad anskaffning av elektromotorvagnar och snabbmotortåg är att anse såsom ett led i en eftertraktad rationalisering och modernisering av järnvägsdriften.

Ur här antydda synpunkter finner jag mig böra tillstyrka järnvägsstyrelsens förslag. Enär slutlikvid för sex elektromotorvagnar, vartill medel anvisats för innevarande budgetår, icke torde komma att erläggas förrän under andra halvåret 1948, torde anslagsbehovet för nästa budgetår dock kunna nedsättas med 1 200 000 kronor i jämförelse med styrelsens beräkningar hösten 1946.

Under denna rubrik torde även, såsom jag under rubriken Nyanskaffning av elektrolok anför, böra anvisas ett belopp av 2 100 000 kronor utgörande kostnaden för sju tidigare beställda elektromotorvagnar. Det sammanlagda anslagsbehovet för nyanskaffning av elektromotorvagnar kommer härigenom att uppgå till (3 970 000 — 1 200 000 + 2 100 000) 4 870 000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av elektromotorvagnar* för budget-
året 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 4 870 000.

36. Nyanskaffning av rälsbussar.

[72.] För budgetåret 1945/46 ha till rälsbussar anvisats 4 190 000 kronor, varav 190 000 kronor avsågo likvid för vissa rälsbussar i samband med statsförvärvet av Halmstad-Nässjö järnvägar. För innevarande budgetår ha för ändamålet anvisats 4 000 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att den fortgående trafikstegringen medfört ytterligare ökat behov av rälsbussar och att en fortsatt utvidgning av rälsbussparken i ungefär samma tempo som under de senaste åren därför alltjämt vore erforderlig. De rälsbussar, främst av ny, större typ, som insatts i trafik sommaren 1946, hade också visat vilka avsevärda förbättringar i förbindelserna som kunde åstadkommas genom dylika fordon, även på längre sträckor. Sålunda hade nya förbindelser kunnat dragas bl. a. mellan Halmstad och Oskarshamn över Nässjö, mellan Linköping och Oskarshamn över Hultsfred, mellan Ludvika och Särna samt mellan Östersund och Gällivare med flera platser.

Vidare behöfde, framhåller styrelsen, de under 1930-talet byggda 2-axliga rälsbussarna — 74 stycken — så snart ske kunde ersättas av större och modernare rälsbussar, detta dels på grund av vagnarnas under senare åren hårda förslitning och dels med hänsyn till konkurrensen med andra transportmedel. De sålunda för persontrafik slojade rälsbussarna torde dock i viss utsträckning kunna efter ombyggnad användas som godsrälsbussar, varigenom en tänkt nyanskaffning av sådana rälsbussar tills vidare kunde undvikas.

Slutligen säger sig styrelsen, enär de nuvarande rälsbussarna i många fall visat sig vara för små, ha för avsikt att i ökad omfattning använda sig av större, 2-motoriga rälsbussar. Samtidigt planerades en övergång från nuvarande träkonstruktion till stålkonstruktion, vilket komme att innebära flera fördelar, icke minst ur säkerhetssynpunkt. De nya rälsbussarna, särskilt de 2-motoriga, komme givetvis att bli dyrare i tillverkning än de nuvarande i träutförande. Medelsbehovet för anskaffande av ungefär lika många rälsbussar som de, vilka beställts för det för innevarande budgetår anvisade anslaget, 4 000 000 kronor, kunde därför beräknas stiga till 7 000 000 kronor. På grund av den förlängning av leveranstiden, som man nu hade att räkna med, torde emellertid under nästa budgetår endast erfordras viss mindre del av nyssnämnda belopp eller ca 3 000 000 kronor.

Järnvägsstyrelsen hemställer därför, att 3 000 000 kronor måtte anvisas för nästa budgetår till nyanskaffning av rälsbussar.

Jag biträder järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departements-
chefen.* måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av rälsbussar* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 3 000 000.

37. Ombyggnad av rälsbussar.

[73.] I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att det vore styrelsens avsikt att i viss utsträckning låta ombygga utrangerade rälsbussar till godsrälsbussar. För detta ändamål ävensom för modernisering av vissa med privatbanor övertagna rälsbussar m. m. erfordrades under nästa budgetår cirka 300 000 kronor.

Om anvisande av nämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

Järnvägsstyrelsens framställning föranleder icke någon erinran från min *Departements-
chefen.* sida.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av rälsbussar* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

38. Nyanskaffning av lokomotorer.

[74.] Till Nyanskaffning av lokomotorer har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 660 000 kronor, avsett för anskaffande av två större och sex mindre lokomotorer.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anmält, att utöver dessa åtta lokomotorer numera erfordrades ytterligare två större och fyra mindre lokomotorer avsedda för normal spårvidd samt fyra mindre lokomotorer för 1 067 mm spårvidd, de senare så konstruerade att de för ringa kostnader kunde apteras för 891 mm spårvidd. Kostnaderna för dessa fordon hade beräknats till cirka 850 000 kronor.

Styrelsen hemställer om anvisande av ett anslag å nämnda belopp.

Med biträdande av järnvägsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departements-
chefen.* Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av lokomotorer* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 850 000.

39. Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar.

[75.] Till Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 12 270 000 kronor, avsett för nybyggnad av 22 sittvagnar för närtrafik, 33 sittvagnar för fjärtrafik, 10 sovvagnar, 3 restaurangvagnar och 19 resgodsvagnar.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* beträffande nyanskaffningsbehovet under nästa budgetår till en början framhållit, att flera faktorer tillkommit, som gjorde det nödvändigt att söka ernå en ännu större ökning av personvagnparken än vad styrelsen i sin petitaskrivelse den 22 september 1945 räknat med. Även efter den militära beredskapens upphörande, hade persontrafiken under år 1945 fortsatt att öka, och ökningen syntes fortsätta också under år 1946 enligt vad tillgängliga siffror för tiden januari—juni 1946 utvisade.

Till belysning av den rådande bristen på sittvagnar har styrelsen lämnat följande uppgifter om utvecklingen av antalet resor, personkilometer och sittplatser under åren 1942—1945, därvid som utgångspunkt valts förhållandena år 1938, d. v. s. det sista förkrigsåret.

	Ökning i procent sedan 1938			
	1942	1943	1944	1945
Antal resor	164·0	190·0	215·0	242·8
> personkilometer	202·4	228·8	238·2	236·7
> sittplatser	144·6	154·0	161·6	173·5

I anslutning till dessa uppgifter uttalar styrelsen, att antalet sittplatser redan år 1938 varit otillräckligt. De anförda siffrorna gäve för övrigt vid handen, att personvagnparken trots alla åtgärder — nybyggnad och bibehållande i trafik av sedan länge slopmässiga vagnar — icke kunnat ökas i takt med den fortgående ökningen av persontrafiken. Även om den utvidgade flyg- och landsvägstrafiken komme att avleda en del trafik från järnvägarna, torde man dock kunna räkna med att persontrafiken fortfarande komme att öka, om än inte i samma snabba takt som hittills.

Sedan styrelsen erinrat om vad 1946 års riksdag (skrivelse nr 60) uttalat i samband med behandlingen av frågan om anslag till nyanskaffning av personvagnar för innevarande budgetår ävensom om de uttalanden, som från olika håll gjordes vid ärendets behandling i riksdagen, anför styrelsen vidare, att den personvagnpark, som statens järnvägar nu ägde, icke kunde sägas hålla det mått, som erfordrades för att tillfredsställande kunna tillgodose trafikens krav. Sålunda hade det för trafikens avveckling erforderliga vagnantalet ofta måst väsentligt nedskäras, och flera under högsommaren och vid helgerna önskvärda dubbleringståg hade icke kunnat anordnas. En besvärande trängsel hade därigenom ofta blivit följden.

Järnvägsstyrelsen har vidare uttalat följande.

Utöver vad ovan sagts finnas ytterligare fyra tungt vägande skäl för en nyanskaffning av minst den storlek, som i det följande begäres, nämligen:

1. behovet av ersättning för det stora antal vagnar, som till följd av de senare årens hårda trafik blivit starkt förslitna eller på annat sätt slopmässiga men som på grund av persontrafikens omfattning måst bibehållas i trafik:

2. behovet, särskilt ur trafiksäkerhetssynpunkt, av att trävagnar efter hand utbytas mot moderna stålvagnar:

3. nödvändigheten av en icke blott kvantitativ utan även kvalitativ förbättring av personvagnsparken, för att statens järnvägar skola kunna bereda den resande allmänheten önskvärd komfort och bekvämlighet under resan samt på ett tillfredsställande sätt kunna möta och hävda sig i konkurrensen med andra på grund av tidsförhållandena modernare trafikmedel; samt

4. behovet av ökat platsutrymme för att på ett tillfredsställande sätt kunna avveckla den ökade persontrafik — speciellt under sommarmånaderna — som uppstår sedan 1946 års riksdag beslutat en avsevärd utökning av antalet fria resor för mödrar och barn. Att avveckla ett resandetillskott av den storleksordning, som befolkningsutredningens förslag skulle medföra, låter sig icke göra på ett tillfredsställande sätt med nuvarande personvagnspark. Härför kräves, som styrelsen redan i sitt utlåtande den 1 februari 1946 över 1941 års befolkningsutrednings betänkande om åtgärder för beredande av vila och rekreation åt mödrar och barn anført, en avsevärd ökning av personvagnsparken utöver vad man hittills räknat med. Den nuvarande personvagnsparken jämte redan planerad utbyggnad — eller rättare sagt ersättningsbyggnad — är icke större än att den blir fullt utnyttjad redan av den sedvanliga sommartrafiken, varför för varje större tillskott av resande under sommarmånaderna personvagnsparken måste i motsvarande mån ökas. Om så icke sker, föreligger den risken, att en stor del av den fullt betalda resandetraffiken kommer eller kanske till och med blir tvingad att övergå från järnväg till andra transportmedel. Av såväl tekniska som ekonomiska skäl är det emellertid icke möjligt att enbart under budgetåret 1947/48 fylla hela det ökade behovet utan är denna nybyggnad tänkt fördelad under de närmaste åren, bland annat med hänsyn till jämn sysselsättning vid de svenska vagnverkstäderna.

Beträffande nyanskaffningen av sovvagnar framhåller styrelsen, att även om alla användbara sovvagnar vore i trafik, måste särskilt under sommarmånaderna och helgtrafik ett stort antal resande nekas sovplatser. Beträffande 1- och 2-klass sovvagnar kunde som en ytterligare motivering för nyanskaffning framhållas, att samtliga 50 vagnar utgjordes av trävagnar med en medelålder av 41 år och att ej mindre än 19 stycken vore byggda på 1890-talet.

Med beaktande av samtliga nu berörda omständigheter ansåge styrelsen skäl föreligga att för nästkommande budgetår räkna med nybeställning av 15 sovvagnar, 61 sittvagnar för fjärrtrafik, 25 sittvagnar för närtrafik, 3 restaurangvagnar och 22 resgodsvagnar. Kostnaderna för denna nyanskaffning beräknades till 18 680 000 kronor. Med hänsyn till den eftersläpning i leveransen av senast beställda vagnar, som ägt rum, och den förlängning av leveranstiderna, som man i fortsättningen hade att räkna med, vore emellertid endast en del av sistnämnda belopp, i runt tal 7 000 000 kronor, be-

hövlig under budgetåret 1947/48 för fullgörande av sedvanliga förskottslikvider.

Järnvägsstyrelsen hemställer därför om anvisande av 7 000 000 kronor för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Den av järnvägsstyrelsen för innevarande och nästa budgetår planerade anskaffningen av person- och resgodsvagnar framgår av följande sifferuppgifter.

	1946/47	1947/48
Sittvagnar, närtrafik	22	25
» , fjärrtrafik	33	61
Sovvagnar	10	15
Restaurangvagnar	3	3
Resgodsvagnar	19	22

Järnvägsstyrelsens förslag till vagnanskaffning för nästa budgetår uppvisar i förhållande till innevarande budgetår en ökning av alla vagntyper med undantag för restaurangvagnar. Ökningen av antalet sittvagnar för fjärrtrafik är särskilt stor. Styrelsen har beräknat medelsbehovet för den föreslagna vagnanskaffningen till 18 680 000 kronor eller 6 410 000 kronor mer än det för innevarande budgetår anvisade beloppet. Med hänsyn till eftersläpning i leveranserna av redan beställda vagnar och förlängda leveranstider har styrelsen emellertid begränsat sitt anslagsäskande för nästa budgetår till 7 000 000 kronor.

Av järnvägsstyrelsens framställning framgår, att persontrafiken även under år 1945 ökat i vad avser antalet resor, medan antalet personkilometer visat någon minskning. Antalet personvagnar har emellertid trots hittills vidtagna åtgärder varit otillräckligt för att trafiken, särskilt under högsommaren och helgerna, skall kunna tillfredsställande avvecklas. Många av de vagnar, som stå till förfogande, äro av äldre konstruktion och hårt förslitna, varför de inom kort måste slopas och ersättas med nya. En knapphet på personvagnar kan alltså förutses bestå under den närmaste framtiden. Såväl hänsynen till trafiksäkerheten som allmänhetens krav på bekvämlighet fordra en ytterligare förnyelse av statens järnvägars personvagnpark. En genomsnittlig kvalitetshöjning torde även vara befogad. Jag tillstyrker därför järnvägsstyrelsens nu framlagda förslag till vagnanskaffning och styrelsens begäran om medelsanvisning för nästa budgetår.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 7 000 000.

40. Ombyggnad av person- och resgodsvagnar.

[76.] Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 2 115 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande av anslag för nästa budgetår till ombyggnad av person- och resgodsvagnar med tillhoppa 1 545 000 kronor. Av nämnda belopp avsåge styrelsen att använda 150 000 kronor för förbättring av gångegenskaperna å en del äldre boggier, 185 000 kronor för montering av snälltågsbroms å cirka 40 stålbyggivagnar, 425 000 kronor för anskaffning av nya kraftigare boggier å en del av sistnämnda vagnar och 185 000 kronor för att förse omkring 185 stålbyggivagnar med ringfjäderbuffertar. Vidare erfordrades för ändrat belysningsystem i vissa vagnar 400 000 kronor samt slutligen 200 000 kronor för diverse moderniserings- och standardiseringsarbeten å vagnparken.

Järnvägsstyrelsens förslag i förevarande del hava icke givit mig anledning *Departements-*
till erinran. *chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av person- och resgodsvagnar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 545 000.

41. Nyanskaffning av godsvagnar.

[77.] Till nyanskaffning av godsvagnar har för innevarande budgetår anvisats ett anslag av 8 090 000 kronor, avsett för anskaffning av 50 tvåaxliga vagnar, 50 treaxliga vagnar för huvudsakligen vissa militära transporter och 20 s. k. överföringsvagnar samt för vissa kompletteringsarbeten.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* till en början erinrat, att statens järnvägars normalspåriga godsvagnpark, sedan beställda vagnar levererats, komme att omfatta ca 9 900 slutna och ca 19 500 öppna eller tillsammans i runt tal 29 400 vagnar.

Styrelsen anför, att vagnutgången alljämt vore otillräcklig för att tillgodose föreliggande behov, vilket framginge bland annat av att underskottet per dag under första halvåret 1946 uppgått till 3 800 å 6 300 öppna vagnar och 1 000 å 2 300 slutna vagnar. Behovet av slutna vagnar hade ökats, såväl genom de alltmer omfattande cykeltransporterna som genom det oavbrutet stigande behovet av vagnar för styckegods. I statens järnvägars godsvagnpark inginge även ca 4 000 äldre, småbåriga vagnar, vilka till övervägande delen vore förslitna och borde avföras ur trafikvagnparken så snart förhållandena det medgåve.

Trots att någon tendens till minskning i bristen på godsvagnar icke förmärkts, ansåge sig järnvägsstyrelsen emellertid ej heller för nästkommande budgetår böra föreslå medel till anskaffning av två å x l i g a godsvagnar i vidare mån än som betingades av en under alla förhållanden oundgänglig ersättningsanskaffning eller 500 normalspåriga vagnar, varav 200 slutna och 300 öppna, vilka beräknades kosta tillhopa 6 800 000 kronor.

Vidare anför styrelsen, att utöver 50 stycken t r e a x l i g a ö p p n a v a g n a r med 30 tons bärighet, avsedda för transport av tyngre motorfordon för försvarsändamål, för vilkas anskaffande under innevarande budgetår anvisats 900 000 kronor, ytterligare 50 dylika vagnar borde anskaffas. Det vore nämligen synnerligen önskvärt att snarast möjligt kunna frigöra de nu i stor utsträckning av militärtransporter upptagna fyraxliga godsvagnarna för de civila transporter, för vilka de egentligen vore avsedda. Kostnaden för denna anskaffning beräknades uppgå till 900 000 kronor.

I statens järnvägars normalspåriga godsvagnpark inginge, fortsätter styrelsen, för närvarande 475 m a t v a r u v a g n a r (kylvagnar). Av dylika vagnar beställdes år 1941 30 stycken och år 1942 20 stycken. Ehuru tillgången på matvaruvagnar under de senaste åren visat sig otillräcklig, hade med anskaffning av ytterligare sådana vagnar hittills ansetts böra anstå dels på grund av de höga anskaffningskostnaderna och dels på grund av svårigheten att under kriget anskaffa i dessa vagnar i stor utsträckning förekommande rostfritt stål av fredskvalitet. Någon minskning av anskaffningskostnaderna torde visserligen för närvarande ej vara att räkna med, men då material av fredskvalitet nu kunde erhållas och då bristen på dessa vagnar blivit alltmer kännbar, ansåge sig styrelsen nu böra föreslå anskaffning under nästa budgetår av 25 dylika vagnar. Anskaffningskostnaden för dessa vagnar, utförda med behållare för vanlig is, beräknades till 1 200 000 kronor. Vid kylning med vattenis hade det visat sig svårt att under högsommaren hålla lägre temperatur i kylvagnarna än $+8$ till 10° C, under det att för vissa transporter framställdes krav på temperaturer mellan 0 och $+2^{\circ}$ C. I anledning härav påginge för närvarande försök med kompressorkylaggregat. De härvid hittills erhållna resultaten vore sådana, att järnvägsstyrelsen ansåge sig böra hemställa om ytterligare 150 000 kronor för att kunna utrusta 10 av nyssnämnda 25 vagnar med kompressorkylaggregat. Den sammanlagda anskaffningskostnaden för de 25 matvaruvagnarna beräknades således till 1 350 000 kronor.

Det för godsvagnsanskaffningen under nästa budgetår enligt styrelsens beräkning erforderliga beloppet utgör sålunda $(6\,800\,000 + 900\,000 + 1\,350\,000)$ 9 050 000 kronor.

Under hänvisning till det anförda hemställer järnvägsstyrelsen om anvisande av sistnämnda belopp.

*Departements-
chefen.*

Behovet av godsvagnar vid statsbanorna är alltså stort. Trafikanternas vagnbeställningar synas dock under senare delen av 1946 ha minskat något,

vilket möjligen berott på den ökade biltrafiken och att vedtransporterna varit något mindre än föregående år. En viss nedgång i den s. k. vagnbristen, d. v. s. skillnaden mellan tillgängliga och av trafikanterna rekvirerade vagnar, har också kunnat iakttagas under hösten 1946 jämfört med motsvarande tid åren 1944 och 1945. Då man bedömer det framtida godsvagnbehovet, har man särskilt att taga hänsyn till lastbilstrafikens blivande utveckling samt det antagliga ytterligare bortfallet av vedtransporter. På grund härav finner jag mig i likhet med järnvägsstyrelsen böra förorda, att anskaffningen av vanliga tvåaxliga godsvagnar för nästa budgetår bestämmas till samma antal som för innevarande budgetår, d. v. s. 200 slutna och 300 öppna vagnar, vilket ungefär motsvarar statens järnvägars behov av ersättningsanskaffning av sådana vagnar.

Styrelsens förslag om anskaffning av ytterligare 50 treaxliga öppna vagnar och 25 matvaruvagnar (kylvagnar) ha icke givit mig anledning till erinran.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av godsvagnar* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 9 050 000.

42. Ombyggnad av godsvagnar.

[78.] För innevarande budgetår har till ombyggnad av godsvagnar anvisats ett investeringsanslag av 1 675 000 kronor. Häri ingå 1 000 000 kronor för fortsatt inmontering av rullager i stället för glidlager å den nyare delen av vagnparken, 200 000 kronor för kompletteringsarbeten å från enskilda järnvägar övertagen materiel, 100 000 kronor för anordnande av automatisk lastväxel å äldre godsvagnar av standardtyp och 375 000 kronor för ombyggnad av 25 stycken befintliga öppna godsvagnar till mjölktransportvagnar.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* hemställt om anvisande för nästa budgetår av anslag till förevarande ändamål med 2 200 000 kronor. Av detta belopp erfordrades 200 000 kronor för kompletteringsarbeten å förstatligade enskilda järnvägars vagnar samt 2 000 000 kronor för fortsatt arbete med inmontering av rullager å godsvagnar.

Mot järnvägsstyrelsens förslag om anvisande av 200 000 kronor till kompletteringsarbeten å vagnar, som övertagits från enskilda järnvägar, har jag icke funnit anledning till erinran. I likhet med vad som varit fallet under innevarande budgetår böra medel jämväl anvisas för fortsatt inmontering av rullager å godsvagnar. Härför synes dock tillräckligt att beräkna ett lika stort belopp som under nu löpande budgetår eller 1 000 000 kronor.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av godsvagnar* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 200 000.

*Departements-
chefen.*

Sjöfartsmateriel.**43. Ny tåg färja.**

[79.] För byggande av en ny tåg färja för leden Malmö—Köpenhamn beviljade riksdagen för budgetåren 1941/42 och 1942/43 reservationsanslag på 4 000 000 respektive 1 500 000 kronor eller tillsammans 5 500 000 kronor. Färjan, som erhållit namnet Malmöhus, har numera insatts i trafik.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att totalkostnaden för tåg färjan uppgått till i runt tal 880 000 kronor mera än vad som tidigare anvisats för ändamålet. Grundpriset för färjan hade utgjort 5 241 900 kronor. Leveransavtalet hade emellertid — liksom alla numera träffade dylika avtal — innehållit en klausul, enligt vilken priset vid under byggnadstiden inträffade förändringar i timlöner och materialpriser skulle undergå en häremot svarande ändring. Sedan färjan nu levererats, hade totalkostnaden befunnits uppgå till sammanlagt 6 373 272 kronor 45 öre, en merkostnad således på i runt tal 1 132 000 kronor i förhållande till grundpriset. Den ojämförligt största delen härav, eller 977 851 kronor 72 öre, hade debiterats i enlighet med nämnda kontraktsklausul. Den övriga merkostnaden vore att hänföra till åtgärder, som under arbetets gång påfordrats av kommerskollegii fartygsinspektion eller orsakats av ändringsarbeten, som visat sig vara välbetänkta och nödvändiga att utföra.

På grund av det anförda hemställer järnvägsstyrelsen om anslag för nästa budgetår med 880 000 kronor till täckande av merkostnaderna.

*Departements-
chefen.* Jag tillstyrker järnvägsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny tåg färja* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 880 000.

Biltrafik.**44. Garagebyggnader m. m.**

[80.] Till garagebyggnader m. m. hava för budgetåren 1945/46 och 1946/47 anvisats investeringsanslag av 630 000 respektive 2 200 000 kronor. Av sistnämnda summa avse 1 400 000 kronor garage- och verkstadsbyggnader samt 800 000 kronor nya omnibusstationer.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* äskat anslag för nästa budgetår till förevarande ändamål.

Styrelsen anför, att behovet av moderna garage och verkstadsbyggnader länge varit trängande och att även från yrkesinspektionens sida krav fram-

ställt på bättre dylika lokaler. Vidare kunde erinras om att å beredskapsstaterna för de senare budgetåren uppförts vissa belopp även för dylika byggnader. Sålunda upptogs beredskapsstaten för innevarande budgetår bland annat ett belopp av 430 000 kronor för garage i Strömstad, Onsala, Sandarne och Åsarna. Det vore nu nödvändigt, att de tre senare byggnadsföretagen påbörjades under nästa budgetår, varför motsvarande anslag borde överföras till ordinarie riksstaten. På grund av behöflig större kapacitet hos dessa byggnader än den som ursprungligen förutsattes ävensom på grund av inträdda prisstegringar ställde sig emellertid kostnaderna för dessa garage nu väsentligt högre och beräknades för närvarande till cirka 600 000 kronor. Härutöver erfordrades för liknande byggnader å vissa andra platser, bland annat Ulriksdal, Sundbyberg, Sveg och Kalmar, ett belopp av 1 300 000 kronor. Något belopp för nya busstationer beräknades däremot icke bliva erforderligt under nästa budgetår. Totala anslagsbeloppet för budgetåret 1947/48 under denna rubrik uppginge således till 1 900 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör järnvägsstyrelsen hemställan.

För att bereda statens järnvägars bilpark bättre och tidsenligare garage- och verkstadsutrymmen har för innevarande budgetår ett belopp av 1 400 000 kronor inräknats i förevarande anslag. Detta innebär en höjning av medelsanvisningen med 770 000 kronor jämfört med budgetåret 1945/46. Behovet av ytterligare garagebyggnader är alltjämt stort, och jag anser mig därför böra tillstyrka att medel för ändamålet anvisas jämväl för nästa budgetår. Anslaget synes böra bestämmas till 1 400 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Garagebyggnader m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 400 000.

45. Nyanskaffning av bilmateriel.

[81.] Till Nyanskaffning av bilmateriel har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 5 650 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* beträffande anslagsbehovet för budgetåret 1947/48 anfört, att i statens järnvägars busspark för närvarande inginge 200 bussar, som tillverkats under åren 1928—1935. Dessa hade nu överskridit den ålder, 11 år, som ansåges som den normala medellivslängden för en landsvägsbuss i mera krävande trafik. Genom ombyggnad torde emellertid en del av dessa vagnar kunna användas ännu några år, men en nyanskaffning av ett 100-tal bussar som ersättning för de allra äldsta vore dock nu ofrånkomlig. För att statens järnvägar skulle kunna erbjuda turisttrafiken bekväma landsvägsresor vore det vidare nödvändigt att anskaffa ett 10-tal så kallade turistbussar av mera högklassigt utförande.

Styrelsen meddelar vidare, att styrelsen låtit ombygga obehövliga gengassläpvnagnar till godssläpvnagnar. Medel härför hade anvisats för innevarande budgetår. Å vissa linjer, där godstrafiken med bussar starkt ökat, vore emellertid de ombyggda gengassläpvnagnarna ej av tillräcklig kapacitet. Det vore därför nödvändigt att genom nyanskaffning av ett 25-tal täckta godssläpvnagnar av en större typ tillgodose det ökade behovet å dessa linjer.

Det för nyanskaffning av bilmateriel under budgetåret 1947/48 erforderliga beloppet har av styrelsen beräknats till sammanlagt 5 725 000 kronor.

Styrelsen hemställer, att nämnda belopp måtte anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Järnvägsstyrelsens anskaffningsprogram för nästa budgetår upptager ungefär 100 vägbussar och cirka 10 så kallade turistbussar ävensom ett 25-tal täckta godssläpvnagnar. På grund av det stora behovet att ersätta föråldrad materiel och med hänsyn till den ökning av turisttrafiken, som kan förväntas under de närmaste åren, anser jag mig böra tillstyrka en medelsanvisning i enlighet med järnvägsstyrelsens förslag.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nyanskaffning av bilmateriel* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 725 000.

46. Ombyggnad av bilmateriel.

[82.] Till detta ändamål har för innevarande budgetår anvisats ett investeringsanslag av 1 060 000 kronor.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anfört, att under nästa budgetår 25 äldre bussar beräknades behöva förses med nya karosserier till en sammanlagd kostnad av 450 000 kronor. Vidare behövde ett 50-tal äldre bussar iståndsättas för att bättre motsvara tidens krav på ändamålsenlighet och lämplighet. Kostnaden härför beräknades till cirka 600 000 kronor.

Styrelsen hemställer nu, att för budgetåret 1947/48 måtte anvisas 1 050 000 kronor till ifrågavarande ändamål.

Departements-
chefen.

Mot järnvägsstyrelsens förslag har jag icke funnit anledning till erinran. Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ombyggnad av bilmateriel* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 050 000.

47. Förvärv av billinjer.

[83.] För detta ändamål ha de tre senaste budgetåren anvisats följande anslagsbelopp.

Budgetår	Kronor
1944/45	500 000
1945/46	1 000 000
1946/47	2 000 000

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* anför, att styrelsen även för budgetåret 1947/48 planerade förvärv av vissa billinjeföretag. För att icke förhindras fullfölja de sålunda planerade förvärven eller av brist på medel nödgas försitta de tillfällen till dylika förvärv, som framdeles kunde yppa sig, och sålunda se sig tvingad överge den genom de hittills anvisade medlen möjliggjorda kommunikationspolitiken, vilken visat sig väl motsvara förväntningarna ej blott i fråga om ändamålsenligheten utan även affärsekonomiskt sett, framstode det för styrelsen angeläget, att visst anslag för ändamålet ställdes till styrelsens förfogande även i fortsättningen. Rörande den erforderliga storleken av ett sådant anslag kunde styrelsen icke lämna någon säker uppgift, då styrelsen vid sina förvärv av billinjer icke kunde följa någon på förhand mera bestämd plan utan måste handla från fall till fall. Ett anslag av minst samma storlek som det för innevarande budgetår anvisade vore dock önskvärt.

Styrelsen hemställer, att anslaget för nästa budgetår måtte anvisas med 2 000 000 kronor.

I likhet med järnvägsstyrelsen finner jag önskvärt att medel för här avsedda ändamål ställas till styrelsens förfogande även under nästkommande budgetår. Mot storleken av det av styrelsen föreslagna anslagsbeloppet har jag intet att erinra.

*Departements-
chefen.*

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Förvärv av billinjer* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

48. Statens järnvägars dispositionsanslag.

[84.] Såsom statens järnvägars dispositionsanslag har för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 10 500 000 kronor. Jämlikt Kungl. Maj:ts beslut den 21 december 1945 ha därjämte till anslaget överförts sammanlagt 4 049 649 kronor 67 öre från äldre anslag. För innevarande budgetår har dispositionsanslaget anvisats med 7 500 000 kronor.

Beträffande användningen av anslaget förutsattes i 1945 års statsverksproposition, att från detsamma skulle tillgodoses medelsbehovet för oförutsedda och mindre arbeten under samtliga huvudgrupper å statens järnvägars fond samt för täckande av motsedd brist å annat anslag. Vidare har i propositionen 1946:308 förutsatts, att Kungl. Maj:t skall äga medgiva, att av dispositionsanslaget förskottas medel för igångsättande av sådant företag,

vartill medel anvisats för det följande budgetåret, eller, där så erfordras, för fullföljande av dylikt investeringsföretag utöver vad det för löpande budgetår beviljade investeringsanslaget medgiver.

Genom beslut den 29 mars 1946 har Kungl. Maj:t bemyndigat järnvägsstyrelsen att taga i anspråk det för innevarande budgetår anvisade anslaget å 7 500 000 kronor för därmed avsett ändamål, därvid skulle iakttagas att anslaget finge användas endast efter medgivande av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, då fråga vore om arbeten eller anskaffningar, vilka var för sig beräknades draga en kostnad överstigande 100 000 kronor, eller om täckande av motsedd brist å annat anslag.

I sin skrivelse den 29 augusti 1946 har *järnvägsstyrelsen* meddelat, att av de för budgetåret 1945/46 tillgängliga medlen, omkring 14 550 000 kronor, kostnader till ett sammanlagt belopp av drygt 6 750 000 kronor debiterats dispositionsanslaget, varför de för budgetåret 1946/47 disponibla medlen kunde beräknas till i runt tal (14 550 000 — 6 750 000 + 7 500 000) 15 300 000 kronor. För budgetåret 1947/48 beräknade järnvägsstyrelsen medelsbehovet till 8 000 000 kronor.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör styrelsen hemställan.

Järnvägsstyrelsen har slutligen lämnat specificerad redogörelse för användningen av anslaget under budgetåret 1945/46. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

*Departement-
chefen.*

Med hänsyn till förefintlig behållning av icke disponerade medel å förevärande anslag finner jag anslagsbeloppet för nästa budgetår kunna nedsättas till 1 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Statens järnvägars dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Statens vattenfallsverk.

Å riksstaten för budgetåret 1946/47 samt å tilläggsstat I till riksstaten för samma budgetår ha under statens vattenfallsverk anvisats investeringsanslag om tillhopa 94 710 000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen har i skrivelser den 20, 28 och 30 september 1946 hemställt om anvisande av anslag *dels* å tilläggsstat II till riksstaten för budgetåret 1946/47 om tillhopa 12 000 000 kronor till kraftstationsföretag m. m., *dels ock* för budgetåret 1947/48 om tillhopa 93 550 000 kronor till kraftstationsföretag m. m., vattenregleringar, distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk samt statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

Det av styrelsen anmälda sammanlagda anslagsbehovet för vattenfallsverket för innevarande budgetår uppgår således till 106 710 000 kronor. De för nästkommande budgetår äskade anslagen äro 13 160 000 kronor lägre.

Vattenfallsstyrelsen har i skrivelsen den 30 september 1946 inledningsvis redogjort för utvecklingen av belastningen vid statens kraftverk och därvid lämnat följande sammanställning rörande energiförbrukningen i miljoner kilowattimmar (MkWh) under budgetåren 1936/37—1945/46, vilken sammanställning i de tre sista kolumnerna även upptar en redogörelse för produktionssättet.

Budgetår	Total förbrukning exkl. ånggenerering MkWh	Ökning från föreg. år exkl. ånggenerering MkWh	Ånggenereringskraft MkWh	Egen vattenkraft och fast kontrakterad främmande kraft MkWh	Egen ångkraft MkWh	Tillfällig främmande kraft MkWh
1936/37	2 450	204	26	2 343	23	110
1937/38	2 736	286	45	2 470	138	173
1938/39	2 782	46	57	2 648	29	162
1939/40	3 100	318	40	2 828	128	184
1940/41	3 144	44	162	3 175	0	131
1941/42	3 599	455	51	3 330	45	275
1942/43	3 984	385	110	3 610	25	459
1943/44	4 342	358	179	4 201	0	320
1944/45	4 664	322	476	4 882	0	258
1945/46	5 409	745	208	5 136	52	429

I anslutning härtill framhåller styrelsen, att ökningen i belastning exklusive den överskottskraft, som avsatts till elektriska ångpannor, under bud-

getåret 1945/46 med 64 % överträffat den dittills största årliga ökningen och vore mer än dubbelt så stor som medeltalet för hela tioårsperioden. Belastningsökningen kunde emellertid till cirka 450 MkWh hänföras till vissa speciella omständigheter av engångsnatur, nämligen verkstadsstrejken 1945, som minskat förbrukningen under budgetåret 1944/45 med cirka 130 MkWh, överflyttningen av leveranserna till vissa statens järnvägars omformarstationer från Krångede aktiebolag till statens vattenfallsverk, vilken medfört en ökning med 95 MkWh, samt återupptagandet av exporten — särskilt från trä- och pappersindustrien — varmed sannolikt följt en ökning av cirka 225 MkWh. Minskningen av leveranserna till elektriska ångpannor berodde på den stora ökningen av den reguljära belastningen och på begränsad vattentillgång.

För komplettering av vattenkraften hade, anför styrelsen, under budgetåret 1945/46 måst produceras en måttlig kvantitet ångkraft. Från främmande kraftföretag hade mottagits tillskott i något större omfattning än normalt. Vänermagasinet, som den 1 juli 1945 varit fyllt till 97 %, hade tappats ned till 58,5 % den 30 juni 1946.

Styrelsen lämnar härefter följande uppgifter angående fördelningen av ökningen i kraftförbrukningen — exklusive ånggenereringskraft — på olika användningsområden.

Konsumtionsgrupp	Ökning (+) eller minskning (–) per år MkWh		
	1944/45— 1945/46	10-års- perioden 1934/35— 1944/45	6-års- perioden 1938/39— 1944/45
a. Allmän distribution.....	+ 260	+ 130	+ 170
b. Reservkraft.....	+ 77	+ 23	+ 20
c. Andelskraft.....	– 10	+ 25	+ 39
d. Statens järnvägar exkl. malmbanan	+ 146	+ 46	+ 50
e. Malmbanan och malmfälten	– 12	+ 7	+ 3
f. Trä- och pappersindustrien..	+ 242	– 4	– 15
	Säger + 703	+ 227	+ 267
g. Elektrokemisk industri.....	+ 42	+ 36	+ 46
Summa	+ 745	+ 263	+ 313

Styrelsen framhåller, att den allmänna distributionen uppvisade en kraftig ökning, vilket dock delvis sammanhänge med att belastningen under budgetåret 1944/45 begränsats av verkstadsstrejken. För innevarande budgetår räknade man med en ökning av 150 Mk/Wh för denna konsumtionsgrupp.

Reservkraftleveranserna hade ökat avsevärt. Detta sammanhänge med den under vintern och särskilt inom västra Svealand alltmer utpräglade knappheten på kraft, som medfört stor efterfrågan på reservkraft från de kommunala och privata kraftföretagen. Under budgetåret 1946/47 torde man få räkna med liknande stor efterfrågan på reservkraft.

Andelskraftleveranserna hade under det gångna året gått något tillbaka, beroende på en lägre vattentillgång vid de andelskraftlevererande kraftstationerna. Några större förändringar i denna grupp vore icke att förutse under de närmaste åren.

För statens järnvägar exklusive malmbanan redovisades en ovanligt stor ökning, varav dock 95 MkWh orsakats av att vattenfallsstyrelsen från den 1 juli 1945 övertagit leveranserna till omformarstationerna i Ånge, Ljusdal och Ockelbo, till vilka Krångede aktiebolag tidigare levererat kraft. Den återstående naturliga ökningen utgjorde 46 MkWh, vilket belopp överensstämde med medelökningen under den för jämförelse använda tioårsperioden. Visserligen kunde en viss minskning av järnvägarnas transportarbete förutses efter hand som krissvårigheterna bortföle, men å andra sidan tillkomme nya elektrifieringar, nu närmast av Västeråsbanan, samtidigt som tågdriften intensifierades, varför man för de närmaste åren torde få räkna med en fortsatt belastningsökning. Denna torde dock bliva något mindre än under de senaste åren.

Kraftförbrukningen vid malmbanan och malmfälten, vilken nedgått redan under budgetåret 1944/45, hade fortsatt att minska men torde nu komma att ånyo tillväxa.

Trä- och pappersindustrin hade numera i stor utsträckning återupptagit driften efter krigsårens stagnation, vilket resulterat i en särskilt stor belastningsökning, utgörande nära en tredjedel av den totala ökningen. En jämförelse med utvecklingen före kriget tydde på att ökningen delvis sammanhänge med en längre driven förädling. Även under budgetåret 1946/47 torde verksamheten komma att något begränsas av knapphet på råvara, men kraftförbrukningen kunde möjligen ändock komma att öka något.

För den elektrokemiska industrien redovisades en måttlig ökning, som huvudsakligen härledde sig från utvidgningar vid Norrbottens järnverk. En ny ökning kunde beräknas, enär ytterligare en masugn nyligen igångsatts vid järnverket. Till skifferoljeverket i Närke hade leveranserna reducerats på grund av den knappa krafttillgången. Under innevarande budgetår komme uttagningen att minskas ytterligare genom att bolaget utvidgade sin egen ångkraftanläggning. För denna grupp i dess helhet förutsåges för innevarande budgetår en ungefär oförändrad belastningsökning.

Angående utsikterna för kraftförsörjningen under återstoden av innevarande och under nästa budgetår meddelar vattenfallsstyrelsen, att numera föreläge den väsentliga skillnaden i jämförelse med hösten 1945, att den oväntat stora ökningen under budgetåret 1945/46 bringat upp belastningsnivån 250 à 300 MkWh per år över vad som förutsatts för ett år sedan. Eljest gällde fortfarande, att insättandet av det första aggregatet i Nämforsen medförde det enda krafttillskottet av betydelse under budgetåret 1946/47, varjämte en mindre produktionsökning komme att uppnås genom dämmningshöjningen i Porjus och anläggandet av en tredje tillloppstunnel därstädes. Under budgetåret 1947/48 tillkomme det andra aggregatet i Nämforsen och ett första aggregat i Forsmoforsen. Maskinleveranserna för sistnämnda företag syntes emellertid bli så försenade, att aggregatet icke kunde komma i

drift förrän efter högbelastningsperioden. De nästföljande krafttillskotten — från andra aggregatet i Forsmostationen och från Hölleforsen — kunde påräknas först efter budgetåret 1947/48. Belastningsökningen under de båda budgetåren, som år 1945 beräknats till 275 respektive 200 MkWh per år, kunde utfalla högre, om utvecklingen under det senaste året delvis fortsatte.

Styrelsen säger sig förutse, att kraftförsörjningsläget i varje fall komme att bli ansträngt. Tack vare de hittills rikliga höstregnen och de till följd därav relativt välfyllda magasinerna torde kraftförsörjningen under innevarande budgetår dock kunna klaras med måttlig tillsats av ångkraft och utan nämnvärd konsumtionsbegränsning, medan under budgetåret 1947/48 förhållandena torde bli väsentligt skärpta. Först år 1949, då kraftstationen vid Hölleforsen kunde tagas i anspråk, komme vattenkrafttillgången att bringas upp till en i förhållande till belastningen någorlunda normal nivå. Det ansträngda läget under innevarande och nästa budgetår vållades av dels fördröjningen av byggnadsarbetet å kraftstationerna vid Nämforsen och Forsmoforsen, dels de hinder för en forcering av utbyggnaderna, som under kriget föranleddes av personal- och materialknapphet samt av tanken att investeringar borde sparas till en befarad arbetsbristperiod vid krigets slut, dels leveransförskjutningar till följd av 1945 års verkstadskonflikt, dels slutligen den överraskande stegringen av den industriella verksamheten efter krigets slut i förening med kvarstående importsvårigheter för bränsle och andra förnödenheter, vilket haft till följd bland annat fortsatt stor användning av elektrisk kraft för värmeändamål.¹

Arbetena med de nu pågående kraftstationsutbyggnaderna vid Nämforsen, Forsmoforsen och Hölleforsen samt sjöregleringarna i Ångermanälvens flodområde måste, framhåller styrelsen vidare, fortsättas i enlighet med arbetsplanerna utan annan förskjutning än som vållades av försening i maskinleveranserna. Vidare borde den av 1946 års riksdag beslutade definitiva utbyggnaden av Harsprånget fullföljas, så att stationen kunde börja leverera kraft under hösten 1950. Insättandet av ett nionde aggregat i Porjus kraftstation och ett sjätte aggregat i Västerås ångkraftstation borde slutföras, och dessutom ångpanneinstallationen i Västeråsverket utökas. För ett tredje aggregat i Stadsforsens kraftstation borde maskiner beställas under budgetåret 1947/48.

Styrelsen anser det däremot icke nödvändigt att igångsätta något nytt kraftstationsbygge under budgetåret 1947/48. Även om belastningsökningen i fortsättningen skulle bli lika hög som i medeltal under de senaste sju budgetåren, nämligen 375 MkWh per år, vilket styrelsen ansåge mycket osannolikt, komme de nu pågående utbyggnaderna att bli tillräckliga intill 1 à 2 år efter det sista Harsprängsaggregatet kommit i drift under år 1952. Till den tidpunkten kunde kraftstationen vid Kilforsen vara färdig, även om den påbörjades efter budgetåret 1947/48. I enlighet med tidigare avsikter kunde

¹ Beträffande fördröjningen av kraftverksbyggnaderna vid Nämforsen och Forsmoforsen må hänvisas till vattenfallsstyrelsens skrivelse den 24 september 1942 samt dåvarande departementschefens uttalanden i anledning av skrivelsen (1943 års statsverksproposition, kapitalbudgeten bil. 4, s. 69 f.).

De för investeringsutredningen meddelade direktiven framgå av SOU 1944: 12 s. 9 ff.

detta företag därför upptagas i investeringsreserven för nämnda budgetår. Skulle emellertid investeringsreserven icke bliva tagen i anspråk under budgetåret 1947/48, vore det bland annat med tanke på oväntad belastningsutveckling lämpligt att fortsätta förberedelsearbetena för Kilforsbygget något utöver vad som motsvarade det hittills beviljade anslaget av 1 000 000 kronor.

Vattenfallsstyrelsen lämnar i fortsättningen en redogörelse för pågående arbeten och närmast föreliggande arbetsplaner samt därav betingade anslagsbehov för olika byggnads- och regleringsföretag. Beträffande de arbeten, för vilka anslag äskas för nästkommande budgetår, skall jag i det följande återkomma till denna redogörelse. I övrigt innehåller styrelsens skrivelse följande upplysningar.

I *södra och mellersta Sverige* äro styrelsens arbeten, bortsett från insättningen av det sjätte aggregatet i Västerås, i huvudsak begränsade till de generatorbyten i Göta-älvsverken och Älvkarleby, som omnämndes i styrelsens skrivelse den 19 september 1945.

I *kraftstationen vid Nämforsen* kommer det första aggregatet i drift under oktober 1946, under det att det andra aggregatet dröjer till slutet av nästa sommar. Hela dammbyggnaden är färdig liksom även i det närmaste betongkonstruktionerna för maskinstationen samt avloppstunneln. Det beviljade anslaget 20 500 000 kronor torde vara tillräckligt.

Arbetena för *tilloppstunnel och dämningshöjning vid Porjus kraftstation* beräknas bli klara vid årsskiftet 1946/47. Tunneln är i huvudsak färdigsprängd och jorrdammarna ha höjts med användning av den från tunneln utsprängda stenen. Vissa arbeten med höjning av järnvägen och stationsbyggnaderna återstå. Det beviljade anslaget 2 560 000 kronor torde vara tillräckligt.

Över vattenfallsstyrelsens framställningar ha utlåtanden avgivits av statens arbetsmarknadskommission den 4 november 1946 samt av statens industrikommission den 20 november 1946.

Statens arbetsmarknadskommission har — efter att inledningsvis ha erinrat om storleken av tidigare anvisade och nu äskade anslag till kapitalinvesteringar i statens vattenfallsverks fond — meddelat, att kommissionen med ledning av vattenfallsstyrelsens anslagsäskanden beräknat den erforderliga arbetsstyrkan i styrelsens anläggningsarbeten vid kraftstationer och regleringsföretag till 2 500—3 000 årsarbetare. Då, enligt vad kommissionen inhämtat, antalet arbetare vid styrelsens vattenbyggnadstekniska byrås byggnadsarbeten den 1 juli 1946 utgjorde 2 151, skulle således en ökning av arbetsstyrkorna på byggnadsplatserna bliva erforderlig för dessa arbetens utförande i den utsträckning, som styrelsen avsett.

Den avsevärda utvidgning av vattenfallsstyrelsens byggnadsverksamhet, som enligt de hittills framlagda utbyggnadsprogrammen komme till stånd från och med budgetåret 1946/47, innebure, fortsätter arbetsmarknadskommissionen, ett avsevärt större ianspråktagande av vissa grenar av den elektrotekniska industrien för styrelsens räkning än vad som förekommit tidigare. I viss mån berodde detta på att vissa staten tillhöriga vattenfall nu i

första hand komme i fråga för utbyggnad samt på att styrelsen erhållit Kungl. Maj:ts uppdrag att bygga och förvalta nya kraftledningar för 200 kV och högre spänning. Emellertid hade även för enskilda och kommunala företags räkning en osedvanligt stor mängd kraftverksbyggnader igångsatts under åren 1945 och 1946. Det hade beräknats, att färdigställda utbyggnader vid landets samtliga vattenkraftverk, såväl statens som kommunala och enskilda, i medeltal under åren 1925—1934 motsvarade 43 000 kW per år, 1935—1939 84 000 kW per år och 1940—1945 133 000 kW per år. Under de två åren 1945 och 1946 hade enligt beräkningar av svenska vattenkraftföreningen, vilka dock för det sistnämnda året vore preliminära, kraftverksbyggnader för en sammanlagd effekt av 934 000 kW igångsatts, varav ca 480 000 kW tillhörde statens vattenfallsverk. Dessa utbyggnader beräknades fortgå till och med år 1949 och, vad Harsprångets kraftverksbyggnad beträffade, till och med år 1952.

Ett utnyttjande av den vid de pågående kraftverksbyggnadernas färdigställande nytillkomna stora effekten förutsatte, anför kommissionen vidare, jämväl en utbyggnad i ungefärligen samma takt som för kraftverksutbyggnaderna av anläggningar för konsumtion och distribution, vilket kunde medföra leveranssvårigheter. Vissa svårigheter att anskaffa tillräcklig arbetskraft till berörda industrier hade redan visat sig.

Kommissionen har icke ansett sig böra taga ställning till frågan huruvida det av vattenfallsstyrelsen föreslagna bedrivandet av utbyggnaderna vore nödvändigt för att tillgodose den framtida kraftkonsumtionen. För sin del ville kommissionen dock anföras, att den fortgående rationaliseringen av näringslivet betingade en allttjämt ökad användning av elektrisk energi.

Statens industrikommission — som ansett sig böra bedöma vattenfallsstyrelsens framställningar endast i vad desamma mera väsentligt beröra landets råvaruförsörjning — har meddelat, att enligt uppgifter, som kommissionen införskaffat från styrelsen, följande ungefärliga materialkvantiteter beräknades åtgå för de arbeten för kraftstationsbyggen och regleringsföretag, vilka utfördes i styrelsens egen regi.

M a t e r i a l	Åtgång under budgetåret 1947/1948
Järn	6 000 ton
Cement	13 000 »
Bly	1 »
Zink	1 »
Jordkablar för 20 kV och mera	
koppars	—
bly	—
Övriga jordkablar	
koppars	3 ton
bly	5 »
Isolerade ledningar	
koppars	2 »

De angivna materialkvantiteterna representerade i stort sett de kvantiteter, som styrelsen behövde disponera under år 1947.

Vad angår järn, bly, zink och kablar med i dem ingående metaller hänvisar kommissionen till annat yttrande, för vilket jag kommer att redogöra under punkten 97.

Beträffande cementåtgången uttalar kommissionen, att styrelsens behov vore av mindre betydelse ur försörjningssynpunkt. Kommissionen ville likväl reservera sig för den omständigheten, att cement icke kunde anskaffas å de tider, som kunde hava beräknats vid byggnadsprogrammets uppgörande.

Därest på grund av försörjningsläget betong ej skulle kunna komma till användning för byggnadsverksamheten, framhåller kommissionen, att svårigheter föreläge att i stället tillhandahålla murtegel m. m. Jämväl beträffande försörjningen av lättbetongblock väntades svårigheter uppkomma under år 1947.

Investeringarna i statens vattenfallsverks fond omfatta till största delen kraftstationsbyggnader och regleringsföretag m. m. samt distributionsanläggningar. Härtill komma anslag av finansiell natur, exempelvis för inköp av vattenfall och fastigheter, förvärv av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet samt för vissa ersättningar i anledning av vattenregleringar m. m. Slutligen finnes ett dispositionsanslag. En sammanställning av de för budgetåren 1944/45—1947/48 anvisade respektive äskade anslagen visar följande utveckling.

Departements-
chefen.

	1944/45	1945/46	1946/47	1947/48
Kraftstationsbyggnader och regleringsföretag m. m...	20 200 000	32 500 000	52 710 000 + 9 000 000 ¹	42 050 000 ¹
Distributionsanläggningar m. m.	17 000 000	20 500 000	37 500 000	46 000 000 ¹
Inköp och ersättningar m. m.		500 000	2 500 000	4 500 000 ¹
Dispositionsanslag och övriga anslag	2 885 000	2 000 000	2 000 000 + 3 000 000 ¹	1 000 000 ¹
Summa kronor	40 085 000	55 500 000	106 710 000	93 550 000 ¹

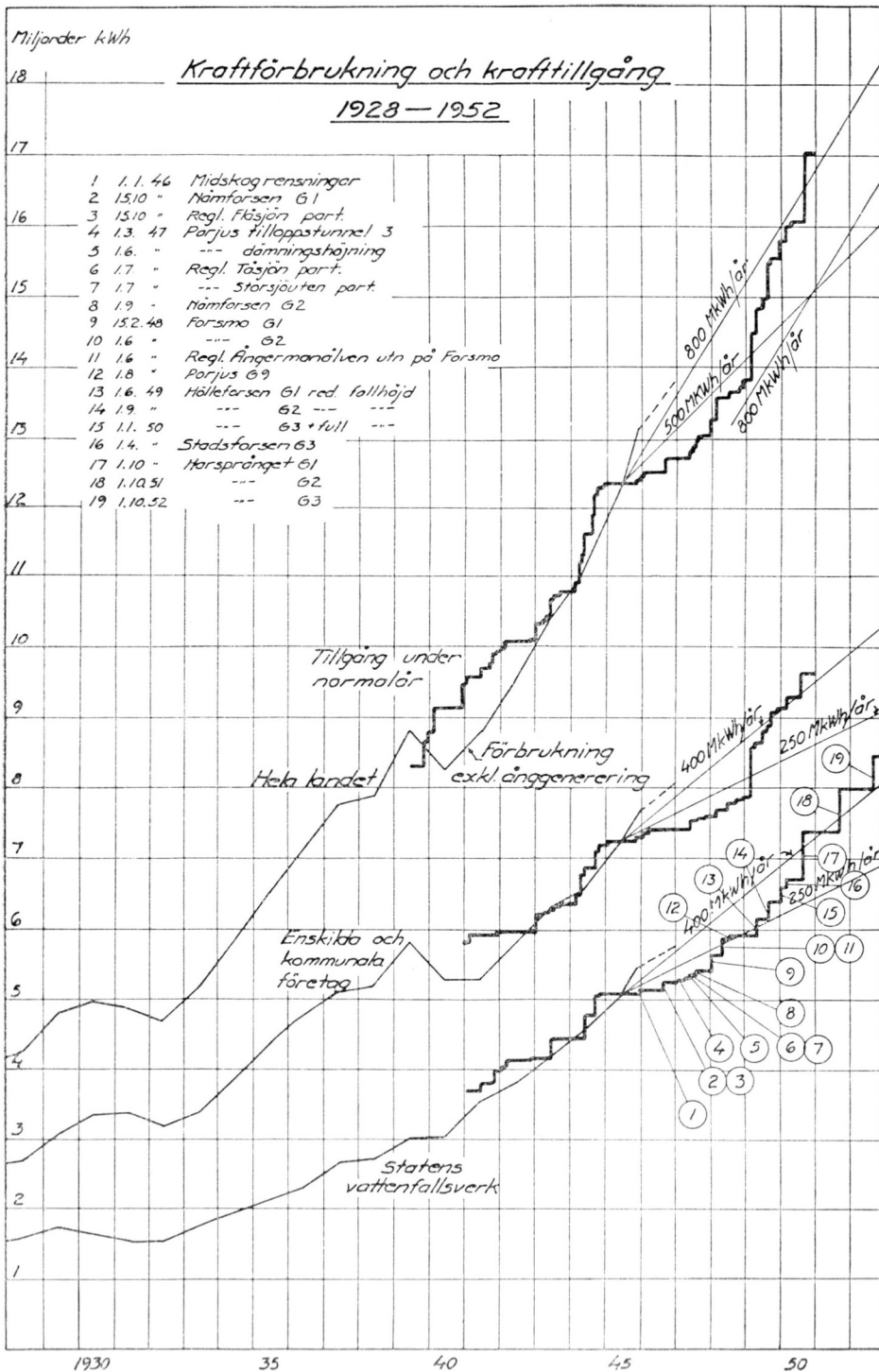
Den totala medelsförbrukningen under budgetåren 1944/45 och 1945/46 synes i stort sett ha till beloppet motsvarat medelsanvisningarna för samma budgetår.

Den starka ökningen av de beslutade och föreslagna investeringarna under budgetåren 1946/47 och 1947/48 hänför sig delvis till investeringar av finansiell natur. Om anslag av denna art frånräknas, nedgå anslagssummorna för nämnda budgetår till 101 210 000 kronor respektive 89 050 000

¹ Äskat belopp.

kronor. Av anslagen å riksstaten för budgetåret 1946/47 föranledes vidare ett belopp av ungefär 5 850 000 kronor av att första likvider för redan under föregående budgetår beställda maskiner uppskjutits till undvikande av anslag å tilläggsstat. Detta belopp hör sålunda egentligen till budgetåret 1945/46. Slutligen har statsmakternas beslut i stamlinjefrågan ökat vattenfallsstyrelsens anslagsbehov för innevarande och nästa budgetår med 10 000 000 kronor respektive 5 700 000 kronor. Efter avdrag av dessa belopp återstå 85 360 000 respektive 83 350 000 kronor. Även dessa belopp innefatta avsevärda ökningarna i jämförelse med genomsnittet, ca 50 000 000 kronor, för de fyra närmast föregående budgetåren.

Vid bedömandet av vattenfallsstyrelsens investeringsprogram har man att taga hänsyn till å ena sidan önskvärdheten av att i nuvarande konjunkturläge såvitt möjligt begränsa såväl de statliga som de enskilda investeringarna och å andra sidan kraftbehovets sannolika utveckling under den närmaste femårsperioden. Till belysning av förhållandet mellan kraftförbrukning och krafttillgång får jag hänvisa till ett inom vattenfallsstyrelsen upprättat diagram (se s. 141). Å diagrammet har åskådliggjorts med grövre linjer krafttillgången brutto under normalår och med tunnare linjer kraftförbrukningen exklusive ånggenerering dels för statens vattenfallsverk, dels för enskilda och kommunala företag, dels ock för hela riket. Kurvorna för krafttillgången ha under krigsåren i stort sett hållit sig över kraftförbrukningen, men i mitten av år 1945 började kraftförbrukningen överstiga den normala krafttillgången. Enbart för statens vattenfallsverk uppgick ökningen av kraftförbrukningen under budgetåret 1945/46 till nära 750 MkWh. Denna oväntat stora belastningsökning har bringat upp belastningsnivån 250 å 300 MkWh över vad vattenfallsstyrelsen hösten 1945 räknade med. Ett bedömande av den framtida belastningsutvecklingen måste givetvis bli beroende av en mängd osäkerhetsfaktorer. Detta gäller särskilt de enskilda kraftföretagens produktion och avsättning, som erfarenhetsmässigt uppvisar en starkare konjunkturkänslighet än statens. För statens vattenfallsverks vidkommande synas dock de hittillsvarande erfarenheterna giva stöd för antagandet, att en ökning av kraftförbrukningen med 250 MkWh per år får anses vara i lägsta laget. Å andra sidan torde en genomsnittlig ökning av 400 MkWh per år under en längre följd av år — under de sju senaste budgetåren var medelökningen 375 MkWh — kunna betraktas såsom mindre sannolik. Kraftbalansens utveckling för statens vattenfallsverks vidkommande under dessa båda antaganden framgår av diagrammet. Även om kraftförbrukningen skulle öka med allenast 250 MkWh per år är det tydligt, att ett kraftunderskott kommer att föreligga under de närmaste åren och att man först efter Hölleforsaggregatens insättande kan räkna med att balansen mellan krafttillgång och kraftförbrukning någorlunda återställs. Därvid är att märka, att kraftförbrukningen redan nu ligger på en högre nivå än den som tagits till utgångspunkt för prognosen. Någon torrårsreserv av betydelse synes icke vara att påräkna ens efter insättandet av ett av vat-

tenfallsstyrelsen föreslaget tredje aggregat i Stadsforsen år 1950, såvida icke de gjorda antagandena rubbas i något väsentligt avseende, exempelvis genom ett plötsligt konjunkturomslag.

Det förda resonemanget har lett mig till slutsatsen, att de av vattenfallsstyrelsens nu pågående kraftstationsbyggnader och regleringsföretag, vilka beräknas kunna bli färdigställda fram till år 1950, böra fullföljas i den takt förhållandena medgiva. Jag kommer därför i det följande att förorda anvisande av de av styrelsen för angivna ändamål äskade anslagen allenast med de begränsningar som föranledas av nu kända leveransförseningar. Jag kommer vidare att tillstyrka styrelsens förslag om utökning av ångpanneutrustningen i Västerås ångkraftstation samt insättandet av ett tredje aggregat i Stadsforsens kraftstation.

Utvecklingen av kraftbalansen från och med år 1950 domineras av utbyggnaden av Harsprånget. Detta företag är av sådan omfattning att det bör bedömas mot bakgrunden av krafttillgång och kraftförbrukning i hela riket. Till belysande härav har jag å diagrammet låtit inlägga prognoslinjer för kraftförbrukning och krafttillgång i hela riket under antagande att utvecklingen för enskilda och kommunala företag skulle fortgå enligt samma alternativ som antagits för statens vattenfallsverk. Man erhåller då en undre och en övre gränslinje för den framtida kraftförbrukningen i hela landet, motsvarande en årlig ökning av 500 respektive 800 MkWh. Dessa prognoslinjer äro givetvis, som jag förut framhållit, osäkra och avse endast att belysa tänkbara alternativ för utvecklingen. Om kraftförbrukningen i början av 1950-talet skulle komma att ligga på en nivå motsvarande en genomsnittlig ökning av omkring 500 MkWh/år från år 1945 räknat, skulle den fullständiga utbyggnaden av Harsprånget komma att medföra en reserv under normalår av ca 2 000 MkWh, motsvarande i runt tal 12 % av den totala produktionen. Om man i stället utgår från en årlig ökning i kraftförbrukningen av omkring 800 MkWh och antager att denna ökning mot slutet av 1940-talet kommer att avbrytas av en lågkonjunktur av ungefär samma intensitet som den under åren 1930—1932 samt därefter fortsätta liksom tidigare, skulle reserven bli omkring 1 500 MkWh. En reserv av angiven storleksordning torde dock icke få anses vara anmärkningsvärt stor om hänsyn tages till den inverkan ett eller flera torrår kan få på kraftproduktionen. Jag finner mig ur angivna synpunkter ha anledning räkna med, att en utbyggnad nu av Harsprånget även under ogynnsamma förhållanden skall visa sig vara fullt försvarlig. Vad som här kan diskuteras är möjligheten att, med hänsyn till rådande läge på arbetsmarknaden och belastningen på verkstadsindustrin, förlänga byggnadstiden vid Harsprånget ett eller annat år. Jag skall senare återkomma till arbetskrafts- och materialfrågorna och uppehåller mig därför nu endast vid kraftförsörjningssynpunkterna. Därvid är till en början att märka, att även om kraftförbrukningen från nuvarande läge fram till år 1950 skulle bli något lägre än 800 MkWh per år, skulle den normala krafttillgången komma att ligga under den antagna förbrukningen ända till dess

att Harsprångets första aggregat kan tagas i bruk. Vid denna tid skall emellertid Norrbottens järnverk enligt föreliggande planer stå färdigt, och detta tager en icke obetydlig del av aggregatets energiproduktion i anspråk. Om det första aggregatet icke skulle kunna tagas i bruk förrän ett år senare, måste man räkna med att kraft behöver överföras från mellersta till övre Norrland. Möjligheterna härför äro emellertid även beroende av kraftbehovens utveckling i de mellersta och södra delarna av landet. Ehuru en beräknad ökning av kraftförbrukningen av storleksordningen 800 MkWh/år enligt nuvarande erfarenheter får anses lämna en viss säkerhetsmarginal, kan dock kraftsituationen under förutsättning av en någorlunda stabil konjunktur i början av 1950-talet bliva sådan att svårigheter att trygga kraftförsörjningen kunna uppstå under ett torrår. Vid ett övervägande av här berörda förhållanden har jag kommit till den slutsatsen att ett uppskjutande av utbyggnaden av Harsprångets kraftstation ett år skulle innebära så stora risker att jag icke anser mig böra tillstyrka att så sker. Ett dylikt uppskov skulle för övrigt möjliggöra en minskning av arbetskraftbehovet vid Harsprånget med allenast omkring 200 man. Då tillverkningen av generatorerna icke kommer att påbörjas förrän år 1949, har ett uppskov icke heller någon betydelse för belastningen å den elektriska industrien under de närmaste två åren, utom såvitt angår själva konstruktionsarbetet. Jag kommer senare i dag att tillstyrka, att de av vattenfallsstyrelsen äskade anslagen för den fortsatta utbyggnaden av Harsprångets kraftstation anvisas med av styrelsen föreslagna belopp.

I likhet med vattenfallsstyrelsen anser jag det däremot icke nödvändigt att under nästa budgetår igångsätta något nytt kraftstationsbygge. Jag har icke heller ansett erforderligt att förberedelsearbetena vid Kilforsen under nästa budgetår bedrivs i större omfattning än det redan anvisade anslaget av 1 000 000 kronor medgiver. Därest arbetsmarknadsläget skulle utvecklas på sådant sätt att behov skulle uppstå att i större omfattning sysselsätta friställd arbetskraft, torde detta utan alltför stor tidsutdräkt kunna ske vid Kilforsen även om förberedelsearbetena begränsas på sätt jag nu föreslagit.

Beträffande arbetskraftsfrågorna har arbetsmarknadscommissionen framhållit, att arbetsstyrkan vid vattenfallsstyrelsens anläggningsarbeten i kraftstationer och regleringsföretag den 1 juli 1946 utgjorde omkring 2 150 man och att en ökning av arbetsstyrkorna på byggnadsplatserna skulle bliva erforderlig för utförande av det av styrelsen föreslagna byggnadsprogrammet. Enligt vad jag inhämtat från vattenfallsstyrelsen var arbetsstyrkan vid den av commissionen angivna tidpunkten lägre än normalt. Redan på hösten 1946 var arbetarantalet 2 400, och styrelsen räknar med att icke behöva öka arbetsstyrkan utöver nämnda antal. Med hänsyn härtill föranleder commissionens yttrande icke något vidare uttalande från min sida. Vad industricommissionen anfört rörande materielåtgången har icke heller givit mig anledning till erinran.

Till investeringarna i distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk återkommer jag senare i dag.

1. Kraftstation vid Jösseforsen.

[85.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 157 framlagda förslag anvisade 1946 års riksdag till Kraftstation vid Jösseforsen för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

En närmare redogörelse för anslaget ändamål har lämnats i förenämnda proposition. Här torde jag få erinra, att vattenfallsstyrelsen med Billeruds aktiebolag träffat avtal om att bolaget skall bygga en kraftstation vid Jösseforsen för högre vattenförbrukning och effekt än som för bolagets egen del är erforderligt. Statens vattenfallsverk skall driva stationen enligt sina önskemål men lämna bolaget samma kraftmängd, som skulle kunnat erhållas från en för bolagets behov uppförd station. Därvid beräknas statens vattenfallsverk tillföras en topp effekt av 11 500 kW. Styrelsen skall till bolaget erlagga den till 2 700 000 kronor beräknade merkostnaden för den större stationen.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* äskat medel till fortsättande av byggnadsföretaget.

Styrelsen meddelar, att projekteringsarbetena för den nya kraftstationen vid Jösseforsen igångsatts och att maskinerna beställts. På grund av lång leveranstid för generatoren beräknades stationen icke kunna bli tagen i drift under hösten 1948, såsom tidigare avsetts, utan först under år 1949. Då styrelsens andel i kostnaderna skulle erläggas successivt, allt eftersom arbetena fortginge, hade ett anslagstillskott av 500 000 kronor beräknats bli behövt för budgetåret 1947/48.

Om anvisande av nämnda belopp gör styrelsen hemställen.

Departements-
chefen.

Med biträdande av vattenfallsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Jösseforsen* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

2. Ett sjätte maskinaggregat i Västerås ångkraftstation.

[86.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 63 framlagda förslag anvisade 1946 års riksdag till Ett sjätte maskinaggregat i Västerås ångkraftstation för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor. Aggregatet skall få en effekt av ca 50 000 kW och har jämte vissa byggnadsarbeten beräknats kosta 4 100 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* meddelat, att ångturbinaggregatet numera beställts och byggnadsarbetena påbörjats. Då arbetet beräknades bli klart i början av år 1948, erfordrades återstoden av de beräknade medlen eller 1 600 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Styrelsen hemställer om anvisande av detta belopp.

Jag tillstyrker, att anslag för slutförande av ifrågavarande anläggning anvisas för nästa budgetår, och hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen Departements-
chefen.

att till *Ett sjätte maskinaggregat i Västerås ångkraftstation*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 600 000.

3. Ny ångpanna i Västerås ångkraftstation.

[87.] I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt om anslag till ny ångpanna i Västerås ångkraftstation.

Styrelsen framhåller, att statsblockets ångkraftresurser på grund av kraftkonsumtionens starka stegring måste ökas utöver vad som kunde ernås genom insättande av det sjätte maskinaggregatet i Västerås ångkraftstation. Lämpligaste åtgärden härför syntes vara att i denna station installera en ny ångpanna av ungefär samma storlek som den senast tillkomna pannan nr 12. Undersökningarna därom och beräkningarna rörande anläggningskostnaden vore emellertid ännu icke slutförda. Så snart detta blivit fallet, komme styrelsen att lämna meddelande om resultatet jämte uppgifter om den kraftvinst och förbättring av ångkraftverkets ekonomi, som kunde ernås med den nya pannan.

Styrelsen hemställer, att i avvaktan härpå samt med beaktande av att beställningarna torde böra i huvudsak göras redan under innevarande budgetår ett anslag av 1 000 000 kronor måtte beräknas på tilläggsstat för budgetåret 1946/47 och ett anslag av 2 500 000 kronor på riksstaten för budgetåret 1947/48.

I likhet med vattenfallsstyrelsen finner jag en ytterligare ökning av ångkraftproduktionen böra äga rum. Jag tillstyrker därför, att en ny ångpanna insättes i ångkraftstationen i Västerås. Ehuru kostnadsberäkningarna samt undersökningarna rörande de ekonomiska fördelar, som ett insättande av den nya pannan skulle medföra, ännu icke äro slutförda, torde med hänsyn till att den nya pannan bör beställas så tidigt som möjligt förslag redan nu böra föreläggas riksdagen om anvisande av de av styrelsen för ändamålet äskade beloppen, tillhoppa 3 500 000 kronor. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan styrelsen förebragt kompletterande utredning i ärendet, verkställa den ytterligare prövning, som må befinnas erforderlig. Jag avser att i annat sammanhang föreslå, att ett anslag av 1 000 000 kronor anvisas å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår. Departements-
chefen.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ny ångpanna i Västerås ångkraftstation* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 500 000.

4. Kraftstation vid Forsmoforsen.

[88.] Till utbyggnad av en kraftstation vid Forsmoforsen i Ångermanälven har riksdagen anvisat 24 400 000 kronor, varav 2 000 000 kronor för budgetåret 1944/45, 11 000 000 kronor för budgetåret 1945/46 samt 11 400 000 kronor för budgetåret 1946/47. En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i propositionen 1944:93. Enligt de i propositionen lämnade preliminära uppgifterna skall stationen tills vidare utnyttja en fallhöjd av omkring 36 meter och förses med två maskinaggregat med kaplanturbiner, tillsammans utnyttjande omkring 200 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bli 59 000 kW och den genomsnittliga energiproduktionen 335 MkWh per år före reglering av Ångermanälven respektive 390 MkWh per år efter reglering. Anläggningskostnaden har beräknats till 28 500 000 kronor vid 1943 års prisläge. Därtill har kommit det belopp av 400 000 kronor för vissa förberedelsearbeten för insättande av ett tredje aggregat, som ingår i de för budgetåret 1946/47 anvisade medlen.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* äskat ytterligare fortsättningsanslag till kraftstationsföretaget.

Styrelsen upplyser, att av utbyggnadsarbetet hittills utförts ungefär halva dammbyggnaden, större delen av bergsprängningsarbetena för maskinstationen och kraftstationsintaget samt ungefär en tredjedel av bergsprängningsarbetena för den en kilometer långa avloppstunneln. Betongmurverken för maskinstationen och kraftstationsintaget hade påbörjats liksom även monteringen av maskinsalstraverserna, medan schaktningsarbetena för avloppskanalen, vilka bedreves på entreprenad, till större delen genomförts.

Styrelsen meddelar vidare, att vissa ändringar i den ursprungliga planen för utbyggnadsarbetet hade inträtt beträffande stationens huvuddata. Sedan Norrbygdens vattendomstol underställt Kungl. Maj:t frågan om tillstånd till utbyggnad av Forsmoforsen, hade Kungl. Maj:t fastställt regler för uppdamningen, vilka i stort sett innebure, att högsta vattenståndet ovan stationen sänkts något mer än en meter i förhållande till vad som ursprungligen planerats. Fallhöjden skulle då bli omkring 35 meter. Å andra sidan hade ingående undersökningar visat, att möjligheterna för sjöregleringar i flodområdet vore större än vad man tidigare vågat förutsätta. Det hade sålunda befunnits ekonomiskt lämpligt att öka storleken av de aggregat, som nu skulle installeras, så att de kunde utnyttja en vattenmängd av 125 i stället för 100 kubikmeter per sekund, samt att vid förberedelserna för det tredje aggregatet räkna med ett större sådant än tidigare.

De angivna ändringarna medförde, förklarar styrelsen, att stationens maxieffekt bleve 69 500 kW i stället för 59 000 kW och att den genomsnittliga produktionsförmågan ökades från 335 till 370 MkWh per år före reglering av Ångermanälven respektive från 390 till 430 MkWh per år efter hittills beslutade regleringar (dessa innefattade icke de vid nyare undersökningar

framkomna regleringsmöjligheterna). Ändringarna jämte vissa av löneförhöjningar orsakade fördyringar hade beräknats medföra en ökning av anläggningskostnaden från 28 900 000 till 31 200 000 kronor. För utbyggnadens fullföljande erfordrades under nästa budgetår ett anslag av 5 000 000 kronor. Styrelsen hemställer om anvisande av detta belopp.

De av vattenfallsstyrelsen anmälda ändringarna i huvuddata för kraftstationen i Forsmoforsen innebära, att stationens produktionsförmåga ökas med drygt 10 procent. Ökningen vinnes för en kostnad som, om hänsyn toges till inträffade pris- och lönestegringar, avsevärt understiger 10 procent av den ursprungligen beräknade anläggningskostnaden. Jag tillstyrker därför, att utbyggnaden fullföljes enligt det sålunda reviderade programmet. Då vissa förseningar av maskinleveranserna uppkommit, torde anslaget för nästa budgetår kunna begränsas till 4 000 000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Forsmoforsen* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 4 000 000.

5. Kraftstation vid Hölleforsen.

[89.] Till utbyggande av kraftstation vid Hölleforsen i Indalsälven anvisade riksdagen 5 000 000 kronor för budgetåret 1945/46 och 16 500 000 kronor för budgetåret 1946/47.

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i 1945 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 89). Enligt den skall stationen utnyttja en fallhöjd av 26,2 meter och förses med tre maskinaggregat med kaplanturbiner, tillsammans utnyttjande en vattenmängd av 525 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bli 114 000 kW och den genomsnittliga energiproduktionen 700 M kWh per år. Anläggningskostnaden har beräknats till 48 000 000 kronor vid 1944 års prisläge.

I sin skrivelse den 30 september 1946 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att byggnadsarbetena fortgått enligt den uppgjorda planen. Sålunda hade för bygget erforderliga provisoriska byggnader jämte permanenta bostäder uppförts. Fångdammarna för avstängning av den högra älvfåran hade utförts, och arbetena inom dessa för dammens utskovsparti, maskinstationen och den högra delen av jorrdammen hade påbörjats. Bergsprängningarna för dessa delar hade genomförts i sådan utsträckning, att betonggjutningarna kunnat påbörjas för regleringsdammen och intagens uppströmsparti. Bergsprängningar och jordschaktningar för maskinstationens sugrör och för avloppskanalen påginge. För fullföljande av utbyggnaden erfordrades för nästa budgetår anvisande av 10 000 000 kronor.

Härom gör styrelsen hemställan.

Departements-
chefen.

Såsom inledningsvis framhållits torde man ha att räkna med att kraftförsörjningen under de närmaste åren kommer att befinna sig i ett ansträngt läge. Ett mera normalt förhållande mellan vattenkrafttillgång och belastning synes icke kunna uppnås förrän efter igångsättningen av Hölleforsens kraftstation under år 1949. Det är därför av vikt att arbetena på denna station fullföljas i sådan takt, att en framflyttning av stationens färdigställande undviks. Hittills ha för ändamålet anvisats 21 500 000 kronor av den till 48 000 000 kronor beräknade totala anläggningskostnaden. Då vissa förseningar av maskinleveranserna uppkommit, torde anslaget för nästa budgetår kunna begränsas till 9 000 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Hölleforsen* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 9 000 000.

6. Ett tredje maskinaggregat i Stadsforsens kraftstation.

[90.] I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* äskat medel till ett tredje maskinaggregat i Stadsforsens kraftstation i Indalsälven.

Styrelsen meddelar till en början, att denna kraftstation, som utnyttjade en fallhöjd av 28 meter och tagits i drift år 1939, för närvarande hade två maskinaggregat och en utbyggnadsvattenmängd av 350 kubikmeter per sekund samt att vissa förarbeten redan utförts för ett tredje aggregat.

Eftersom den omedelbart nedanför Stadsforsen liggande kraftstationen vid Hölleforsen utfördes med tre aggregat och en utbyggnadsvattenmängd av 525 kubikmeter per sekund, borde, anför styrelsen, för att tillgängligt vatten skulle kunna utnyttjas på bästa sätt, ett tredje aggregat insättas i Stadsforsen ungefär till tidpunkten för Hölleforsens färdigställande. Arbetet hade under de senaste budgetåren ingått i investeringsreserven men borde nu överflyttas till det ordinarie programmet. På grund av den förlängning av leveranstiden för maskiner, som inträtt de senaste åren, kunde aggregatet ändock icke erhållas förrän någon tid efter Hölleforsens färdigställande. Med hänsyn till de långa leveranstiderna borde vidare byggnadsarbetena för aggregatet anstå till efter budgetåret 1947/48, så att under detta blott maskinbeställningarna gjordes.

Det tredje aggregatet borde, fortsätter styrelsen, vara lika de redan befintliga och sålunda utföras för en vattenmängd av 175 kubikmeter per sekund. Det beräknades medföra en ökning av stationseffekten med 42 000 kW och en ökning av den genomsnittliga energiproduktionen med 120 M kWh per år vid nuvarande reglering av älven och innan den ovanför liggande Svarthålsforsen utbyggs. Kostnaden hade preliminärt beräknats till 8 600 000 kronor vid 1945 års prisläge. För de delikvider, som skulle erläggas vid maskinbeställningarna, erfordrades ett anslag av 1 500 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Om anvisande av sistnämnda belopp gör styrelsen hemställan.

Vid utbyggnaden av Stadsforsen i Indalsälven insattes två maskinaggregat i kraftstationen. Därvid beräknades emellertid, att ett tredje aggregat senare skulle installeras, om detta skulle befinnas lämpligt med hänsyn till den vattenmängd, som icke komme att tillgodogöras av de ursprungligen insatta aggregaten. Vissa förberedande åtgärder vidtogos även härför. Departements-
chefen.

Sedan beslut fattats om utbyggande av kraftstationen vid Hölleforsen till en kapacitet av 525 kubikmeter per sekund, bör även Stadsforsens kraftstation, som för närvarande har en utbyggnadsvattenmängd av 350 kubikmeter per sekund, utbyggas till nyssnämnda kapacitet genom insättande av ett tredje aggregat. För att detta aggregat skall kunna igångsättas ungefär samtidigt som Hölleforsens kraftstation, böra medel för erläggande av förskottslikvider för maskinbeställningarna anvisas redan nu. Jag tillstyrker, att i enlighet med vattenfallsstyrelsens förslag ett belopp av 1 500 000 kronor anvisas för nästa budgetår.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Ett tredje maskinaggregat i Stadsforsens kraftstation* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 500 000.

7. Kraftstation vid Harsprånget.

[91.] Till Kraftstation vid Harsprånget har riksdagen anvisat 6 800 000 kronor, varav 1 800 000 kronor för budgetåret 1945/46 och 5 000 000 kronor för budgetåret 1946/47.

En närmare redogörelse för utbyggnaden har lämnats i propositionen 1946: 40. Enligt den skall stationen utnyttja en fallhöjd av 105 meter och förses med fyra maskinaggregat, tillsammans utnyttjande en vattenmängd av 300 kubikmeter per sekund. Maximieffekten beräknas bliva 260 000 kW och produktionsförmågan 1 700 000 MkWh per år vid normal vattenmängd. Anläggningskostnaden har beräknats till 79 500 000 kronor vid 1945 års prishållanden och det löneläge, som rådde i Porjus nämnda år.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* äskat anslag för fortsättande av Harsprångets utbyggnad.

Styrelsen meddelar till en början, att numera verkställda undersökningar resulterat i vissa modifikationer i kraftanläggningens utförande. Övre vattentytan borde sålunda genom höjning av dammen förläggas till + 311,5 i stället för till + 311,0. Därmed minskades visserligen produktionsförmågan i Porjus något, men samtidigt vunnes, att turbinerna i Porjus bleve mindre utsatta för åverkan av vatten genom frätning (kavitation) än som nu vore fallet. Efter underhandlingar med maskinleverantörerna hade det vidare befunnits lämpligt, att stationen med bibehållande av utbyggnadsvattenmängd

och totaleffekt utrustades med endast tre aggregat i stället för fyra. Avloppstunneln erhöles så stor sektion, att den skulle bliva tillräcklig för ytterligare ett fjärde aggregat. Vid sådant utförande räckte de från tilloppstuber, maskinsal och avloppstunnel uttagna bergmassorna för dammen, så att särskilda sprängningar för att anskaffa sten härför icke erfordrades.

Styrelsen meddelar härefter, att hittills endast förberedande arbeten utförts. Sålunda hade ett antal bostadshus och baracker för tjänstemän och arbetare uppförts i det nya samhälle, som vore under tillskapande på vänstra stranden norr om arbetsplatsen. Kvarstående byggnader i det vid den tidigare byggnadsepoken tillkomna samhället hade renoverats och iordningställt. Järnväg från Inlandsbanan till arbetsplatsen samt vägar till och på denna hade påbörjats. Provisoriska byggnader för förråd, verkstad, garage, markenteneri med mera hade uppförts. Sprängningen av transporttunnlar till omlopps- och avloppstunnlarna samt av hisschakt i maskinstationen hade påbörjats.

Leveranstiden för maskinerna vore, fortsätter styrelsen, numera så lång, att turbiner, generatorer samt övrig elektrisk och mekanisk utrustning måste beställas redan under innevarande budgetår. Även om maskinleverantörerna gått med på att i någon mån uppskjuta de därvid normala delikviderna, måste dessa i huvudsak erläggas vid beställningen. Det för innevarande budgetår redan erhållna anslaget hade emellertid icke tagits till med hänsyn härtill. Därjämte hade det vid planeringen av arbetet med hänsyn till den önskvärda tidpunkten för färdigställandet befunnits nödvändigt att något utöka arbetena under de första åren, vilken ökning icke hittills lagts till grund för beräkning av anslagsbehoven. Till följd av nämnda omständigheter erfordrades ett anslag av 8 000 000 kronor på tilläggsstat för budgetåret 1946/47. För arbetets fortsatta bedrivande i avsedd takt erfordrades vidare ett anslag av 15 000 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Om anvisande av nämnda belopp gör styrelsen hemställen.

*Departements-
chefen.*

Av skäl som jag inledningsvis anfört i samband med behandlingen av olika tänkbara alternativ för kraftbalansens utveckling tillstyrker jag vattenfallsstyrelsens medelsäskanden för den fortsatta utbyggnaden av kraftstationen vid Harsprånget. Jag avser att senare i dag göra hemställen om anvisande för ändamålet av 8 000 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår.

Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Kraftstation vid Harsprånget* för budgetåret 1947/48
anvisa ett investeringsanslag av kronor 15 000 000.

8. Ett nionde maskinaggregat i Porjus kraftstation.

[92.] För insättande av ett nionde aggregat i Porjus kraftstation anvisade riksdagen 3 000 000 kronor för budgetåret 1946/47. En närmare redogörelse för arbetet har lämnats i propositionen 1946: 63. Det nya aggregatet beräknas öka stationseffekten med 20 000 kW. Energivinsten blir i genomsnitt 35 MkWh per år årskraft och 30 MkWh per år sommarkraft. Kostnaden har beräknats till 3 800 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 meddelar *vattenfallsstyrelsen*, att den maskinella och elektriska utrustningen för aggregatet beställts. Schaktet för tilloppstuben hade i det närmaste färdigsprängts, varjämte den för maskinsalens förlängning erforderliga sprängningen verkställdes. Då aggregatet beräknats bliva taget i drift under hösten 1947, erfordrades återstoden av kostnaden eller 800 000 kronor i anslag för budgetåret 1947/48.

Härom gör styrelsen hemställan.

Med biträdande av vattenfallsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. *Departements-*
Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Ett nionde maskinaggregat i Porjus kraftstation*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investe-
ringsanslag av kronor 800 000.

9. Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation.

[93.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946: 311 (bilaga 12, punkten 7) framlagda förslag anvisade 1946 års höstriksdag till Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 ett investeringsanslag av 250 000 kronor.

Den nya trefasgeneratoren skall ersätta en statens järnvägar tillhörig enfasgenerator och erfordras i samband med den beslutade omläggningen av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del. Totalkostnaden för generatoren har beräknats till 825 000 kronor.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att för ändamålet måtte för nästa budgetår anslås 150 000 kronor.

Jag tillstyrker vattenfallsstyrelsens förslag och hemställer, att Kungl. Maj:t *Departements-*
måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation* för bud-
getåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 150 000.

10. Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde.

[94.] Till Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde har riksdagen anvisat sammanlagt 7 710 540 kronor.

Kostnaderna för regleringarna av Indalsälven fördelas på samtliga delägare i Indalsälvens regleringsförening. I den mån nya kraftstationer färdigställas, hava ägarna till dessa att inbetala sina andelar i de redan företagna regleringarna. Dessa andelar komma därmed de tidigare delägarna tillgodo.

I sin skrivelse den 30 september 1946 upplyser *vattenfallsstyrelsen*, att enligt meddelande från Indalsälvens regleringsförening styrelsens kapitalandel beräknats komma att uppgå till ungefär 8 205 000 kronor den 30 juni 1948. I ytterligare anslag erfordrades sålunda 500 000 kronor, varav ungefär hälften hänförde sig till justeringar av båtnadsberäkningen, som omnämndes i styrelsens skrivelse den 19 september 1945, samt vissa kostnadsstegringar för de under den senaste tiden slutförda arbetena. Återstoden — omkring 250 000 kronor — avsåge fortsättningsanslag för Hårkans andra reglering och Långans andra reglering, för vilka arbetena beräknats komma i gång inom den närmaste tiden. Styrelsens andel i kostnaderna för nämnda företag torde den 30 juni 1948 uppgå till 1 750 000 kronor. Av tidigare anvisade anslag hade 1 500 000 kronor avsetts för dessa regleringar.

Styrelsen hemställer, att ett anslag av 500 000 kronor måtte för ändamålet äskas för nästa budgetår.

*Departements-
chefen.*

De hittills genomförda eller beslutade regleringsåtgärderna i Indalsälvens flodområde hänföra sig dels till de äldre regleringarna — nämligen Torröns, Anjans, Juvelns, Kallsjöns, Näcktens och Storsjöns regleringar ävensom Hårkans första reglering — dels ock till de senare regleringarna, nämligen Långans första och andra samt Hårkans andra reglering. Vattenfallsstyrelsen har nu meddelat, att ytterligare kapitalinsatser i Indalsälvens regleringsförening för dessa regleringar påkallats av föreningen, nämligen med cirka 250 000 kronor på grund av en mera exakt beräkning av båtnaden och vissa kostnadsstegringar för utförda arbeten samt med omkring 250 000 kronor på grund av fortsatt medelsbehov för Hårkans andra och Långans andra reglering. Medel för täckande av nu angivna kostnader torde böra ställas till styrelsens förfogande.

Jag hemställer därför, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

11. Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde.

[95.] Till Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde har riksdagen anvisat 10 000 000 kronor, varav 1 000 000 kronor för budgetåret 1944/45, 2 000 000 kronor för budgetåret 1945/46 och 7 000 000 kronor för budgetåret 1946/47.

Regleringsåtgärderna stå i samband med utbyggnaderna vid Nämforsen och Forsmoforsen och avse en ökning av vintervattentillgången vid de båda kraftstationerna.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* gjort framställning om medel till fortsatta regleringsåtgärder i flodområdet.

Styrelsen meddelar inledningsvis, att hittillsvarande åtgärder närmast avsåge sjöarna Flåsjön, Tåsjön och Storsjouten i Fjällsjöälven. För dessa regleringar hade ansökningar ingivits till vattendomstolen och byggnadsarbetena — huvudsakligen uppförande av regleringsdammar, upprensningar av älvutloppen och vägomläggningar — påbörjats. För Flåsjöns reglering hade domstolens slutliga tillstånd erhållits. Byggnadsarbetena där vore så långt komna, att viss magasinering kunnat ske, varför denna reglering kunde utnyttjas redan i vinter för den inom kort igångsatta kraftstationen vid Nämforsen.

För reglering av Vojmsjön hade, uttalar styrelsen, numera förslag upprättats, och ansökan till vattendomstolen skulle ingivas inom den närmaste tiden. Denna reglering komme att öka den genomsnittliga energitillgången vintertid vid Nämforsen och Forsmoforsen med ca 65 M kWh per år. Kostnaden hade beräknats till 5 500 000 kronor, vilket motsvarade 0,6 öre per kWh för den vunna vinterenergien. Arbetena komme att påbörjas under budgetåret 1947/48.

Styrelsen meddelar härefter, att de sjöregleringar i övre Faxälven, som den av enskilda fallägare i älven bildade Faxälvens regleringsförening avsåge att genomföra, till följd av den mellan Faxälven och Fjällsjöälven förefintliga bifurkationen Vängelälven kunde komma till nytta även vid Nämforsen och Forsmoforsen, om vissa åtgärder vidtoges i Vängelälven. Styrelsen skulle därvid åsamkas såväl andel i kostnaderna för Faxälvsregleringarna som kostnader för åtgärderna i Vängelälven, och utbetalningar härför kunde påkallas redan under budgetåret 1947/48. Deltagandet i Faxälvsregleringarna komme möjligen att visa sig böra ordnas så, att styrelsen inginge som medlem i regleringsföreningen och betalade kapitalandelar efter båtnaden. I så fall komme styrelsen att begära Kungl. Maj:ts tillstånd för sådant deltagande. Om emellertid riksdagens medgivande erfordrades, vore det önskvärt, att av riksdagen utverkades generellt bemyndigande för Kungl. Maj:t att medgiva styrelsen att deltaga i Faxälvens regleringar redan i samband med behandlingen av här avhandlade anslag.

För de nu angivna ändamålen beräknar styrelsen ett anslag av 3 000 000 kronor bliva erforderligt för budgetåret 1947/48.

Departements-
chefen.

Vattenfallsstyrelsens medelsäskande under denna rubrik avser dels ett fortsättande av regleringen av vissa sjöar i Fjällsjöälven, dels påbörjande av Vojmsjöns reglering, dels ock vissa med Faxälvens reglering sammanhängande åtgärder.

Vad först angår regleringen i Fjällsjöälven föreligger en regleringsplan, vars genomförande beräknats draga en kostnad av omkring 12 000 000 kronor, varav 10 000 000 kronor redan anvisats av riksdagen. Jag har intet att erinra mot att medel anvisas för fortsättande av denna reglering.

För Vojmsjöns reglering har förslag upprättats, och kostnaderna ha beräknats till omkring 5 500 000 kronor. Jag tillstyrker, att medel för påbörjande av arbetena ställas till förfogande under nästa budgetår.

Beträffande det av vattenfallsstyrelsen ifrågasatta untyttjandet av sjöregleringarna i övre Faxälven för Nämfors- och Forsmoforsstationerna föreligger ännu icke några kostnadsberäkningar. Om riksdagen icke finner anledning till erinran däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att, sedan styrelsen förebragt närmare utredning i ärendet, pröva frågan om statens deltagande i Faxälvsregleringarna. Jag förutsätter därvid att medelsbehovet under nästa budgetår skall kunna tillgodoses inom ramen för det av styrelsen nu äskade anslaget. Frågan om fortsatt medelsanvisning till förevarande ändamål torde framdeles få anmälas för riksdagen.

Mot styrelsens beräkningar rörande medelsbehovet för nästa budgetår till regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde synes intet vara att erinra.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investe-
ringsanslag av kronor 3 000 000.

12. Åtgärder och ersättningar för flottning och fiske i Lule älv.

[96.] Till åtgärder för flottning och fiske i Lule älv ha utgått sammanlagt 1 400 000 kronor från anslaget till mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. Vid utgången av budgetåret 1945/46 förefintlig behållning å anslaget har överförts till statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att ett anslag av 1 000 000 kronor måtte anvisas till åtgärder och ersättningar för flottning och fiske i Lule älv.

Styrelsen erinrar till en början, att åtgärderna föranletts av de förändringar utmed Lule älv nedanför Porjus, som årsreglering medelst Suorvamagasinet och korttidsreglering vid Porjus kraftstation medförde efter de senaste utvidgningarna av anläggningarna. Årsregleringen åstadkomme en utjämning under året och en minskning av högloderna och vore sålunda i många

hänseenden till nytta för strandägare med flera. Men samtidigt vållades betydande olägenheter av såväl årsreglering som korttidsreglering. Detta hade icke blivit tillräckligt beaktat, när regleringsutvidgningarna planerats och beslutits. Ingen hade då förutsett, att så stora kostnader skulle uppstå för avhjälpande av skador respektive ersättning för sådana, som nu syntes bli fallet.

Angående beskaffenheten av här ifrågakarande åtgärder meddelar styrelsen i huvudsak följande.

Vissa fasta fiskerier ha måst flyttas, emedan de efter regleringen kommit att ligga på för grunt vatten. I andra fall har ersättning lämnats för skador på dylika fiskerier. För att flottningen skall kunna ske med mindre vatten än förut, ha ledarlar av sten fått utbyggas och ledbommar utläggas, varjämte älvfåran rensats på en del ställen. Beträffande dessa åtgärder är dock att märka, att de icke begränsats till det minsta möjliga utan inriktats på vad som är direkt lönande med hänsyn till att varje minskning av flottningsvattnet ökar den vattenmängd, som kan magasineras och användas för kraftalstring. På grund av försämrade möjligheter att använda befintliga bätpplatser ha nya sådana utförts. De flöddängar, som ligga längs älven och vilka tidigare översvämmats vid högvatten och vid återgång till normalt vattenstånd givit viss avkastning av hö, måste nu utnyttjas på annat sätt. Härför ha ersättningar utbetalats. Stängsel ha i stor utsträckning måst ombyggas.

De nämnda åtgärderna och ersättningarna äro till stor del klara. Andra frågor återstå att reglera, nämligen regleringarnas inverkan på fisktillgången i älven, på vintervägarna och på timmeravvältningen. De båda förstnämnda frågorna äro föremål för undersökning och torde icke bli uppklarade på några år ännu. Den tredje frågan sammanhänger med att det tidigare i större omfattning än nu varit möjligt att under vintern utlägga flottningsvirket på isen eller på sådan strandbädd vid älvfåran, vilken då ligger ovanför vattnet men översvämmas vid högfloden, så att virket kommer ut i älven utan särskilt utvältningsarbete. Därför har nu en del nya vältplatser utförts. Men även med användning av dem blir utvältningsarbetet ökat, och härför skola ersättningar lämnas. Denna fråga är under vattendomstolens behandling. Domstolen har utsett särskild sakkunnig för att bedöma den ökade kostnaden för virkesavläggning och utvältning.

Samma spörsmål hade, anför styrelsen, även mött vid andra vattendrag. Styrelsen hade därför tillsammans med virkes- och flottningsintressenter redan under 1943 bildat en särskild kommitté för utredning av hithörande förhållanden. De ersättningsbelopp, som begärts, uppginge sammanlagt till 3 à 4 miljoner kronor. Det vore emellertid ännu oklart, huru stor totalersättning vattendomstolens utslag komme att innebära liksom även när utslaget skulle meddelas. Styrelsen ansåge det med hänsyn till utsikterna i nämnda hänseenden önskvärt, att ett belopp av 1 000 000 kronor stode till förfogande för här ifrågakarande ändamål under budgetåret 1947/48. I anseende till storleken av de ersättnings- och kostnadsbelopp, varom det kunde bli fråga, syntes dessa utgifter icke böra belasta dispositionsanslaget utan böra täckas med ett särskilt anslag från och med budgetåret 1947/48.

Ehuru kostnaderna för här ifrågavarande åtgärder och ersättningar — bortsett från vissa flottningsåtgärder, som vore lönande i och för sig — komme till utöver vad som nedlagts direkt på Suorvaregleringen och korttidsregleringen vid Porjus, rubbade de icke det förhållandet, att nämnda regleringar vore ekonomiskt gynnsamma. Detta skulle gälla, även om de för längre tid framåt skulle utnyttjas endast vid Porjus. Om ca fem år skulle regleringarna komma till nytta även för kraftanläggningen vid Harsprånget, varigenom värdet av dem mer än fördubblades.

Departements-
chejen.

Med tillstyrkande av vattenfallsstyrelsens förslag hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Åtgärder och ersättningar för flottning och fiske i Lule älv* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

13. Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk.

[97.] Till distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk har riksdagen för budgetåren 1944/45—1946/47 anvisat följande investeringsanslag.

Budgetår	Kronor
1944/45	17 000 000
1945/46	20 500 000
1946/47	37 500 000

I skrivelsen den 28 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att för nästa budgetår måtte för nu ifrågavarande ändamål anvisas 46 000 000 kronor.

Styrelsen erinrar till en början om att för ändamålet medgivits investeringar om tillhoppa 263 428 196 kronor, därvid ändringarna under det senast förflutna året kunde redovisas på följande sätt:

	Kronor
Investeringsrätt den 30 juni 1945	244 469 219
För budgetåret 1945/46 anvisade anslag	20 500 000
Omföring av viss del av anvisade medel ur anslaget för inköp av enskilda företag för elektrisk distributionsverksamhet . .	424 700
	<hr/>
	Summa kronor 265 393 919
Avgår till följd av försäljningar och nedskrivning mot värde-minskningskonto	1 965 723
	<hr/>
Investeringsrätt den 30 juni 1946	kronor 263 428 196.

Av beloppet hade den 30 juni 1946 utnyttjats 259 539 010 kronor, varför ett överskott av 3 889 186 kronor föreläge. För budgetåret 1946/47 hade beviljats 37 500 000 kronor, varav Kungl. Maj:t bemyndigat styrelsen

att taga i anspråk 34 500 000 kronor. För innevarande budgetår stode sålunda ett sammanlagt belopp av 38 389 186 kronor till förfogande.

Styrelsen erinrar i detta sammanhang om de avgöranden, som träffats beträffande byggandet av stamledningar för minst 200 kV. Enligt Kungl. Maj:ts beslut den 23 november 1945 föranledde vattenfallsstyrelsens i skrivelse den 27 april 1945 framförda förslag om inrättandet av ett stamlinjebolag ingen åtgärd. Då det med hänsyn härtill förutsågs, att vattenfallsstyrelsen skulle få bygga de eljest av enskilda företag planerade ledningarna Hallsberg—Nässjö, Hjalta—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg, tillkommo utöver av vattenfallsstyrelsens ursprungligen begärt anslag på 27 500 000 kronor för budgetåret 1946/47 dels ett anslag av 2 500 000 kronor på tilläggsstat för budgetåret 1945/46 och dels ett belopp av 10 000 000 kronor för budgetåret 1946/47. Sedermera erhöll vattenfallsstyrelsen enligt Kungl. Maj:ts beslut den 17 maj 1946 uppdrag att efter vederbörliga utredningar i sedvanlig ordning äska anslag till nya kraftledningar för 200 kV och högre spänning samt att sedan anslagen beviljats bygga och förvalta ledningarna.

Den vid föregående budgetårs slut förefintliga behållningen på anslaget hade delvis varit förutsedd redan för ett år sedan såsom en följd av den förskjutning av hela byggnadsprogrammet, som föranleddes av 1945 års verkstadskonflikt. Därutöver berodde den på att styrelsens omhändertagande av byggnadsarbeten för kraftledningarna Hallsberg—Nässjö, Hjalta—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg blivit fördröjt.

Det för innevarande budgetår disponibla beloppet beräknades räcka till budgetårets slut. I realiteten torde även då ett icke oväsentligt överskott föreligga, därför att medelsåtgången för de nyssnämnda 200 kV linjerna icke syntes bliva så stor som mot slutet av år 1945 uppskattningsvis beräknats.

För budgetåret 1947/48 beräknade styrelsen ett anslagsbehov av 46 000 000 kronor. Beloppet vore större än för något tidigare budgetår och innefattade mer än en fördubbling av de anslagsbelopp, som erfordrats i genomsnitt under de senaste fem åren. Ökningen berodde delvis på den styrelsen ålagda uppgiften att bygga ut 200 kV ledningar även för de kommunala och enskilda företagens behov. Härför tillkomme för budgetåret 1947/48 sammanlagt 5 700 000 kronor. Till större delen vållades ökningen emellertid av den stamledning Harsprånget—Midskog—Hallsberg, som erfordrades för nyttiggörande av kraften från Harsprångets kraftstation och vilken måste påbörjas under budgetåret 1947/48. Därutöver förelåge emellertid stora behov att förstärka primär- och sekundärsystemen till följd av den på alla håll stigande kraftkonsumtionen. De för närvarande mycket långa leveranstiderna vid verkstäderna framtvingade beställning av transformatorer och apparater i god tid, varvid medel erfordrades för utbetalning av de första delikviderna ett eller ett par år innan de vid normala leveransförhållanden skolat erläggas. En stor ökning av beloppet för bygge- och ortsanläggningar erfordrades, därför att styrelsen omhändertagit även detaljdistribution i rätt stor omfattning samt under krigstiden uppskjutna förstärkningar nu måste genomföras.

Det projekt, som i styrelsens petitaskrivelse den 22 september 1945 upp- tagits under benämningen »ny stamlinje för 130 kV», hade blivit uppskju- tet men kunde åter bliva aktuellt. En del av ifrågavarande linje komme un- der alla förhållanden att utföras och skulle troligen påbörjas under budget- året 1947/48. Styrelsen ansåge det dock lämpligast att avvakta, huruvida pro- jektet i sin helhet komme till utförande, innan ianspråktagande av anvisat belopp av 3 000 000 kronor helt eller delvis begärdes.

I skrivelse den 9 december 1946 har vattenfallsstyrelsen meddelat, att en- ligt vad nyligen verkställda utredningar givit vid handen den förutnämnda stamlinjen Harsprånget—Midskog—Hallsberg borde utföras för en överför- ringsspänning av 350 kV i stället för tidigare förutsatta 300 kV. Den tidigare ifrågasatta ledningsarean, som beräknats till 772 mm² stålaluminium, mot- svarande 430 mm² koppar, hade befunnits böra lämpligen ändras till två ledningar per fas (duplexledning) med en area för vardera av 455 mm² stål- aluminium, motsvarande vardera 250 mm² koppar. Genom dessa ändringar ökades visserligen anläggningskostnaden med 22 %, men överföringsförmå- gan stege väsentligt mera, nämligen med cirka 70 %. Denna ökning vore re- dan från början till stor fördel vad anginge sektionen mellan Indalsälven och Hallsberg, där även den större överföringsförmågan snart komme att tagas helt i anspråk. Beträffande ledningen från Harsprånget till Midskog med- förde 350 kV ledning med angivet utförande den fördelen, att stabiliteten och driftssäkerheten förbättrades, samtidigt som kraftförlusterna minskades. Framför allt hade emellertid 350 kV spänningen befunnits vara mera lämp- lig än 300 kV vid fortsatt överföring från Norrland med trefasig växelström.

De av vattenfallsstyrelsen för budgetåret 1947/48 beräknade anslagsbeho- ven angivas i följande sammanställning.

	Kronor.
Förstärkning av överföringen från Porjus kraftstation till Gäl- livare och Kiruna samt mellan Boden och Notviken; anlägg- ningar för frekvensändring i Gällivare och Kiruna samt om- läggning av krafttillförseln till malmbanans södra del. Total- kostnad 2 800 000 kronor, varav för budgetåret 1947/48 er- fordras	1 900 000
Sekundärstation i Boden för 130/40/6 kV. Totalkostnad 750 000 kronor, varav för budgetåret 1947/48 erfordras	200 000
Ny stamlinje för cirka 350 kV Harsprånget—Midskog—Hallsberg. Totalkostnad 71 000 000 kronor.	
Härtill kommer ett belopp av storleksordningen 10 000 000 kro- nor för transformatoranläggningar i Midskog och Hallsberg. Av totalbeloppet erfordras för budgetåret 1947/48	15 000 000
Stamlinje för 130 kV Forsmo—Mellansel jämte transformerings- anläggning och ställverk i Forsmo samt linjeställverk i Mel- lansel	1 780 000
Ställverk för 200 kV i Forsmo. Totalkostnad 650 000 kronor, var- av i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 350 000 kronor. För budgetåret 1947/48 erfordras återstoden	300 000

	Kronor.
Stamlinjer för 200 kV Hjalta—Stadsforsen och Änge—Västerås jämte ställverk i Stadsforsen, Änge och Västerås (Finnslätten). Totalkostnad 17 100 000 kronor, varav 5 500 000 kronor kunna anses ingå i ökningsbeloppet 10 000 000 kronor för budgetåret 1946/47. För budgetåret 1947/48 erfordras	5 400 000
Linjeställverk för 200 kV m. m. vid Hölleforsen. Totalkostnad 590 000 kronor, varav för budgetåret 1947/48 erfordras	480 000
Stamlinjer för 200 kV Midskog—Änge, Stadsforsen—Untra—Överby jämte anslutningsställverk och jordslutningsspole. Nu beräknad totalkostnad 16 800 000 kronor, varav i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 11 400 000 kronor. För budgetåret 1947/48 erfordras	5 200 000
Stamlinjestation för 200/70 kV vid Överby. Nu beräknad totalkostnad 3 950 000 kronor, varav i anslagsbehovet för tidigare år medtagits 3 000 000 kronor. För budgetåret 1947/48 erfordras återstoden	950 000
Synkronmaskinanläggning i Hallsberg. Preliminärt beräknat anslagsbehov för budgetåret 1947/48	1 000 000
Stamlinje för 200 kV Hallsberg—Nässjö jämte anslutningsställverk i Hallsberg. Totalkostnad 7 700 000 kronor, varav 2 500 000 kronor erhållits i anslag på tilläggsstat för budgetåret 1945/46 och 4 500 000 kronor få anses ingå i ökningsbeloppet 10 000 000 kronor för budgetåret 1946/47. För budgetåret 1947/48 erfordras	300 000
Stamlinjen Hallsberg—Trollhättan, ombyggnad till 200 kV jämte ställverk i Hallsberg. Totalkostnad 3 000 000 kronor, varav för budgetåret 1947/48 erfordras	2 500 000
Stamlinjestation för 200 kV invid Trollhättan. Totalkostnad cirka 3 100 000 kronor. För budgetåret 1947/48 erfordras	1 300 000
Anläggningar för järnvägselektrifiering	300 000
Faskompenseringskondensatorer	800 000
Diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen	2 400 000
Bygde- och ortsanläggningar	5 000 000
Oförutsett och diverse	1 190 000
	Summa kronor 46 000 000.

Till sammanställningen lämnar styrelsen följande kommentar.

Den första posten i sammanställningen avser dels dubbling av ledningsförbindelserna från Porjus till Gällivare och Kiruna, dels ordnande av möjlighet för övergång från 25 till 50 perioder per sekund vid malmfälten m. m., dels slutligen dubbling av ledningsförbindelsen mellan Boden och Notviken. Dessa åtgärder ha kombinerats med en omläggning av krafttillförseln till malmbanans södra del till överensstämmelse med den matning från det allmänna trefasnätet, som normalt användes vid de elektrifierade statsbanorna. För nämnda omläggning har redogjorts i järnvägsstyrelsens och vattenfallsstyrelsens skrivelser den 21 augusti 1946 (jfr propositionen 1946: 313, bilaga 12, punkten 7). Den ställer sig förmånlig just nu, därför att vattenfallsstyrelsen vid omedelbar omläggning kan utnyttja järnvägsstyrelsens nuvarande enfasledning Kuossakåbbo—Gällivare—Notviken för ledningsdubblingarna Porjus—Gällivare och Boden—Notviken och därjämte om några år för den då erforderliga 130 kV ledningen från Porjus till kustlandet. Av

totalkostnadsbeloppet 2 800 000 kronor avse 750 000 kronor anläggningar för trefasmatningen av malmbanans södra del, men om omläggningen icke kommer till stånd, uppstår ungefär samma merkostnad för de övriga åtgärderna. Dubblering av de nuvarande, år 1915 tillkomna enkellinjerna för 70 kV mellan Porjus och Gällivare respektive Kiruna erfordras inom den närmaste tiden med hänsyn till förbrukningsökningen vid malmfälten, inom gruv-samhällena och på den omkringliggande vidsträckt landsbygden. De reservcentraler, som Luossavaara-Kiirunavaara aktiebolag har, räcka numera icke ens för den för avbrott allra känsligaste belastningen. En frekvensomläggning är önskvärd för abonnenternas del, därför att den 25-periodiga kraften ger sämre ljus och därför att förbrukningsapparater för det numera onormala periodtalet 25 äro såväl dyrbarare som svåråtkomligare och mera tidsödande att anskaffa än sådana för 50 perioder. För vattenfallsstyrelsens del ernås genom frekvensomläggningen en välbehövlig förenkling av strömsystemen i Porjus. Frekvensändringen kommer att genomföras successivt under ett 20-tal år, under vilken tid ledningarna till Gällivare respektive Kiruna få drivas vid olika periodtal, men sådana anordningar komma att vidtagas, att reservmatningsmöjlighet finnes vid linjefel för den för avbrott känsliga belastningen. Frekvensändringen ökar icke omfattningen av erforderliga anläggningar men medför någon förskjutning av dessa i tiden. Kostnaderna för ändring av abonnenternas anläggningar och apparater komma att till huvudsaklig del bäras av abonnenterna själva och böra därutöver belasta driftkostnaderna liksom vid motsvarande omläggning inom Trollhätte kraftverk. En ny ledningsförbindelse mellan Boden och Notviken slutligen erfordras på grund av Norrbottens järnverks starkt ökade uttagning och med hänsyn till driftsäkerheten inom det från Notviken matade området, vilket innefattar fyra städer och flera samhällen.

Den i föregående stycke avhandlade matningsomläggningen för malmbanans södra del innebär, att en transformatorstation för 130/6 kV skall anläggas vid Boden. Med hänsyn till den stora belastningen i Boden för borgerliga och militära ändamål, vilka nu tillgodoses över en 40 kV ledning från Notviken, bör därstädes anordnas även transformering till 40 kV. I det härför i sammanställningen upptagna beloppet ingår kostnad för det 130 kV linjeställverk, som erfordras för sammankopplingen av de till Boden inkommande olika 130 kV linjerna.

Såsom vattenfallsstyrelsen anförde i samband med äskande av anslag till kraftstation vid Harsprånget, får man räkna med att kraften från denna station måste till huvudsaklig del överföras söderut och att härför bör användas ett överföringssystem för högre spänning än 200 kV. De undersökningar och prov, som pågå rörande möjligheten att vid kraftöverföringar av här förevarande storleksordning använda högspänd likström, komma att kräva så lång tid, att den första överföringen från Luleälvområdet söderut måste utföras för växelström. De ingående utredningar, som verkställts rörande därvid lämplig spänning och ledningstyp, ha med beaktande av trolig framtida utveckling, bästa ekonomi och möjligheten att få anläggningarna färdiga i avsedd tid givit vid handen, att 350 kV spänning bör användas samt att ledningen bör ha två stålaluminiumlinor per fas (duplexledare). En sådan linje får en överföringsförmåga 3 à 4 gånger så stor som överföringsförmågan hos hittills utförda linjer för 200 kV. Linjen måste påbörjas under budgetåret 1947/48 för att bli färdig samtidigt med Harsprängsanläggningen under år 1950. Den bör gå till Hallsberg — varvid längden blir totalt 970 kilometer — för inmatning av kraft på där befintligt 200 kV system, och den bör därjämte i Midskog sammankopplas med 200 kV systemet vid Indals-

älven. Delen Midskog—Hallsberg kommer då att intill dess ytterligare vattenkraft utbyggs i Lule älv överföra även kraft från Ångermanälvs- och Indalsälvsområdena. Kostnaderna för de transformeringsanläggningar, som erfordras för sammankopplingen med 200 kV systemet i Midskog och Hallsberg, ha hittills kunnat beräknas endast ungefärligt.

Under de närmaste åren, innan kraftstationen vid Harsprånget blir tagen i drift i full utsträckning, beräknas kraftbehovet i övre Norrland stiga så mycket, att tidvis mer kraft måste tillföras från Indalsälvsverken än som nu är möjligt med den befintliga 130 kV ledningen mellan Stadsforsen och Mellansel. Den erforderliga förstärkningen bör åstadkommas medelst en 130 kV linje mellan Forsmo och Mellansel, varvid jämväl transformering till 130 kV får anordnas i Forsmo. Efter Harsprångets färdigställande kommer en sådan linje att underlätta, att en del av kraften från övre Norrland föres söderut över det befintliga 130 kV systemet, och den kommer därjämte att utgöra en med hänsyn till reserv förmånlig förstärkning av ledningssystemet mellan Stadsforsen och Örnköldsvikstrakten.

För 200 kV ställverket i Forsmo upptages slutanslag.

Stamlinjerna Hjälta—Stadsforsen och Ånge—Västerås ersätta de föregående år omnämnda linjerna Hjälta—Hölleforsen och Ånge—Hallsberg, vilka planerats av Sydsvenska kraftaktiebolaget för transport av kraften från den av nämnda företag och cellulosa-koncernen utbyggda Hjältaanläggningen i Faxälven men nu enligt statsmakternas beslut skola utföras av vattenfallsstyrelsen. Det har med hänsyn till väntad belastningsfördelning i Mellansverige befunnits fördelaktigast att låta linjen gå till Västerås i stället för till Hallsberg. Mellan Stadsforsen och Ånge kompletteras överföringen av vattenfallsstyrelsens där befintliga ledning, vilken i sin tur ersättes av den nu under byggnad varande linjen Midskog—Ånge.

För linjesystemet Midskog—Ånge, Stadsforsen—Untra—Överby beräknas totalkostnaden nu till 16 800 000 kronor mot förra året uppgivna 14 890 000 kronor. Ökningen beror dels på att anslutningsledningen närmast Överby till följd av ändrad sträckning fått mer än dubbla längden och dessutom utföres kraftigare än enligt förra årets planer, dels på att vattenfallsstyrelsen enligt överenskommelse med Stockholms stad skall vid Untra bekosta icke endast viss egen ställverksutrustning utan även kapitalandel — i stället för årlig avgift — för det hopkopplingsställverk, som utföres av staden.

För stamlinjestationen vid Överby ha de numera genomförda noggranna kalkylerna resulterat i ett lägre totalkostnadsbelopp än det förra året angivna. För budgetåret 1947/48 upptages slutanslag.

För att tillgodose behovet av reaktiv effekt i södra och mellersta Sverige och därmed möjliggöra bättre utnyttjning av stamlinjerna från Norrland samt för att åstadkomma stabilare drift på nämnda linjer torde inom kort behövas en synkronmaskinanläggning av betydande mått. Förmodligen bör anläggningen placeras i Hallsberg, men utredningarna härom och om kostnaderna äro ännu icke slutförda. Med hänsyn till att vissa maskinbeställningar torde böra göras under budgetåret 1947/48 har i sammanställningen medtagits ett preliminärt anslagsbelopp av 1 000 000 kronor.

Stamlinjen Hallsberg—Nässjö hör till dem, vilka planerats av Sydsvenska kraftaktiebolaget men nu skola byggas av vattenfallsstyrelsen.

Den tillförsel av kraft från Norrland, som erfordras för Trollhätteområdet, beräknas stiga så mycket under de närmaste åren, att den nuvarande 130 kV linjen mellan Hallsberg och Trollhättan bör ombyggas för drift med 200 kV

på samma sätt som redan skett med västra stamlinjens återstående del Västerås—Hallsberg.

För mottagande av 200 kV kraft bör invid Trollhättan anläggas en transformeringsanläggning för nämnda spänning. Den i sammanställningen angivna totalkostnaden är hittills endast preliminärt beräknad.

Den av järnvägsstyrelsen framlagda planen rörande fortsatt järnvägsselekt-rifiering under de närmaste åren avser till stor del banor, vilka kunna matas från befintliga omformarstationer. För ostkustbanan erfordras dock två nya sådana stationer, och då först en i trakten av Söderhamn. För denna böra ledningar och transformatorstation för krafttillförseln utföras av vattenfallsstyrelsen. Vid den av järnvägsstyrelsen förutsatta snabbaste elektrifierings-takten måste nämnda anläggningar påbörjas under budgetåret 1947/48.

De senare årens anskaffning av faskompenseringskondensatorer bör fort-sättas under budgetåret 1947/48.

Beloppet för diverse utvidgningar av stamlinje- och primärsystemen är ungefär lika stort som föregående år. Däri ingå transformatoranskaffningar, kortare nya ledningssträckor och ledningsförstärkningar.

Det relativt föregående år höga beloppet för bygde- och ortsanläggningar har redan berörts.

Statens industrikommission har i utlåtande den 20 november 1946 med-delat, att enligt uppgift, som kommissionen införskaffat från vattenfallsstyrelsen, följande ungefärliga materialkvantiteter beräknades åtgå för de distri-butionsanläggningar m. m., vartill styrelsen nu äskat anslag, varvid i total-summan för bly även inräknats de för jord- och sjökablar specificerade kvan-titeterna å tillhopa 125 ton.

Järn	27 500 ton
Bly	150 »
Zink	900 »
Tenn	3 »
Cement	1 000 »
Koppar i isolerade ledningar exkl. jord- och sjökablar.....	25 »
Jord- och sjökablar för 20 kV och mera:	
Koppar	50 »
Bly	85 »
Övriga jord- och sjökablar:	
Koppar	25 »
Bly	40 »

Dessa materialkvantiteter representerade i stort sett de kvantiteter, som styrelsen behövde disponera under år 1947.

Vad först angår behovet av järn framhåller kommissionen, att kommissio-nen under åren 1944 och 1945 samt första halvåret 1946 prioriterat följande kvantiteter varmvalsat järnmateriel för vattenfallsstyrelsen.

	1944 ton	1945 ton	$\frac{1}{1}-\frac{30}{6}$ 1946 ton
Balkar och grövre profiler	361	1 660	378
Valstråd.....	545	295	91
Armeringsjärn	1 185	866	3 141
Övrigt valsjärn	755	1 500	972
Grov- och mediumplåt	149	377	940
Tunnplåt, galvaniserad	20	27	21
» , övrig	49	370	151
Summa ton	3 064	5 095	5 694

Enligt styrelsens uppgifter utgjorde behovet av järn för budgetåret 1947/48 för distributionsanläggningar 27 500 ton, vartill komme i annan framställning för kraftstations- och regleringsanläggningar anmänt behov av 6 000 ton eller sålunda tillhopa 33 500 ton järn. I jämförelse med de järnkvantiteter, som kommissionen prioriterat för styrelsens räkning under åren 1944 och 1945, representerade de nu begärda kvantiteterna en flerdubbling av järnbehovet, och även i förhållande till den avsevärt ökade kvantiteten under första halvåret 1946 utgjorde det nu anmälda behovet en kraftig stegring. Kommissionen kunde vid nuvarande försörjningsläge icke utfästa sig att framskaffa de nu ifrågasatta järnkvantiteterna från svenska järnverk inom av styrelsen önskade leveranstider. Kommissionen vore emellertid beredd att, allteftersom framställningar inkomme från styrelsen för de olika användningsobjekten, medverka till anskaffandet av järn i den mån försörjningsläget och hänsynen till andra viktiga behov det medgäve.

Beträffande bly och tenn vore försörjningsläget för närvarande ovisst, men då det här gällde relativt små kvantiteter, torde de kunna ställas till förfogande, dock med reservation för den omständigheten att önskade leveranstider eventuellt ej kunde hållas. Leveransmöjligheterna i fråga om kablar berodde därjämte av respektive verkstäders kapacitet. Kabelfabrikerna inom landet vore för närvarande belagda med order till i genomsnitt den 1 oktober 1947, varför inhemsk kabelmateriel ej syntes kunna ställas i utsikt i full utsträckning. I övrigt hade kommissionen ej funnit anledning till några erinringar mot framställningen.

Av de i vattenfallsstyrelsens petita upptagna arbetena äro stamlinjerna Hjalta—Stadsforsen, Ånge—Västerås samt Hallsberg—Nässjö sådana anläggningar vilka enligt statsmakternas beslut skola byggas och drivas av staten. Den sammanlagda anläggningkostnaden har beräknats till 24 800 000 kronor, varav 12 500 000 kronor anvisats för budgetåren 1945/46 och 1946/47. De å nästa budgetår belöpande kostnaderna för dessa linjer ha beräknats till 5 700 000 kronor. Mot styrelsens beräkningar och förslag har jag ej funnit anledning till erinran.

Den nya stamlinjen från Harsprånget till Hallsberg har med det senast föreslagna utförandet beräknats komma att kosta 71 000 000 kronor. Av

*Departements-
chefen.*

kostnaden skulle 15 000 000 kronor belöpa på budgetåret 1947/48. Enligt vad vattenfallsstyrelsen uppgivit måste arbetena påbörjas under nämnda budgetår. Då jag i det föregående anslutit mig till uppfattningen, att utbyggnaden av Harsprånget i varje fall tills vidare såvitt möjligt bör bedrivas i sådan takt att det första aggregatet kan tagas i bruk år 1950, torde icke heller stamlinjebyggnaden böra uppskjutas. Jag finner mig med hänsyn härtill böra tillstyrka styrelsens medelsäskande.

I övrigt har vattenfallsstyrelsens framställning i förevarande del icke givit mig anledning till erinran i vidare mån än att ett belopp av 300 000 kronor, avsett för anläggningar för järnvägselektrifiering, icke torde bli erforderligt under nästa budgetår. Medelsbehovet kan sålunda beräknas till 45 700 000 kronor.

Huruvida de arbeten, som ingå i det av mig sålunda förordade utbyggnadsprogrammet, verkligen skola kunna bedrivas i en mot anslagsberäkningen svarande takt och omfattning är vanskligt att nu bedöma. Frågan avhänger av möjligheterna att ställa arbetskraft och material till förfogande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 45 700 000.

14. Inköp av vattenfall och fastigheter.

[98.] Till Inköp av vattenfall och fastigheter har senast för budgetåret 1945/46 anvisats ett investeringsanslag av 500 000 kronor. För anslaget användning gäller den begränsningen att, i fall då särskilt riksdagsbeslut utan synnerlig olägenhet kan avbidas, köpeskillingen för ett ifrågasatt förvärv icke får överstiga 100 000 kronor.

Den 19 september 1945 utgjorde den odisponerade delen av förevarande anslag 1 221 293 kronor 38 öre, varav under tiden till och med den 20 september 1946 tagits i anspråk tillhoppa 238 749 kronor 25 öre. Det därefter disponibla beloppet uppgick sålunda till 982 544 kronor 13 öre.

I skrivelsen den 20 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att för nästa budgetår måtte till inköp av vattenfall och fastigheter anslås 3 000 000 kronor.

Styrelsen anför, att kompletteringar av statens vattenfallsinnehav fortfarande borde göras och att en viss ökning av inköpens omfattning kunde förutses för de närmaste åren. Enär vederlag alltmera brukade lämnas i form av ersättningskraft, skulle dock med hänsyn till fallinköpen det disponibla beloppet endast behöva ökas med ett mindre tillskott av exempelvis 250 000 kronor.

Med den utveckling, som kraftbehovet inom landet och den av styrelsen tillgodosedda delen därav haft under de senaste åren, måste styrelsen emel-

lertid räkna med att under 1950-talet uppföra ännu en större ångkraftcentral, förmodligen vid västkusten. Rörande placeringen av denna central påginge undersökningar. Så snart dessa slutförts, vore det önskvärt att kunna verkställa erforderligt markförvärv. För att ett dylikt förvärv skulle kunna genomföras snabbt även vid tid, då riksdagen icke vore samlad, borde enligt styrelsens mening ett större belopp stå till förfogande för här avhandlade ändamål än som varit fallet under de senaste åren. Ett tillskott till anslaget av sammanlagt 3 000 000 kronor föresloges därför.

Vattenfallsstyrelsen har i sin skrivelse lämnat sedvanlig specificerad redogörelse för användningen av anslaget under tiden den 19 september 1945—den 20 september 1946. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot vattenfallsstyrelsens förslag, att förevarande anslag förstärkes med ett belopp av 250 000 kronor för en fortsatt komplettering av statens vattenfallsinnehav. Frågan om anvisande av medel till förvärv av mark för en större ångkraftcentral torde framdeles få upptagas till prövning i samband med att slutligt förslag framlägges av vattenfallsstyrelsen. I enlighet härmed bör anslaget för nästa budgetår begränsas till 250 000 kronor.

Departements-
chefen.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Inköp av vattenfall och fastigheter* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av . . . kronor 250 000.

15. Statens vattenfallsverks dispositionsanslag.

[99.] Såsom Statens vattenfallsverks dispositionsanslag ha för budgetåret 1946/47 anvisats, 2 000 000 kronor. Den 29 mars 1946 har Kungl. Maj:t föreskrivit, att vid utgången av budgetåret 1945/46 å anslaget Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. förefintlig behållning skall överföras till dispositionsanslaget. Denna behållning uppgick till 1 093 648 kronor 71 öre. Då den 1 juli 1946 å dispositionsanslaget fanns tillgängligt ett belopp av 1 345 898 kronor 82 öre, uppgår det till utbetalning för innevarande budgetår tillgängliga beloppet till sammanlagt 4 439 547 kronor 53 öre.

Beträffande användningen av dispositionsanslaget förutsattes i 1946 års statsverksproposition, att anslaget finge tagas i anspråk dels för sådana arbeten och anskaffningar, vilka beräknas var för sig draga en kostnad av högst 100 000 kronor, dels ock, efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, för arbeten och anskaffningar, för vilka medelsbehovet beräknas överstiga sistnämnda belopp, samt för täckande av motsedd brist å annat anslag. Vidare har i propositionen 1946:308 förutsatts, att Kungl. Maj:t skall äga

medgiva, att av dispositionsanslaget förskötteras medel för igångsättande av sådant företag, vartill medel anvisats för det följande budgetåret, eller, där så erfordras, för fullföljande av dylikt investeringsföretag utöver vad det för löpande budgetår beviljade investeringsanslaget medgiver.

I sin skrivelse den 30 september 1946 har *vattenfallsstyrelsen* hemställt, att såsom statens vattenfallsverks dispositionsanslag måtte för nästa budgetår anvisas 1 000 000 kronor.

Dispositionsanslaget komme, anför styrelsen, att nästa budgetår tagas i anspråk för vissa kompletterings- och förnyelsearbeten vid kraftstationer och regleringsföretag samt möjligen för skadeersättningar m. m., som kunde utdömas av vattendomstolen i efterhand vid redan färdiga kraftstationer. Med hänsyn härtill vore det önskvärt med ett anslagstillskott av 1 000 000 kronor för budgetåret 1947/48.

För att dispositionsanslaget skulle vara användbart för sådan förskottering som avses i propositionen 1946:308 borde, fortsätter styrelsen, det normalt disponibla anslagsbeloppet hållas vid en högre nivå än som varit fallet hittills, när medelsbehovet bestämts enbart med hänsyn till kompletterings- och förnyelsearbeten. Enligt styrelsens mening borde anslaget såsom en engångsförstärkning tillföras ett belopp av 3 000 000 kronor utöver angivna 1 000 000 kronor. För att täckning av anslagsöverskridanden medelst dispositionsanslaget skulle vara möjlig redan under innevarande budgetår, borde tillskottsbeloppet 3 000 000 kronor erhållas på tilläggsstat för budgetåret 1946/47.

Vattenfallsstyrelsen har slutligen lämnat föreskriven specificerad redogörelse för användningen av det förutnämnda anslaget till Mindre utvidgningar av förefintliga kraftstationsanläggningar och mindre regleringsföretag m. m. samt av Statens vattenfallsverks dispositionsanslag. Redogörelsen torde få bringas till riksdagens kännedom i samband med att handlingarna i ärendet ställas till vederbörande utskotts förfogande.

*Departements-
chefen.* Jag tillstyrker vattenfallsstyrelsens förslag. Jag har för avsikt att senare i dag göra hemställan om anvisande av det av styrelsen å tilläggsstat för innevarande budgetår äskade anslaget av 3 000 000 kronor.

Under denna punkt hemställer jag, att Konungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Statens vattenfallsverks dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Luftfartsfonden.

I skrivelse den 30 september 1946 har *luftfartsstyrelsen* i samband med äskande av anslag till luftfartsväsendet för budgetåret 1947/48 föreslagit ombildning från och med den 1 juli 1947 av luftfartsfonden till en affärsverksfond och av luftfartsstyrelsen till ett affärsdrivande verk. Enligt styrelsens mening borde luftfarten i princip bära sina egna kostnader, däri inbegripet förräntning och amortering av en viss del av det i flygplatserna från och med nästa budgetår nedlagda kapitalet. Styrelsen har preliminärt föreslagit, att 40 procent av det för nästa budgetår beräknade sammanlagda investeringsbeloppet för luftfarten skulle omedelbart avskrivas med skattemedel samt har förklarat sig senare vilja framlägga utarbetade förslag till avskrivningsgrunder.

Styrelsen har vidare i sin förevarande skrivelse anfört, att — såvitt avsåge kapitalbudgeten — den väsentliga nyheten i styrelsens förslag vore, att investerade medel endast till viss del skulle direkt avskrivas med å riksstaten anvisade medel och till större delen medelst efter affärsmässiga grunder till värdeminskningsskonto gjorda avsättningar av driftmedel. Vissa andra ändringar av kapitalbudgetens uppställning syntes emellertid även motiverade. Styrelsen hade såsom målsättning en budgetuppställning av samma typ som numera användes för exempelvis statens järnvägar, d. v. s. en sådan specificering på skilda investeringsändamål, som kunde i möjligaste mån underlätta de anslagsbeviljande och investeringsplanerande myndigheternas överblick. Förslagsvis skulle kapitalbudgeten erhålla följande huvudrubriker.

1. Markförvärv.
2. Flygfältsbyggen.
3. Byggnader.
4. Radioanläggningar.
5. Belysningsanläggningar.
6. Fordon, maskiner och redskap.
7. Dispositionsanslag.

I anslutning härtill framhåller styrelsen, att under *Flygfältsbyggen* borde angivas de skilda ändamålen, exempelvis Ny flygplats vid Östersund, Permanentbana å Visby flygplats etc.

En liknande specificering av anslaget till *Byggnader* borde eftersträvas. Detta anslag borde dock därjämte uppdelas i följande underrubriker, nämligen

- a) stationsbyggnader,
- b) hangarer,
- c) verkstäder,
- d) förrådsbyggnader,
- e) garage och
- f) bostadsbyggnader.

Under Radioanläggningar borde skillnad göras mellan radiofyrar och markradiostationer. Åtminstone de sistnämnda syntes böra specificeras till kostnad och plats.

Till anslag under rubriken Fordon, maskiner och redskap borde även föras de medel, som för luftfartsändamål anvisats inom väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond.

Dispositionsanslaget vore, anför styrelsen vidare, avsett att i likhet med övriga affärsverks motsvarande anslag stå till förfogande för arbeten ett vart understigande 100 000 kronor. Anslaget förutsattes skola kunna tagas i anspråk utan beslut av Kungl. Maj:t men med anmälningsskyldighet i följande års medelsäskanden. Som en följd av denna uppmjukning av rörelsefriheten kunde och borde de specificerade anslagen räknas utan större marginal för oförutsedda utgifter.

För envar av anslagsgrupperna skulle uppgöras avskrivningsplaner, därvid den vägledande principen borde vara, att vederbörande objekt skulle bli helt avskrivet, då det vore utslitet, omodernt eller måste ersättas av annan anläggning.

Då planeringsavdelningen inom luftfartsstyrelsens marktjänstbyrå hittills varit i full verksamhet allenast omkring ett halvt år, vore det icke möjligt för styrelsen att redan nu framlägga förslag till specificerade anslag. För nästa budgetår torde i stället medel böra anvisas direkt under huvudrubrikerna. Styrelsen räknade med investeringsanslag för ett vart av de följande fem budgetåren av i runt tal 40 miljoner kronor. Förslag till medelsanvisning för nästa budgetår komme att framläggas i särskild skrivelse.

Styrelsen har slutligen hemställt, att de å telegrafverkets fond redovisade markradiostationerna vid flygplatserna måtte överföras till luftfartsfonden samt att å väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond nu redovisade, för luftfarten använda fordon, maskiner och redskap, respektive för inköp av dylik materiel anvisade men icke i anspråk tagna medel, måtte överföras till luftfartsfonden.

I utlåtande den 16 november 1946 har riksräkenskapsverket tillstyrkt luftfartsstyrelsens förslag om överflyttning av vissa å telegrafverkets fond och väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond redovisade tillgångar till luftfartsfonden.

Riksräkenskapsverket har vidare i särskilt yttrande den 19 november 1946 förklarat, att luftfartsstyrelsens förslag till uppställning av investeringsanslagen icke givit ämbetsverket anledning till erinran.

Telegrafstyrelsen har i utlåtande den 19 november 1946 avstyrkt förslaget om överflyttning av markradiostationerna till luftfartsfonden.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen har i utlåtande den 18 november 1946 förklarat sig icke ha något att erinra mot att för underhåll av flygplatser avsedd maskinell utrustning samt reservationer å för inköp av dylik materiel anvisade investeringsanslag i redovisningshänseende överfördes till luftfartsfonden. Överförandet borde lämpligen verkställas per den 30 juni 1947.

Den 12 augusti 1946 har 1944 års flygplatsutredning avgivit betänkande med förslag rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. (SOU 1946: 58). Förslaget innehåller en fullständig plan för de flygplatsutbyggnader, som vårt land anses vara i behov av under den tid som nu kan överblickas. Utredningen har i planen angivit icke blott föreliggande behov av flygplatser utan även angelägenhetsgraden av de olika arbetena sinsemellan, bedömda med utgångspunkt från den allmänna samfärdseln.

I angelägenhetshänseende har i främsta rummet satts behovet av en komplementflygplats till Bromma flygplats. Bromma vore nämligen på längre sikt icke tillräcklig för att ensam tillgodose den huvudstaden berörande europeiska och inhemska trafiken. Den nya flygplatsen, som föreslagits skola förläggas till Halmsjön, borde utbyggas som storflygplats för i första hand den interkontinentala lufttrafiken. Utbyggnadskostnaderna ha beräknats till 78 700 000 kronor. Såsom närmast angeläget har ansetts arbeten för tillgodoseende av den långgående europeiska lufttrafikens behov. I detta hänseende föreslår utredningen dels utvidgning och förbättring av Bromma och Torslanda flygplatser för en kostnad av 10 440 000 kronor respektive 47 000 000 kronor, dels ock anläggande av en ny flygplats i Skåne vid Trolleberg, omkring 14 km nordost om Malmö, vilken flygplats kostnadsberäknats till 31 000 000 kronor.

I angelägenhetsgrad efter dessa arbeten har utredningen förordat sådana arbeten som erfordras för att en såsom önskvärd och lämplig ansedd inrikes trafik på ett tillfredsställande sätt skall kunna upprätthållas på ett stamlinjenät av i huvudsak följande utseende.

Stockholm—Sundsvall/Härnösand—Umeå—Luleå—Kiruna,
Stockholm—Visby,
Stockholm—Norrköping—Malmö,
Stockholm—Göteborg—Malmö,
Stockholm—Örebro—Karlstad—Göteborg,
Stockholm—Visby—Kalmar—Malmö,
Stockholm—Falun/Borlänge—Östersund,
Göteborg—Falun/Borlänge—Östersund.

Detta linjenät kan givetvis, framhåller utredningen, kompletteras med andra sträckningar, såsom Stockholm—Falun/Borlänge—Karlstad—Göte-

borg. Utredningen är dock av den uppfattningen, att de i förenämnda linjenät ingående flygplatserna böra utgöra en lämplig stomme i inrikestrafiken. Nya trafikflygplatser borde därför icke anordnas förrän denna stomme av flygplatser färdigställt och under tiden erfarenheter vunnits av trafikflygets utveckling och ekonomiska förutsättningar. Utöver flygplatser vid Stockholm, Göteborg och Malmö böra således enligt utredningens förslag trafikflygplatser finnas vid följande platser.

Sundsvall/Härnösand	Örebro
Umeå	Karlstad
Luleå	Kalmar
Kiruna	Falun/Borlänge
Visby	Östersund.
Norrköping	

I fråga om Visby flygplats har utredningen icke ansett några kompletteringsarbeten under den närmaste tiden nödvändiga. Behov av en permanent-belagd bana torde emellertid enligt utredningen framdeles uppkomma. Ej heller har utredningen i detta sammanhang räknat med att en civil flygplats skulle behöva anläggas vid Kalmar, enär den där befintliga militära flygplatsen tills vidare skulle kunna utnyttjas jämväl för civilt bruk. Vid Östersund förutsattes en ny flygplats skola anläggas.

Utredningen erinrar, att 1946 års riksdag för innevarande budgetår anvisat medel till påbörjande av arbeten för flygplats vid Umeå men att arbetena ännu icke påbörjats.

Kostnaderna för de anläggnings- och kompletteringsarbeten, som enligt utredningen erfordras med avseende å här berörda flygplatser för inrikestrafiken och för vilka medel icke finnas tillgängliga, har utredningen beräknat till sammanlagt 24 545 000 kronor, däri icke inräknade några kostnader för Visby flygplats.

Samtliga här berörda arbeten, vilka alltså sluta med en sammanlagd kostnadssumma av 191 685 000 kronor, anser utredningen i allt väsentligt vara av sådan angelägenhetsgrad, att de böra påbörjas snarast möjligt och utföras utan uppskov. Då de härför erforderliga kapitalinvesteringarna äro av en för vårt lands förhållanden utomordentlig storleksordning, anser utredningen det uppenbart, att under den huvudsakliga tiden för arbetenas utförande, förslagsvis fem à sex år, några ytterligare flygplatsarbeten — i allt fall av mera betydenhet — icke böra ifrågasättas.

Skulle förhållandena på arbetsmarknaden emellertid bliva sådana, att ett igångsättande av arbeten för sysselsättning av arbetskraft synes önskvärt, böra enligt utredningen ytterligare flygplatsarbeten på grund av dessas lämplighet såsom arbetslöshetsarbeten igångsättas även om de förutnämnda mera angelägna arbetena då icke fullbordats. Utredningen har därför även uppgjort en utbyggnadsplan på längre sikt. Denna plan innebär, att nuvarande flygplatser vid Visby, Jönköping, Älleberg, Varberg och Norrtälje skola komplet-

teras samt att nya flygplatser skola anläggas vid följande orter, nämligen Kalmar, Skellefteå, Örnsköldsvik, Hälsingborg, Borås, Gävle, Kristianstad, Eskilstuna, Karlskoga, Skövde, Växjö och Leksand. Utbyggnadskostnaderna för samtliga dessa flygplatsarbeten ha beräknats till sammanlagt 63 020 000 kronor.

Över flygplatsutredningens betänkande ha yttranden avgivits av, bland andra, *luftfartsstyrelsen*, som därvid förklarat sig i nära anslutning till utredningens förslag räkna med investeringar för civila flygplatser av i runt tal 40 miljoner kronor för vart och ett av de fem närmaste budgetåren.

Samtidigt har luftfartsstyrelsen i särskild skrivelse den 12 oktober 1946 gjort framställning om de investeringsanslag under luftfartsfonden, vilka borde anvisas för budgetåret 1947/48. De äskade beloppen uppgå sammanlagt till 37 200 000 kronor, därav till markförvärv 700 000 kronor, till flygfältsbyggen 24 300 000 kronor, till byggnader 3 100 000 kronor, till radioanläggningar 5 400 000 kronor, till belysningsanläggningar 2 400 000 kronor, till fordon, maskiner och redskap 300 000 kronor samt till dispositionsanslag 1 000 000 kronor.

Att de av styrelsen sålunda anmälda medelsbehoven sammanlagt uppginge till ett belopp, som något understeg det medeltal av 40 miljoner kronor varmed styrelsen i sina kalkyler räknat för de närmaste fem budgetåren, har styrelsen förklarat bero på, att styrelsen ansett lämpligt och önskvärt att under nuvarande arbetsmarknadsförhållanden och innan de planerande och byggande organen nått full kapacitet beräkna investeringarna i underkant. Därest förhållandena så medgåve, vore det styrelsens avsikt att för de senare budgetåren inom femårsperioden föreslå investeringar som något överstege det angivna medeltalet.

Över luftfartsstyrelsens framställning, i vad den mera väsentligt berör landets råvaruförsörjning, har *statens industrikommission* avgivit utlåtande den 20 november 1946.

Enligt uppgifter, som kommissionen erhållit från luftfartsstyrelsen, beräknas behovet av cement samt järn och vissa andra metaller bliva följande.

Byggnadsarbeten.

Cement 1 886 500 kg
Järn 487 300 »

Elektriska arbeten.

Cement 185 000 kg
Järn 140 000 »
Koppar 45 000 »
Bly 62 000 »
Tenn 350 »

Kommissionen anför, att bristen på cement under år 1946 varit större än under något av krigsåren, ehuru en leveransökning i förhållande till år 1945 ägt rum. Därest byggnadsverksamheten och cementbehovet under år 1947 komme att uppgå till ungefär samma volym som under år 1946, syntes man böra räkna med svårigheter beträffande cementförsörjningen även un-

der år 1947, trots att enligt cementindustriens beräkningar en ytterligare ökning av produktionen nämnda år vore väntad. Först under första halvåret 1948 torde inom landet tillverkad cement helt kunna täcka behoven. Cementleveranserna år 1946 beräknades komma att uppgå till ca 1 500 000 ton, varför luftfartsstyrelsens anmälda behov vore att anse såsom varande av ringa betydelse ur försörjningssynpunkt.

Till anskaffandet av de ifrågasatta kvantiteterna järn om tillhoppa 627 ton vore kommissionen beredd att lämna sin medverkan i den mån försörjningsläget och hänsynen till andra viktiga behov det medgäve. Kommissionen måste likväl reservera sig för att järnet måhända icke kunde anskaffas å de leveranstider, som beräknats vid respektive byggnadsprogramms uppgörande. Beträffande k o p p a r gäve icke försörjningsläget för närvarande kommissionen anledning till några erinringar mot framställningen. Vad slutligen bly och t e n n beträffade vore visserligen försörjningsläget för närvarande ovisst, men då det här gällde relativt obetydliga kvantiteter, torde de kunna ställas till förfogande.

Statens arbetsmarknadskommission har i utlåtande den 4 november 1946 över luftfartsstyrelsens framställning den 12 oktober 1946 erinrat, att byggnadstillstånd till civila flygplatser under år 1945 beviljats för företag med en sammanlagd byggnadskostnad av 4 miljoner kronor och att för första halvåret 1946 motsvarande siffra varit 3,1 miljoner kronor.

De byggnads- och anläggningsarbeten, som innefattades i luftfartsstyrelsens anslagsäskanden till flygfältsbyggen och byggnader för sammanlagt 27,4 miljoner kronor, hade, anför kommissionen, beräknats innebära arbetstillfällen på byggnadsplatsen om ca 450 000 dagsverken eller sysselsättning för ca 1 800 årsarbetare, under det att de under år 1945 och första halvåret 1946 meddelade byggnadstillstånden beräknats innebära arbetstillfällen på byggnadsplatsen om sammanlagt ca 140 000 dagsverken. Äskandena i fråga innebure således en så betydande utvidgning av denna verksamhet, att den i nuvarande läge på arbetsmarknaden med brist på arbetskraft inom praktiskt taget alla områden av näringslivet icke vore möjlig att genomföra utan motsvarande minskning inom andra verksamhetsområden.

I detta sammanhang framhåller kommissionen, att flygförvaltningen hos Kungl. Maj:t gjort framställning om medgivande att sluta bindande avtal för flygfältsbyggnader med en sammanlagd kostnad av 36,6 miljoner kronor, vilka under nästa budgetår skulle utföras till en kostnad av 22 miljoner kronor. Flygförvaltningen hade haft sin uppmärksamhet riktad på, att en sådan ansvällning av flygfältsbyggandet kunde vara svår att genomföra med hänsyn till tillgången på byggnadsmaskiner, och hade därför gjort en undersökning i detta avseende. Undersökningen, som företagits av Svenska byggnadsentreprenörföreningen, hade givit vid handen, att tillgången på arbetsmaskiner torde vara tillräcklig för utförande av det av flygförvaltningen framlagda programmet, varvid hänsyn tagits till behoven för den planerade storflygplatsen samt väg- och beläggningsarbeten för väg- och vatten-

byggnadsstyrelsens räkning. Man hade därvid förutsatt, att sistnämnda arbeten icke genom igångsättande av särskilda beredskapsarbeten skulle utökas utöver vad som för närvarande vore att anse som normalt. Skulle så bli fallet, kunde möjligen en temporär knapphet på grävmaskiner komma att uppstå. Även den av investeringsutredningen (SOU 1946:13) gjorda undersökningen visade, att en viss knapphet på byggnadsmaskiner kunde komma att uppstå vid en väsentlig utökning av anläggningsverksamheten. Utredningen framhöll emellertid, att man, därest icke byggnadsmaskiner kunde disponeras i tillräcklig omfattning, skulle kunna utföra arbetena med manuell arbetskraft. En sådan utväg för genomförande av de nu omnämnda programmen för flygfältsbyggnader kunde dock i nuvarande ansträngda läge på arbetsmarknaden icke tillstyrkas. Även väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade bemärkt svårigheten att med hänsyn till leveranstidernas längd erhålla byggnadsmaskiner i erforderlig omfattning och hade, i syfte att försäkra sig om leverans, i sina riksdagspetita begärt bemyndigande att utöver de på riksstat äskade medlen ikläda sig betalningsansvar för maskiner för ytterligare 10 miljoner kronor. Såsom kommissionen anfört i sitt yttrande den 4 november 1946 över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning, kunde detta medföra svårigheter för andra statliga verk, kommuner och enskilda, som utförde andra angelägna byggnadsarbeten, att erhålla maskiner för arbetenas genomförande. En mycket stark utökning av programmet för anläggningsarbeten kunde sålunda medföra — förutom ökat behov av anläggningsarbetare — dels svårigheter att erhålla erforderliga byggnadsmaskiner för dessa och andra angelägna arbetens genomförande, dels ökad efterfrågan på arbetskraft i industrier, som tillverkade dylika maskiner.

Jag har i huvudsak intet att erinra mot luftfartsstyrelsens förslag rörande ombildning från och med den 1 juli 1947 av luftfartsfonden till en affärsverksfond och av luftfartsstyrelsen till ett affärsdrivande verk. Såsom jag tidigare i dag anfört vid min anmälan av de frågor, som sammanhånga med luftfartsfonden, torde emellertid de av styrelsen sålunda upptagna principspörsmålen först efter ytterligare beredning få anmälas för Kungl. Maj:t. Detta bör dock icke hindra, att styrelsens förslag och äskanden, i vad avser kapitalinvesteringar under fonden, nu upptagas till prövning.

Jag biträder luftfartsstyrelsens av remissmyndigheterna tillstyrkta förslag om överflyttning till luftfartsfonden av vissa under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond redovisade tillgångar. Däremot har jag icke ansett mig böra förorda någon ändring beträffande redovisningen av markradiostationerna. Anslag för sistnämnda ändamål torde därför böra, liksom hittills, äskas under telegrafverkets fond. Styrelsens förslag till rubricering av investeringsanslagen å luftfartsfonden ha ej givit mig anledning till annan erinran än att jag såsom följd av mitt ståndpunkttagande beträffande markradiostationerna anser det av styrelsen föreslagna anslaget Radioanläggningar böra erhålla rubriken Radiofyrrar.

Departements-
chefen.

Luftfartsstyrelsens nu föreliggande anslagsäskanden äro i huvudsak grundade på den av 1944 års flygplatsutredning i dess slutbetänkande framlagda planen för utbyggande av flygplatser. I planen ingå arbeten för en beräknad kostnad av omkring 192 miljoner kronor, vilka arbeten föreslås skola utföras under loppet av de närmaste fem à sex åren. Luftfartsstyrelsens anslagsäskanden för nästa budgetår sluta, i väsentlig överensstämmelse härmed, på en summa av 37,2 miljoner kronor.

I propositionen 1946:379 angående byggande av en storflygplats m. m. framhöll jag såsom sannolikt, att på grund av ekonomiska skäl en del i flygplatsutredningens utbyggnadsplan upptagna anläggningsarbeten finge antingen ställas på framtiden eller göras mindre kostnadskrävande än utredningen förutsatt. Då härtill kommer, att i nuvarande läge investeringarna på alla områden måste begränsas till det absolut nödvändiga, är det enligt min mening klart, att förutsättningar icke föreligga att genomföra luftfartsstyrelsens byggnadsprogram i den omfattning och den takt, som styrelsen önskar. En rätt kraftig minskning av styrelsens anslagsäskanden för nästa budgetår är därför nödvändig. Såvitt nu kan bedömas, torde med hänsyn till knappheten i fråga om material och arbetskraft fullföljandet av den nyss beslutade flygplatsanläggningen vid Halmsjön under de närmaste åren få representera huvudparten av investeringarna under luftfartsfonden. Enär förhållandena inom flygväsendet under tiden säkerligen komma att förändras ganska avsevärt, är det enligt min mening icke lämpligt att nu till närmare diskussion upptaga flygplatsutredningens utbyggnadsplan. Denna synes tills vidare få utgöra underlag för bedömandet av de särskilda investeringsfrågor, som trots det nyss anförda må komma att få upptagas till avgörande.

För innevarande budgetår ha under luftfartsfonden anvisats anslag å riksstaten med 8 300 000 kronor och å tilläggsstat I med 12 800 000 kronor. Om härtill läggas de medel, tillhoppa 1 350 000 kronor, vilka under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond anvisats till fordon, maskiner och redskap för luftfartens behov, uppgår den sammanlagda medelsanvisningen för innevarande budgetår till 22 450 000 kronor. Mitt förslag till investeringsprogram för nästa budgetår uppgår till 18 095 000 kronor och innebär således en minskning med 4 355 000 kronor i jämförelse med löpande budgetår.

Jag övergår nu till behandlingen av de särskilda anslagspunkterna.

1. Markförvärv.

[100.] Detta anslag avses att motsvara det under luftfartsfonden upptagna investeringsanslaget Mark till landningsfält för flygplan. Sistnämnda anslag har för budgetåret 1946/47 anvisats med 3 100 000 kronor, varav 3 000 000 kronor å tilläggsstat för inköp av mark till storflygplatsen vid Halmsjön. Vid utgången av budgetåret 1945/46 fanns tillgängligt å anslaget ett belopp av 736 000 kronor. På grund härav stå för innevarande budgetår

— om man bortser från nyssnämnda för markinköp till storflygplatsen avsedda belopp — sammanlagt 836 000 kronor till förfogande för markförvärv.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* anført, att sistnämnda belopp torde komma att helt tagas i anspråk under innevarande budgetår i samband med expropriation av vissa områden för utvidgning av Norrköping/Kungsängens flygplats. Fråga hade emellertid uppkommit om expropriation av ytterligare ett område vid samma flygplats och av vissa områden vid Göteborg/Torslanda flygplats. Ehuru svårigheter föreläge att nu uppskatta definitiva kostnader för det fall att expropriation komme till stånd, borde för nu nämnda ändamål samt för förvärv av smärre markområden till skilda flygplatser, flygfyrar och andra anläggningar beräknas ytterligare ett belopp av 700 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp för nästa budgetår gör styrelsen hemställa.

Med hänsyn särskilt till svårigheten att på förhand bedöma behovet av medel för förvärv av mark till den beslutade storflygplatsen finner jag ej anledning motsätta mig den av luftfartsstyrelsen föreslagna medelsanvisningen. *Departements-
chefen.*

Den reservation, som vid utgången av innevarande budgetår må föreligga under anslagsrubriken Mark till landningsfält för flygplan, bör överföras till nu förevarande anslag.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Markförvärv* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 700 000.

2. Flygfältsbyggen.

[101.] Medel till byggande av flygfält ha för budgetåret 1946/47 anvisats under anslaget Byggande och förbättring av flygplatser, vilket även är avsett för bestridande av kostnader för uppförande av byggnader å flygplatser. Detta anslag har hittills anvisats med följande belopp.

Budgetår	Kronor
1938/39	500 000
1939/40	3 500 000
1940/41	3 900 000
1941/42	2 000 000
1942/43	2 500 000
1943/44	1 150 000
1944/45	9 600 000
1945/46	4 000 000
1946/47	15 500 000

Summa kronor 42 650 000.

Av det för innevarande budgetår anvisade anslaget om 15 500 000 kronor ha 6 000 000 kronor avsetts för anläggande av en storflygplats vid Halm-sjön. Vid utgången av budgetåret 1945/46 fanns å anslaget tillgängligt ett belopp av 3 290 000 kronor.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* — under erinran att styrelsen i skrivelsen den 30 september 1946 föreslagit en uppdelning av anslaget Byggande och förbättring av flygplatser på ett anslag, avsett för byggande av flygfält, och ett, avsett för uppförande av byggnader å sådana fält — hemställt om medelsanvisning för byggande av flygfält.

I sin förstnämnda skrivelse beräknar luftfartsstyrelsen de för storflygplatsen vid Halm-sjön under nu ifrågavarande anslag erforderliga medlen för fortsättande av arbetena under nästa budgetår till 11 500 000 kronor. För utbyggnad av Stockholm/Bromma flygplats erfordras enligt styrelsens kalkyler för samma budgetår 4 600 000 kronor.

I fråga om Göteborg/Torslanda flygplats säger sig styrelsen nu vilja återkomma med medelsökanden för vissa arbeten därstädes, nämligen förbindelsebana m. m., till vilka styrelsen begärt medel i sina öskanden för innevarande budgetår. För dessa arbeten erfordrades 1 380 000 kronor. Anslag borde även beräknas för den utbyggnad av flygplatsen, som på grundval av flygplatsutredningens betänkande kunde komma att igångsättas. Här- för beräknade styrelsen tills vidare 3 000 000 kronor. Det sammanlagda medelsbehovet för budgetåret 1947/48 skulle sålunda uppgå till 4 380 000 kronor.

Flygplatsutredningens förslag om anläggande av ny flygplats i Skåne medförde, fortsätter styrelsen, att större utvidgningar av Malmö/Bulltofta flygplats i princip icke vidare borde ifrågakomma. Styrelsen vore för närvarande icke beredd att taga ställning till frågan om belägenheten av den nya flygplatsen men ansåge det lämpligt att redan för kommande budgetår under förevarande anslag upptoges ett belopp av 1 500 000 kronor för flygplats i Skåne.

I fråga om Karlstads och Sundsvall/Härnösands flygplatser hade styrelsen planerat arbeten, vilka kontinuerligt anslöte sig till det byggnadsprogram, som framlagts i samband med styrelsens öskanden för innevarande budgetår. Medelsbehovet under ifrågavarande post beräknades uppgå till (70 000 + 50 000) 120 000 kronor.

1946 års riksdag hade beviljat 900 000 kronor för påbörjande av arbeten å flygplats vid Umeå. Då flygplatserna i Norrland för närvarande vore för fåtaliga för att medgiva flygtrafik med betryggande säkerhet och regularitet året runt, borde den planerade flygplatsen utföras så snart förhållandet det medgäve. Medel för fortsatta arbeten borde därför beräknas för nästa budgetår. Ett belopp av 1 500 000 kronor erfordrades för ändamålet.

Fältarbetena för ny flygplats vid Östersund torde även bära

påbörjas så snart förhållandena det tillåte. För ändamålet beräknade styrelsen ett belopp av 700 000 kronor erforderligt för nästkommande budgetår.

Vid bifall till vad sålunda anförts borde under förevarande anslag upptagas (11 500 000 + 4 600 000 + 4 380 000 + 1 500 000 + 70 000 + 50 000 + 1 500 000 + 700 000) 24 300 000 kronor.

Om anvisande av detta belopp hemställer styrelsen.

Jag har tidigare i dag framhållit, att det icke finnes förutsättningar för att genomföra luftfartsstyrelsens på 1944 års flygplatsutredning grundade byggnadsprogram i den omfattning och den takt, som styrelsen önskar, samt att en rätt kraftig minskning av styrelsens anslagsäskanden för nästa budgetår därför är nödvändig. På grund härav kan jag ej tillstyrka styrelsens hemställan om medel för nya flygplatser i Skåne och vid Östersund. Ej heller anser jag mig böra biträda det i förra årets statsverksproposition avvisade och av styrelsen nu upprepade förslaget om medelsanvisning för en till 900 000 kronor kostnadsberäknad förbindelsebana å Göteborg/Torslanda flygplats. Den i och för sig önskvärda förbättring av driftsförhållandena vid flygplatsen, som anläggandet av en förbindelsebana skulle medföra, lär nämligen i angelägenhetsgrad icke kunna mäta sig med åtskilliga andra byggnadsföretag som i nuvarande läge måste skjutas på framtiden. Däremot har jag icke något att erinra mot, att medel nu beräknas med 100 000 kronor för iordningställande av området för en för flygplatsen avsedd hangar, till vars uppförande styrelsen redan fått medel sig anvisade. Övriga arbeten, vilka av styrelsen hänförs under posten förbindelsebana m. m., torde i nuvarande läge få uppskjutas. Ävenledes torde det få anstå med den vidare utbyggnad av flygplatsen, som flygplatsutredningen föreslagit och luftfartsstyrelsen upptagit på sitt byggnadsprogram för nästa budgetår. Detsamma synes böra gälla jämväl beträffande anläggandet av den av 1946 års riksdag beslutade flygplatsen vid Umeå.

Departements-
chefen.

Av samtliga nu föreliggande flygplatsfrågor är den som gäller flygplatsen vid Halmsjön den otvivelaktigt mest aktuella och för landet i dess helhet mest betydelsefulla. Detta byggnadsföretag bör bedrivas med all den kraft som förhållandena medgiva. Jag anser det emellertid icke sannolikt, att här för skall under innevarande och nästa budgetår åtgå mer än 16 miljoner kronor. Då 6 miljoner kronor redan stå till förfogande för ändamålet, förordar jag, att i anslaget för nästa budgetår inräknas ett belopp av 10 miljoner kronor för denna flygplats. Skulle detta belopp visa sig vara otillräckligt, böra ytterligare medel få anvisas å tilläggsstat.

Av det belopp om 4 600 000 kronor, varmed luftfartsstyrelsen kalkylerat för Bromma flygplats, avse 2 000 000 kronor förstärkning av bana 13—31 jämte del av hangarplattform samt 200 000 kronor diverse byggnader. Jag kan härutinnan samt till styrelsens förslag i övrigt rörande denna flygplats hänvisa till en å s. 32 i propositionen nr 379/1946 återgiven sammanställning. Emellertid har jag i nämnda proposition på anförda skäl ansett mig icke

kunna tillstyrka ifrågavarande banförstärkning, och jag är fortfarande av samma mening. Det för diverse byggnader äskade beloppet har av styrelsen även inräknats i anslaget till Byggnader och bör således här utgå. I övrigt föranleder styrelsens förslag beträffande Bromma flygplats ingen erinran från min sida. För fortsatta arbeten vid flygplatsen bör således beräknas ett belopp av 2 400 000 kronor.

Jag biträder styrelsens förslag, att i nu förevarande anslag måtte inräknas ett belopp av 120 000 kronor till slutförande av anläggningsarbetena vid Karlstads och Sundsvall/Härnösands flygplatser. Arbetena avse huvudsakligen vatten- och avloppsledningar.

Enligt vad jag nu anfört bör anslaget Flygfältsbyggen för nästa budgetår anvisas med (100 000 + 10 000 000 + 2 400 000 + 120 000) 12 620 000 kronor.

Det icke utnyttjade belopp, som vid innevarande budgetårs utgång må komma att kvarstå å anslaget Byggande och förbättring av flygplatser, torde, efter förslag av luftfartsstyrelsen, böra genom beslut av Kungl. Maj:t fördelas mellan anslagen Flygfältsbyggen och Byggnader.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flygfältsbyggen* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 12 620 000.

3. Byggnader.

[102.] Byggnader å flygplatser ha hittills finansierats med medel från anslaget Byggande och förbättring av flygplatser. Jag torde få hänvisa till vad jag härutinnan anfört under föregående punkt.

1944 års flygplatsutredning har i sitt betänkande rörande utbyggnad av civila flygplatser m. m. (SOU 1946: 58, s. 35 ff) uppdragit vissa riktlinjer för utförande av byggnader å flygplatser.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 erinrar *luftfartsstyrelsen*, att styrelsen i sitt samma dag över flygplatsutredningens betänkande avgivna utlåtande uttalat, att de av utredningen föreslagna stationsbyggnads- och hangartyperna icke i alla avseenden syntes helt lämpliga. De principskisser, som utredningen låtit utarbета, borde därför bli föremål för ytterligare bearbetning. Därest utrymmen utöver vad utredningen räknat med befunnes oundgängligen erforderliga, komme visserligen byggnadskostnaderna att stiga, men å andra sidan torde jämväl inkomsterna av uthyrda lokaler m. m. kunna beräknas öka.

Styrelsen beräknade, att flygplatsarbetena vid Halmstjärn under budgetåret 1947/48 nått det stadium, att uppförandet av ett flertal byggnader därstädes skulle kunna påbörjas. Härför torde under förevarande anslag böra beräknas 2 000 000 kronor. För arbeten med diverse byggnader å Stockholm/Bromma flygplats torde upptagas 200 000 kronor.

Under anslaget Byggande och förbättring av flygplatser hade, erinrar styrelsen, för innevarande budgetår inräknats ett belopp av 800 000 kronor för en ny hangarbyggnad vid Göteborg/Torslanda flygplats. Hangaren, som under alla omständigheter vore oundgängligen erforderlig, beräknades numera draga en ytterligare kostnad av 200 000 kronor, vilket belopp borde anvisas för nästa budgetår.

För vardera av Karlstads och Sundsvall/Härnösands flygplatser hade hitintills beräknats 200 000 kronor till stationsbyggnader, vilka numera kostnadsberäknats till vardera 400 000 kronor. Återstående erforderliga medel för dessa byggnader, 400 000 kronor, borde beviljas för nästkommande budgetår. Därjämte erfordrades 100 000 kronor respektive 25 000 kronor för garage vid sistnämnda flygplatser.

För en numera till 400 000 kronor kostnadsberäknad stationsbyggnad å Norrköping/Kungsängens flygplats hade hitintills anvisats 250 000 kronor. Återstående belopp, 150 000 kronor, borde inräknas under förevarande anslag för nästkommande budgetår, liksom 25 000 kronor för en garagebyggnad.

I enlighet med det anförda borde anslaget för budgetåret 1947/48 upptagas med 3 100 000 kronor. Styrelsen hemställer om anvisande av detta belopp.

Ehuru arbetena å den beslutade flygplatsen vid Halmsjön under nästkommande budgetår i huvudsak torde komma att bestå i röjning och schaktning, böra även sådana byggnader uppföras, vilka med fördel kunna användas redan i samband med flygplatsens anläggande. Härför ävensom för den vidare planeringen av de blivande byggnaderna å flygplatsen böra medel finnas tillgängliga under budgetåret. Ett belopp av 750 000 kronor torde vara tillräckligt för ändamålet.

*Departements-
chefen.*

För fullföljande av det av 1946 års riksdag under höstsessionen fattade beslutet om utbyggnad av Bromma flygplats bör i enlighet med luftfartsstyrelsens förslag under nu förevarande anslag upptagas ett belopp av 200 000 kronor.

Jag biträder även styrelsens hemställan om inräknande i anslaget av ytterligare 200 000 kronor till den redan beslutade hangarbyggnaden vid Torslanda flygplats. Hangaren skulle härigenom kunna göras något större än tidigare avsetts, vilket synes nödvändigt för att den skall kunna hysa de plan av nyare och större typer som trafikera flygplatsen.

Vad beträffar styrelsens medelsäskanden i fråga om Karlstads, Sundsvall/Härnösands och Norrköpings flygplatser har jag intet att erinra mot att medel under anslaget beräknas med tillhoppa 150 000 kronor för garage vid envar av dessa flygplatser. Däremot är jag icke beredd att nu förorda, att för stationsbyggnader vid flygplatserna anvisas ytterligare medel utöver de som redan finnas tillgängliga för ändamålet. Det bör nämligen enligt min mening närmare övervägas, om icke stationsbyggnaderna vid dessa flygplatser, där trafiken är tämligen obetydlig, kunna göras mindre kostnadskrävande än

enligt styrelsens kalkyler. Skulle det emellertid därvid befinnas, att den för byggnaderna ursprungligen uppgjorda kostnadsramen måste överskridas, torde härför få anlitas andra under anslaget tillgängliga medel eller luftfartsväsendets dispositionsanslag.

I enlighet med vad jag nu anfört skulle till byggnader för nästa budgetår anvisas 1 300 000 kronor.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Byggnader* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 300 000.

4. Radiofyrrar.

[103.] Till Radiofyrrar för luftfarten ha för innevarande budgetår under luftfartsfonden anvisats 1 150 000 kronor å riksstaten och 200 000 kronor å tilläggsstat.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* hemställt om anslag till Radioanläggningar med 5 400 000 kronor, därav 700 000 kronor avsetts till markradiostationer för luftfarten, 1 700 000 kronor till landningsradiofyrrar och 3 000 000 kronor till navigationsradiofyrrar. Frågan om medelsanvisning till markradiostationer för luftfarten har tidigare anmälts under telegrafverkets fond.

Angående medelsbehovet för nästa budgetår till landningsradiofyrrar och navigationsradiofyrrar har styrelsen anfört i huvudsak följande.

För närvarande finnas flera olika system för landningsradiofyrrar och navigationsradiofyrrar. Önskvärt är emellertid, att dessa navigationshjälpmedel snarast bli internationellt likformiga. Vid sammanträde hösten 1946 i PICAOS underkommitté för kommunikationer torde internationella normer på förevarande område komma att fastställas. I avvaktan härpå, och då behovet av olika anläggningar är beroende av de system, som komma att godkännas, har styrelsen för närvarande icke möjlighet att inkomma med detaljerade förslag till erforderliga nya radioanläggningar. Det torde i stället böra åligga styrelsen att i sinom tid inkomma med förslag till disposition av de medel, som kunna komma att beviljas.

Omfattande nyanläggningar synas med hänsyn till flygsäkerheten bliva erforderliga redan under nästa budgetår. Redan befintliga anläggningar vid vissa flygplatser böra förbättras, och vid nya flygplatser bör anläggningsverksamhet påbörjas. Därjämte erfordras omfattande arbeten för möjliggörande av säker navigation å de olika luftfartsledningarna. Såvitt nu kan bedömas räknar styrelsen med att i runt tal 1 700 000 kronor skola erfordras för landningsradiofyrrar och 3 000 000 kronor för navigationsradiofyrrar. Leveranstiderna för ifrågavarande materiel, som sannolikt icke i sin helhet kan erhållas inom landet, äro avsevärda, varför beställningar böra utläggas så snart som möjligt. Det är med hänsyn därtill av vikt, att — oavsett osäkerheten i vissa fall rörande utformningen av de olika anläggningarna — uppskattningsvis beräknade anslag för nästa budgetår för radioanläggningar ställas till styrelsens förfogande.

Såsom av luftfartsstyrelsens redogörelse framgår föreligger otvivelaktigt *Departements-
chefen.* behov av en komplettering och modernisering av de för flygsäkerheten så utomordentligt betydelsefulla landnings- och navigationsradiofyrrarna. I avvaktan på slutförandet av det arbete för åstadkommandet av en internationell standard på detta område, vilket för närvarande bedrivs under PICAOS ledning, och på en därefter uppgjord behovsplan med åtföljande kostnadsberäkning är jag emellertid icke beredd att nu tillstyrka en medelsanvisning för ändamålet av den storleksordning styrelsen föreslagit. Det bör enligt min mening vara tillräckligt, om anslaget till Radiofyrrar för nästa budgetår bestämmes till 2 miljoner kronor.

Till anslaget bör överföras den reservation, som vid utgången av innevarande budgetår må förefinnas å anslaget till Radiofyrrar för luftfarten.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Radiofyrrar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 2 000 000.

5. Belysningsanläggningar.

[104.] Till Belysningsanläggningar för luftfartsleder anvisades för innevarande budgetår ett investeringsanslag av 850 000 kronor. Å anslaget återstod vid utgången av budgetåret 1945/46 en reservation av i runt tal 1 729 000 kronor. Av anslagsmedlen var ett belopp av 20 000 kronor odisponerat.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 framhåller *luftfartsstyrelsen*, att ett flertal osäkerhetsmoment föreläge, som gjorde, att beräkningen av kostnaderna för belysningsanläggningar erbjöde stora svårigheter. Såvitt kostnaderna nu kunde bedömas och med utgångspunkt från vad styrelsen anfört rörande olika nu aktuella byggnadsföretag beräknade styrelsen emellertid för nästa budgetår ett anslag av 2 400 000 kronor erforderligt. Av detta belopp skulle 1 300 000 kronor användas för påbörjande av elektriska anläggningar å flygplatsen vid Halmsjön.

Styrelsen hemställer, att för budgetåret 1947/48 måtte till Belysningsanläggningar anvisas ett anslag av 2 400 000 kronor.

Jag finner icke erforderligt att redan för nästa budgetår beräkna medel *Departements-
chefen.* till belysningsanläggningar för flygplatsen vid Halmsjön. Även i övrigt synes luftfartsstyrelsens anskaffningsprogram, som bland annat gäller dylika anläggningar i samband med fortsatt utbyggnad av Torslanda flygplats samt för nya flygplatser i Skåne och vid Umeå och Östersund, kunna avsevärt begränsas. I enlighet härmed torde anslaget till Belysningsanläggningar för nästa budgetår kunna fastställas till 175 000 kronor.

Till detta anslag bör överföras den reservation, som vid utgången av nu löpande budgetår må förefinnas å anslaget till Belysningsanläggningar för luftfartsleder.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Belysningsanläggningar* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 175 000.

6. Fordon, maskiner och redskap.

[105.] Medel för inköp av fordon, maskiner och redskap för flygplatsorganisationen ha hittills anvisats under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond. För budgetåret 1946/47 anvisades under förrådsfonden sammanlagt 1 350 000 kronor till nyanskaffning av fordon, maskiner och redskap för luftfartens behov. Beloppet fördelar sig med 1 050 000 kronor på tillgångsgruppen Maskincentralförråd, varav 150 000 kronor till brand-, ambulans-, redskaps- och personbilar samt 900 000 kronor till snöröjningsmateriel, och med 300 000 kronor på tillgångsgruppen Effektförråd, avseende smärre maskiner och effekter för fältunderhållet.

I sin skrivelse den 12 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* äskat medel för inköp och underhåll av fordon, maskiner och redskap under nästa budgetår.

Styrelsen meddelar, att större delen av det hittills för brand-, ambulans-, redskaps- och personbilar avsedda beloppet beräknades komma att tagas i anspråk under innevarande budgetår, medan av beloppet till snöröjningsmateriel omkring 650 000 kronor på grund av leveranssvårigheter icke torde kunna utnyttjas före nästkommande budgetårsskifte. Anslaget till effektförråd torde däremot i sin helhet komma att förbrukas. Medel till omedelbar avskrivning av sist berörda materiel hade beviljats under luftfartsfondens driftbudget.

För budgetåret 1947/48 torde, fortsätter styrelsen, medel böra anvisas till inköp av en brandbil till envar av Stockholm/Bromma, Göteborg/Torslanda och Malmö/Bulltofta flygplatser. Vidare föreläge behov av en mindre inspektionsbil för marktjänstbyråns radiosektion, varjämte medel borde reserveras för ersättning av försliten eller skadad materiel. Styrelsen ville därvid särskilt framhålla behovet av ersättningsanskaffning för Bromma och Torslanda flygplatser. Den materiel, som styrelsen mottagit av Göteborgs stad i samband med övertagandet av Torslanda flygplats, vore nämligen starkt försliten och torde snart behöva förnyas. Detsamma torde i viss omfattning gälla de fordon och maskiner, som komme att övertagas från Stockholms stad. För nu angivna ändamål beräknade styrelsen ett investeringsanslag av 300 000 kronor erforderligt. Något belopp avseende ersättning för **övertagande** av fordonsparken vid Stockholm/Bromma flygplats hade i förevarande sammanhang icke upptagits, då ifrågavarande materiel torde inbegripas under uppgörelsen mellan kronan och Stockholms stad rörande denna flygplats.

Styrelsen hemställer, att till Fordon, maskiner och redskap måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett investeringsanslag av 300 000 kronor.

Luftfartsstyrelsen har i detta sammanhang erinrat, att den för styrelsens och flygplatsorganisationens behov erforderliga förrådsrörelsen, omfattande inköp och underhåll av fordon, maskiner och redskap, omhänderhades av väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förrådsbyrå. Erforderliga medel för avskrivning, skatter och större reparationer tillsköttes av luftfartsstyrelsen i form av hyra till väg- och vattenbyggnadsstyrelsen. Avskrivningarna tillfördes förrådsfondens värdeminskningsskonto Medel till inköp och ersättningsanskaffning äskades under förrådsfondens investeringsstat, som på debetsidan upptog årsavskrivning inom fonden, övriga kapitalmedel och erforderligt investeringsbemyndigande. För att luftfartsfonden skulle giva en fullständig översikt över det i luftfarten investerade statliga kapitalet och de årliga kostnaderna för verksamhetens bedrivande hade luftfartsstyrelsen i skrivelsen rörande styrelsens anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 föreslagit, att den under förrådsfonden bokförda, för luftfartsändamål avsedda materielen samt de för nyanskaffning av dylik materiel anslagna men ännu icke i anspråk tagna investeringsmedlen från och med den 1 juli 1947 måtte överföras till luftfartsfonden. De övertagna tillgångarna skulle liksom inom förrådsfonden avskrivas medelst efter affärsmässiga grunder gjorda avsättningar av driftmedel.

Styrelsen har slutligen angivit de åtgärder, som enligt styrelsens mening borde vidtagas för genomförandet av den föreslagna överföringen av tillgångar från väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond till luftfartsfonden. I samband därmed har styrelsen hemställt om bemyndigande att i likhet med väg- och vattenbyggnadsstyrelsen få bestämma normerna för avsättning till värdeminskningsskonto beträffande övertagen och framdeles anskaffad förrådsmateriel.

Såsom jag tidigare i dag haft anledning framhålla, torde från och med nästa budgetår för flygplatsorganisationen erforderliga fordon, maskiner och redskap bära redovisas under luftfartsfonden. Vid nästa budgetårsskifte bör således all den materiel av ifrågavarande slag, som då finnes upptagen såsom tillgång under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, överföras till luftfartsfonden. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att meddela närmare bestämmelser härom. *Departements-
chefen.*

Vidare bör den anskaffning av dylik materiel, som erfordras från och med nästa budgetår, finansieras genom ett under luftfartsfonden uppfört investeringsanslag.

Beträffande storleken av detta anslag för nästa budgetår biträder jag luftfartsstyrelsens förslag.

Jag hemställer således, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Fordon, maskiner och redskap* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 300 000.

7. Luftfartsväsendets dispositionsanslag.

[106.] I sin skrivelse den 12 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* erinrat, att styrelsen i skrivelse den 30 september 1946 angående anslagsäskanden för budgetåret 1947/48 förutsatt, att ett dispositionsanslag i likhet med övriga affärsverks motsvarande anslag skulle stå till förfogande för arbeten, ett vart understigande 100 000 kronor, samt att anslaget skulle kunna tagas i anspråk utan beslut av Kungl. Maj:t men med anmälningsskyldighet i följande års medelsäskanden. Dispositionsanslaget borde enligt styrelsens mening för budgetåret 1947/48 upptagas till ett belopp av 1 000 000 kronor.

Om anvisande av ett belopp av denna storlek gör styrelsen hemställan.

*Departements-
chefen.*

Med biträdande av luftfartsstyrelsens förslag förordar jag, att såsom Luftfartsväsendets dispositionsanslag för nästa budgetår anvisas ett investeringsanslag av 1 miljon kronor.

Efter mönster av vad som gäller beträffande dispositionsanslagen under övriga affärsverksfonder bör nu ifrågavarande anslag få av luftfartsstyrelsen tagas i anspråk dels för sådana arbeten och anskaffningar, vilka beräknas var för sig draga en kostnad av högst 100 000 kronor, dels ock, efter beslut av Kungl. Maj:t i varje särskilt fall, för arbeten och anskaffningar, för vilka medelsbehovet beräknas överstiga sistnämnda belopp, samt för täckande av motsedd brist å annat anslag. Vidare bör Kungl. Maj:t äga medgiva, att av dispositionsanslaget förskottas medel för igångsättande av sådant företag, vartill medel anvisats för det följande budgetåret, eller, där så erfordras, för fullföljande av dylikt investeringsföretag utöver vad för löpande budgetår beviljat investeringsanslag medgiver. Redogörelse för användningen av anslaget under ett budgetår bör lämnas av styrelsen i samband med de anslagsäskanden, som styrelsen närmast därefter framställer.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Luftfartsväsendets dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 000 000.

Statens allmänna fastighetsfond.

1. Iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott.

[107.] Med bifall till Kungl. Maj:ts därom i propositionen 1946: 161 framlagda förslag har riksdagen till Iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott för budgetåret 1946/47 anvisat ett investeringsanslag av 300 000 kronor. De totala kostnaderna för byggnadsarbetena beräknades till 417 000 kronor.

I skrivelse den 24 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* upplyst, att byggnadsarbetena, sedan vederbörligt byggnadstillstånd meddelats, komme att påbörjas denna vinter, samt hemställt, att det för arbetenas fullföljande under nästa budgetår erforderliga beloppet, 117 000 kronor, måtte ställas till styrelsens förfogande under sagda budgetår.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot att slutanslag för istånds-^{Departements-}sättning av ifrågavarande uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott anvisas för nästa budgetår med av byggnadsstyrelsen föreslaget belopp. ^{chefen.}

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 117 000.

2. Annexbyggnad till kanslihuset.

[108.] Till Annexbyggnad till kanslihuset har riksdagen för budgetåren 1944/45—1946/47 anvisat investeringsanslag av tillhoppa 5 526 000 kronor. Anslagen ha avsetts för uppförande av annexbyggnaden å det söder om kanslihuset belägna området mellan Myntgatan, Salviigränd, Västerlånggatan, Storkyrkobrinken och Riddarhustorget. De hittills anvisade medlen ha fördelats å kostnader för uppförande av byggnaden med 4 700 000 kronor, för arkad i kvarteret Aglaurus med 215 000 kronor, för konstnärlig utsmyckning med 150 000 kronor och för expropriation med 461 000 kronor. Beträffande förslagets detaljer hänvisar jag till propositionerna 1944: 220 och 1945: 194.

I skrivelse den 9 december 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande för budgetåret 1947/48 av ytterligare anslag för fullbordandet av annexbyggnaden.

Styrelsen meddelar, att arbetena för byggnadsföretaget, vilka igångsatts i juli 1945 med rivning av äldre byggnader, numera fortskridit så långt, att de mot Myntgatan och Riddarhustorget vettande delarna av nybyggnaden vore uppförda under tak. Ombyggnadsarbeten hade påbörjats inom de äldre byggnader, som skulle kvarstå. Styrelsen beräknade, att vissa delar av nybyggnaden skulle kunna tagas i anspråk för sitt ändamål under förra hälften av år 1947 och att byggnadskomplexet i sin helhet skulle fullbordas under år 1948.

Styrelsen framhåller härefter, att de för byggnadsföretaget i februari 1944 gjorda kostnadsberäkningarna numera visat sig för låga. Den mera ingående undersökning av de äldre byggnaderna, som kunnat verkställas först sedan vissa rivnings- och byggnadsarbeten påbörjats, samt utarbetandet i detalj av planerna för ny- och ombyggnadsarbetena hade framhävt nödvändigheten av mera omfattande och kostsamma åtgärder, framför allt med avseende på de kvarstående äldre byggnaderna, än som ursprungligen avsetts för att åstadkomma ett tillfredsställande resultat. Den betydande prisstegringen å materialier och arbete hade därjämte föranlett väsentliga kostnadsökningar. Styrelsen anför härutinnan följande.

Vid utarbetandet av det ursprungliga förslaget till annexbyggnaden undvek styrelsen av sparsamhetsskäl att ifrågasätta användandet av dyrbarare materialier än som nödvändigtvis krävdes. Någon särskild hänsyn till byggnadens monumentala karaktär togs därvid icke. Vid detaljarbetet för ritningar och beskrivning har emellertid framgått, att vissa avsteg från sparsamhetskraven borde göras, samtidigt som ett behov av mera beständigt material skulle tillgodoses. Så har ifrågasatts att utföra omfattningar vid entréer och väggbeklädnader i hallen vid huvudentrén från Riddarhustorget av granit i stället för vanlig puts, Härigenom skulle uppstå en merkostnad av 60 000 kronor. Den i byggnadens inre föreslagna runda gården har ursprungligen avsetts att beläggas med grus. Styrelsen håller dock före att även i detta fall ett bättre material borde komma till användning och föreslår därför en beläggning å gården med granitplaner. Den ökade utgiften härför uppgår till 40 000 kronor. Merkostnaden för dessa granitarbeten skulle sålunda utgöra tillsammans 100 000 kronor. Styrelsen anser sig böra föreslå, att detta belopp för ändamålet ställes till styrelsens förfogande.

I de ursprungliga kostnadsberäkningarna för byggnadsföretaget hava upp-tagits endast mindre belopp för iståndsättandet av de äldre fastigheterna inom kvarteret, vilka av kulturhistoriska skäl skulle bibehållas utmed Storkyrkobrinken och Västerlånggatan och sammanbyggas med nybyggnaden. De under arbetets gång möjliggjorda närmare undersökningarna av dessa fastigheter och utredningar rörande deras användning hava emellertid givit vid handen, att kostsamma arbeten måste utföras i syfte att göra dessa byggnader användbara för de avsedda ändamålen. Inom vissa av dessa byggnader, som samtliga befunnos vara i ett ytterst dåligt byggnadstekniskt skick, hava de mot kvarterets inre vettande delarna måst rivras för att lämna rum för nybyggnaden. Så omfattande rivningar av vissa av dessa byggnader hava måst företagas, att endast delarna mellan gatufasadmurarna och hjärtmurarna återstå. Grundmurarna ha befunnits vara av mycket bristfällig beskaffenhet, varför grundförstärkning måst utföras i stor utsträckning. Bjälklagen, vilka i de flesta fall hava stomme av trä, måste delvis

ersättas med betongkonstruktioner, och omfattande restaurering i övrigt av byggnadsstommarna ha visat sig nödvändiga. Sålunda måste grundförstärkningar utföras och reparationer av byggnadsstommarna verkställas inom fastigheterna nr 10, 12 och 14 vid Storkyrkobrinken samt nr 8, 10 och 12 vid Västerlånggatan. Fastigheten nr 14 vid sistnämnda gata avses att bibehållas i huvudsakligen befintligt skick men behöver restaureras, och den vid Salviigränd belägna fastigheten, inrymmande före detta Rosengrens källare, måste delvis ombyggas. Kostnaderna för dessa byggnadsarbeten beräknas uppgå till i runt tal 400 000 kronor. Härförutom måste värmeledningsanläggningar utföras inom dessa äldre byggnader och vissa utrymmen i desamma förses med sanitära installationer. Härigenom uppkomna ökade kostnader uppskattas till 200 000 kronor. De i dessa äldre byggnader befintliga butikslägenheter, vilka alltfortfarande avses att uthyras som sådana, måste iståndsättas och moderniseras, så att desamma i möjligaste mån fylla moderna krav på dylika lokaliteter. Kostnaderna för dessa reparations- och moderniseringsarbeten beräknas uppgå till 120 000 kronor. För grundförstärkning, reparation och inredning av de äldre, staten tillhöriga byggnaderna inom kvarteret erfordras sålunda ett belopp utöver hittills beräknade kostnader av tillsammans 720 000 kronor. Styrelsen anser dessa arbeten behövliga och föreslår därför, att sistnämnda belopp anvisas för ändamålet. Det bör i detta sammanhang framhållas, att en modernisering av de till uthyrning avsedda affärslokalerna givetvis får beräknas ge en motsvarande ökad hyresinkomst.

Enligt byggnadsplanen skall i en betongkulvert under Myntgatan anordnas gångförbindelse mellan kanslihuset och annexbyggnaden. Mellan styrelsen och Stockholms stads gatukontor har träffats överenskommelse, att kulvertanläggningen skulle utföras genom gatukontorets försorg, enär kulverten är belägen i stadens gatumark. Arbetena ha verkställts till stadens självkostnadspris med det procentuella tillägg härå för arbetslednings- och övriga administrationskostnader, som kontoret plägar tillämpa. De tidigare beräknade kostnaderna för kulvertanläggningen ha emellertid visat sig vara otillräckliga för att täcka den av kontoret fordrade ersättningen för arbetena, vartill kommer att icke oväsentliga merkostnader uppstått därigenom, att de telegrafverket och staden tillhöriga ledningarna i Myntgatan måst omläggas. För gångförbindelsen i fråga uppkomna merutgifter uppgå till 55 000 kronor.

Inom annexbyggnaden bör enligt styrelsens mening anordnas en gemensam panncentral för värmeledningsanläggningarna i närliggande statliga byggnader. Härigenom uppstå icke obetydliga vinster i driftskostnaderna för dessa anläggningar. Bränslekostnaderna komma nämligen att väsentligt minskas och kostnaderna för arbetskraften att nedbringas. Till den nya panncentralen skulle förutom byggnaderna inom kvarteret omedelbart anslutas Gamla rådhuset samt den nuvarande kanslibyggnaden, inom vars pannrum utrymme saknas för att därstädes förlägga en gemensam panncentral. Till centralen beräknas dessutom kunna sedermera anslutas den byggnad vid Storkyrkobrinken, som för närvarande disponeras av försvarsdepartementet. För att åstadkomma tillräckligt utrymme för den nya panncentralen utan att inkräkta på övriga lokaliteter inom annexbyggnaden har med medgivande av stadens myndigheter en del av centralen förlagts under Myntgatan. Merkostnaden för panncentralen beräknas uppgå för byggnadsarbetena till 110 000 kronor och för pannor och ledningsarbeten till 115 000 kronor eller sammanlagt 225 000 kronor.

Såsom tidigare framhållits ha betydande prisstegringar å mate

rialier och arbete ifrågakommit sedan februari 1944, då kostnaderna för byggnadsföretaget beräknades. Under den tid de hittills uppförda delarna av byggnadsföretaget tillkommit, hava dessa prisstegringar skett successivt. För återstående delar av byggnadsföretaget måste kostnadsökningen beräknas i första hand med hänsyn tagen till de prisförhöjningar som hittills ifrågakommit, och därjämte i möjligaste mån beaktas sådana merkostnader, huvudsakligen gällande arbeten, som för närvarande kunna överblickas. Svårigheter att i rätt tid få fram materialier komma utan tvivel att åstadkomma vissa dröjsmål och förskjutningar vid arbetenas bedrivande och ävenledes vålla merkostnader. Styrelsen kan nu icke med säkerhet beräkna de sålunda uppkomna kostnadsökningarna vid byggnadsföretaget, men de torde icke komma att understiga 4 0 0 0 0 0 kronor.

Slutligen vill styrelsen erinra, att ett enligt styrelsens mening ändamålsenligt förslag föreligger att flytta kanslihusets nuvarande telefoncentral till annexbyggnaden och samtidigt utöka densamma till 900 nummer, ävensom att göra densamma utbyggbar till 1 500 nummer. Av utrymmesskäl kan utökning av den befintliga telefonväxeln i kanslihuset icke ske. Anläggnings- och inträdeskostnader för den nya växeln uppgå till i runt tal 200 000 kronor. Medel för ändamålet finnas icke upptagna i de för byggnadsföretaget beräknade kostnaderna. Styrelsen vill härtill framhålla, att telefonanläggningar pläga anses tillhöra en byggnads utrustning och följaktligen anskaffas av byggnadens blivande nyttjare.

Merkostnaderna för byggnadsföretaget — fränsett utgifterna för telefonväxeln — uppginge sålunda, fortsätter byggnadsstyrelsen, till (100 000 + 720 000 + 55 000 + 225 000 + 400 000) 1 500 000 kronor. Enär styrelsen hade för avsikt att fullborda byggnadsföretaget under förra delen av år 1948, borde medel för täckandet av dessa kostnader ställas till styrelsens förfogande för budgetåret 1947/48.

På grund av det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, att för ändamålet måtte för budgetåret 1947/48 anvisas ett investeringsanslag av 1 500 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Till annexbyggnad till kanslihuset har riksdagen anvisat sammanlagt 5 526 000 kronor. Byggnadskostnaderna beräknades år 1944 till 5 065 000 kronor, vartill därefter kommit expropriationskostnader till ett belopp av 461 000 kronor. På grund av inträffade prisstegringar samt utvidgning av arbetsprogrammet för iståndsättande av vissa äldre, annexbyggnaden angränsande fastigheter m. m. ha kostnaderna numera beräknats öka med 1 500 000 kronor. Härav belöpa 400 000 kronor på prisstegringar å materialier och arbete, 720 000 kronor på de av kulturhistoriska skäl betingade iståndsättningsarbetena samt 225 000 kronor på anordnande av gemensam panncentral för annexbyggnaden och angränsande statliga byggnader, medan återstoden avser vissa för en höjning av byggnadens standard av byggnadsstyrelsen föreslagna granitarbeten samt merutgifter vid utförandet av gångförbindelse mellan kanslihuset och annexbyggnaden.

Stora svårigheter ha utan tvivel förelegat att före igångsättandet av dessa byggnadsarbeten beräkna kostnaderna för desamma. Byggnadsföretaget är i

vissa hänseenden av sär eget slag och har vid genomförandet erbjudit betydande tekniska svårigheter. Det synes därför knappast befogat att på grund av de nu anmälda stora kostnadsökningarna rikta kritik mot byggnadsstyrelsen i denna sak. Jag har icke heller funnit anledning till erinran mot de ändringar i byggnadsprogrammet och den kostnadsberäkning, som styrelsen nu framlagt.

Frågan om bestridandet av kostnaderna för den nya telefonanläggningen i kanslihusannexet har jag tidigare i dag anmält (statsverkspropositionen, bil. 8, punkt 2).

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Annexbyggnad till kanslihuset* för budgetåret 1947/
48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 500 000.

3. Anordnande av lokaler för högsta domstolen.

[109.] Till Anordnande av lokaler för högsta domstolen ha hittills 1 050 000 kronor ställts till byggnadsstyrelsens förfogande. Styrelsen har med anlitan- de av dessa medel påbörjat omändrings- och upprustningsarbeten i det s. k. Gamla rådhuset i Stockholm. Även lokaler för lagrådet skola inrymmas i byggnaden. Arbetena beräknades år 1944 komma att kosta 1 750 000 kronor.

I skrivelse den 9 december 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om anvisande av slutanslag för ändamålet.

Styrelsen meddelar till en början, att grundförstärkningsarbetena för byggnaden fullbordats under hösten 1946. Utarbetandet av arbets- och detaljritningar m. m. för byggnadsföretaget i övrigt hade fortskridit så långt, att arbetena kunde igångsättas så snart byggnaden helt eller delvis utrymts av de stadens myndigheter, vilka för närvarande disponerade lokaler inom fastigheten. Under förutsättning att detta, såsom beräknats kunna ske, ägde rum omkring den 1 april 1947, skulle under gynnsamma förhållanden ombyggnaden för högsta domstolens räkning vara fullbordad till den 1 juli 1948.

I fortsättningen erinrar styrelsen, att kostnaderna för ombyggnaden år 1944 beräknades till 1 750 000 kronor. Detta belopp vore emellertid numera icke tillräckligt för genomförandet av byggnadsföretaget. Betydande prisstegringar å materialier och arbete hade uppstått sedan dessa kostnadsberäkningar skedde. Härtill komme, att på grund av rådande materialbrist med åtföljande leveransförseningar väntetidssättningar och dylikt till arbetarna icke kunde undvikas. Vidare hade detaljutredningen i samband med ritningsarbetets fortskridande visat behovet av att i viss begränsad omfattning om- lägga byggnadsplanerna, varjämte ytterligare undersökningar av byggnaden i anslutning till de utförda grundförstärkningsarbetena blottat icke obetydliga bristfälligheter i byggnadsstommen, vilka tidigare icke kunnat komma till synes.

De av prisstegringarna föranledda kostnaderna uppskattar styrelsen till lägst 160 000 kronor, varjämte för reparation av oförutsedda bristfälligheter hos byggnaden 75 000 kronor beräknas erforderliga.

Styrelsen anser vidare, att ur bland annat underhållssynpunkt taktäckning, stuprör, fönsterbleck och listbeslag å fasader m. m. borde utföras av kopparplåt i stället för, såsom tidigare beräknats, av galvaniserad järnplåt. Merkostnaden uppskattar styrelsen till 65 000 kronor.

I de ursprungliga kostnadsberäkningarna ha några utgifter icke upptagits för fast inredning i de tre sessionsrummen och biblioteket. Styrelsen säger sig utgå från att dessa inredningsarbeten skola givas en relativt hög standard och beräknar kostnaderna för desamma till 65 000 kronor.

Detaljutredningen i samband med ritningsarbetets fortskridande hade, anför styrelsen, visat behov av att i viss begränsad omfattning omlägga byggnadsplanerna. Ändringarna avsåge bland annat omläggning av trapphuset, anordnande av ljusschakt och förrådsrum m. m. å vinden samt av toaletter, badrum och kapprum i souterrängvåningen ävensom inredning av matkällare för vaktmästarelägenheten. Härför samt för två nya hissar hade kostnaderna överslagsvis beräknats till 95 000 kronor.

För minskande av driftskostnaderna för värme- och ventilationsanläggningen inom byggnaden hade styrelsen för avsikt att ansluta denna anläggning till den nya panncentral, som utbyggs inom nybyggnaden för kanslihusets annex. Härigenom uppstode vissa merkostnader för anläggningen, bland annat genom anordnandet av en betongkulvert, framdragen under Rådhusgränden från kanslihuset till byggnaden. Merkostnaden för anläggningen, utförd såsom sålunda planerats, utgjorde 20 000 kronor, vilken kostnad emellertid väl uppvägdes av minskade kostnader för personal och bränsle.

För byggnadsföretagets fullbordande enligt den nu angivna planen skulle sålunda erfordras tillhoppa (1 750 000 + 160 000 + 75 000 + 65 000 + 65 000 + 95 000 + 20 000) 2 230 000 kronor. Då för byggnadsföretaget hittills ställts till förfogande ett belopp av 1 050 000 kronor, skulle för ändamålet ytterligare erfordras 1 180 000 kronor.

Styrelsen föreslår slutligen, att för konstnärlig utsmyckning av byggnaden anslås ett belopp, som för närvarande kunde begränsas till 75 000 kronor.

Byggnadsstyrelsen hemställer, att för slutförande av ombyggnaden av Gamla rådhuset i Stockholm till lokaler för högsta domstolen och lagrådet måtte anvisas 1 180 000 kronor samt för konstnärlig utsmyckning av byggnaden 75 000 kronor.

*Departements-
chefen.*

Till anordnande av lokaler för högsta domstolen har riksdagen anvisat ett sammanlagt belopp av 1 050 000 kronor. Byggnadskostnaderna, som år 1944 beräknades till sammanlagt 1 750 000 kronor, ha på grund av inträffande prisstegringar samt vissa ändringar i den ursprungliga byggnadsplanen m. m. numera beräknats komma att stiga till 2 230 000 kronor. Av merkostnaden, 480 000 kronor, hänföra sig 160 000 kronor till direkta prisstegringar å mate-

rialier och arbete, medan återstoden avser standardhöjningar i fråga om takbeläggningen och inredningen m. m., reparation av vissa oförutsedda bristfälligheter hos byggnaden, ändring av vissa lokaliteter och insättande av två hissar samt anordningar för gemensam uppvärmning av denna byggnad och kanslihusannexet.

Jag har icke funnit anledning till erinran mot de ändringsförslag och den kostnadsberäkning, som byggnadsstyrelsen sålunda framlagt beträffande ifrågavarande byggnadsarbeten.

Under erinran, att chefen för ecklesiastikdepartementet tidigare i dag under åttonde huvudtiteln föreslagit uppförande å driftbudgeten av ett särskilt anslag till konstnärlig utsmyckning, anser jag mig, under hänvisning i övrigt till vad chefen för ecklesiastikdepartementet vid anmälan av nämnda förslag anfört, icke böra förorda att medel anvisas särskilt till konstnärlig utsmyckning av förevarande byggnad.

Jag tillstyrker att anslaget under förevarande rubrik anvisas med 1 180 000 kronor.

Jag hemställer nu, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för högsta domstolen* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 180 000.

4. Anordnande av lokaler för Svea hovrätt.

[110.] Till förberedande åtgärder beträffande vissa byggnadsföretag i staden mellan broarna och å Riddarholmen i Stockholm, väsentligen avseende Gamla rådhuset och Gamla kungshuset, vilka reserverats för tillgodoseende av högsta domstolens respektive Svea hovrätts lokalbehov, anvisade riksdagen för budgetåret 1944/45 ett investeringsanslag av 350 000 kronor, varav 85 000 kronor avsågos för Svea hovrätt. Sedermera anvisade riksdagen till anordnande av lokaler för Svea hovrätt för budgetåren 1945/46 och 1946/47 investeringsanslag av sammanlagt 465 000 kronor. Anslaget för sistnämnda budgetår var avsett såsom slutanslag.

I skrivelse den 17 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* hemställt om ytterligare anslag för slutförande av byggnadsarbetena för Svea hovrätt.

Styrelsen anför till en början, att arbetena för byggnadsföretagets första etapp — i huvudsak avseende vindsvåningen — på grund av svårigheten att anskaffa vissa byggnads- och ledningsmaterial samt till följd av brist på arbetskraft icke kunnat fullföljas enligt den uppgjorda arbetsplanen utan väsentligt försenats. Styrelsen beräknade dock, att denna första etapp kunde fullbordas med utgången av år 1946.

Under arbetenas gång hade utredningen rörande byggnadsföretagets andra etapp — omfattande återstående delar av byggnaden — fullständigats. Där-

vid hade framträtt behov av vissa omändringar och kompletteringar beträffande byggnadsplanen. Ävenså hade vid de ingrepp i byggnadskroppen, som hittills skett, framkommit behov av förstärknings- och ombyggnadsarbeten i olika hänseenden, vilka ursprungligen icke kunnat förutses. Den förskjutning i byggnadstiden, som uppstått, samt de prisstegringar å material och arbete, som inträtt sedan februari 1944, då de kostnadsberäkningar uppgjordes, vilka legat till grund för medelsäskandena, hade föranlett icke obetydliga merkostnader.

Beträffande storleken av det ytterligare medelsbehovet för byggnadsarbetenas slutförande anför styrelsen, att det vid ombyggnaden av vindsvåningen befunnits, att betydande skador under årens lopp uppstått å träbjälkarna i bjälklaget under våningen, vilket förorsakat omfattande förstärkningsarbeten. Härigenom uppkomna merkostnader uppginge till omkring 60 000 kronor. Då även övriga bjälklagsstommar vore utförda enligt samma principer, beräknades liknande förstärkningar även i övrigt behöva vidtagas i relativt stor utsträckning. Det äldre murverket hade därjämte visat sig vara bristfälligt, varför vissa partier av detsamma måst ersättas. Kostnaderna för redan utförda samt härutöver behövliga förstärkningsarbeten jämte härav föranledda golvomläggningar uppskattades till i runt tal 115 000 kronor.

I fortsättningen anför styrelsen, att de tidigare upptagna kostnaderna för målningsarbeten inom byggnaden hållits i underkant, bland annat på grund av att mindre goda material då stått till förfogande för ändamålet. Sedan ändring i detta avseende numera inträtt, borde enligt styrelsens mening en genomgående ommålning av byggnadens samtliga lokaliteter utföras i samband med ombyggnads- och renoveringsarbetena. Enligt numera i sådant syfte reviderade kostnadsberäkningar syntes utgifterna för målningsarbetena böra upptagas till ett med 65 000 kronor förhöjt belopp.

För diverse ändamål, såsom anordnande inom byggnaden av ventilation medelst fläkt och av två hissanläggningar, utförande av naturstenspelare i bottenvåningens centralhall och vaktrum m. m., reparation av fönstersnickerier inom byggnaden och av yttertaket samt omläggning av gårdsplanen framför byggnaden, erfordrades — utöver vad tidigare beräknats — sammanlagt 70 000 kronor.

Slutligen anmäler styrelsen, att merkostnaderna genom prisstegringar å material och arbete sedan februari månad 1944 och genom förlängningen av byggnadstiden kunde uppskattas till sammanlagt 60 000 kronor.

För fullbordandet av byggnadsföretaget skulle sålunda enligt styrelsens beräkningar, utöver redan anvisade medel, erfordras ett belopp av (115 000 + 65 000 + 70 000 + 60 000) 310 000 kronor.

Styrelsen beräknar, under förutsättning att hinder icke uppstode genom arbetskraftsbrist och materialsvårigheter, att kunna fullborda byggnadsföretaget till den 1 januari 1948. Viss del av förenämnda kostnadsbelopp, förslagsvis 160 000 kronor, borde därför ställas till styrelsens förfogande under innevarande budgetår.

På grund av det anförda hemställer byggnadsstyrelsen, att för fullbordande av ombyggnaden av Gamla kungshuset till lokaler för Svea hovrätt måtte anvisas investeringsanslag av dels 160 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår dels ock 150 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1947/48.

Omändringen och upprustningen av Gamla kungshuset för att göra byggnaden lämpad för Svea hovrätt efter processreformens genomförande beräknades i februari 1944 komma att kosta 550 000 kronor. Den nu av byggnadsstyrelsen anmälda uppskattade kostnadsstegringen om 310 000 kronor är sålunda mycket betydande men får anses i huvudsak förklarad dels av svårigheten att på förhand beräkna omfattningen av de erforderliga arbetena i denna ålderdomliga och kulturhistoriskt värdefulla byggnad, dels ock inträffade pris- och lönestegringar. Jag har därför icke funnit anledning till erinran mot styrelsens förslag att för arbetenas fullbordande måtte anvisas nämnda belopp av 310 000 kronor. I likhet med styrelsen anser jag, att detta bör fördelas med 160 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för innevarande budgetår och med 150 000 kronor å riksstaten för nästa budgetår.

Frågan om anvisande av medel å tilläggsstat torde få anmälas i annat sammanhang. Under denna punkt hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för Svea hovrätt* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 150 000.

5. Utökade lokaler för hovrätten över Skåne och Blekinge.

[111.] Sedan Kungl. Maj:t genom särskilda beslut den 8 och den 30 september samt den 20 oktober 1944 uppdragit åt byggnadsstyrelsen att i samråd med särskilda sakkunniga verkställa dels förnyad utredning rörande uppförandet av en hovrättsbyggnad i Göteborg och dels utredningar beträffande av rättegångsreformen nödvändiggjorda om- och tillbyggnadsarbeten vid hovrätterna i Malmö och Jönköping samt i fråga om uppförande av en nybyggnad för en till Sundsvall förlagd hovrätt ävensom genom remiss den 8 januari 1945 anbefallt styrelsen att avgiva utlåtande över en den 20 december 1945 dagtecknad skrivelse från hovrätten för Övre Norrland om ökat lokalbehov för denna hovrätt i anledning av den nya rättegångsordningen, redovisade byggnadsstyrelsen i skrivelse den 6 februari 1945 utredningsresultatet och framlade i samråd med de sakkunniga utformat lokalprogram för respektive hovrätter. I 1946 års statsverksproposition (kapitalbudgeten, bil. 5, punkterna 117—119) anmälde jag utredningsresultatet och förordade

medelsanvisning för innevarande budgetår till lösande av Göta hovrätts lokalfråga samt till nybyggnader för hovrätterna för Västra Sverige och Nedre Norrland. Däremot ansåg jag mig icke för detta budgetår böra föreslå medelsanvisning till byggnadsarbeten vid hovrätterna över Skåne och Blekinge samt för Övre Norrland. Anslag för dessa ändamål torde emellertid nu böra upptagas å riksstaten för nästa budgetår. Jag kommer därför att under denna punkt anmäla hovrättens över Skåne och Blekinge byggnadsfråga och under den nästföljande hovrättens för Övre Norrland.

I sin förutnämnda skrivelse den 6 februari 1945 har *byggnadsstyrelsen* framlagt förslag angående utökning av hovrättens över Skåne och Blekinge lokaler.

Förslaget hade, anför styrelsen, enligt styrelsens direktiv utarbetats av arkitekten I. Callmander och avsåge att bereda utrymme för tre divisioner. De härför erforderliga lokalerna kunde icke anordnas inom den befintliga byggnaden. Inredande av rum på vinden kunde, trots att takresningen vore mycket hög, ej verkställas, då takstolarnas konstruktion omöjliggjorde sådan utan att hela taket nedreves och ombyggdes. Vidare hade vissa rum i undervarande våning större höjd än andra, vilket ävenledes i hög grad skulle försvåra och fördyra ett inredande av vinden. Behovet av ökade lokaler måste därför tillgodoses genom tillbyggnad. Enligt förslaget skulle två symmetriskt placerade flyglar förbindas med huvudbyggnaden på sådant sätt att invändig kommunikation erhöles. Det befintliga huset lämnades i stort sett orört med undantag för genombrytningarna till flyglarnas förbindelsegångar. Härvid erhöles såväl tillräckliga och ändamålsenliga lokaler som en ur arkitektonisk synpunkt tillfredsställande lösning av byggnadsfrågan.

Bottenvåningen upptoges, fortsätter styrelsen, av invid huvudingången förlagda expeditionslokaler för sekreterare och aktuarie, rum för kanslipersonal, ledamöter, fiskaler och aspiranter, hovrättens arkiv samt bostad för expeditionsvakt. Till den övre våningen vore förlagda de tre sessionssalarna med tillhörande överläggnings- och vittnesrum, presidentens ämbetsrum, rum för advokater och åklagare, ett par rum för skrivbiträden samt ett reservrum. De nuvarande, i nordöstra och nordvästra hörnen av huvudbyggnaden belägna sessionsrummen vore alltför små för att kunna användas vid muntliga förhandlingar och vore därför avsedda att i stället utnyttjas såsom bibliotek och rum för aspiranter. Den större sessionssalen vore förlagd till västra flygeln, och den nuvarande plenisalen skulle i fortsättningen användas såsom sessionssal, varjämte en andra mindre sessionssal förlagts till östra flygeln. Väntplatser för allmänheten kunde anordnas i den befintliga byggnadens rymliga hallar. Styrelsen hade uppskattat kostnaderna för tillbyggnaden till 600 000 kronor.

I skrivelse den 16 december 1946 har byggnadsstyrelsen meddelat, att kostnaderna för byggnadsföretaget numera med hänsyn till inträdda pristegringar beräknades uppgå till 640 000 kronor.

Även för Skånska hovrättens del medför genomförandet av processreformen behov av större lokaler. Inom den nuvarande hovrättsbyggnaden i Malmö kan man icke inreda ytterligare rum. Visserligen är husets takresning hög, men konstruktionen är sådan, att ombyggnadsarbeten skulle draga betydande kostnader. Departements-
chefen.

Byggnadsstyrelsen har därför låtit utarbета ett förslag, som innebär, att två symmetriskt placerade flyglar skola uppföras på sådant sätt, att invändig förbindelse med huvudbyggnaden erhålles. Några större förändringar skola icke vidtagas med det befintliga huset. Såvitt jag kan finna, erhåller man på detta sätt såväl tillfredsställande lokaler som en ur arkitektonisk synpunkt godtagbar lösning av byggnadsfrågan.

Jag har intet att erinra mot byggnadsstyrelsens kostnadsberäkningar.

Jag hemställer alltså, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utökade lokaler för hovrätten över Skåne och Blekinge* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 640 000.

6. Utökade lokaler för hovrätten för Övre Norrland.

[112.] I skrivelse den 20 december 1944 har *hovrätten för Övre Norrland* meddelat, att domstolen — i motsats till vad tidigare antagits — vore i behov av utökade lokaler i samband med genomförandet av den nya processordningen. I en skrivelsen bilagd promemoria lämnas efter en översikt av nuvarande lokaltillgång vissa preliminära uppgifter angående det ytterligare lokalbehovet. Sålunda skulle erfordras ett sessionsrum, ett rum för förberedande handläggning, ett ledamotsrum, två fiskalsrum, ett aspirantrum, ett åklagarum, två advokatrum, minst två parts- och vittnesrum, ett vaktrum och tre reservrum. Härtill fogas i promemorian följande anmärkningar.

Själva kansliets behov av utrymme, liksom arkiv och bibliotek, ha här icke berörts. Sannolikt kräves för kansliets del utvidgning med ett par rum.

Förberedande handläggning av målen kan naturligtvis ofta äga rum i vederbörande referents rum. Stundom torde emellertid detta icke vara lämpligt, och man får räkna med att då ibland ej heller sessionsrum står till förfogande.

Det blir med nya processordningen nödvändigt att varje ledamot har ett eget rum. Då i uppställningen angivits att av erforderliga sju ledamotsrum sex rum redan nu finnas, må tilläggas att ett par av dem dock knappast fylla kraven på ledamotsrum, i vart fall om förberedande handläggning där skall äga rum i någon avsevärd omfattning. Det bör vidare framhållas att divisionsordföranden bör erhålla ett större och bättre beläget rum i utbyte mot det han nu använder.

De ursprungliga aspirantrummen i hovrätten ha numera tagits i anspråk såsom ledamotsrum. Aspiranterna få i stället arbeta i plenisalen, vilket i fortsättningen icke låter sig göra.

Även från början för åklagare och advokater avsedda rum ha måst tagas i anspråk av yngre ledamöter och äldre fiskaler.

Särskilda parts- och vittnesrum äro numera erforderliga. Hittills ha vid muntliga förhör parter och till vittnen åberopade personer fått uppehålla sig i korridorerna, något som enligt nya ordningen icke låter sig göra. Detta skulle nämligen betyda att hovrättskorridorerna nästan ständigt bleve upptagna av allmänhet.

Häröver har *byggnadsstyrelsen* avgivit utlåtande i sin skrivelse den 6 februari 1945. Styrelsen framhåller inledningsvis, att hovrätten för Övre Norrland vore inrymd i det gamla folkskoleseminariehuset i Umeå, som på stadens bekostnad omändrats för sitt nuvarande ändamål. För närvarande disponerades tre rum inom byggnaden av länsstyrelsen för dess civilförsvarsavdelning. De befintliga rumsenheterna vore i allmänhet tämligen stora, men på grund av det betydande rumsdjupet kunde uppdelning till smärre enheter endast åstadkommas i begränsad utsträckning.

Hovrätten avsåges, enligt vad styrelsen erfarit, efter processreformens genomförande bliva organiserad på två divisioner, och det komme därvid att, utöver kanslilokaler och dylikt, erfordras två sessionssalar med tillhörande bilokaler, ämbetsrum för presidenten, nio ledamotsrum samt fyra rum för fiskaler och aspiranter. Då byggnadsstyrelsen utgått från att det skulle vara av intresse att få hovrätternas byggnadsfrågor behandlade i ett sammanhang, hade inom styrelsen uppgjorts ett preliminärt förslag till lösning även av förevarande fråga, ehuru tiden icke medgivit samråd med representanter för hovrätten. Dylikt samråd syntes emellertid böra ske, innan ritningar slutligt utarbetades. Enligt det uppgjorda förslaget skulle de nuvarande biblioteks- och arkivrummen tagas i anspråk som tjänsterum, samt rum för åklagare, vittnen och advokater anordnas utmed västra gavelfasaden i våningen en trappa upp. Sessionssalar och samtliga arbets- och tjänsterum skulle beredas plats inom den nuvarande byggnaden, under förutsättning att sessionssalar med så små mått som omkring 80 respektive omkring 50 kvadratmeter ansåges godtagbara. Ersättning för det arkiv- och biblioteksutrymme, som toges i anspråk för nyssnämnda ändamål, skulle beredas genom uppförande bakom byggnaden vid dess nordvästra hörn av en mindre flygelbyggnad, som genom en täckt gång skulle förbindas med huvudbyggnaden.

På angivet sätt skulle en förhållandevis billig lösning av det omedelbart föreliggande lokalbehovet kunna erhållas. Skulle i en framtid behov av större sessionssalar uppkomma, finge de tillgodoses exempelvis genom sammanslagning av de båda nuvarande salarna till ett rum, vilket innebure ett återställande av seminariets gamla högtidssal, samt genom uppförande vid tomtens nordöstra hörn av en flygelbyggnad, inrymmande en sessionssal med tillhörande utrymmen. Möjligen kunde denna lösning av byggnadsfrågan befinnas böra genomföras redan nu, när det här framlagda preliminära förslaget av kostnadsskäl vore nedpressat till ett minimum, som måhända ansåges svårigen godtagbart.

Byggnadsstyrelsen beräknade, att dessa om- och tillbyggnadsarbeten vid hovrättshuset i Umeå skulle draga en kostnad av 150 000 kronor.

I skrivelse den 8 oktober 1945 erinrar byggnadsstyrelsen om sitt nyss återgivna uttalande, att mera omfattande åtgärder måhända kunde visa sig påkallade för att lösa förevarande byggnadsfråga. Sedan hovrätten av styrelsen anmodats inkomma med yttrande i ärendet, hade hovrätten i skrivelse den 23 maj 1945 framhållit, att de utrymmen, som beräknats för befattningshavarnas arbetsrum, syntes vara väl knappa. Hovrätten gjorde gällande, att det med hänsyn till det hårda klimatet i övre Norrland av allmänna hälsoskäl vore nödvändigt att arbetsrummen gjordes rymliga samt att dessa rum jämte sessionsrummen i största möjliga utsträckning borde förläggas åt soligt väderstreck. De båda sessionssalarnas storlek borde icke underskrida 80 respektive 90 kvadratmeter.

Då ett tillgodoseende av hovrättens sålunda framförda synpunkter, vilka syntes byggnadsstyrelsen berättigade och vilka i fråga om rumsantal och rumsstorlekar sammanfölla med de allmänna riktlinjer, som utarbetats av de av Kungl. Maj:t utsedda sakkunniga för granskning av hovrätternas lokalbehov, skulle medföra en avsevärd revidering och utökning av det ursprungliga programmet, hade styrelsen ansett sig böra upptaga denna byggnadsfråga till förnyad prövning.

Den nuvarande hovrättsbyggnaden utgjordes, som förut nämnts, av det gamla folkskoleseminariet, uppfört i 1800-talsklassicism. De höga rumshöjderna och den bundna planlösningen utgjorde faktorer, till vilka stor hänsyn måste tagas vid utförandet och utformandet av en om- och tillbyggnad. Tre olika principlösningar för utbyggandet hade undersökts, nämligen

- 1) en förlängning åt båda sidor av det befintliga huset,
- 2) uppförande av två till huvudbyggnaden anslutna låga flygelbyggnader,
- 3) uppförande av en låg paviljongliknande byggnad på sydvästra framsidan av byggnaden.

Alternativ 1, utbyggt i den omfattning, som kunde anses vara för hovrätten tillfredsställande, beräknades medföra en kostnad av 400 000 kronor, medan alternativ 2 och 3 beräknats vardera draga en kostnad av omkring 335 000 kronor. Kostnadsskillnaden berodde, bland annat, på att byggnadsvolymen vid ett utbyggande av alternativ 1 på grund av de stora rumshöjderna komme att överstiga volymen av en tillbyggnad enligt alternativ 2 eller 3.

Från hovrättens sida hade, fortsätter styrelsen, vid förhandlingarna i frågan förordats en lösning enligt alternativ 1 med hänsyn till de fördelar ur arbetssynpunkt detta erbjöde för hovrätten, varjämte hänvisats till att den trädgård, som omgäve byggnaden och som även stode öppen för allmänheten, enligt detta alternativ lämnades i huvudsak orörd. Därigenom skulle även möjligheten till framtida utbyggnad bevaras.

Då alternativ 1, såsom nämnts, skulle ställa sig icke oväsentligt dyrare än de båda andra alternativen, säger styrelsen det vara tveksamt, huruvida en

lösning enligt detta alternativ borde väljas. Med hänsyn till de från hovrättens sida anförda skälen, och då bevarandet av framtida utbyggnadsmöjligheter givetvis skulle kunna vara av visst värde, förordade emellertid styrelsen, som hade för avsikt att ytterligare bearbeta de olika förslagen i syfte att om möjligt nedpressa kostnaderna, att möjlighet även hölles öppen för genomförande av alternativ 1, för det fall detta förslag vid den slutliga prövningen skulle visa sig lämpligast.

I skrivelsen den 6 februari 1945 hade byggnadsstyrelsen för hovrätten för Övre Norrland upptagit ett belopp av 150 000 kronor. För bestridande av kostnaderna för en lösning av hovrättens lokalfråga enligt det nu framlagda förslaget, alternativ 1, kostnadsberäknat till 400 000 kronor, skulle alltså erfordras ytterligare 250 000 kronor.

I skrivelse den 16 december 1946 har byggnadsstyrelsen framhållit, att hovrättens byggnadsfråga vore av angelägen natur, och hemställt, att anslag till täckande av kostnaderna för byggnadsföretaget, vilka kostnader numera kunde beräknas till 430 000 kronor, måtte anvisas för nästa budgetår.

Departements-
chefen.

Hovrättens för Övre Norrland nuvarande byggnad i Umeå fyller icke de krav, som komma att ställas på en hovrättsbyggnad efter den nya processordningens införande. Huset torde böra utvidgas på ett eller annat sätt för att sådana lokaler, vilka måste anses oundgängligen nödvändiga, t. ex. ytterligare en sessionssal, rum för advokater och åklagare samt för parter och vittnen, skola kunna anordnas.

Byggnadsstyrelsen har uppgjort flera alternativa förslag till lösning av förevarande om- och tillbyggnadsfråga, av vilka alternativ hovrätten förordar ett, som även jag finner lämpligt. Detta innebär, att den nuvarande hovrättsbyggnaden förlänges i full höjd åt båda sidor.

Kostnaderna för byggnadsföretaget ha numera beräknats till 430 000 kronor. Någon anledning till anmärkning mot dessa beräkningar har jag icke. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Utökade lokaler för hovrätten för Övre Norrland*
för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 430 000.

7. Anordnande av lokaler för överståthållarämbetet.

[113.] Beträffande den tidigare behandlingen av överståthållarämbetets lokalfråga samt byggnadsstyrelsens förslag till lösande av densamma torde jag i huvudsak få hänvisa till propositionen 1946: 352.

Med bifall till Kungl. Maj:ts i nämnda proposition därom framlagda förslag anvisade riksdagen till Anordnande av lokaler för överståthållarämbetet å tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1946/47 under statens allmänna fastighetsfond ett investeringsanslag av 1 000 000 kronor.

Genom beslut den 15 november 1946 uppdrog Kungl. Maj:t åt byggnadsstyrelsen att i samråd med överståthållarämbetet och med beaktande av vad i statsrådsprotokollet över kommunikationsärenden för den 11 oktober 1946 anförts skyndsamt upprätta och till Kungl. Maj:t inkomma med definitiva ritningar till ämbetsbyggnad för överståthållarämbetets taxeringsavdelning å nuvarande garnisonssjukhusets tomt i Stockholm samt bemyndigade styrelsen att av det för ändamålet anvisade investeringsanslaget taga i anspråk erforderligt belopp för upprättande av ifrågavarande ritningsförslag.

I skrivelse den 5 december 1946 meddelar *byggnadsstyrelsen*, att ritningarna till de för skatteavdelningen samt kupongskatte- och bokgranskningskontoren avsedda byggnadsarbetena, vilka kostnadsberäknats till 2 600 000 kronor, icke hunnit bringas i sådant skick, att styrelsen ännu vore i stånd att underställa desamma Kungl. Maj:ts prövning.

Styrelsen, som beräknar att kunna överlämna ritningarna under loppet av februari månad 1947, hemställer, att — för att möjliggöra ett huvudsakligt färdigställande av ifrågavarande byggnadsarbeten under budgetåret 1947/48 — det för arbetena beräknade återstående kostnadsbeloppet, 1 600 000 kronor, måtte anvisas för nämnda budgetår.

Byggnadsstyrelsen har, såsom närmare framgår av propositionen 1946: 352, föreslagit, att överståthållarämbetets lokalfråga löses genom ianspråktagande av garnisonssjukhusets fastighet i Stockholm samt uppförande å sjukhustomten av erforderliga byggnader för skatteavdelningen. För uppgörande av ritningar och påbörjande av sistnämnda byggnader har riksdagen anvisat ett anslag av 1 000 000 kronor. Ritningsförslaget beträffande byggnadsarbetena, vilka kostnadsberäknats till 2 600 000 kronor, är ännu icke i sina detaljer fullt utarbetat, men styrelsen beräknar, att fullständiga ritningar skola föreligga i början av år 1947. *Departements-
chefen.*

Med hänsyn till önskvärldheten av att överståthållarämbetets lokalfråga i nu förevarande del skall kunna lösas under budgetåret 1947/48 anser jag, i likhet med styrelsen, att det utöver redan beviljade medel för ändamålet erforderliga beloppet, 1 600 000 kronor, nu bör äskas av riksdagen.

Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att, så snart fullständiga ritningar föreligga, fastställa plan för byggnadsföretaget.

Under hänvisning till det anförda hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Anordnande av lokaler för överståthållarämbetet* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 1 600 000.

8. Nybyggnad för länsstyrelsen i Södermanlands län m. m.

[114.] Med bifall till Kungl. Maj:ts i propositionen 1946:197 framlagda förslag har riksdagen för budgetåret 1946/47 anvisat medel till byggnadsarbeten bland annat för länsstyrelserna i Södermanlands, Östergötlands, Blekinge, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs, Västernorrlands samt Västerbottens län. Byggnadskostnaderna, anvisade medel samt för byggnadsarbetenas slutförande erforderliga belopp framgå av följande uppställning.

Länsstyrelsen i	Byggnads- kostnad kronor	Anvisade medel kronor	Ytterligare erforderliga belopp kronor
Södermanlands län	1 200 000	600 000	600 000
Östergötlands »	825 000	500 000	325 000
Blekinge »	1 800 000	600 000	1 200 000
Skaraborgs »	1 400 000	900 000	500 000
Värmlands »	750 000	250 000	500 000
Gävleborgs »	1 550 000	750 000	800 000
Västernorrlands »	1 500 000	750 000	750 000
Västerbottens »	1 900 000	1 000 000	900 000

Med skrivelse den 21 november 1946 har *byggnadsstyrelsen* överlämnat ritningar till nybyggnaderna för länsstyrelserna i Södermanlands, Blekinge och Västernorrlands län. Styrelsen meddelar i skrivelsen, att ett nytt alternativ till lösande av byggnadsfrågan för länsstyrelsen i Södermanlands län utarbetats. Enligt detta skulle de i propositionen 1946:197 angivna byggnadsdelarna B, C, D och E uppföras, samtliga i två våningar, i avsikt att ernå ett färdigställande av partiet mot residenset och torget samtidigt som en gårdsbildning i kvarteret erhöles. Detta förslag beräknades icke draga högre kostnader än de förut beräknade. Frågan om anskaffande av den för nybyggnaden för länsstyrelsen i Blekinge län erforderliga tomtmarken hade lösts, sedan tomten nr 13 i kvarteret Wattrang i Karlskrona numera förvärvats för statsverkets räkning.

Styrelsen hemställer, att till fullbordande av byggnadsföretagen för länsstyrelserna i Södermanlands, Blekinge och Västernorrlands län måtte för budgetåret 1947/48 anvisas respektive 600 000 kronor, 1 200 000 kronor och 750 000 kronor.

I skrivelse den 5 december 1946 har byggnadsstyrelsen meddelat, att ritningsförslagen till nybyggnaderna för länsstyrelserna i Östergötlands, Skaraborgs, Värmlands, Gävleborgs och Västerbottens län icke kunnat bringas i sådant skick, att byggnadsstyrelsen nu vore beredd att underställa desamma Kungl. Maj:ts prövning, men att styrelsen senast under februari månad 1947 ämnade överlämna dessa förslag. För att möjliggöra ett huvudsakligt färdigställande under nästa budgetår av jämväl dessa byggnadsarbeten ansåge styrelsen det önskvärt att erforderliga medel äskades av 1947 års riksdag.

Byggnadsstyrelsen hemställer därför, att för budgetåret 1947/48 måtte anvisas anslag till fullbordande av nu ifrågavarande byggnadsföretag, nämligen för länsstyrelsen i Östergötlands län 325 000 kronor, länsstyrelsen i Skaraborgs län 500 000 kronor, länsstyrelsen i Värmlands län 500 000 kronor, länsstyrelsen i Gävleborgs län 800 000 kronor samt länsstyrelsen i Västerbottens län 900 000 kronor.

Med hänsyn till att nybyggnaderna för nu berörda länsstyrelser såvitt möjligt böra fullbordas under nästa budgetår anser jag mig böra tillstyrka byggnadsstyrelsens förslag. Departements-
chefen.

Det av styrelsen nu framlagda nya alternativet för lösningen av byggnadsfrågan för länsstyrelsen i Södermanlands län har godkänts av Kungl. Maj:t den 6 december 1946 och synes böra läggas till grund för den fortsatta medelsanvisningen.

Under denna punkt gör jag hemställan om anvisande av medel till nybyggnaden för länsstyrelsen i Södermanlands län, medan hemställan rörande de övriga anslagen göres under särskilda punkter i det följande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Södermanlands län*
m. m. för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 600 000.

9. Nybyggnad för länsstyrelsen i Östergötlands län.

[115.] Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Östergötlands län* för
budgetåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 325 000.

10. Nybyggnad för länsstyrelsen i Blekinge län.

[116.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Blekinge län* för bud-
getåret 1947/48 anvisa ett investerings-
anslag av kronor 1 200 000.

11. Nybyggnad för länsstyrelsen i Hallands län.

[117.] I sin skrivelse den 5 december 1946 har *byggnadsstyrelsen* erinrat, att styrelsen i skrivelse den 22 februari 1946 bland annat beträffande nybyggnad för länsstyrelsen i Hallands län meddelat, att förhandlingar påginge

med fångvårdsstyrelsen om eventuellt övertagande av fängelsetomten i Halmstad för uppförande av nybyggnad för länsstyrelsen därstädes. Nämnade förhandlingar beräknades inom kort vara slutförda. Då det med hänsyn till föreliggande lokalbehov för länsstyrelsen vore önskvärt att nybyggnaden i huvudsak färdigställdes före utgången av nästkommande budgetår, torde erforderliga medel för byggnadsarbetet behöva beviljas av 1947 års riksdag. Nybyggnaden hade av styrelsen beräknats draga en kostnad av 850 000 kronor.

Om anvisande av nämnda belopp gör byggnadsstyrelsen hemställer.

*Departements-
chefen.*

I avbidan på en definitiv reglering av tomtfrågan synes anslag till nybyggnaden böra i riksstatsförslaget upptagas med allenast beräknat belopp. Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att i avbidan på den proposition i ämnet, som kan bli riksdagen förelagd, till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Hallands län* för budgetåret 1947/48 beräkna ett investeringsanslag av kronor 850 000.

12. Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län.

[118.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

13. Nybyggnad för länsstyrelsen i Värmlands län m. m.

[119.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Värmlands län m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 500 000.

14. Nybyggnad för länsstyrelsen i Gävleborgs län.

[120.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Gävleborgs län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 800 000.

15. Nybyggnad för länsstyrelsen i Västernorrlands län m. m.

[121.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Västernorrlands län m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 750 000.

16. Nybyggnad för länsstyrelsen i Västerbottens län m. m.

[122.] Under hänvisning till vad jag under punkten 114 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

till *Nybyggnad för länsstyrelsen i Västerbottens län m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 900 000.

Statens utlåningsfonder.

Luftfartslånefonden.

[123.] I skrivelse den 30 oktober 1946 har *luftfartsstyrelsen* — sedan aktiebolaget Aerotransport till styrelsen anmält sin avsikt att söka lån ur luftfartslånefonden för finansiering av viss förestående materielanskaffning samt av vissa planerade byggnadsarbeten — hemställt om härför erforderlig ökning av det i fonden ingående kapitalet.

Av bolagets skrivelse i ämnet samt av de uppgifter styrelsen under hand inhämtat framginge, anför styrelsen, att bolagets investeringsprogram avsåge inköp av 10 flygplan av typen Douglas DC-6 samt av motorer, propellrar, radiomateriel, instrument och reservdelar ävensom uppförande av hangarer med flera byggnader å Stockholm-Bromma flygplats till ett sammanlagt belopp av 42 250 000 kronor. För finansiering av sagda investeringar hade bolaget avsett att utöver lån ur luftfartslånefonden med 27 000 000 kronor i allmänna marknaden upptaga ett inteckningslån å 6 000 000 kronor, utgörande ca 45 procent av byggnadernas till sammanlagt 13 250 000 kronor beräknade anläggningsvärden. Återstoden skulle täckas medelst ökning av aktiekapitalet.

Luftfartsstyrelsen har beträffande bolagets nämnda investeringsprogram uttalat, bland annat, att enär lämplig form för beredande av panträtt i flygmateriel ännu saknades, vore bolaget hänvisat att söka statslån för den del av inköpskostnaden, som icke täcktes med eget kapital. I den mån detta lånebehov, som av bolaget beräknats med utgångspunkt från hittills medgiven högsta lånegräns, 90 procent, skulle tillgodoses med lån ur luftfartslånefonden, måste denna bringas upp till en storlek av i runt tal 24 000 000 kronor. Därest lånegränsen skulle sänkas, något som styrelsen för sin del funne böra övervägas, kunde det erforderliga tillskottet till luftfartslånefonden i motsvarande mån minskas.

Beträffande bolagets lånebehov för byggnadsarbeten å Bromma flygplats anför styrelsen, att detta borde, med hänsyn till att bolaget så gott som helt ägdes av staten, i huvudsak tillgodoses genom statlig utlåning. På grund härav ville styrelsen ifrågasätta lämpligheten av att bolaget upplånade 6 000 000 kronor i allmänna marknaden. Enligt styrelsens mening vore det mera överensstämmande med statens intresse att hela den för byggnadsanläggningarna behövlige lånesumman, 9 000 000 kronor, tillhandahölles av staten.

Den statliga kreditgivningen för luftfartsändamål hade, fortsätter styrelsen, hittills skett med anlitande av luftfartslånefonden, som vore helt fri-

stående från luftfartsfonden, under vilken huvuddelen av investeringarna i luftfarten redovisades. Ett sammanförande av dessa båda fonder hade emellertid övervägts. Skälen för ett dylikt sammanförande vunne i styrka, därest luftfartsfonden omlades till affärsverksfond. Under alla förhållanden borde en översyn av nu gällande i viss mån föråldrade bestämmelser för lån ur luftfartslånefonden företagas. Styrelsen avsåg att framdeles inkomma med förslag i sådant avseende. I avvaktan på en eventuell omläggning av formerna för kreditgivningen hemställer luftfartsstyrelsen, att erforderliga kapitalmedel måtte tillföras lånefonden. Därest bolagets hela lånebehov skulle täckas ur lånefonden, något som luftfartsstyrelsen för sin del ansåge sig böra förordna, borde utöver det belopp av 27 000 000 kronor, som bolaget ansett sig behöva låna ur fonden, ytterligare 6 000 000 kronor tillföras densamma. Enligt från bolaget inhämtade uppgifter bleve av bolagets sammanlagda lånebehov i runt tal 13 000 000 kronor erforderliga under innevarande budgetår.

Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen att under Statens utlåningsfonder, Luftfartslånefonden, anvisa *dels* å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 ett belopp av 13 000 000 kronor, *dels ock* å riksstaten för budgetåret 1947/48 ett belopp av 20 000 000 kronor.

I skrivelse den 28 november 1946 har *aktiebolaget Aerotransport* anmält, att bolaget — som ursprungligen avsett att anskaffa det utöver upplåningen i luftfartslånefonden erforderliga kapitalet, 9 000 000 kronor, genom ökning av aktiekapitalet — numera tänkte sig möjligheten att täcka jämväl detta belopp genom lån ur fonden.

Bolaget hemställer, att fonden måtte erhålla ett nytillskott med ytterligare 9 000 000 kronor, d. v. s. med totalt 36 000 000 kronor i stället för av bolaget tidigare föreslagna 27 000 000 kronor. Av sagda belopp å 36 000 000 kronor skulle bolaget behöva disponera 19 000 000 kronor före den 1 juli 1947 och 17 000 000 kronor under tiden 1 juli 1947—30 juni 1948.

Luftfartsstyrelsen har den 12 december 1946 utlåtut sig över sistnämnda framställning och därvid framhållit, att bolagets aktiekapital komme att uppgå till endast en bråkdel av det främmande kapitalet, därest bolagets förslag att finansiera en del av företagets expansion genom lån i stället för genom ökning av aktiekapitalet genomfördes. Frågan, i vilken utsträckning expansionen inom ett statsägt företag skulle finansieras genom ökning av det egna eller det främmande kapitalet, kunde i viss mån anses vara av formell natur under förutsättning att expansionen finansierades av staten. Då man såsom beträffande aktiebolaget Aerotransport ansett det lämpligt att bedriva ett statsägt företag i form av aktiebolag, kunde emellertid med fog ifrågasättas, om man icke även beträffande sättet för företagets finansiering borde följa liknande regler som inom privat företagsamhet. Sett ur denna synpunkt torde en ökning av aktiekapitalet vara att föredraga framför ytterligare lån ur luftfartslånefonden.

Departements-
chefen.

I likhet med luftfartsstyrelsen anser jag, att möjlighet bör beredas aktiebolaget Aerotransport att genom lån ur luftfartslånefonden anskaffa ytterligare kapital för sin fortsatta utveckling.

Å fonden återstår för närvarande ett disponibelt belopp av i runt tal 1 300 000 kronor. Detta belopp synes böra reserveras för andra lånebehov. För tillgodoseende av bolagets nu aktuella investeringsbehov i vad avser flygmateriel och byggnadsarbeten erfordras därför en ökning av det i fonden investerade kapitalet med omkring 36 000 000 kronor, om man utgår från det behov av lån från staten, som bolaget räknat med. Luftfartsstyrelsen har ansett, att det lånebehov av 6 000 000 kronor, vilket bolaget avsett att täcka genom upptagande av inteckningslån i allmänna marknaden, i stället borde tillgodoses genom lån från luftfartslånefonden. Styrelsen har vidare ifrågasatt, huruvida icke en ökning av bolagets aktiekapital vore att föredraga framför en motsvarande upplåning.

För egen del har jag icke funnit anledning till erinran mot att bolaget, om det så finner ekonomiskt fördelaktigare, upplånar en del av det erforderliga kapitalet i allmänna marknaden. Medel böra däremot finnas tillgängliga å luftfartslånefonden för att — om förutsättningar i övrigt föreligga för utlåning — tillgodose det lånebehov som uppkommer, därest bolaget icke skulle anse sig böra för närvarande ytterligare öka sitt aktiekapital. Jag förordar därför, att kapitaltillskottet till fonden bestämmes till 36 000 000 kronor. Tillskottet torde i anslutning till vad bolaget anfört rörande tidpunkten för lånebehovet böra fördelas med 19 000 000 kronor å tilläggsstat till riksstaten för budgetåret 1946/47 och med 17 000 000 kronor å riksstaten för budgetåret 1947/48.

Jag torde senare i dag få återkomma till frågan om anvisande av anslag å tilläggsstat.

Nu hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Luftfartslånefonden* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 17 000 000.

Fonden för förlag till statsverket.

Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner.

[124.] Till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner ha för budgetåren 1936/37—1946/47 anvisats anslag om tillhopa 1 285 000 kronor, därav för sistnämnda budgetår ett investeringsanslag av 35 000 kronor.

Beträffande grunderna för anslaget användning hänvisar jag till den redogörelse, som lämnats i 1944 års statsverksproposition (kapitalbudgeten: bil. 4, punkten 55).

I skrivelse den 24 september 1946 har *byggnadsstyrelsen* upplyst, att de av Kungl. Maj:t dittills från nyssnämnda anslagssumma å 1 285 000 kronor anvisade medlen uppginge till sammanlagt 864 038 kronor 48 öre. Av Kungl. Maj:t icke anvisat belopp, inklusive 128 656 kronor 96 öre till riksgäldskontoret verkställda återbetalningar, utgjorde 549 618 kronor 48 öre. På Kungl. Maj:ts prövning vore beroende ytterligare framställningar från länsstyrelser om förskott till ett sammanlagt belopp av 217 676 kronor 11 öre. Byggnadsstyrelsen hade tillstyrkt utanordnande av sammanlagt 150 406 kronor 11 öre av sistnämnda belopp och hemställt om ytterligare utredning beträffande 38 160 kronor samt ännu icke behandlat en för yttrande remitterad framställning om 10 000 kronor.

Styrelsen uppskattade det årliga medelsbehovet till omkring 200 000 kronor. Då det med hänsyn härtill kunde antagas, att vid utgången av innevarande budgetår endast omkring 150 000 kronor komme att återstå odisponerade, hemställde styrelsen, att till förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner för budgetåret 1947/48 måtte anvisas ett anslag av 50 000 kronor.

Med biträdande av byggnadsstyrelsens framställning hemställer jag, att *Departements-*
Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen *chefen.*

att till *Förskott av kostnader för uppgörande av byggnads-*
planer för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag
av kronor 50 000.

Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Förrådsbyggnader m. m.

1. Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.

[125.] I enlighet med riksdagens bemyndigande meddelade Kungl. Maj:t den 30 juni 1943 beslut om inrättande av väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond från och med den 1 juli 1943. Ursprungligen var redovisningen av fonden anordnad i anslutning till fonden för förslag till statsverket. Enligt ett av Kungl. Maj:t i 1945 års statsverksproposition framlagt, av riksdagen godkänt förslag har förrådsfonden per den 30 juni 1945 konstruerats såsom en självständig kapitalfond. En närmare redogörelse för förrådsfondens konstruktion m. m. har lämnats till 1946 års statsverksproposition (Kapitalbudgeten: bil. 5, punkten 122).

I skrivelse den 26 september 1946 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* framlagt förslag angående investeringsanslag för förrådsfonden för budgetåret 1947/48.

Styrelsen erinrar rörande behovet av anslag till *f ö r r å d s b y g g n a d e r* m. m. till en början, att styrelsen vid avgivande av *petita* för budgetåret 1946/47 redovisat ett återstående investeringsbehov av 5 370 000 kronor för tillgodoseende av det mest trängande behovet av nybyggnader av garage och förråd. Då för innevarande budgetår för ändamålet anvisats ett investeringsanslag av 2 500 000 kronor, skulle således till budgetåret 1947/48 kvarstå ett icke tillgodosett investeringsbehov av 2 870 000 kronor. På grund av mel-lankommande omständigheter syntes det emellertid icke möjligt att begränsa anslagsäskandena till detta belopp. Sedan styrelsen avgav *petita* för budgetåret 1946/47, hade nämligen byggnadskostnaderna ej oväsentligt stegrats genom ökade arbetslöner för byggnadsarbetare och den alltmera tilltagande bristen å byggnadsmaterial, som medfört förlängd arbetstid för entreprenaderna och därmed ökade omkostnader för arbetsledning m. m. för entreprenörerna. Kostnadsstegringen hade styrelsen ansett sig icke böra beräkna lägre än till cirka 5 % av de totala byggnadskostnaderna. I anledning härav skulle det belopp, 2 870 000 kronor, vilket erfordrades för täckande av förut angivet investeringsbehov, behöva uppräknas med i runt tal 1 40 000 kronor.

Byggnadskostnadernas stegring medförde, fortsätter styrelsen, behov av motsvarande förstärkning av de investeringsanslag för byggnadsändamål, som anvisats å tilläggsstat för budgetåret 1945/46 och å ordinarie stat för

budgetåret 1946/47. Vid äskandet av ifrågavarande anslag hade styrelsen räknat med viss marginal för de anläggningar, för vilka begränsade anslagsposter eller särskilda investeringsanslag anvisats, varför någon förstärkning härvidlag icke nu syntes erforderlig. De för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. anvisade beloppen, tillhoppa 2 612 000 kronor, vore emellertid nu icke tillräckliga för genomförande av hela det med medelsanvisningen avsedda programmet, utan en förstärkning med sammanlagt 1 30 000 kronor vore erforderlig.

Styrelsen erinrar i fortsättningen hurusom verkstadskommittén 1945 för väg- och vattenbyggnadsväsendet i sitt betänkande (SOU 1946: 43, s. 47) beträffande verkstadsbehovet för hamnväsendet anför, att verkstaden i Lysekil befunde sig i gott stånd och ägde god utrustning, medan anläggningarna i Barsebäck däremot beräknats kräva en investering av cirka 100 000 kronor för uppbringande i ändamålsenligt skick. Kommittén hade emellertid, under förklaring att en närmare utredning härom låge utanför utredningsuppdraget, begränsat sig till att konstatera, att varvsverkstäder lämpligen borde bibehållas i Barsebäck och Lysekil. I anslutning härtill hade styrelsen i sitt yttrande över kommitténs förslag framhållit, att verkstaden i Lysekil borde bibehållas under det att verkstaden i Barsebäck möjligen kunde tänkas förlagd till annan plats.

Styrelsens erfarenhet rörande verksamheten i Lysekil hade givit vid handen, att svårigheter föreläge att med nu befintlig sliputrustning reparera större färjor. En större slipanläggning å platsen måste ombyggas för att kunna tagas i bruk. Styrelsen ansåge, att detta nu borde ske. Kostnaden härför beräknades till 65 000 kronor. Anläggningen i Barsebäck vore utrustad med en mindre slip men saknade godtagbar verkstadsbyggnad, varför medelsanvisning till en verkstad på sydkusten vore erforderlig. Då det disponerade området i Barsebäck vore trångt och möjligheten till utvidgning för närvarande syntes mindre gynnsam, borde övervägas att förlägga verkstaden till annan plats. Styrelsen ansåge emellertid behovet av en verkstad trängande och hade därför redan nu velat för ändamålet äska erforderliga medel, vilka beräknades uppgå till 95 000 kronor. Styrelsen avsåge att innan dessa medel toges i anspråk inkomma till Kungl. Maj:t med närmare förslag i ärendet. Det sammanlagda investeringsbehovet för varvsverkstäder beräknade styrelsen således till 1 60 000 kronor.

Beträffande ytterligare anslagsbehov till förrådsfonden meddelar styrelsen, att vägförvaltningen i Jämtlands län anmält, att svårigheter föreläge att erhålla personal till Kallsedet, där huvudgaraget i vägmästareområde nr 7 i länet vore beläget, när det för närvarande vore omöjligt för personalen att erhålla bostäder. Då någon enskild byggnadsverksamhet icke kunde förväntas å denna avsidens belägna plats, syntes enda möjligheten vara att tillhandahålla tjänstebostäder åt personalen, som utgjordes av en vägförman och två chaufförer. Härför erforderligt belopp beräknade styrelsen till 50 000 kronor.

Investeringsbehovet för förrådsbyggnader m. m. skulle sålunda enligt styrelsens beräkningar uppgå till (2 870 000 + 140 000 + 130 000 + 160 000 + 50 000) 3 350 000 kronor.

Styrelsen föreslår, att detta belopp fördelas med 1 690 000 kronor på smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. och återstoden, 1 660 000 kronor, på tio särskilda byggnadsföretag, vilka vart för sig beräknas draga en kostnad överstigande 100 000 kronor. Till motivering för de särskilda byggnadsföretagen anför styrelsen följande.

Huvudgarage i vägmästareområde 8, Östergötlands län.

Föreslagen plats: Ringarum.

Arbetsområdets maskinpark är för närvarande uppställd dels i ett förhyrt, provisoriskt plåtskjul vid Ringarum, dels i den kommunala brandstationen i Gusum. Förvaltningen är nu uppsagd till avflyttning från lokalen i Ringarum. Möjlighet att vidare hyra garageutrymme i Gusum är osäker. Nytt garage föreslås bliva uppfört vid Ringarum på nytt markområde. Ringarum har befunnits ur driftssynpunkt vara den fördelaktigaste platsen inom arbetsområdet på grund av central belägenhet vid rikshuvudväg och järnväg. Kostnaden har beräknats till 165 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 3, Gotlands län.

Föreslagen plats: Roma.

Arbetsområdets befintliga kallgarage vid Roma är för litet och trångt, saknar verkstad och personallokaler. Byggnaden är ur brandsynpunkt mindre lämpligt utförd. Nytt garage föreslås förlagt till Roma, som är beläget vid länshuvudväg och järnväg. Nybyggnad av garage aktualiseras jämväl av att eventuell depåverkstad samtidigt skulle uppföras vid Roma. Kostnaden har beräknats till 160 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 2, Blekinge län.

Föreslagen plats: Gärestad.

Nuvarande garage vid Gärestad utgöres av en bristfällig träbyggnad utan uppvärmningsanordningar. Verkstad saknas, varjämte personallokaler endast äro provisoriskt anordnade. Garaget är otillräckligt och förvaltningen hyr för närvarande därjämte en lada för uppställning av maskiner. Vissa fordon måste uppställas utomhus. Nytt garage föreslås bliva uppfört vid Gärestad på ny mark invid länshuvudväg. Ur driftssynpunkt har Gärestad befunnits vara fördelaktigaste plats för nytt garage inom arbetsområdet. Kostnaden har beräknats till 150 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 4, Kristianstads län.

Föreslagen plats: Hässleholm.

Det av förvaltningen nu disponerade garaget vid Hässleholm är uppfört i trä samt saknar uppvärmningsanordningar. Den nuvarande byggnaden är otillräcklig och medger icke rationell drift och skötsel av arbetsområdets maskinpark. Nytt garage föreslås bliva uppfört vid Hässleholm, som utgör centralpunkt för vägnätet inom arbetsområdet. Nybyggnad av garage aktualiseras jämväl av att eventuell depåverkstad samtidigt skulle uppföras vid Hässleholm. Kostnaden har beräknats till 185 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 5, Malmöhus län.

Föreslagen plats: Höör.

Nuvarande garage vid Höör är byggt på sådant sätt att endast mindre fordon och maskiner kunna placeras i detsamma. Verkstad och personallokaler saknas. Befintligt markområde är för litet, varför nytt garage föreslås bli uppfört vid Höör på annan av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen ägd mark. Höör har befunnits vara ur driftssynpunkt ändamålsenligaste plats för placering av nytt garage inom arbetsområdet. Kostnaden har beräknats till 170 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 6, Värmlands län.

Föreslagen plats: Torsby.

Nuvarande garage vid Torsby är beläget på ett för litet markområde utan utvidgningsmöjligheter. Garaget är otillräckligt för att kunna rymma arbetsrådets normala maskinpark, samt saknar verkstad och personallokaler. Byggnaden uppvärms med elektrisk energi. Nytt garage avses bli uppfört vid Torsby, som är centralt beläget vid länshuvudväg och med järnvägsförbindelse. Kostnaden har beräknats till 160 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 7, Värmlands län.

Föreslagen plats: Sunne.

Befintligt kallgarage vid Sunne är beläget på ofri grund och på för litet område, som på grund av lokala förhållanden icke går att utvidga. Garaget är för litet samt saknar verkstad och personalutrymme. Nytt garage beläget å ny mark föreslås bli uppfört vid Sunne, som är beläget i centralpunkt för vägnätet inom arbetsområdet. Kostnaden har beräknats till 160 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 10, Västernorrlands län.

Föreslagen plats: Arnäsvall.

Nuvarande garage vid Arnäsvall utgöres av en otillräcklig och bristfällig träbyggnad utan verkstadsutrymmen och personallokaler. Nybyggnad av garage föreslås på ny mark vid Arnäsvall eller möjligen annan plats inom vägmästareområdet. Kostnaden har beräknats till 170 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 10, Västerbottens län.

Föreslagen plats: Byske.

Befintligt kallgarage av trä vid Byske är av mindre god beskaffenhet och därjämte otillräckligt för arbetsrådets behov. Verkstad samt personallokaler saknas. Nytt garage avses bli uppfört vid Byske, som utgör centralpunkt för vägnätet inom arbetsområdet och är beläget vid rikshuvudväg. Kostnaden har beräknats till 170 000 kronor.

Huvudgarage i vägmästareområde 11, Västerbottens län.

Föreslagen plats: Jörn.

Befintligt kallgarage av trä är i dåligt skick. Såväl garage som garagetomt äro otillräckliga. Verkstadslokaler och personalutrymmen saknas. Det nya garaget föreslås förlagt till Jörn, som har järnvägsförbindelse och är väl beläget i förhållande till arbetsrådets vägnät. Kostnaden har beräknats till 170 000 kronor.

Styrelsen har i detta sammanhang upptagit frågan om styrelsens befogenhet att inköpa för nybyggnader erforderlig mark med anlåtande av investe-

ringsanslaget till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. och anför härom, att Kungl. Maj:t den 17 maj 1946 bemyndigat styrelsen att taga ifrågavarande anslag i anspråk för markförvärv till en kostnad icke överstigande 5 000 kronor för varje förvärv. Större delen av de markförvärv, som i detta sammanhang kunde ifrågakomma, utgjordes av tillköp till befintliga markområden. Därvid erlagd köpeskilling understeg regelmässigt 5 000 kronor. Undantagsvis förekomme dock behov av att förvärva mark till en kostnad överstigande detta belopp. Praktiska skäl syntes tala för att jämväl sådana markförvärv finge avslutas av styrelsen utan Kungl. Maj:ts hörande i varje särskilt fall.

Styrelsen övergår härefter till anslagsbehovet under tillgångsgruppen maskincentralförråd. Efter att förut ha framhållit, att styrelsen ej från luftfartsstyrelsen erhållit några beräkningar angående anslag under förrådsfonden för maskiner eller annan materiel, som erfordrades för underhåll och drift av luftfartsleder, och därför icke ansett sig kunna ange några belopp härför, anför väg- och vattenbyggnadsstyrelsen följande.

I petita för budgetåret 1946/47 angav styrelsen, att nyanskaffningsbehovet av maskiner för vägunderhållet beräknades draga en kostnad av i runt tal 7 000 000 kronor. För budgetåret 1946/47 anvisades för ändamålet 3 000 000 kronor, varför till budgetåret 1947/48 kvarstår ett icke tillgodosett nyanskaffningsbehov av 4 000 000 kronor.

Angivna nyanskaffningsbehov av 7 000 000 kronor var beräknat med hänsyn till det vägunderhåll, som betingades av trafiken vid den tidpunkt, då beräkningen gjordes. Den sedan denna tidpunkt inträdda ökningen i trafiken ställer emellertid starkt ökade krav på tillgången till maskiner för vägunderhållet även vid ett bibehållande av nuvarande arbetsmetoder. Härtill kommer att man står inför en omställning av arbetsmetoderna, vilket framtingas bland annat av knappheten på arbetskraft och nödvändigheten att i kostnadsbesparande syfte tillämpa maskinellt arbete i alla delar, där detta lämpar sig. Helt visst komma därför större investeringar att erfordras för anskaffning av maskiner under de närmaste åren. Styrelsen är emellertid för närvarande icke beredd att ange något belopp för dessa investeringar. Enligt styrelsens förmenande kan man dock icke låta anstå med anskaffning, utan denna bör ske så fort sig göra låter. Möjligheten att snabbt kunna sätta in flera maskiner i driften begränsas dels av nuvarande materialbrist med ty åtföljande långa leveranstider, dels av det förhållandet att framstegen inom den utländska industrien på detta område endast delvis äro kända här i landet. Med hänsyn härtill har styrelsen för nästa budgetår icke velat föreslå en ökning med högre belopp på grund av ifrågavarande förhållanden än 1 500 000 kronor.

I fortsättningen anför styrelsen, att det syntes nödvändigt att styrelsen erhöle möjlighet att lägga ut beställningar för leverans under budgetåret 1948/49 av maskiner till långt större belopp än nu angivits, och meddelar i detta sammanhang, att det på grund av de för närvarande synnerligen långa leveranstiderna för vägmaskiner varit en tvingande nödvändighet för styrelsen att redan nu beställa viss del av de maskiner och motorfordon, för vilka styrelsen för vägunderhållsändamål i det föregående äskat medel för budgetåret

1947/48. Då det kunde förväntas, att rådande leveranssvårigheter komme att bestå även under det kommande budgetåret, hemställer styrelsen om bemyndigande att utlägga beställningar av maskiner för såväl vägunderhåll som byggnadsändamål under budgetåret 1947/48 till visst belopp utöver vad anvisat investeringsanslag medgåve. Med hänsyn till vad nyss anförts anser styrelsen, att beloppet icke borde beräknas lägre än 10 000 000 kronor. Styrelsen hemställer, att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens medgivande till sådant bemyndigande.

Nyanskaffningsbehovet av maskiner för vägbyggnadsändamål, huvudsakligen krossverk, säger sig styrelsen i övrigt med hänsyn till förväntad byggnadsverksamhets ringa omfattning kunna begränsa till 1 500 000 kronor för budgetåret 1947/48.

Beträffande anskaffning av tjänstebilar erinrar styrelsen, att Kungl. Maj:t den 2 juni 1944 fastställt plan för sådan anskaffning. Planen hade utarbetats av styrelsen enligt av Kungl. Maj:t meddelade direktiv, innebärande bl. a. att befattningshavare, vilka mera regelbundet hade att företa tjänsteresor med bil, snarast möjligt skulle tillhandahållas tjänstebilar. Genom den vid 1946 års riksdag beslutade omorganisationen av väg- och vattenbyggnadsverket hade såväl styrelsen som de lokala förvaltningarna tillförts visst antal nya befattningar. Därest för ifrågavarande personal tjänstebilar skulle tillhandahållas i nyss angiven utsträckning, beräknar styrelsen ett belopp av 6 000 000 kronor för erforderlig nyanskaffning av tjänstebilar.

I fråga om anskaffning av arbetsmaskiner för torrläggningssverksamhet erinrar styrelsen om den anskaffningsplan, som utarbetats på uppdrag av 1942 års torrläggningssakkunniga. Anskaffningskostnaden för ifrågavarande maskiner beräknades till i runt tal 900 000 kronor, bortsett från kostnaden för viss materiel, som icke syntes böra anskaffas med anlitan- de av medel under förrådsfonden, samt föreslogs fördelad på två eller tre budgetår. Genom Kungl. Maj:ts beslut den 5 april 1946 bemyndigades styrelsen att av det för budgetåret 1946/47 anvisade investeringsanslaget till Maskincentralförråd: Vägmaskiner m. m. taga i anspråk högst 350 000 kronor för anskaffning av viss del av ifrågavarande arbetsmaskiner. Nyssnämnda anslag hade således förskottsvis bestritt denna anskaffningskostnad.

Styrelsen föreslår, att hela det för ifrågavarande maskinanskaffning erforderliga beloppet eller 9 000 000 kronor anvisas för budgetåret 1947/48. Styrelsen ville emellertid framhålla, att angiven kostnad endast kunde betraktas som ungefärlig och sannolikt otillräcklig, då exakta prisuppgifter för närvarande icke kunde erhållas för denna materiel, som till stor del måste importeras.

För ersättningsanskaffning av maskiner beräknar styrelsen med ledning av hittills vunnen erfarenhet ett belopp av 4 200 000 kronor vara erforderligt för budgetåret 1947/48.

Det totala investeringsbehovet för tillgångsgruppen maskincentralförråd uppgår således enligt styrelsens beräkningar till (4 000 000 + 1 500 000 +

150 000 + 600 000 + 900 000 + 4 200 000) 11 350 000 kronor, fördelat med 5 700 000 kronor för anskaffning av motorfordon och 5 650 000 kronor för anskaffning av vägmaskiner m. m.

I fråga om tillgångsgrupperna grustag m. m. och effektförråd anför styrelsen, att något investeringsbehov icke föreläge för budgetåret 1947/48.

Såsom dispositionsanslag för väg- och vattenbyggnadsverket har styrelsen föreslagit samma belopp som för innevarande budgetår eller 250 000 kronor. Styrelsen förutsätter härvid, att vid utgången av budgetåret 1945/46 förefintlig behållning å den del av investeringsanslaget för sagda budgetår, som avsetts för ersättande av genom olyckshändelser förstörd egendom, eller 500 000 kronor, överfördes till dispositionsanslaget för budgetåret 1946/47.

I anslutning till vad styrelsen sålunda anfört hemställer styrelsen dels att för budgetåret 1947/48 följande investeringsanslag måtte anvisas under väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond, nämligen

<i>Förrådsbyggnader m. m.</i>	Kronor	Kronor.
Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	1 690 000	
Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Östergötlands län	165 000	
» » » » 3, Gotlands »	160 000	
» » » » 2, Blekinge »	150 000	
» » » » 4, Kristianstads »	185 000	
» » » » 5, Malmöhus »	170 000	
» » » » 6, Värmlands »	160 000	
» » » » 7, Värmlands »	160 000	
» » » » 10, Västernorrlands »	170 000	
» » » » 10, Västerbottens »	170 000	
» » » » 11, Västerbottens »	<u>170 000</u>	3 350 000

Maskincentralförråd.

Motorfordon	5 700 000	
Vägmaskiner m. m.	<u>5 650 000</u>	11 350 000
<i>Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag</i>		250 000;

dels att Kungl. Maj:t måtte utverka riksdagens bemyndigande för styrelsen att därutöver ikläda sig betalningsansvar för maskiner till ett belopp av 10 000 000 kronor;

dels ock att Kungl. Maj:t måtte bemyndiga styrelsen att taga i anspråk investeringsanslaget till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. även för markförvärv till en kostnad överstigande 5 000 kronor för varje förvärv.

Över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens framställning ha utlåtanden avgivits av statens arbetsmarknadskommission den 4 november 1946 och av statens industrikommission den 20 november 1946.

Statens arbetsmarknadskommission har inledningsvis framhållit, att till garage- och förrådsbyggnader för budgetåret 1946/47 anvisats anslag med 2 500 000 kronor, varjämte Kungl. Maj:t i propositionen 1946: 311 till samma ändamål äskat anslag å tilläggsstat med 2 000 000 kronor. Väg- och vattenbyggnadsstyrelsen hade för nästa budgetår äskat anslag till garage och förrådsbyggnader med 3 350 000 kronor. Styrelsens äskande beräknades innebära arbetstillfällen på byggnadsplatsen om ca 55 000 dagsverken för byggnadsarbetare av olika slag, vilket motsvarade sysselsättning för ca 220 årsarbetare. I förhållande till den mot anslaget å riksstaten för innevarande budgetår svarande sysselsättningen innebure styrelsens anslagsäskande en ökning med ca 15 000 dagsverken eller 60 årsarbetare. Det förutnämnda å tilläggsstat äskade anslaget, som torde medföra byggnadsarbete även under nästa budgetår, beräknades innebära arbetstillfällen på byggnadsplatsen om ca 30 000 dagsverken eller sysselsättning för 120 årsarbetare.

De ifrågavarande byggnadsarbetena vore, fortsätter arbetsmarknadskommissionen, utspridda på ett flertal mestadels mindre orter över hela landet. Garagebyggnaderna utgjorde för dessa orter ofta förhållandevis stora företag. För att företagen icke skulle verka som en tillfällig relativt stark ökning av byggnadsverksamheten i orten kunde det därför bliva nödvändigt, att tiden för företagets genomförande gjordes längre än som ur andra synpunkter kunde anses lämpligt. Vid företagens utförande måste även särskild uppmärksamhet ägnas åt att arbetet bedreves så att arbetsstyrkan hölles nere i mesta möjliga mån under tider på året, då behovet av arbetskraft för andra ändamål vore störst. De ifrågavarande byggnaderna torde dock i regel vara att anse som angelägna företag, då de erfordrades för skydd av värdefull materiel och för beredande av arbetsplatser vid reparation och iordningställande av vägmaskiner, vilket ofta, såsom i samband med snöplogning, måste utföras vid dålig väderlek.

Till inköp av motorfordon och vägmaskiner m. m. hade, anför kommissionen, för budgetåret 1946/47 anvisats 9 600 000 kronor. För nästa budgetår hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen äskat anslag för dessa ändamål med sammanlagt 11 350 000 kronor, vilket sålunda innebure en ökning i förhållande till innevarande år med närmare 20 %. Styrelsens äskanden beräknades motsvara arbetstillfällen i berörda industrier av storleksordningen 100 000 dagsverken. Härutöver hade styrelsen begärt bemyndigande att ikläda sig betalningsansvar för ytterligare 10 000 000 kronor. Även om sistnämnda äskande icke medförde omedelbar sysselsättning i berörda industrier kunde det dock, i den mån beställningarna gjordes inom landet, genom ökningen av orderstocken hos industrierna medföra en tendens att öka efterfrågan på arbetskraft.

En ökning av maskinbeställningarna för vägväsendet kunde även verka störande på annan angelägen byggnadsverksamhet. Sådana byggnadsmaskiner, som användes inom vägväsendet, begagnades även av andra statliga organ samt av kommuner och enskilda firmor för andra arbeten än allmänna

vägar, såsom flygfält, gatubyggnader och exploateringsarbeten samt schaktningensarbeten för husbyggnader. Enligt vad som inhämtats vore leveranstiden för dylika maskiner nu mycket lång, ofta 10—15 månader och för vissa slag upp till två år. Det hade vidare upplysts att företagare i en del fall haft svårigheter med fullgörandet av åtagna arbeten i kontraktstid, då maskiner icke kunnat erhållas. Orsaken härtill hade i vissa fall uppgivits vara att hela tillverkningskapaciteten hos maskinleverantören tagits i anspråk för statsbeställningar. Liknande svårigheter hade uppgivits föreligga även i fråga om lastbilar. Genom det av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen begärda be- myndigandet för styrelsen att ikläda sig betalningsansvar för maskiner till ett värde av 10 miljoner kronor utöver disponibla anslag skulle vägväsendet skaffa sig prioritetsrätt för maskinleveranser för lång tid. Ett sådant förfarande skulle kunna medföra svårigheter för andra statliga verk samt för kommuner och enskilda att erhålla maskiner för utförande av andra an- gämpliga arbeten. Kommissionen, som icke inginge på de samhällsekonomiska verkningar, som kunde bli en följd av att beställningar utlades utöver det aktuella behovet, ville förordna att, därest styrelsen lämnades det begärda med- givandet, garantier skapades för att maskinleveranser skulle kunna ske även till andra ändamål än vägväsendet under den tid tillverkning av maskiner för vägväsendet skedde.

Statens industrikommission — som ansett sig bedöma framställningen alle- nast i vad densamma mera väsentligt berör landets råvaruförsörjning — upp- lyser, att enligt uppgifter som kommissionen införskaffat från väg- och vat- tenbyggnadsstyrelsen följande material beräknades åtgå.

Armeringsjärn	78 ton
Balk	53 »
Radiatorer	320 m ²
Kamflänsrör	2 500 lpm
Järnmaterial ingående i motorfordon	800 ton
Järnmaterial ingående i vägmaskiner	1 200 »

I fråga om armeringsjärn, balk, radiatorer och kamflänsrör vore kommis- sionen beredd att, under förutsättning att försörjningsläget icke försämrades, lämna sin medverkan till anskaffande av erforderliga kvantiteter. Angående det ifrågasatta i motorfordon och vägmaskiner ingående järnmateriallet ville kommissionen framhålla, att svenska fabrikanter för sådan tillverkning genom kommissionens medverkan erhöle vissa leveranser av järn och att de här ifrågavarande kvantiteterna torde kunna inräknas i dessa leveranser.

Utän kännedom om storleken av eventuellt önskade kvantiteter cement, murtegel och lättbetongblock kunde kommissionen icke uttala sig om möjlig- heten att ställa sådant material till förfogande för de i styrelsens framställ- ning omförmälda byggnadsföretagen. Kommissionen ville emellertid fram- hålla, att bristen på cement under år 1946 varit större än under något av

krigsåren, ehuru under året en leveransökning i förhållande till föregående år ägt rum. Under förutsättning att byggnadsverksamheten och cementbehovet under kommande år komme att uppgå till ungefär samma volym som under år 1946, syntes man böra räkna med svårigheter beträffande cementförsörjningen även under kalenderåret 1947, trots att enligt cementindustriens beräkningar en ytterligare ökning av produktionen nämnda år vore att vänta. Först under första halvåret 1948 torde inom landet tillverkad cement helt kunna täcka behoven. Kommissionen ville därför reservera sig för den omständigheten, att cement icke kunde anskaffas å de tider, som kunde ha beräknats vid byggnadsprogrammets uppgörande. Kommissionen ville slutligen framhålla, att 1946 års produktion av murtegel i början av året beräknats komma att uppgå till ca 415 miljoner tegel men att likväl på grund av brist på arbetskraft årets totala tillverkning säkerligen komme att understiga föregående års produktion, vilken uppgått till ca 390 miljoner tegel. Man måste även befara fortsatta svårigheter vid början av år 1947, enär tegelbruken vid 1946 års slut ej beräknades ha några större kvantiteter i lager och flertalet bruk först under våren 1947 återupptoge driften. Jämväl beträffande försörjningen av lättbetongblock väntades svårigheter uppkomma under kommande år.

Med skrivelse den 31 oktober 1946 har *väg- och vattenbyggnadsstyrelsen* inkommit med tillägg till sina riksdagspetita för budgetåret 1947/48 för förrådsfonden och däri, bland annat, upptagit frågan om redovisning av vägväsendets färjor och båtar å fonden.

Styrelsen har till en början erinrat om hurusom 1942 års vägsakkunniga i sitt betänkande uttalat, att förnyelse av för väghållningen erforderliga färjor och båtar borde ske genom byggnadsanslag och underhållet av desamma bestridas av det årliga vägunderhållsanslaget samt att vägdistriktens färjor och båtar med hänsyn härtill icke borde ingå i den så kallade förlagsfonden. Enligt styrelsens mening vore de sakkunnigas ståndpunkttagande i frågan grundat på väglagens bestämmelse, att färja skall anses såsom väg. Det kunde emellertid ifrågasättas om denna synpunkt vore bärande, då det gällde att taga ställning till den bokföringsmässiga redovisningen av nu berörda inventarier.

I samband med ordnandet av förrådsväsendet för väg- och vattenbyggnadsstyrelsens hamnbyrå samt järnvägs- och luftfartsbyrå hade, fortsätter styrelsen, den 1 juli 1944 till redovisning under förrådsfonden upptagits bland annat mudderverk, båtar och andra flytande inventarier. För närvarande redovisades alltså en del, av hamnbyrån tidigare förvaltat flytande materiel å fonden, medan för väghållningen erforderlig sådan fortfarande icke vore upptagen som någon statsverkets tillgång. Det syntes icke föreligga skäl för att upprätthålla någon skillnad i redovisningshänseende mellan nu nämnda slag av flytande materiel.

Med nuvarande ordning finansierades anskaffningen av för väghållningen erforderliga färjor och båtar med anslag å driftbudgeten. Därest redovisningen

av dessa inventarier skulle ordnas i enlighet med vad som för närvarande gällde beträffande i styrelsens ägo befintlig annan flytande materiel, skulle detta innebära, att anskaffningen av nya färjor m. m. finge ske med anlitan av investeringsanslag under förrådsfonden. Detta skulle i sin tur medföra bland annat den fördelen, att för en ur trafiksäkerhetssynpunkt ofrånkomlig, av exempelvis olyckshändelse betingad nyanskaffning av färja medel kunde anlitas under fondens dispositionsanslag.

Styrelsen säger sig ha funnit alla skäl tala för att för väghållningen erforderliga färjor och båtar upptoges till redovisning under förrådsfonden i enlighet med för denna fond gällande regler. Då en sådan anordning syntes förutsätta, att redan anskaffad och i bruk varande dylik materiel invärderades å fonden, avsåge styrelsen att i detta hänseende förebringa sådan utredning, att dylik invärdering kunde äga rum per den 1 juli 1947. I likhet med å fonden nu redovisad flytande materiel syntes i enlighet med de principer, som legat till grund för gällande gruppindelning å fonden, ifrågavarande materiel böra hänföras till gruppen Maskincentralförråd. För att en mera överskådlig bild av investeringsanslagens användning skulle erhållas, syntes emellertid ett särskilt investeringsanslag böra anvisas för anskaffning av flytande materiel. För gruppen Maskincentralförråd skulle i enlighet härmed från och med budgetåret 1947/48 tre investeringsanslag upptagas, nämligen Motorfordon, Vägmaskiner m. m. samt Flytande materiel.

I det av styrelsen för nästa budgetår äskade investeringsanslaget för vägmaskiner m. m. hade inräknats ett belopp av 70 000 kronor för anskaffning av två mindre mudderverk, närmast avsedda för torrlägningsarbeten i lantbruksstyrelsens regi. Vid bifall till i det föregående framfört förslag om ett särskilt investeringsanslag för flytande materiel borde nämnda belopp överföras till detta anslag.

I fråga om anskaffningsbehovet för här avsedd flytande materiel anför styrelsen vidare följande.

Här avses endast flytande materiel i egentlig mening, varför kostnaderna för färjlägen och andra liknande anordningar liksom hittills böra bestridas från driftbudgetanslag.

För närvarande finnas inom landet 129 i det allmänna vägnätet ingående färj- och båtleder. Av färjorna och båtarna äro 9 utförda av betong, 43 av plåt och 77 av trä.

För ersättande av tvenne färjleder med broar — vid Hjulsta i Uppsala län och Bergnäset i Norrbottens län — ha numera särskilda anslag anvisats. Vidare finnas medel disponibla under reservationsanslaget till byggande av broar för utförande av broar vid ytterligare två färjleder.

Vad de återstående färjlederna beträffar äro färjorna i åtskilliga fall i mycket otillfredsställande skick. Om- eller nybyggnad inom en nära framtid är sålunda ofrånkomlig, om icke trafiksäkerheten i alltför hög grad skall eftersättas och olyckor inträffa. Härtill kommer att flertalet färjor icke hava tillräcklig kapacitet eller sådan bärighet, som erfordras för den nuvarande fordonstrafiken och än mindre för den tyngre trafik, som beräknas komma att framgå å de allmänna vägarna. Färjorna hava sålunda ofta icke den erforderliga kapaciteten för den trafikled de ingå i.

Med hänsyn till den ökade trafiken torde det också bli nödvändigt att vid vissa färjleder anskaffa nya färjor för att kunna åstadkomma en dubbelning av turerna.

Inom väg- och vattenbyggnadsstyrelsen pågår för närvarande en inventering av samtliga i det allmänna vägnätet ingående färjor. Färjorna komma jämväl att besiktigas genom fartygsinspektionens försorg med anledning av att passagerarcertifikat från den 1 januari 1947 erfordras för det stora flertalet färjor. Innan denna inventering slutförts, torde det icke vara möjligt att enhetligt bedöma färjbeståndet och ange behovet av ombyggnader och nyanskaffningar för landet i dess helhet. Med ledning av det hitintills utförda arbetet uppskattar emellertid styrelsen behovet av medel på detta område under budgetåret 1947/48 till i runt tal 1 500 000 kronor. Med hänsyn till den nuvarande beläggningen på landets varv samt rådande materialknapphet torde emellertid under nämnda budgetår icke kunna förbrukas mer än 1 000 000 kronor. Styrelsen vill emellertid i detta sammanhang framhålla, att styrelsens och fartygsinspektionens undersökningar av färjorna i Norrbottens län givit vid handen, att enbart i detta län ett behov av ombyggnader och nybyggnader framkommit för en kostnad av cirka 500 000 kronor, fränsett sådana åtgärder, som äro att hänföra till upprustning och reparation och för vilka kostnaderna icke kunna bestridas från investeringsanslag.

Under återopande av vad sålunda anförts hemställer väg- och vattenbyggnadsstyrelsen, att för väghållningen erforderliga färjor och båtar måtte från och med den 1 juli 1947 upptagas till redovisning under förrådsfonden enligt av styrelsen i det föregående föreslagna grunder samt att i anslutning härtill å förrådsfonden måtte under gruppen Maskincentralförråd för budgetåret 1947/48 anvisas ett investeringsanslag till Flytande materiel av 1 000 000 kronor.

Över väg- och vattenbyggnadsstyrelsens sistnämnda framställning har riksräkenskapsverket avgivit utlåtande den 12 november 1946.

Styrelsens förslag att för väghållningen erforderliga färjor skulle hänföras till sådana inventarier, som redovisades över förrådsfonden, innebure, anför riksräkenskapsverket, en avvikelse från de regler, som hittills tillämpats för redovisningen av automobilskattemedlen. De inventarier, som för närvarande redovisades över förrådsfonden, avsåge nämligen endast för vägunderhållet erforderliga maskiner, inventarier och förråd. Förrådsfonden erhöle i sin tur från vederbörande underhållsanslag ersättning för de kostnader, som vore förenade med användningen av dessa inventarier. Anläggningskostnaderna för vägväsendet däremot — vägar, broar och färjor — täcktes direkt från anslag hänförliga till automobilskattemedlens specialbudget. Detta innebure, att hithörande anskaffningar enligt gällande regler omedelbart finansierades med å automobilskattemedlens specialbudget anvisade medel. Om styrelsens nu framlagda förslag bifölles, ändrades redovisningen såtillvida, att den del av kostnaderna för väganläggningar som hänförde sig till anskaffning av vägfärjor komme att finansieras över kapitalbudgeten. Denna anskaffningskostnad skulle i så fall genom årliga avskrivningsanslag drabba automobilskattemedlens specialbudget under en längre följd av år.

Riksräkenskapsverket hade i annat sammanhang motsatt sig förslag om att nu redovisa kostnader för vägbeläggningar över kapitalbudgeten. Ämbetsverket hade emellertid avstyrkt en sådan anordning med utgångspunkt från nu rådande redovisningsprinciper utan att därmed taga ställning till frågan om en sådan redovisning i framtiden borde kunna ordnas över kapitalbudgeten, varigenom även kostnaderna för väganläggningar med lång livslängd skulle kunna belasta automobilskattemedlen under en längre följd av år.

Ehuru principiella invändningar kunde riktas även mot det nu framlagda förslaget, måste dock framhållas, att detta syntes medföra avsevärda praktiska fördelar. Färjorna vore otvivelaktigt att anse såsom inventarier, vilka i stor utsträckning vore jämförbara med de inventarier som nu redovisades över förrådsfonden. Det måste i redovisningshänseende anses vara lämpligt, att enhetliga redovisningsregler tillämpades för den flytande materiel som förvaltades av väg- och vattenbyggnadsverket. Riksräkenskapsverket hade med avseende å förevarande ärende kommit till den uppfattningen, att de praktiska synpunkterna här borde tillmätas avgörande betydelse. Därvid hade riksräkenskapsverket även ansett sig böra beakta, att kostnaderna för anskaffningen av färjor representerade en förhållandevis liten del av materielkostnaderna för vägväsendet. Riksräkenskapsverket ansågo sig därför kunna tillstyrka vad väg- och vattenbyggnadsstyrelsen förordat samt förutsatte samtidigt, att vid bifall till styrelsens förslag även de nu existerande färjorna och båtarna upptoges till redovisning å förrådsfonden med de värden, som sedermera komme att föreslås av styrelsen, och att ett mot dessa farkosters värde svarande belopp uppfördes å fondens värdeminskningsskonto. Färjorna och båtarna borde liksom inventarier underhållas med fondens medel. Nyanskaffade färjor och båtar borde göras till föremål för årlig avskrivning. Fonden borde från vederbörligt väsanslag årligen tillföras ersättning för kostnaderna för färjornas och båtarnas underhåll och vård, för deras avskrivning samt för förräntning av det i dessa tillgångar investerade nettokapitalet, på samma sätt som nu skedde med övriga på fonden redovisade inventarier.

*Departements-
chefen.*

För budgetåren 1944/45 och 1945/46 har väg- och vattenbyggnadsstyrelsen genom särskilda beslut av Kungl. Maj:t bemyndigats att av de av riksdagen till väg- och vattenbyggnadsväsendets förrådsfond anvisade investeringsanslagen taga i anspråk tillhoppa 12 741 000 kronor för förrådsbyggnader m. m. Av nämnda belopp hade före den 1 juli 1946 förbrukats allenast något över 2 000 000 kronor. Under budgetåret 1946/47 torde man dock ha att räkna med en avsevärt ökad medelsåtgång. Enligt en av styrelsen i november 1946 gjord uppskattning, vilken grundar sig på förutsättningen att byggnadstillstånd framdeles komme att beviljas i ungefär samma tempo som tidigare, skulle medelsförbrukningen å äldre anslag under innevarande budgetår komma att uppgå till drygt 7 900 000 kronor. Det oaktat skulle vid ingången av nästa budgetår finnas en behållning av omkring 3 800 000 kronor å medel som anvisats för budgetåren 1944/45 och 1945/46.

Det för innevarande budgetår till Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. å riksstaten anvisade anslaget å 1 100 000 kronor torde endast i obetydlig omfattning komma att tagas i anspråk under budgetåret. I vad mån det av 1946 års höstriksdag under samma anslagsrubrik anvisade anslaget av 2 000 000 kronor kan komma att förbrukas under budgetåret kan ännu ej bedömas. Vad angår de för innevarande budgetår till 9 särskilda byggnader anvisade medlen, tillhoppa 1 400 000 kronor, har byggnadstillstånd lämnats för vissa av byggnaderna, men det synes antagligt att en icke obetydlig behållning kommer att föreligga vid utgången av nu löpande budgetår.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens medelsäskanden för nästa budgetår till förrådsbyggnader m. m. belöpa sig till sammanlagt 3 350 000 kronor, varav 1 690 000 kronor till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. samt 1 660 000 kronor till tio särskilt angivna byggnadsföretag, vilka vart för sig beräknas draga en kostnad överstigande 100 000 kronor. Med hänsyn till storleken av de medelsanvisningar som redan nu stå till styrelsens förfogande för smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m. anser jag anslaget för detta ändamål för nästa budgetår lämpligen böra bestämmas till 600 000 kronor. I nämnda belopp innefattas det belopp av 130 000 kronor, varmed tidigare anvisade medel enligt styrelsens förslag böra förstärkas, ävensom 160 000 kronor för vissa varvsverkstäder och 50 000 kronor för tjänstebostaden i Kallsedet. Vid bifall till detta förslag skulle styrelsen för innevarande och nästa budgetår komma att kunna disponera över 5 200 000 kronor för angivna ändamål, vilket torde få anses utgöra en i nuvarande läge tillräckligt vid ram för sådan byggnadsverksamhet. Anslaget synes böra disponeras av styrelsen för avsett ändamål, dock att frågan om anläggande av en verkstad för hamnväsendet på sydkusten torde böra underställas Kungl. Maj:ts prövning, innan för ändamålet avsett belopp får tagas i anspråk.

Vad angår de särskilt angivna garagen och förrådsbyggnaderna har styrelsen framhållit, att efter färdigställande av de tidigare beslutade byggnaderna och de ytterligare byggnader, till vilka medel nu äskats, det mest trängande behovet av garage och förråd skulle vara tillgodosett. På grund av den av mig nyss påvisade eftersläpningen i det redan beslutade byggnadsprogrammet kan detta icke genomföras inom avsedd tid utan att en betydande utvidgning av denna del av byggnadsverksamheten sker. Då garage- och förrådsbyggnaderna erfordras för vägväsendets löpande behov och — såsom arbetsmarknadskommissionen framhållit — i regel äro att anse såsom angelägna företag, torde en dylik utvidgning icke kunna underlåtas, allra helst som husbyggnadsverksamheten för vägväsendets behov under de senaste åren varit exceptionellt låg. Det är emellertid antagligt, att tillgången på material och arbetskraft under innevarande och nästa budgetår icke kommer att möjliggöra ett snabbt genomförande av hela det av styrelsen föreslagna programmet. Trots detta har jag ansett mig böra förorda, att medel anvisas för samtliga av styrelsen föreslagna nya garagebyggnader. Möjligheterna att utföra de särskilda byggnadsföretagen lära nämligen i icke ringa

mån bliva beroende av lokala förhållanden, vilka nu icke låta sig klart överblickas. Den begränsning av byggnadsverksamheten, som av olika skäl kan bliva erforderlig, torde böra ske i samband med prövningen av ansökningar om byggnadstillstånd.

Vad angår den av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen berörda frågan om styrelsens befogenhet att inköpa för nybyggnader erforderlig mark, har jag ej funnit anledning till erinran mot att sådana markförvärv få göras av styrelsen utan Kungl. Maj:ts hörande även i fall då köpeskillingen överstiger 5 000 kronor. Därest riksdagen ej finner anledning till erinran däremot, torde det få ankomma på Kungl. Maj:t att företaga erforderliga ändringar i nu gällande bestämmelser.

Jag övergår nu till tillgångsgruppen *maskincentralförråd*. Därvid torde jag till en början få erinra om, att medel för anskaffning av motorfordon, redskap och maskiner för luftfartens behov hittills anvisats under förrådsfonden. I annat sammanhang ämnar jag föreslå, att redovisningen av ifrågavarande tillgångar från och med den 1 juli 1947 överflyttas till luftfartsfonden. I samband därmed kommer jag även att upptaga frågan om den bokföringsmässiga regleringen av en sådan överflyttning, varför jag ej har anledning att nu ingå på dessa spörsmål.

Väg- och vattenbyggnadsstyrelsens förslag, att för väghållningen erforderliga färjor och båtar skulle upptagas till redovisning över förrådsfonden, innefattar en avvikelse från gällande regler för finansiering av vägbyggnader. Förslaget innebär nämligen, att kostnaderna för ombyggnad eller nyanskaffning av dylika färjor, vilka enligt väglagen äro att anse såsom väg, i framtiden skulle omedelbart bestridas av anslag å kapitalbudgeten i stället för av vederbörliga vägbyggnadsanslag. I sak skulle visserligen ingen ändring ske, därest anslaget å förrådsfonden omedelbart avskreves med anlåtande av medel som anvisats å motsvarande vägbyggnadsanslag. Riksräkenskapsverket har emellertid ifrågasatt, att avskrivning skulle äga rum under en följd av år och att ränta skulle beräknas å det investerade nettokapitalet. Härmed skulle lånefinansiering ha införts för ett element i vägstkostnaderna. Då, såsom riksräkenskapsverket framhållit, kostnaderna för anskaffningen av färjor och båtar utgöra en förhållandevis liten del av materialkostnaderna för vägväsendet, samt praktiska skäl tala för att färjorna och båtarna få redovisas under förrådsfonden, anser jag mig icke böra motsätta mig att den nya redovisningsmetoden tillämpas från och med nästa budgetår och att tills vidare ersättning beredes förrådsfonden i huvudsak enligt de av riksräkenskapsverket förordade grunderna. Det torde få ankomma på Kungl. Maj:t att framdeles efter förslag av väg- och vattenbyggnadsstyrelsen meddela de närmare föreskrifter som må befinnas erforderliga. Jag förutsätter emellertid härvid, att hithörande frågor skola få upptagas till en mera definitiv reglering i samband med den översyn av gällande regler för redovisningen av automobilskattemedlen, vilken enligt vad jag tidigare i dag uttalat inom kort bör verkställas.

Det nya sättet för redovisningen av färjorna och båtarna skall uppenbar-

ligen icke innebära någon ändring i det förfarande som enligt väglagstiftningen skall tillämpas vid beslut om inrättande av nya färjleder eller ombyggnad av gamla. Jag vill i detta sammanhang även framhålla, att frågor om ersättningsanskaffning av färjor eller utvidgning av kapaciteten hos befintliga färjleder icke böra bedömas enbart på grundval av färjledens ekonomi, utan att även förutsättningarna för färjledernas ersättande med brobyggnader därvid böra undersökas.

Det sammanlagda investeringsbehovet under nästa budgetår för tillgångsgruppen maskincentralförråd uppgår enligt väg- och vattenbyggnadsstyrelsens slutliga förslag till 12 350 000 kronor, av vilket belopp 5 700 000 kronor skulle anvisas under anslaget till motorfordon, 5 580 000 kronor under anslaget till vägmaskiner m. m. samt återstoden, 1 070 000 kronor, under det föreslagna nya anslaget till flytande materiel. Styrelsens förslag innebär i vad det avser motorfordon och vägmaskiner m. m. en ökning av anslagssumman med 1 430 000 kronor eller omkring 15 % jämfört med löpande budgetår. Av denna ökning belöpa dock 900 000 kronor eller mer än hälften på torrläggningssmaskiner. Med hänsyn till den ringa anskaffningen av motorfordon och vägmaskiner under krigsåren samt nödvändigheten av att under de närmaste åren öka vägunderhållet är det ofrånkomligt, att anslagen till förevarande ändamål hållas på en högre nivå än tidigare. En ökad anskaffning av maskiner framstår även såsom angelägen på grund av rådande brist på arbetskraft. Nu berörda förhållanden synas mig utgöra tillräcklig grund för tillstyrkande av styrelsens medelsäskanden i fråga om motorfordon och vägmaskiner m. m. Vad angår den ifrågasatta nyanskaffningen av färjor har jag icke funnit anledning till erinran mot styrelsens förslag.

Styrelsen har vidare hemställt om bemyndigande att ikläda sig betalningsansvar för maskiner till ett belopp av 10 000 000 kronor utöver vad beviljade och äskade anslag kunna medgiva. Enligt vad jag inhämtat äro de beställningar, som styrelsen ämnar göra med stöd av nämnda bemyndigande, avsedda att till omkring två tredjedelar utläggas i utlandet, medan resten huvudsakligen skulle gälla motorfordon, vilka skulle levereras först under budgetåret 1948/49. Ur såväl bilindustriens som väg- och vattenbyggnadsverkets synpunkter torde icke obetydliga fördelar stå att vinna genom en i god tid verkställd planering av beställningarna och produktionen. Å andra sidan är det under nuvarande förhållanden av vikt att enskilda, kommunala och statliga beställningar icke utläggas på sådant sätt, att mindre angelägna behov bliva tillgodosedda framför mera angelägna. Så kan lätt bliva fallet om de statliga myndigheterna icke äro befogade att göra beställningar innan anslag ansetts böra ställas till förfogande för likvidens fullgörande. Därför böra statliga beställningar, avsedda att fullgöras och betalas efter utgången av budgetåret 1947/48, kunna utläggas redan dessförinnan. Vad nu sagts gäller otvivelaktigt om nu ifrågavarande maskin- och fordonsbeställningar. I den mån de skola utläggas på den svenska marknaden, bör emellertid detta ske efter samråd med industrikommissionen. Härigenom synas andra beställares be-

rättigade intressen kunna i möjligaste mån bliva beaktade. Därest riksdagen icke har något att däremot erinra, torde alltså väg- och vattenbyggnadsstyrelsen böra erhålla det av styrelsen begärda bemyndigandet, att gälla till utgången av nästa budgetår.

Styrelsens förslag om förstärkning av väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag finner jag mig böra tillstyrka.

Under denna punkt göres hemställan om anvisande av anslaget till smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m., medan hemställan om de övriga anslagen göres under särskilda punkter i det följande.

Jag hemställer, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 600 000.

2. Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Östergötlands län.

[126.] Under hänvisning till vad jag under nästföregående punkt anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Östergötlands län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 165 000.

3. Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Gotlands län.

[127.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Gotlands län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 160 000.

4. Huvudgarage i vägmästareområde nr 2, Blekinge län.

[128.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 2, Blekinge län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 150 000.

5. Huvudgarage i vägmästareområde nr 4, Kristianstads län.

[129.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 4, Kristianstads län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 185 000.

6. Huvudgarage i vägmästareområde nr 5, Malmöhus län.

[130.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 5, Malmöhus län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 170 000.

7. Huvudgarage i vägmästareområde nr 6, Värmlands län.

[131.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 6, Värmlands län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 160 000.

8. Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Värmlands län.

[132.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Värmlands län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 160 000.

9. Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västernorrlands län.

[133.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västernorrlands län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 170 000.

10. Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västerbottens län.

[134.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västerbottens län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 170 000.

11. Huvudgarage i vägmästareområde nr 11, Västerbottens län.

[135.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Huvudgarage i vägmästareområde nr 11, Västerbottens län* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 170 000.

Maskincentralförråd.

12. Motorfordon.

[136.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Motorfordon* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 700 000.

13. Vägmaskiner m. m.

[137.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Vägmaskiner m. m.* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 5 580 000.

14. Flytande materiel.

[138.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att till *Flytande materiel* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 1 070 000.

15. Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag.

[139.] Under hänvisning till vad jag under punkten 125 anfört hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att såsom *Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag* för budgetåret 1947/48 anvisa ett investeringsanslag av kronor 250 000.

Vad föredragande departementschefen sålunda, med instämmande av statsrådets övriga ledamöter, hemställt behagar Hans Maj:t Konungen bifalla.

Ur protokollet:

Fredric Hawerman.

Register

till

Kapitalbudgeten för budgetåret 1947/48

för

till kommunikationsdepartementet hörande affärsdrivande verk m. m.
Statens affärsverksfonder.

Sid.

Kronor.

Postverket.

Postverkets fastigheter.

	Posthusbyggnader m. m.:	
5	Posthusbyggnad i Bromma i Stockholm	100 000
6	Om- och tillbyggnad av posthuset i Norrtälje	610 000
8	Posthusbyggnad i Katrineholm	600 000
10	Om- och tillbyggnad av posthuset i Linköping	810 000
11	Posthusbyggnad i Västerås	600 000
13	Posthusbyggnad i Vilhelmina	595 000
15	Inköp av fastigheter i Nyköping	184 000
17	Inköp av tomter i Landskrona	61 000
17	Inköp av fastigheter	400 000
		<hr/>
		3 960 000
19	Anskaffning av automobiler m. m.	350 000
	Postverkets diligenstrafik.	
	Garagebyggnader m. m. för diligenströrelsen:	
20	Garage i Vilhelmina	190 000
20	Anskaffning av bilmateriel för diligenströrelsen	600 000
20	Förvärv av billinjer	300 000
		<hr/>
		1 090 000
	Säger för postverket	5 400 000

Telegrafverket.

Telegrafverkets fastigheter.

	Telefonstationsbyggnader m. m.:	
24	Telefonstationsbyggnad i kvarteren Rutan och Krukmakaren i Stockholm	2 650 000
25	Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Jönköping	960 000
27	Telefonstationsbyggnad i Nässjö	740 000

Sid.		Kronor
28	Telefonstationsbyggnad i Ljungby	460 000
30	Telefonstationsbyggnad i Ängelholm	575 000
31	Nybyggnad för post- och telegrafverken i Kävlinge	400 000
33	Telefonstationsbyggnad i stadsdelen Skår i Göteborg	440 000
34	Telefonstationsbyggnad i Ulricehamn	570 000
35	Tillbyggnad av telefonstationsbyggnaden i Karlstad	955 000
37	Telefonstationsbyggnad i Köping	460 000
38	Nybyggnad för post- och telegrafverken i Mora	750 000
	Förrådsbyggnader m. m.:	
40	Tillbyggnad av kontorsbyggnaden vid telegrafverkets verkstad i Nynäshamn	150 000
41	Tillbyggnad av förrådsbyggnaden i Nässjö m. m.	110 000
42	Förrådsbyggnad i Slätte m. m.	370 000
43	Verkstadsbyggnad i Sundsvall	2 500 000
44	Inköp av fastigheter	700 000
		12 790 000

Telefon- och telegrafanläggningar.

50	Riks- och landskablar m. m.	31 660 000
52	Telefon- och telegrafstationer	44 000 000
53	Nya abonnentanläggningar, nätarbeten och blanka mellanortsledningar	48 000 000
		123 660 000

Radioanläggningar.

	Rundradioanläggningar:	
56	Ny rundradiostation i Stockholm	500 000
56	Ny rundradiostation i Sundsvall	250 000
57	Trådradioanläggningar	1 000 000
	Radioanläggningar för kommersiell trafik:	
58	Fartygsradiostationer m. m.	2 050 000
59	Markradiostationer för luftfarten	485 000
		4 285 000
61	Telegrafverkets dispositionsanslag	3 000 000
	Säger för telegrafverket	143 735 000

Statens järnvägar.

Byggnader och anläggningar.

	Bangårdar:	
68	Utvidgning av spårsystemet vid Hagalunds övre	450 000
68	Utbyggnad av håll- och lastplatsen vid Södra Sunderbyn ..	275 000
69	Diverse bangårdsanordningar	1 000 000
	Dubbelspårsbyggnader och linjeomläggningar:	
69	Fortsatt anläggning av dubbelspår	4 000 000
	Fortlöpande förstärkning av spåröverbyggnaden:	
75	Rälsutbyten m. m.	12 000 000
76	Diverse åtgärder för spår förstärkning	500 000

Sid.		Kronor.
76	Broar m. m.	1 000 000
	Husbyggnader:	
77	Nytt stationshus i Strängnäs	175 000
78	Ombyggnad av stationshuset vid Trelleborg C	150 000
78	Om- och tillbyggnad av godsmagasinet i Västerås	250 000
79	Nytt överliggningshus i Ånge	350 000
79	Nya bostadshus	1 000 000
80	Utvidgning av enrumslägenheter	300 000
81	Modernisering av bostadslägenheter	1 000 000
81	Utlämnande av egnahemslån	300 000
88	Växel- och signalsäkerhetsanläggningar	2 000 000
89	Telefonanläggningar m. m.	3 600 000
93	Anläggningar för elektrisk tågdrift	6 510 000
98	Omläggning av kraftförsörjningssystemet vid malmbanans södra del	1 030 000
	Elektrifiering:	
103	Elektrifiering av linjen Varberg—Borås—Herrljunga—Udde- valla	9 630 000
106	Elektrifiering av linjen Lund—Landskrona—Billeberga ...	2 190 000
	Lokstations- och driftverkstadsanläggningar:	
107	Tillbyggnad av lokstallet m. m. i Vansbro	350 000
107	Verkstad vid Hagalunds övre	850 000
108	Vagnreparationsverkstad vid godsbangården i Malmö	250 000
	Anläggningar vid huvudverkstäder:	
109	Tillbyggnad av elektrolokverkstaden i Örebro	400 000
110	Marketenteribyggnad i Malmö	275 000
		49 835 000
	Försvarsberedskap.	
110	Skydd för inmatningsstationer	2 920 000
110	Mobiliseringsförråd	30 000
110	Omändring av slutna godsvagnar för manskapstransport ...	160 000
		3 110 000
	Rullande materiel.	
114	Nyanskaffning av ånglok	1 100 000
115	Ombyggnad av ånglok	210 000
115	Nyanskaffning av motorlok	1 810 000
116	Nyanskaffning av elektrolok	4 965 000
118	Ombyggnad av elektrolok	900 000
118	Nyanskaffning av elektromotorvagnar	4 870 000
120	Nyanskaffning av rälsbussar	3 000 000
121	Ombyggnad av rälsbussar	300 000
121	Nyanskaffning av lokomotorer	850 000
122	Nyanskaffning av person- och resgodsvagnar	7 000 000
125	Ombyggnad av person- och resgodsvagnar	1 545 000
125	Nyanskaffning av godsvagnar	9 050 000
127	Ombyggnad av godsvagnar	1 200 000
		36 800 000
	Sjöfartsmateriel.	
128	Ny tågfärja	880 000

Sid.		Kronor.
	Biltrafik.	
128	Garagebyggnader m. m.	1 400 000
129	Nyanskaffning av bilmateriel	5 725 000
130	Ombyggnad av bilmateriel	1 050 000
130	Förvärv av billinjer	2 000 000
		10 175 000
131	Statens järnvägars dispositionsanslag	1 000 000
	Säger för statens järnvägar	101 800 000

Statens vattenfallsverk.

144	Kraftstation vid Jösseforsen	500 000
144	Ett sjätte maskinaggregat i Västerås ångkraftstation	1 600 000
145	Ny ångpanna i Västerås ångkraftstation	2 500 000
146	Kraftstation vid Forsmoforsen	4 000 000
147	Kraftstation vid Hölleforsen	9 000 000
148	Ett tredje maskinaggregat i Stadsforsens kraftstation	1 500 000
149	Kraftstation vid Harsprånget	15 000 000
151	Ett nionde maskinaggregat i Porjus kraftstation	800 000
151	Ny trefasgenerator i Porjus kraftstation	150 000
152	Reglering av sjöar inom Indalsälvens flodområde	500 000
153	Regleringsåtgärder i Ångermanälvens flodområde	3 000 000
154	Åtgärder och ersättningar för flottning och fiske i Lule älv ...	1 000 000
156	Distributionsanläggningar och därmed sammanhängande arbeten vid statens kraftverk	45 700 000
164	Inköp av vattenfall och fastigheter	250 000
165	Statens vattenfallsverks dispositionsanslag	1 000 000
	Säger för statens vattenfallsverk	86 500 000

Luftfartsfonden.

174	Markförvärv	700 000
175	Flygfältsbyggen	12 620 000
178	Byggnader	1 300 000
180	Radiofyrrar	2 000 000
181	Belysningsanläggningar	175 000
182	Fordon, maskiner och redskap	300 000
184	Luftfartsväsendets dispositionsanslag	1 000 000
	Säger för luftfartsfonden	18 095 000

Statens allmänna fastighetsfond.

185	Iståndsättning av uthyrningsfastigheter vid Drottningholms slott	117 000
185	Annexbyggnad till kanslihuset	1 500 000
189	Anordnande av lokaler för högsta domstolen	1 180 000
191	Anordnande av lokaler för Svea hovrätt	150 000
193	Utökade lokaler för hovrätten över Skåne och Blekinge	640 000

Sid.		Kronor.
195	Utökade lokaler för hovrätten för Övre Norrland	430 000
198	Anordnande av lokaler för överståthållarämbetet	1 600 000
200	Nybyggnad för länsstyrelsen i Södermanlands län m. m.	600 000
201	Nybyggnad för länsstyrelsen i Östergötlands län	325 000
201	Nybyggnad för länsstyrelsen i Blekinge län	1 200 000
201	Nybyggnad för länsstyrelsen i Hallands län	* 850 000
202	Nybyggnad för länsstyrelsen i Skaraborgs län	500 000
202	Nybyggnad för länsstyrelsen i Värmlands län m. m.	500 000
202	Nybyggnad för länsstyrelsen i Gävleborgs län	800 000
203	Nybyggnad för länsstyrelsen i Västernorrlands län m. m. ...	750 000
203	Nybyggnad för länsstyrelsen i Västerbottens län m. m.	900 000
Säger för statens allmänna fastighetsfond		12 042 000

Statens utlåningsfonder.

204	Luftfartslånefonden	17 000 000
-----	---------------------------	------------

Fonden för förslag till statsverket.

207	Förskott av kostnader för uppgörande av byggnadsplaner ...	50 000
-----	--	--------

Diverse kapitalfonder.

Väg- och vattenbyggnadsverkets förrådsfond.

Förrådsbyggnader m. m.:		
208	Smärre byggnadsarbeten, tillbyggnader m. m.	600 000
224	Huvudgarage i vägmästareområde nr 8, Östergötlands län.	165 000
224	Huvudgarage i vägmästareområde nr 3, Gotlands län	160 000
224	Huvudgarage i vägmästareområde nr 2, Blekinge län	150 000
225	Huvudgarage i vägmästareområde nr 4, Kristianstads län .	185 000
225	Huvudgarage i vägmästareområde nr 5, Malmöhus län	170 000
225	Huvudgarage i vägmästareområde nr 6, Värmlands län ...	160 000
225	Huvudgarage i vägmästareområde nr 7, Värmlands län ...	160 000
225	Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västernorrlands län	170 000
226	Huvudgarage i vägmästareområde nr 10, Västerbottens län	170 000
226	Huvudgarage i vägmästareområde nr 11, Västerbottens län	170 000
Maskincentralförråd:		
226	Motorfordon	5 700 000
226	Vägmaskiner m. m.	5 580 000
226	Flytande materiel	1 070 000
227	Väg- och vattenbyggnadsverkets dispositionsanslag	250 000

Säger för diverse kapitalfonder 14 860 000

Summa 399 482 000

* Beräknat belopp.

Kapitalinvesteringar.

Finansdepartementet.

*Utdrag av protokollet över finansärenden, hållet inför Hans Maj:t
Konungen i statsrådet å Stockholms slott den 3 januari
1947.*

Närvarande:

Statsministern ERLANDER, ministern för utrikes ärendena UNDÉN, statsråden WIGFORSS, MÖLLER, SKÖLD, QUENSEL, GJÖRES, DANIELSON, VOUGT, MYRDAL, ZETTERBERG, NILSSON, STRÄNG, ERICSSON, MOSSBERG, WEIJNE.

Chefen för finansdepartementet, statsrådet Wigforss, anmäler härefter under finansdepartementets handläggning hörande ärenden angående kapitalinvestering å riksstaten för budgetåret 1947/48 samt anför därvid följande.

Statens allmänna fastighetsfond.

[1.] **Vissa byggnadsarbeten vid tullverkets kust- och gränsbevakning.** Under senare år har förelegat ett växande behov av tjänstebostäder för personalen vid tullverkets gränsposteringar, särskilt i Norrbottens och Värmlands län, och generaltullstyrelsen har ett flertal gånger hemställt om medel för detta ändamål. I sina petita för budgetåret 1946/47 framlade generaltullstyrelsen ett byggnadsprogram för anskaffande av bostäder åt ifrågavarande personal samt hemställde om anvisande av investeringsanslag å tillhoppa 1 572 000 kronor för ändamålet.

I fjolårets statsverksproposition föreslog Kungl. Maj:t, att ett belopp av 500 000 kronor skulle anvisas för ändamålet, enligt vad av propositionen framgår för genomförande av de angelägnaste av de föreslagna arbetena samt för förberedande av programmets fullföljande. Riksdagen biföll denna hemställan men uttalade, att riksdagen vid granskningen av förslaget funnit de beräknade kostnaderna för byggnadsföretagen förhållandevis höga, varför en förnyad granskning i besparingssyfte syntes riksdagen påkallad för varje bostadsföretag, innan detsamma komme till utförande. Sedan Kungl. Maj:t meddelat generaltullstyrelsen till kännedom vad riksdagen sålunda uttalat

och uppdragit åt styrelsen att utarbeta förslag rörande disposition av anslaget, inkom styrelsen med skrivelse den 30 augusti 1946 med dispositionsförslag, innebärande en sammanlagd besparing för de föreslagna byggnadsföretagen i förhållande till det ursprungliga förslaget med 98 000 kronor. Genom beslut den 27 september 1946 fastställde Kungl. Maj:t styrelsens förslag.

I skrivelse den 26 september 1946 har *generaltullstyrelsen* hemställt om anvisande av ett investeringsanslag å 960 000 kronor för uppförande av dels personalbostäder inom Haparanda, Östersunds samt Dalslands, Värmlands och Dalarnes gränsdistrikt för ett sammanlagt belopp av 864 000 kronor dels ock vaktstugor inom Haparanda och Östersunds gränsdistrikt samt Varbergs kustöveruppsyningsmansområde för sammanlagt 96 000 kronor.

I fråga om behovet av tjänstebostäder inom Haparanda gränsdistrikt har generaltullstyrelsen hänvisat till den redogörelse, som härutinnan lämnats i 1946 års statsverksproposition (Kapitalbudgeten: bil. 6, s. 2—3). Beträffande behovet av vissa av de nu aktuella tjänstebostäderna i övrigt, belägna inom Dalslands, Värmlands och Dalarnas gränsdistrikt lämnas följande uppgifter.

En av de i *Grundforsen* posterade gränsuppsyningsmännen skulle avgå från sin tjänst den 1 februari 1947. Dennes hyresvärd hade meddelat, att gränsuppsyningsmannens bostad icke komme att uthyras till efterträdaren. Någon annan bostad kunde ej uppbringas i orten. Den andre gränsuppsyningsmannen hyrde en bostad om 1 rum och kök utan några som helst bekvämligheter. Av de i *Röjdåfors* posterade ordinarie gränsuppsyningsmännen skulle den ene, i vilkens fastighet samtliga befattningshavare vid posteringen förut bott, avgå från sin tjänst den 1 september 1947. Den andre ordinarie gränsuppsyningsmannen hade i dagarna övertagit en mindre villa nere i byn. Tullstationen borde flyttas till en plats omkring 500 meter innanför den nuvarande för erhållande av kontroll över en väg, som ledde till Norge och nu stode utan ständig kontroll. I *Medskog* föreläge slutligen behov av garage för tullverkets tjänstebil.

Den närmare omfattningen av och de beräknade kostnaderna för de byggnadsföretag, som styrelsen funnit böra snarast möjligt utföras, anges i följande uppställning.

Ort	Byggnadsföretagets omfattning	Beräknade kostnader		
		Byggnader	Tomt m. m.	Summa
<i>Nybyggnader.</i>				
Huuki	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditionsrum 1 garage	60 000	5 000	65 000
Neistenkangas.....	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditionsrum 1 garage	60 000	5 000	65 000
Kuttainen	2 lägenheter om 2 rum och kök 1 rum för extra personal 1 expeditionsrum 1 garage	60 000	5 000	65 000